

อันเนื่องด้วยชื่อ

124
๐

อันเนื่องด้วยชื่อ

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ใน

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

คำนำ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาของไทย จัดพิมพ์ผลงาน ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยออกเผยแพร่ คณะกรรมการฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่อง “อันเนื่อง ด้วยชื่อ” ซึ่ง ดร.บรรจบ พันธุเมธา ได้รวบรวมและจัดหมวดหมู่ชื่อต่าง ๆ ในภาษาไทย และ ศึกษา ค้นคว้า ที่มาของคำ และให้ข้อคิดในเชิงภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ และประวัติของคำ นั้น ๆ เป็นเรื่องที่มีคุณค่ายิ่งในการศึกษาวัฒนธรรมทางภาษา จึงเห็นสมควรที่จะจัดพิมพ์เพื่อ อนุรักษ์และเผยแพร่

คณะกรรมการฯ จึงได้ติดต่อขออนุญาต ดร.บรรจบ พันธุเมธา ขอต้นฉบับ และขอ ให้จัดทำบันทึกคำท้ายเล่มเพิ่มเติม ก็ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งทุกประการ ทั้งยังกรุณา พิสูจน์อักษรเพื่อมิให้ผิดพลาดอีกด้วย คณะกรรมการฯ จึงขอขอบคุณ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ไว้ ณ ที่นี้

คณะกรรมการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน ผู้สนใจในด้านความรู้ทางวัฒนธรรมของภาษาไทย และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าแก่นุชนรุ่นหลัง ต่อไป

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

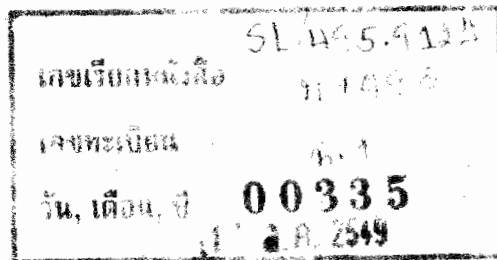
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

คำนำของผู้เขียน

เรื่อง “อันเนื่องด้วยชื่อ” นี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการหาที่มาของชื่อภาษาต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏในภาษาไทย มีเป็นชุด ๆ คือ ชื่อพม่ารามัญ ชื่อไทยน้อยไทยใหญ่ ชื่อแขกฝรั่งเศสจีนจาม ส่วน ชื่อเขมร กับ ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ นั้นแยกออกมาต่างหาก เรื่องดังกล่าวนี้ได้ลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในหนังสือ “สตรีสาร” และได้นำมารวมเล่มบ้างแล้ว ทั้งชื่อพม่ารามัญ ชื่อไทยน้อยไทยใหญ่ และชื่อเขมร เพื่อแจกจ่ายในโอกาสต่าง ๆ เมื่อคณะกรรมการเอกลักษณ์ไทยได้นำมาจัดพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะ “ชื่อเขมร” พร้อมด้วย “ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ” จึงนับเป็นเรื่องควรขอบคุณยิ่ง เพราะจะทำให้เรื่องราวที่เขียนไว้เป็นตอน ๆ ได้รวมอยู่ในที่เดียวกัน ทำให้การใช้สอยเกี่ยวกับการค้นหาที่มาของคำ เป็นไปโดยสะดวกขึ้น ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณแทนผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

บรรจบ พันธุมธา
๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๖

สารบัญ

ชื่อเขมร

	หน้า
คำของใคร - ไทยหรือเขมร	๑
การออกเสียงคำเขมร	๕
การเขียนคำเขมร	๖
เสียงเขมรที่กลายไปในภาษาไทย	๙
ที่มาของคำเขมรและไทย	๑๕
การสังเกตพยัญชนะตัวสะกด	๑๗
คำซ้อน	๒๓
คำเขมรตกแต่ใหม่ในไทย	๒๘
การออกเสียง ร ล ของเขมรกับไทย	๒๙
ความหมายของคำเขมรที่กลายไปในไทย	๓๑
การแยกคำแยกความหมาย	๓๖
การใช้คำเขมรที่ตกแต่เพื่อประโยชน์ทางไวยากรณ์	๓๗
ความหมายของคำซ้อนหรือคำประสม	๔๓
คำเขมรกับคำภาษาถิ่นของไทย	๕๑
เสียงภาษาเขมรกับภาษาภาคใต้	๕๖
คำภาษาเขมรกับจีน	๕๘
คำภาษาเขมรกับคำมลายู	๕๙
ภาษาเขมรกับมอญ	๖๒
ที่ใช้คำของเขมร	๖๖
บัญชีค้นคำ-‘ชื่อเขมร’	๗๓

อันเนื่องด้วยชื่อ ชื่อเขมร

คำของใคร - ไทยหรือเขมร

ภาษาเขมรกับไทยมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน จึงมีคำที่ใช้ตรงกันมากมาย บางคำเป็นคำที่รู้ได้แน่ชัดว่าไทยยืมมาจากเขมร และบางคำเขมรก็ยืนยันว่าเป็นคำไทยที่ใช้อยู่ในภาษาเขมร

คำที่ไทยยืมมาจากเขมร มีทั้งชื่อต้นไม้ ผัก ปลา และสัตว์ต่าง ๆ แม้ว่าชื่อบางชื่อจะออกเสียงต่างไปบ้าง เพื่อให้ออกเสียงถนัด และสะดวกก็ตาม ดังเช่น ชื่อต้นไม้ได้แก่

กรเบา (กรอเบา)=ต้นกระเบา กุลำพาก (กุลัมเปี้ยก)=ต้นกลัมพัก

ครดง (คร้วดง)=ต้นพะยุง ทรแบกไพร (ทรอแบกเพรีย)=ต้นตะแบก

กัมถิ่ง (ก้อมพุดิ่ง)=พลับพลึง กณเจต (กัญแซ็ด)=ผักกระเจต

จเขา หรือ กรเขา (จอเขา หรือ กรอเขา)=ปอกระเขา จจุด (จอจุด)=กระจุด ทอเหื้อ

ขุชาย (เขอียย)=ต้นกระชาย กรุขบ (กรอขบ)=ต้นตะขบฝรั่ง

ส่วนชื่อสัตว์ชื่อปลา ได้แก่

กาโห (กาโห)=ปลากะโห กุบก (กุบอก)=ปลากะบอก ปุรแบล (ปุรอแบล)=ปลากะเบน

นุพิน หรือ ฤพิน (นุปีน หรือ ฤปีน)=ปลาตะเพียน นุพ่ง (นุปีวง)=ปลากะพง

นุลาม (นุตาม)=ปลาฉลาม กราย (กราย)=ปลากราย

จจก (จจอก)=หมาจิ้งจอก จจก หรือ ชิงจก (จจจอก หรือ จิงจอก)=จิ้งจก

กรसार (กรอซาร์)=นกกระสา เกรียล (เกรียล)=นกกระเรียน

ชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจะชี้ให้เห็นว่า คำไทยที่มีพยางค์หน้าเป็น กระ ตะ นั้นส่วนมากได้มาอย่างไร แต่ก็มีได้หมายความว่าเราจะใช้คงรูปเดิมเสียทุกคำไป ดังเช่น พะยุง ศัพท์

หมายเหตุ ด้วยเหตุที่การออกเสียงของเขมรต่างกับการเขียนสะกดการันต์ จึงได้บันทึกคำที่ออกเสียงไว้ในวงเล็บ ส่วนการออกเสียงนั้นต่างกันตามท้องถิ่น ที่บันทึกไว้เป็นส่วนมากเป็นเสียงของชาวพระตะบอง

เดิมเป็น คุรฌง หาได้เขียนหรือออกเสียง เป็น พะ ไม่ ดังนั้นจึงกำหนดตายตัวลงไป ไม่ได้ว่า ถ้าคำไทยมี กระ นำหน้า คำเขมร มักขึ้นต้นด้วย ข เช่น กระชาย จาก ขุชาย ทำนองเดียวกับ กระจัดกระจาย จาก ขุจาด ขุจาย ทั้งนี้เพราะคำเขมรไม่ได้ขึ้นต้นศัพท์ อย่างเดียวกันทุกคำไป เช่น กระบก จาก จัมก่ กระจูด จาก จจูด กระพง จาก ฉพ่ง

บางทีคำไทยใช้คำเดียวกัน แต่เขมรใช้ต่าง ๆ กันตามความหมายที่ต่างกัน ดังเช่น กระทิง เรามีทั้งที่เป็นชื่อสัตว์ คือวัวประเภทหนึ่ง เราเรียกวัวกระทิง กับต้นกระทิง และปลากระทิง แต่เขมรเรียกวัวชนิดที่เราเรียกวัวกระทิงว่า ขุทิง (ขุตั้ง) ส่วนปลากระทิงเขมรเรียก ขุซิง (ขุจิง) และเรียก ขุทิง (ขุตั้ง) สำหรับต้นกระทิง เราขึ้นต้นชื่อด้วย กระ เหมือนกันหมด

คำ ทราย ที่เรามาหมายได้ทั้งผงหินละเอียดกับสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกกวาง เขมรก็หาได้เรียกอย่างเดียวกันไม่ เฉพาะสัตว์ดังกล่าวเท่านั้น จึงจะเรียก ทุราย ออกเสียง เทรียย ทรายที่เป็นผงหินละเอียดใช้ว่า ขุสาจ (ขุซัจ) คงเช่นเดียวกับภาษาเหนือที่เรียกสัตว์เนื้อทรายว่า ทะลายและเรียกทรายว่า ซาย

ชื่อปลากระเบนกับชายกระเบน ที่เราเรียกอย่างเดียวกัน เขมรก็ใช้คำต่างกันคือ ปุรแบล (ปุรอบเบล) คือปลากระเบน และ

กubin (เกubin) คือ ชายกระเบน

คำ สมอ ที่เราหมายได้หลายอย่างนั้น เขมรใช้ต่างกันคือ สม่ (ชะมอ) คือต้นสมอ และ สุรม่ (ชรอมอ) คือ สมอฝ้าย

คำเขมรที่ยกมากล่าวข้างต้นจะเห็นมีการสะกดการันต์ที่ต่างกับคำไทยอยู่หลายประการ เป็นต้นว่า พยัญชนะต้นมีลักษณะเป็นคำควบกล้ำ เช่น กุร ปุร ตูร แม้เป็นคำที่ไม่อาจจะควบกล้ำได้ในภาษาไทย เช่น ฉพ ขุช ก็ออกเป็นเสียงกล้ำ แม้จะกล้ำไม่สนิทเท่ากับที่ควบกับเสียง ร ล ว เสียงของเขาก็ยังรวบเป็นเสียงสั้นเข้า ไม่ได้แยกพยางค์อย่างของเรา ส่วนพยัญชนะตัวสะกดก็มีเสียง ล สะกด ร สะกด บางคำเป็น ส สะกด จ สะกด ก็มี เรามาตัดแปลงให้เป็นเสียงตรงตามแม่ตัวสะกดของไทยคือ ร ล สะกดออกเสียงเป็นแม่กน ส หรือ จ สะกดออกเสียงเป็นแม่กด

ยังมีชื่อต่าง ๆ อีกมากที่สังเกตได้ยากว่าเป็นคำเขมรหรือคำไทยมาแต่ดั้งเดิม เพราะรูปลักษณะตลอดจนการออกเสียงไม่ผิดกับคำไทย ดังเช่น

จาก (จาก)=ต้นจาก กก (ก๊อก)=ต้นกก นางนก (เมียงนวก)=มันนก และ ร้าง (เรี้ยง)=ต้นร้าง

ดังนั้น การจะกำหนดให้แน่ลงไปว่าแต่ดั้งเดิมเป็นคำของใคร เป็นคำไทยที่เขมรยืมไปใช้ หรือคำเขมรที่ไทยยืมมาใช้จึงเป็น

เรื่องยาก แต่จะให้รู้แน่ก็มีวิธีที่รู้ได้อยู่วิธีหนึ่งคือ เทียบดูกับคำภาษาถิ่นต่าง ๆ ของไทย โดยเฉพาะภาษาไทยนอกประเทศที่ไม่ได้ใกล้ชิดกับเขมรเท่าเรา แต่ก็ปรากฏว่าคำบางคำไทยแทบทุกถิ่นมีใช้ ออกเสียงตรงตามเขมรบ้าง เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าได้กลายเสียงกันไป และเขมรก็มีได้ยืนยันว่าเป็นคำยืมไปจากไทย หรือเทียบคำไทยไว้ให้เห็น จึงแสดงว่าน่าจะเป็นคำเขมรแท้ ได้แก่

ทาก (ที่กินเลือด) เขมรใช้ ทาก (เตี้ยก) อธิบายว่า คือปลิงบก ภาษาไทยใหญ่ใช้ ต้าก ภาษาพม่าและอ่ายตอนในอัสสัมใช้คำ ละตัก คู่กับละบั้ง คือ ปลิง ภาษาไทยนุงในจีนก็ใช้ ตูตาก คู่กับ ตูปิง เช่นเดียวกัน (ตู=ตัว)

เหลียง เขมรก็ใช้ เลื่อง (เลื่อง) เช่น สากเหลื่อง (ซังเลื่อง)=เนื้อเหลื่อง ไม่มีบันทึกเช่นเดียวกันว่า เป็นคำภาษาอื่น แต่ไทยทุกถิ่นมีคำนี้ใช้ ภาษาไทยนุงใช้ เลื่องเหมือนไข่เหลื่อง คือไข่แดง (ถิ่นอื่นใช้เพียงม้วนไข่ หมายถึงไข่แดง)

คำบางคำมีเสียงเดียวกัน แต่การใช้คำและความหมายต่างกันไปบ้าง ดังคำ

เขี้ยว เขมรใช้ เขี้ยว (เคี้ยว) หมายถึงสัตว์ครามอย่างสีทองฟ้ายามปกติ ไม่มีบันทึกคำนี้ว่าเป็นคำไทย หรือแม้แต่เทียบคำไทยไว้ให้เห็น แสดงว่าเขมรเชื่อแน่ว่าคำนี้เป็นคำ

เขมร แต่ไทยทุกถิ่นมีคำ เขี้ยว ใช้ ความหมายและที่ใช้ต่างกันบ้างคือ ไทยใหญ่หมายถึงสีเขี้ยวอย่างเดียว แต่พม่าแก่หมายได้ ทั้งสีเขี้ยวอย่าง โนกเขว (นกเขี้ยว) คือ นกแก้วและสีครามอย่างทองฟ้าใช้ เขวฮ้าม ภาษาไทยนุงใช้ เขว หมายถึงเขี้ยว เช่น หมูาเขว (คำหมู้ออกเสียงครึ่งเฮกครึ่งจัตวา) คือหมู่าเขี้ยว แต่คำ หลุก ตรงกับ li⁴ (ลิ่ว) ภาษาจีนกลาง ก็มีใช้ด้วย แปลว่าเขี้ยวเช่นเดียวกัน ทำนองเดียวกับภาษาพม่าที่นอกจากคำ เขว แล้วก็ยังมีคำ กิ่ง แปลว่าเขี้ยว ใช้เฉพาะสีย้อมผ้ากับสีทาบ้าน คำนี้น่าจะได้มาจากคำ ch'ing¹ (ซัง) ของภาษาจีนกลางที่แปลว่าสีเขี้ยวหรือน้ำเงิน ch'ing¹ ts'ao³ (ซังเคว่ซ่า) คือหมู่าเขี้ยว

ถ้าเขมรต้องการจะใช้ เขี้ยว ให้มีความหมายว่า เขี้ยวอย่างสีใบไม้ เขมรใช้คำ ไบตง (ไบตอง) ซึ่งบันทึกไว้แน่นอนว่า เป็นคำไทย หมายถึงสีตองสด บางทีคำ เขี้ยว ที่หมายถึงสีครามอย่างที่เราใช้สุดหล้าฟ้าเขี้ยว และน้ำเขี้ยว คือน้ำทะเล จะเป็นคำเขมรมาก่อนก็ได้ ส่วนที่หมายถึงเขี้ยวใบไม้จึงเป็นคำไทย

มีคำที่เขมรกล่าวว่าเป็นคำไทย ทั้งที่รูปลักษณะเสียงเป็นคำควบกล้ำ ไม่น่าจะเป็นคำไทยไปได้เลย ได้แก่คำ ลุมุด (ลุมุด) เขมรหมายได้ทั้งละมุดกับขนุนละมุด ลูหุง (ลูฮุง) เขมรหมายว่า มะละกอก แต่ถ้าใช้ ลูหุงแญญู (ลูฮุงแญญู) จึงจะแปลว่า ต้นละหุ่งที่ใช้ทำน้ำมัน เขมรยกคำนี้ให้เป็นคำไทย ทั้งที่ ลูหุง

ที่แปลว่ามะละกอ ไม่ได้ระบุเช่นนั้น

ยังมีคำที่มี มะ นำหน้าอีกหลายคำที่เราเข้าใจว่าอย่างไรเสียก็ต้องเป็นคำภาษาอื่นแต่เขมรกลับว่าเป็นคำไทย ได้แก่คำ มุระ (มูริยะห์) กับ เมรุญ (มูริญ) ที่หมายความว่า มะระกับมะเร็ง (ส่วน มุรัม หรือ มุรุ (มูรัม) เขมรว่าเป็นคำอินเดีย แต่ก็ไม่ปรากฏที่มาแน่ชัดว่า เป็นคำอินเดียถิ่นใดออกเสียงว่าอย่างไร หมายอย่างไร พจน.ไทยกล่าวว่าได้จากมูรุงไก (คำทมิฬ) เลยเป็นอันมีมติกันว่า คำดังกล่าวทั้ง ละมุด ละหุ่ง มะระกับมะเร็งนั้น ถ้าหากเป็นคำภาษาไทยที่เขมรยืมไปใช้จริง เป็นคำไทยแท้ที่กลายเสียงมา หรือเป็นคำที่ได้มาจากภาษาอื่นอีกทีหนึ่ง

แต่ที่เขมรยืนยันไว้แน่นอนว่า เป็นคำไทยก็มีไม่น้อย ได้แก่คำ เตย (เตย)=ต้นเตย ยابلอง (ยابلอง)=หญ้าปล้อง ฎุกคำ (ดอกคำ) คือดอกคำที่ใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีแดง ฎุกจันท์ (ดอกจัน) คือ รูปดอกจัน (ที่จริงถ้าเขียน จันทน์ ก็ไม่น่าถือว่าเป็นคำไทย เพราะคำนี้ได้มาจากคำ จันทน์ ในบาลีสันสกฤต) ฎุกไม้ (ดอกไม) หมายถึงชมพู่น้ำดอกไม้ ไม้สัก (ไม้สัก) คือ ไม้สัก หรือต้นสัก ที่นำแปลกก็คือ ฎุกจิม (ดอกเข็ม) =ดอกเข็ม คำนี้น่าจะเป็นคำไทย แต่ไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรมเขมร ว่าเป็นเช่นนั้น คำ เจียง ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีบอกว่าเป็นคำ

ไทย แต่เขมรก็ใช้หมายเฉพาะเจียงเบ็ด เรียก เจียงสนทูก (เจียงซ็อนตูก) กับเจียงฉวมก เรียก เจียงจบก (เจียงจูบก) แต่ภาษาไทยใหญ่ใช้หมายแต่เจียงปลา เรียก เจ่งป่า ที่เขมรนำไปตัดแปลงเสียงแต่บันทึกไว้ว่า เป็นคำไทยก็มี ได้แก่ กาดาก คือ ข้าวตาก กาด (กา-ตอม) คือข้าวต้มลูกโยน

คำบางคำเราเทียบกับคำเขมร เห็นเสียงใกล้เคียงและรูปลักษณะไปทางเขมร เราก็อือเป็นคำเขมร เช่นกระทรวง เทียบกับ กุรสง (กุรอซวง) ของเขมร แต่บางคำเขมรก็ว่าได้ไปจากไทย ได้แก่คำ มหาดไทย มหาดเล็ก เขมรใช้ มหาดโต หรือ มหาโต (เมียะหาดไท หรือ เมียะหาไท) กับ มหาดติก หรือ มหาพิก หรือ มดติก (เมียะหาดเล็ก หรือ เมียะหาเล็ก หรือ มัดเล็ก) ทั้งที่ไทยเรากียืนยันไม่ได้แน่นอนว่าอย่างไร พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงสันนิษฐานว่า มหาด น่าจะมาจากคำสันสกฤตว่า มหามาตร แปลว่า ผู้เลี้ยงช้างหรือข้าหลวงของพระเจ้าแผ่นดิน ภาษาอังกฤษนำไปใช้เป็น mahout หมายถึงควาญช้าง (รายละเอียดมีในหนังสือวิทยาวรรณกรรม)

แต่บางคำเราว่าเป็นคำไทยเช่น โมง ที่เราใช้เป็นลักษณนามบอกเวลา โดยเฉพาะเวลากลางวัน คู่กับ ทุ่ม ที่ใช้สำหรับเวลากลางคืน และเราเชื่อว่าเป็นคำเลียนเสียงของ

กลองที่ตีบอกเวลากลางวันและกลางคืนเขมรมีคำนี้ใช้หมายความว่า ชั่วโมง ๑๒ โมง คือ ๑๒ ชั่วโมง ๒๔ โมง คือ 24 ชั่วโมง และเทียบ โมง คำไทย กับ montre คำฝรั่งเศส (ออกเสียง *มองเตรอะ* หมายถึงนาฬิกาพก) เช่นเดียวกับคำ โดม ที่เราว่าได้มาจากคำอังกฤษ dome ซึ่งหมายถึงหลังคากลมคลุมเหมือนกูป เขมรมี คำ โดม หมายถึงยอดปราสาทหรือยอดเจดีย์ว่ามีลักษณะรูปทรงคลุมเหมือนปากบาตรและ หมายถึงสูงก็ได้ บางที่ใช้ โดมสูง (โดมโด่ง) กล่าวว่าเป็นคำโบราณใช้มาตั้งแต่ก่อนหน้านั้น จึงชวนองงว่าเราได้คำ โดม จากใครที่บันทึกไว้ในพจนานุกรมว่า โดม หมายถึง แนว แถว เช่นโดมไพร คือแนวป่า ว่าเป็น คำเขมร แต่ความหมายว่า แนว แถว กลับไม่มีปรากฏในพจนานุกรมเขมร ถ้าจะหมาย เช่นนั้น ต้องใช้ กุง (ดอง) กุงไพร (ดองเพร็ย)=แนวป่า แต่เราใช้ดอม เช่น ดอมไพร

การออกเสียงคำเขมร

คำที่ยืนยันได้แน่นอนว่าเป็นคำเขมรมี อยู่มากมายในภาษาไทย บางคำใช้ตรงตามรูปเขียนและตามการออกเสียงของเขมร เช่น เสฎา (เสฎา)=ต้นสะเดา โสุน (โซุน)= โสุน แสุม (แซุม)=แสม สุมาน (ซุมัน)=เนื้อสมัน แต่ส่วนมากแล้วเรามักจะออกเสียง ต่างไป ทั้งนี้เพราะมีเสียงสระเขมรหลายต่อ

หลายเสียงที่เราออกเสียงไม่ได้ หรือถึงแม้จะ ออกเสียงได้ก็ไม่เหมือนเจ้าของภาษาเขา ด้วยว่าเราไม่มีเสียงนั้น ๆ ในระบบเสียงของเรา เป็นต้นว่า เสียง โอ ที่มากับพยัญชนะอโฆชะ มีเสียงครึ่งโอครึ่งอ เช่น โออ (โห้) เสียง ฟังคล้าย อออ แต่ถ้าเขียนเป็น อออ เสียง ก็ไม่ตรงที่เดิวนัก เสียง เออ อโฆชะ เช่น เกิด เสียงก็ไม่เหมือน เออ ของเรา แต่จะเป็นเสียงครึ่งอาครึ่งเออ บางครั้งจะได้ยิน คล้าย กาด คงจะเป็นด้วยเหตุนี้บางที่เราจึง ออกเสียงตามรูปเขียนที่เขากับบันทึกไว้เช่นโออ ก็ออกเสียงเป็น โออ เกิด เป็น เกิด

คำเขมรที่เรามีใช้อยู่ในภาษาของเราเมื่อ เทียบกับคำเดิมในภาษาของเขาจึงแยกออกได้ เป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งออกเสียงตามรูปเขียนซึ่งเขมรออกเสียงต่างกับของไทย ส่วน อีกพวกหนึ่งออกเสียงตามเสียงเขมร ซึ่งแตกต่างกับรูปเขียน

พวกที่ออกเสียงตามเสียงเขมรที่ ต่างกับรูปเขียน ได้แก่

กง ดิดฝ้าย จาก กุง (ออกเสียง กง)

จอบ จาก จบกาบ (ออกเสียง *จอบกั๊บ*)

จอก (พินน้ำคู่กับแหน) จาก จก (ออกเสียง *จอก*) แต่จอกกินน้ำเขมรก็เขียน จก ออกเสียงจอก เช่นเดียวกัน หากแต่บันทึก ว่าเป็นคำไทย ซึ่งก็คงเป็นเช่นนั้น เพราะถิ่น

อื่น ๆ ของไทยก็มีคำนี้ใช้ แต่ออกเสียงเป็น กอก

กล่อง จาก กฺลฺง (ออกเสียง *กฺลฺอง*)

กล่อน (ชื่อโรคคชชยอย่างหนึ่งที่เรียก กษัยกล่อน) จาก กฺลฺน (ออกเสียง *กฺลฺอน*)

กระบอก (ชื่อปลา) จาก กฺบฺก (ออกเสียง *กฺบฺก*)

ออก (ชื่อนก) จาก อก (ออกเสียง *ออก*)

ป้อม อย่างป้อมปราการจาก ปม (ออกเสียง *ปม*)

แก่ง อย่างรถเรือมีประทุน จาก กิง (ออกเสียง *กิง*)

คำ ป้อม กับ แก่ง นั้นไม่แน่ว่าจะเป็น คำเขมรแท้หรือได้มาจากอื่น

ส่วนที่เราออกเสียงตามรูปเขียน มี เป็นอันมาก เช่น

ฉ่ำ และ ช้ำ จาก ชำ (ออกเสียง *เจียม*) หมายถึงทั้งฉะฉ่ำและช้ำ

พล่า จาก ภาลา (ออกเสียง *เพลี่ย*)

สนม จาก สฺนฺ (ออกเสียง *สนอม*)

ระฆัง จาก รกฺง (ออกเสียง *รวิง*)

พราน จากพฺราน (ออกเสียง *เพรียน*)

คำเขมรที่เราออกเสียงตามรูปเขียนนับว่ามีมากกว่าคำที่เราออกเสียงตามการออกเสียงของเขา ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะเขมร กำหนดวิธีการออกเสียงพยัญชนะและสระของ

เขาเป็นสองพวก คือพยัญชนะโฆชะออกเสียงอย่างหนึ่ง และพยัญชนะโฆชะออกเสียงอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นนอกจากสระบางเสียงจะออกเสียงต่างไป ไม่มีในระบบเสียงภาษาของเราแล้ว บางเสียงที่เขียนอย่างเดียวกันก็ยังไม่ออกเสียงผิดแปลกแตกต่างกัน เราเองก็คงมีความสัมพันธ์กับเขมรแต่ในทางหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้ฟังจากปากชาวเขมรเอง จึงไม่สนใจว่าเขาออกเสียงต่างกับที่เขาเขียนอย่างไรบ้าง เสียงคำเขมรที่ไทยออกเสียงจึงต่างกับที่เจ้าของภาษาออกเสียง ทั้ง ๆ ที่เราคิดว่าเราอ่านตรงตามตัวหนังสือแล้ว

การเขียนคำเขมร

อักษรวิเชียร การที่เขมรกำหนดให้เสียงพยัญชนะโฆชะและโฆชะออกเสียงต่างกัน นับเป็นเรื่องยุ่งและยากไม่น้อย โดยเฉพาะเมื่อผสมกับสระและยากยิ่งขึ้นเมื่อพยัญชนะต้นเป็นเสียงควบและเสียงนำ พยัญชนะโฆชะของเขมรอันได้แก่ ก ข จ ฉ ฎ ฐ ณ ต ถ บ ป ผ ส ห พ ออกเสียงเป็น อ จึงออกเสียงเป็น กอ ขอ จอ ฉอ ฯลฯ ส่วนพยัญชนะโฆชะได้แก่ ค ฌ ง ช จ ญ ฑ ฒ ท ฑ น พ ภา ม ย ร ล ว ออกเสียงเป็น อ้ว หรือ โอ แล้วแต่ถิ่น จึงเป็นเสียงกัว คัว งัว หรือ โก โค โง ฯลฯ ครั้นเมื่อพยัญชนะเหล่านี้ไปผสมกับสระ สระย่อมต้อง

เปลี่ยนเสียงตามไปด้วย ฉะนั้นเขียนอย่างเดียวกันจึงออกเสียงต่างกัน ถ้าหากพยัญชนะต้นศัพท์เป็นเสียงโฆชะหรืออโฆชะต่างกัน ดังเช่น กาง ออกเสียง กาง ส่วนคาง ออกเสียง เกียง ถ้าจะให้คงเป็นเสียง ค อย่างของเราต้องเขียน ฉ พยัญชนะวรรคอื่นก็เช่นเดียวกัน คือ จ กับ ฌ ออกเสียงเป็น จ เหมือนกันต่างแต่สระคือ จ=จอ แต่ ฌ=จัว หรือโจ ถ้าให้เป็น ช ต้องเขียน ฉ ต กับ ท เป็น ตอ กับ ตัว หรือโต ถ้าใช้ ฐ จึงเป็นเสียง ท อย่างของเรา และ ป กับ พ ก็ทำนองเดียวกันเป็น ปอ กับบัว หรือ โป จะให้เป็นเสียง พ ของเราต้องใช้ ภ ดังนั้นจึงมีคำเขมรที่ขึ้นต้นศัพท์ด้วย ฉ ฉ ฐ ฌ ฎ เมื่อต้องการให้เสียงนั้น ๆ ตรงกับเสียง ค ช ท พ ของเรา

เมื่อนำคำไทยกับเขมรมาเทียบกัน ก็จะเห็นว่าคำไม่น้อยที่ถือได้ว่าเป็นคำเดียวกัน แต่เขียนด้วยพยัญชนะต่างกัน ทั้งที่ออกเสียงอย่างเดียวกัน ได้แก่คำไทย ขลิบ เขมรเป็น

ขลิบ (คลิบ) ขอบ เป็น ฉบ (ขอบ) ต่างเป็น ฎาง (คาง) แน่นอน เป็น ฉฉฉน (แนนอน) ชุด เป็น ฉุด (ชุค) เพื่อน เป็น เกื่อน (เพื่อน) ยอม เป็น ญุ่ม (ญอม) หลอด เป็น พต (ลอค) หรือ หลาบ เป็น พาบ (ลาว)

คำเขมรที่เขียนด้วยพยัญชนะดังกล่าวนี้เราก็มารวมเขียนด้วย ค ช ท พ น ย และ ล เพื่อให้ตรงตามการออกเสียงของเขมร และให้เป็นไปตามการเขียนแบบไทย คำไทยไม่ค่อยมีพยัญชนะ ฉ ฎ ฉ ฌ ฎ ฎ พ ขึ้นต้นคำ

เช่น ฉกลงโฆลง (เคลงโคลง) เป็น เคลงโคลง ฉตุ้ง (เคล็ย้ง) เป็น คล้ง ฉลุ้ (คลุม) เป็น คลุม และ ขลุ้ม (ที่ใส่ปากม้า) ฉนะ (เขนึยะห์) เป็น ฉนะ ฉนาง (เขนึยง) เป็น ฉนาง ฉำ (ญ็อ้ม) เป็น ยำ ฉุ้ง (แยง) เป็น หย่ง ที่รองรับอย่างสัปดาห์ ฉึม (เดิม=ตัน) เป็น เดิม ฉัวร์ (เดอร) เป็น เดิน ฉุนิม (หุนิม) เป็น ฉนิม (เครื่องประ

หมายเหตุ พยัญชนะอโฆชะและโฆชะของเขมร เมื่อเรียงเป็นวรรค เรียงดังนี้ คือ พยัญชนะ ๒ แถวหน้าเป็นอโฆชะ ๓ แถวหลัง เป็นโฆชะ ฉ เป็นอโฆชะ

อโฆชะ

ก ข
จ ฉ
ฎ ฐ ฉ
ต ฉ
บ ป ฉ
ส ห พ อ

โฆชะ

ค ฉฉ
ช ฉ ฉ
ท ฉ -
ท ฐ ฉ
พ ฎ ฉ
ย ร ล ว

ดับ) ทุละ (ทุละห์) เป็น ทะลุ ทุลาย (ทุลีย) เป็น ทลาย (พัง) และ ทะลาย (หมาก มะพร้าว) ภูลาด (เพลลัด) เป็น พลาด เกลิ่ง (เพลิ่ง) เป็น เพลิ่ง ภูลา (เพลิว) เป็น เพลา (ขา) ภูลาง (เพลียัง) เป็น พลั่ง เพีย (เลย) เป็น เลย

บางคำเรามาเพิ่มเสียงวรรณยุกต์สูงต่ำ จึงยังทำให้คำนั้น ๆ ดูเหมือนคำไทยยิ่งขึ้น ดัง คำข้างต้น ภูลาง เป็น พลั่ง เพิง (เลิง= ขึ้น เพิงจิตุด (เลิงเจ็ด)= ใต้ใจ หรือ เหลิง) เป็น เหลิง แพนม ๆ (แถม ๆ) เป็น ปะแล่ม ญ่าญี่ (ญี่อิมญี่) เป็น ย่ายี่ เชือ (เจือ) เป็น เชือ ซี (จี) เป็น จี ห้อยคอ เซย (เจย) เป็น เจือย ชัวร์ (จัวร์) เป็น ชัวร์ อย่างชั่วพ่อชั่วแม่ ชั่ว (จั่ว) เป็น ชั่ว ซวย (จวย) เป็น ซ่วย ฉาย (นวย) เป็น หน้าย เชือน (เคือน) เป็น เชือน ส (ขอ) เป็น ส่อ แห (แธ) เป็น แห่ หาม (ฮาม) เป็น ห้าม

คำบางคำออกเสียงสูงต่ำไปตามเสียงพยัญชนะที่เรากำหนดเป็นเสียงสูงเสียงต่ำ

ดังนั้นคำที่มีพยัญชนะต้นเป็น ข ฉ ถ ผ ส ห เราจึงออกเสียงเป็นเสียงสูง ได้แก่ ขาม (คาม) เป็น ขาม แข (แค) เป็น แข เจย (เขย) เป็น เจย เจียง (เขียง) เป็น เจียง ถย (ทอย) เป็น ถอย ผง (ห้อง) เป็น ผง ผุงผาง (โพงพาง) เป็น

โพงผาง สม (ซ็อม) เป็น สม เหมาะ เหีร์ (เฮอร์) เป็น เห็น หาน (ฮาน) เป็น หาญ

คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงสูงนำเสียงต่ำก็ตาม คำที่มีตัวสะกดเป็นคำตายก็ตามเราก็ออกเสียงตามอักขรวิธีไทย เสียงจึงต่างกับเสียงที่เขมรออกเสียงไปบ้าง เช่น เจ็ด (เซ็ด) เป็น เจ็ด นิต (เซ็ด) เป็น เจียด ฆลง (ฆลลง) เป็น ฆลง เฉลียวฆลาด (เขลียวฆลาด) เป็น เฉลียวฆลาด ฆวาดเขวียล (ฆวัดเขวียล) เป็น ฆวัดเขวียน เกลิ่ง (เพลิ่ง) เป็น เกลิ่ง ฎวย (ทวย) เป็น ถวย ฆลาญ (ฆลาญ) เป็น ฆลาญ แผลง (แพลง) เป็น แผลง แสวง (แขวง) เป็น แสวง

คำเขมรที่ได้ไปจากไทยก็เป็นทำนองเดียวกัน คือคำไทยที่มีเสียงสูงต่ำหรือมีไม่วรรณยุกต์กำกับ เขมรออกเสียงเป็นเสียงสามัญทั้งหมด เพราะเขมรไม่มีเสียงสูงต่ำและไม่วรรณยุกต์เช่นนั้น แม้เป็นคำตายเสียงก็ไม่เป็นเสียงเดียวกับเสียงไทย เพราะฉะนั้นถึงจะเขียนอย่างเดียวกัน แต่การออกเสียงก็ยังต่างกันดังเช่นคำไทย เผ่า เขมรใช้ว่า เผา (เพา) แผ่ เป็น แผ (แพ) แผ่น เป็น แผน (แพน) หวง เป็น หวง (ฮวง) แต่บางคำเขมรใช้พยัญชนะเสียงสูงแทน ทำให้ออกเสียงได้ใกล้เคียงเสียงไทย เช่น ความ เป็น ขวาม (คววม) ทนาย เป็น ถนาย (ทะนาย) เพราะถ้าไปใช้ ค หรือ

ท ตามไทย เสียงจะเป็น ก และ ต หาใช้ ก และ ท ไม่

เสียงเขมรที่กลายเป็นภาษาไทย

ยังมีการออกเสียงคำเขมรตามรูปเขียนที่ต่างกับของไทยลักษณะอื่น ๆ อีก คือเสียงอโหมะเขมรที่ออกเสียงเป็น สระออ แต่เราออกเสียงตามรูปเขียนหรือตามตัวหนังสือกลายเป็นเสียงสระอะ โดยเฉพาะพยัญชนะอโหมะที่มี ร ควบ ได้แก่ กุร คุร ปรุ เช่น

กุร จาป๋ (กุรอัจับ) - กระจับ
คุร พ้าง (คุรอเปี้ย้ง) - ตระพัง (แอ่งน้ำ
สระน้ำ)

กุรวาญ (กุรอวาญ) - กระวาน
คุร กูด (คุรอโกล) - ตระกูด
กุรพะ (กุรอเปี้ยะห์) - กระเพาะ
ปรุ ฉาป๋ (ปรุอคั๊บ) - ประดับ (เครื่อง
มือเครื่องใช้ประดับตกแต่ง)

กุรปี่ (กุรอเบี้ย) - กระปือ
กุรเจะ (กุรอเจะห์) - กระแจะ
กุรสาร (กุรอซาร์) - กระสา
กุรจาส (กุรอจ๊ะสั๊) - กระจาด

เฉพาะเสียง ก ต ป เท่านั้นที่ควบเสียงกับ ร ได้สนิทในภาษาไทย หากเป็นเสียงอโหมะอื่น ๆ ได้แก่ จุร หรือ สุร เราก็หาออกเสียงควบได้สนิทไม่ เสียงใดที่ออกไม่ได้ก็จำต้องดัดแปลงให้ออกเสียงได้สะดวกและถนัดส่วนมาก ตักร ทั้ง หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลงเป็น

อย่างอื่น ได้แก่

จุมะ (จуроโมะห์) - จมูก

สุรเพา (ซุรอเลา) - เสลา (ชื่อต้นไม้)

สุรมี่ (ซุรอโม) - สมอฝ้าย

สุรลิต (ซุรเล็ด) - สลิด (ดอกขจร)

แม้เสียง กุร คุร ปรุ ที่เราพอจะออกเสียงเป็น กระ คุระ คุระ ได้ก็ตาม บางคำเสียง ร ก็ยังหายไป คงเป็นเพราะออกเสียงยากหรือผู้พูดครั้นจะออกเสียงควบ เสียงจึงกลายเป็น กะ ตะ ปะ หรือบางทีก็เป็นเสียงอื่น คือเป็น รร ไปก็มี เช่น

กุรซิ่ง (กุรอจิ่ง) - กระเซียง คุรเซียง

กุรโพ (กุรอโโป) - กะโล่ไสของ

คุรกวต (คุรอกวต) - ตะกวต จะกวต

คุรแพงแกง (คุรอแลงแกง = ที่แยกเป็นสี่) - ตะแลงแกง

ส่วนที่กลายเป็นเสียงอื่นนั้น โดยมากสลับเปลี่ยนกันระหว่างเสียง ก ต กับ ป ได้แก่ กุร—ตะ เช่น กุรชูป (กุรอชูป) ตะชูป

คุร—กะ เช่น คุรโพก (คุรอโลก)

-กะไหลก

ปรุ—ตะ เช่น ปรุคุริว (ปรุอคุริว)

-ตะคิว

ปรุ—กระ เช่น ปรุแบล (ปรุอแบล)

-กระเบน (ปลา)

แต่คำเขมรที่เราออกเสียงต้นศัพท์เป็น กระ คุระ คุระ หรือ กะ ตะ ปะ นั้นหาได้

มาจากคำเขมรที่ขึ้นต้นศัพท์ด้วย ฎฺร ฎฺร ปร
เสียทุกคำไม่ อาจขึ้นต้นด้วยเสียงอื่น ๆ ก็มีคือ

กระ จาก กณฺ กณฺ หรือ กนฺ เช่น

กระจก จาก กณฺจก (กัญจ็อก)

กระโจน จาก กณฺโจรล (กัญโจรล)

กระจ้ง จาก กณฺจ้ง (กัญจ้ง)

กระเชอ จาก กณฺเชี (กัญเชอ)

กระเฉด จาก กณฺเฉด (กัญแซ็ด)

กระดิ่ง หรือ กระดิง จาก กณฺฎิง

(ก๊อญดิง)

กระโถน จาก กนฺโถร (ก๊อญโทร์)

กระ จาก กุ เช่น

กระโดง จาก โกฎง (โกฎง=ใบเรือ)

กระบะ จาก กุบะกั (กุบะกั)

กระเบน จาก กุบีน (เกุบีน) ชาย-

กระเบน

กระทุ้ม จาก กุทุมพ (กุทุม)

กระ จาก กา เช่น

กระแห (ปลา) จาก กวแห (กวแห)

กระโห้ (ปลา) จาก กวโห (กวโห)

กระ จาก กั เช่น

กระโปรง จาก กัโปรง (ก๊อญโปรง)

กระปุก จาก กัปุก (ก๊อญปุก)

กระ จาก ข เช่น

กระชาย จาก ขุชาย (เขุฉัยย)

กระเทย จาก เขุทัย (เขุตย)

กระเทียม จาก ขุทิม (ขุติม)

กระ จาก จ หรือ จั เช่น

กระจุด จาก จจุด (จจจุด)

กระบก (ต้นไม้) จาก จับกั

(จ๊อญบ๊อ)

กระ จาก ท เช่น

กระทา จาก ททา (ตัวเตี้ย)

กระ จาก ผ เช่น

กระทือ จาก ผุทือ (ผุทือ)

ตะ จาก ก เช่น

ตะกอน จาก กกร (กอกอริ)

ตะ จาก ตง หรือ ฏง เช่น

ตะเกียบ จาก ตงเกียบ (ต๊อญเกียบ

=ตั้งใช้ค้ำ)

ตะกอ จาก ตงกร (ต๊อญกอริ) หรือ

ฏงกร (ต๊อญกอริ)

ตะโก จาก ฏงโก (ต๊อญโก)

ตะ จาก จง เช่น

ตะเกียง จาก จงเกียง (จ๊อญเกียง)

ตะ จาก ฉ หรือ ถ เช่น

ตะเพียน จาก ฉพิน (ฉุปิน) หรือ

ถพิน (ถุปิน)

ตะ จาก ส เช่น

ตะพาย จาก สพาย (เสปียย)

ประ จาก ผ เช่น

ประคำ จาก ผุคำ (ผุคำ)

ประกาย จาก ผุกาย (ผุกาย)

ประทุน จาก ผุทุร (ผุทุร์)

คำที่มี สะ ขึ้นต้น ก็หาได้มาจากคำ
เขมรที่ขึ้นต้นด้วย สฺ เสียทุกคำไม่ เช่น

สะแก จาก สงูแก (ซ็องแก)

สะบัก จาก จุบกัก (อุบั๊ก)

คำที่มีพยัญชนะหน้าคล้ายอุปสรรคตั้งยกมา
ข้างต้น ก็เชื่อว่าจะเป็นคำเขมรไปเสียทั้งหมด
ที่เป็นคำไทยเขมรยืมไปใช้ก็มี ทั้งนี้ตามที่มี
บันทึกไว้ในพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับสถา
บันพุทธศาสนา เขมรว่าเป็นคำไทย ได้แก่

ปรุกัง (ปรูกัง)=ตะกัง (โรคลม)

ปรุกา (ปรูกา)=ปากกา (คำ ปากกา ปากไก
(=ปากไก) ก็มีใช้ในเขมร) ปรุกง (ปรูก-
คอง)=ประคอง ปรุกบ (ปรูกบ)=ประคบ
ปรุกាប់ (ปรูกทับ)=ประทับ กุรเสียน
(กุรอเขียน)=เกเขียน (ตัวหนังสือที่ตกแทรกไว้)

พยัญชนะบางเสียงได้แก่จ ช ท ส ไม่
อาจล้ากับ ร ล ได้สนิทในภาษาไทย ฉะนั้น
คำเขมรที่เป็น จุร ชุร ทุร สุร เราก็ออก
เสียงล้าไม่ได้สนิทเช่นเดียวกัน คำที่มีเสียงดัง
กล่าวนี้ถ้าหากไม่ละ ร เสีย ดังคำ จุรมะห์
(จุรอโมะห์)=จุมุก หรือ สุรลิต (ซุรอเล็ด)
=สลิต (ดอกขจร) ที่กล่าวมาแล้ว เสียงก็ต้อง
เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น คือ

ประการแรก อาจกลายเป็นเสียงที่มี
ที่เกิดใกล้เคียงกัน ดังนี้คือ

จฺร-กฺร หรือ ฅร

จฺรก (จฺรอก)-กรอก ฅรอก

จฺรวจ (จฺรวจ)-กรวด (น้ำ)

จฺรวล (จฺรวล)-ตรวน

แจฺรง (แจฺรง)-ตะแกรง

ชฺร-กฺร

ชฺร่า (เชฺร้อิม)-(น้ำ) คร่า

ชฺร-ทฺร (ออกเสียง ช)

ไชฺร (เชฺรีย)-(ต้น) ไทร

ทฺร-กฺร

ทฺรุง (ตฺรุง)-กรง

ทฺร-ทฺร- (ออกเสียง ช)

ทฺร (ตฺรว, ตฺโร)-ขอ

เทฺริง (เตฺริง)-เชิง (ข่มไม้)

ทฺรุง (ตฺรุง)-ทรวง

ทฺราย (เตฺรีย)-เนื้อทราย

ทฺร-ตะ

ทฺรลิ่งทิ่ง (ตฺรวลิ่งติ่ง)-ตะลิงปลิง

ประการที่สอง เสียงพยัญชนะต้น
ศัพท์หายไปเหลือแต่พยัญชนะควบกล้ำ ได้แก่
กฺร-ร เช่น กฺรแหง (กุรอแหง)-
ระแหง (ดินที่แตกแยก) (ปรากฏว่า เขมรว่า
ระแหง ของเขมรเป็นคำไทยจาก ระแหง)

มฺร-ร เช่น มฺรฺกฺสณฺ (เมฺรียัก)-รัก
(ยางไม้ใช้ทาสิ่งของ)

หรือตรงกันข้าม คำเขมรอัจมี เพียง
ร ขึ้นต้นศัพท์ แต่เราเพิ่มพยัญชนะต้น
เข้าไปข้างหน้า ทำให้เกิดเป็นเสียงควบกล้ำ
ขึ้นมา ได้แก่

รลา (รวเลีย)-กระลา กะลา

รหิม (รวฮิม)-กระหิม

พยัญชนะต้นหรือพยางค์ต้นที่เป็นเสียงอื่นก็มีที่เสียงเปลี่ยนไป คือ

ประการที่สามแยกเสียงพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงควบกล้ำ ด้วยการแทรกเสียงสระลงไปในระหว่างพยัญชนะเพื่อให้ออกเสียงสะดวกขึ้น เช่น

เมล (เคล)-แกแล (ต้นไม้ใช้แก่นย้อมผ้า) เกรียล (เกรียล) กระเรียน

ประการที่สี่ รวพยางค์ให้สั้นเข้าทำให้พยัญชนะที่เหลือมีลักษณะเป็นพยัญชนะควบกล้ำไปก็มี แต่บางคำก็กล้ำไม่สนิท ได้แก่

ฏนฺลาบ (ต้อนลับ)-ตลับ

พฺรลป (พฺรวลป)-พลบ (คำ)

พฺนฺไล (ปฺวันเลีย)-ไหล

ประการที่ห้า เพิ่มตัวสะกดที่พยางค์หน้า ทำให้ออกเสียงพยางค์ต้นคำได้ถนัดขึ้น ได้แก่

พพาร (ปฺวเปียร)-พังพาน (ง)

ประการที่หก พยางค์ต้นหายไป เช่น

กนฺแลง (ก๊อนแลง)-แหล่ง

ก่าชฺรวจ (ก่าชฺรวจ)-จรวด

กัฟิงพวย (ก๊อมปิงปวย)-แพงพวย

(ผัก)

พแพ (ปฺวเป)-แพะ

สุรโมจ (ชฺรอมอจ)-มด

ขมุต (โคมุต)-มอด

น่าสังเกตคำทั้งสามข้างท้ายที่พยางค์ต้นหายไปทำให้ส่วนที่เหลือดูคล้ายคำไทย คำแพะกับ พแพ อาจจะบังเอิญมาพ้องกัน เพราะเป็นคำที่เลียนเสียงธรรมชาติคือเสียงร้องของแพะ แต่มดกับมอดไม่อาจพิจารณาเช่นนั้นได้ ทั้งคำมด ภาษามลายูก็มีคำ สมุต เสียงคล้ายกับมดของเรา และภาษามอญก็มี ขมุต ออกเสียง คะโมด จึงไม่แน่ว่า มด เป็นคำไทยแท้หรือไม่ ทั้ง ๆ ที่คนไทยทุกถิ่นมีคำ มด ใช้ในภาษา

ประการที่เจ็ด พยางค์ต้นหายไปแต่มีพยางค์อื่นมาแทน บางคำพยางค์ที่มาแทน เป็นคำไทยที่บอกลักษณะของสิ่งนั้น ๆ เช่น ตฺลุม (โตลุม)=อีลุ่ม เราคงเติม อี ตามอย่างชื่อนกอื่น ๆ เช่นอีแร้ง อีกา อีเหยี่ยว

กฺอฺก (กอก)-ปลาอก

ปรฺหิต (ปรฺอเฮ็ด)-ปลาเห็ด คือทอดมัน (เรียกกันในบางท้องถิ่น) ที่เราใช้ ปลาแทน ปรฺ คงเป็นเพราะต้องการให้มีความหมายแปลได้ และทอดมันก็ทำด้วยปลา เข้าความหมายได้พอดี

สณฺฎาน (ช็อนตัน)-มะดัน

ทนฺลาบ (ต๊วนเลียบ)-มะพลับ

สุรฺยูว (ชฺรโยว)-สายยู

คำทั้งสองข้างต้นเป็นชื่อผลไม้จึงใช้มะนำหน้า ส่วน สุรฺยูว นั้นใช้ สาย แทน สุร

คงเพื่อให้มีความหมายพอแปลได้ (ปรากฏว่า เขมรว่า คำนี้ได้มาจาก สายยู ของไทย) แต่ยังมีคำอีกบางคำที่พยางค์หน้าที่เคยเข้าไปแทน พยางค์หายไปนั้น ไม่อาจบอกได้ว่าได้มาอย่างไร ได้แก่

ฉุนหิต (ค็องเฮ็ด)-ชุนเห็ด

กัฎถึง (ก็อมพุดัง)-พลับพลึง

ชุน กับ พลับ ไม่ปรากฏที่มา แต่มีคำที่มี พลับ นำหน้าอีกคำหนึ่ง คือ พลับพลา คำนี้ภาษาเขมรมีคำ พนฺลา และใช้ พระ-พนฺลา (เพฺรียะห์ป็วนเล็ย) หมายถึง พลับพลาที่ประทับ เขาอธิบายว่า คือโรงหรือศาลาที่สร้างถวายพระราชอาประทับเพียงชั่วคราว คำ พลับพลา อาจรวมเสียงมาจาก พนฺลา ถ้าเช่นนั้น พลับ ในคำ พลับพลา ก็อาจได้จาก คำ พระ+พ ของคำ พนฺลา

เรายังมีคำ เกยลา หมายถึงเกยน้อยยกไปได้ ลา ในคำนี้เชื่อกันว่าหมายถึงเล็กหรือน้อย เขมรมีคำ พระพนฺลากิล (เพฺรียะห์ป็วนเล็ยเก็ด) คือพลับพลาที่ย้ายไปได้ (กิล (เก็ด)-เคลื่อนที่ได้) ลา อาจได้มาจากส่วนท้ายของคำ พนฺลา และถ้าเป็นเช่นนั้น ลาก็น่าจะหมายถึง พลับพลา ยิ่งกว่า เล็กหรือน้อย

คำเขมรนอกจากจะมีพยัญชนะต้นควบกล้ำกับ ร ล ว เช่นเดียวกับคำไทยแล้ว ก็ยังมีที่แปลกไปคือ อาจควบกับพยัญชนะใด ๆ ก็ได้ เช่น กุบ จุบ มุส สุธ ซึ่งลักษณะ

เช่นนี้ไม่มีในระบบเสียงของไทย เราจึงออกเสียงเช่นนั้นไม่ถนัด เสียงจึงจะต้องเปลี่ยนไป และมักจะเปลี่ยนเป็นเสียงที่มีที่ใกล้เคียงกัน เช่น จุก (จูบ) -จวม

สุ่อ (ซุ้ออม) -ชอม

มตุ (มตุ) -พลู

เมศว (เมศว) - (ดิน) ประสิว (เขมรว่าคำนี้เป็นคำไทย)

เสียงคำเขมรอาจหายไปในลักษณะอื่นอีกคือ

มีคำเขมรหลายคำที่เป็นคำคนละคำกัน แต่เรานำมาออกเสียงอย่างเดียวกัน ทั้งที่ความหมายต่างกัน เช่น

กระดาษ กับ กระดาดที่เป็นชื่อต้นไม้ เขมรใช้ต่างกันคือ กุรฎาส (กุรอะดะส) = กระดาษ กับ กุฎาด (กุฎาด) = กระดาด (ชื่อต้นไม้อย่าง คุณ)

สมอ (ตันไม้) กับ สมอฝ้าย เขมรใช้ สมี่ (ชะมอ) = สมอ (ตันไม้) กับ สุรมี่ (ซุรอมอ) = สมอฝ้าย

กระทง (ทำด้วยใบตอง) กับ กระทงอย่างกระทงเรือหรือกระทงนา เขมรใช้ กนฺโทง (ก็อนโตง) = กระทง อย่างกระทงใบตอง กับ ขุทง (ขุติง) อย่าง กระทงเรือที่เรียก ขุทงทุก (ขุติงทุก)

ทราย (ผงหินบดละเอียด) กับ ทราย (สัตว์ประเภทกวาง) เขมรใช้ ทุราย (เตฺรีย) คือสัตว์ 4 เท้า ประเภทกวาง กับ ขุสาห์

(ชุชจ) = ทราย (หงหินละเอียด)

ส่วนที่ตรงกันข้ามกับคำข้างต้นคือ เขมรใช้คำคำเดียวกันมีความหมายต่างกัน แต่ไทยใช้คำต่างกัน สำหรับความหมายที่ต่างกัน เช่น

ฉนวน (ทางที่มีเครื่องกำบังสำหรับเจ้านายฝ่ายในเดินเข้าออก) กับ กระดาน ชนวน และ สาย ชนวน เขมรใช้ ฉนวน (ชุนวน) เพียงคำเดียว สำหรับคำทั้งสามความหมายนี้

กระสัง (ชื่อผัก) กับ มะสัง (ชื่อต้นไม้) เขมรใช้ กุรสัง (กุรอสัง) คำเดียวกัน แต่ชื่อผัก ใช้ กุรสังทาบ (กุรอสังเตียบ) = ผักกระสัง กับ กุรสังทหิ (กุรอสังตมสม) = ผักแพว

คำเขมรที่ยกขึ้นมาเทียบให้เห็น ช่วยให้ได้ว่ารู้ที่มาของคำ โดยเฉพาะคำที่มีเสียงกล้ำ และคำที่มีพยางค์ กะ ตะ มะ นำหน้าเหมือนดังเป็นอุปสรรค

ได้กล่าวถึงคำที่เราใช้ กระ ตระ ประ หรือ กะ ตะ ปะ นำหน้ามาแล้ว ว่าคำเขมรใช้คำใดหรือพยางค์ใดนำหน้าบ้าง ส่วนคำที่เรานำมาใช้ มะ นำหน้านั้น ก็มีที่มาต่างๆ เช่นเดียวกัน นอกจากจะได้จากคำเขมรที่ขึ้นต้นด้วย กุร ดังคำ กุรสัง ข้างต้น ก็ยังมีที่เพิ่ม มะ เข้าไปหน้าคำ เป็นการแสดงว่าเป็นไม้ผล ในฐานะที่เชื่อกันว่า มะ กร่อนจากหมาก เช่น ขุวิต (เคือด) = มะขวิด

แต่ที่ออกเสียงเช่นเดียวกับคำเขมรก็มี แต่ออกเสียงพยัญชนะต้นเป็น อะ แทนที่จะเป็นเสียง อัว หรือ โอ ตามเสียง ม ที่เป็นพยัญชนะโฆษะ ได้แก่

มมี มแม (มามี ม้าม) = มะเมีย มะแม (ชื่อปี)

บางที่ถ้าพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะควบกล้ำก็แยกเสียงเสีย โดยออกเสียงพยัญชนะนำให้มีเสียงสระอะ เกาะ เช่น มุกาก (มุกัก) = มะกอก ส่วนท้ายของคำเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็มี ได้แก่ มุสาญ (มุชัญ) = มะเส็ง (ชื่อปี)

มีคำที่เขมรมี มะ มัก หรือ ม ควบกับเสียงอื่นนำหน้า แต่ทำให้คำเขมรแท้ไม่ ดังคำ มรุกสณ (เมรียก) ที่เป็นคำ รัก (ยางไม้ใช้ทาสิ่งของ) ของเรา ก็เป็นคำได้จากภาษาสันสกฤต มรุกษณ ที่แปลว่า น้ำมัน จาก มรุกษ แปลว่า ทา หรือ ญ คำ มรัม (มัวรัม) ก็ว่าเป็นคำได้จากภาษาอินเดีย แต่ไม่ระบุว่ามาจากคำอะไร ภาษาถิ่นไหน พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานเทียบคำทมิฬว่า มรุงไก คำ มุระ (เมรียะห์) = มะระ กับ เมรญ (เมรญ) = มะเรียง เขมรว่าเป็นคำไทย แต่คำที่เนื่องกับคำทั้งสองกลับไม่ปรากฏว่ามีบันทึกคำไทยเทียบ ได้แก่ คำ มุระเพรา (เมรียะห์เพรว) = กระเพรา กับ เมรญกงวาล (เมรญกัวงวาล) เป็นชื่อผีพวกหนึ่งที่จำแลงร่างเป็น

เด็กอาศัยอยู่ในราวป่าช่วยปกป้องรักษาสัตว์ป่า คนที่นับถือก็พากันกราบไหว้บูชาให้ช่วยคุ้มครองวัวควายช้างม้าของตน เชื่อกันว่าคำ รังควาน คงได้มาจากคำนี้

ส่วนที่กล่าวว่าเป็นคำได้จากไทยแน่นอน ก็คือ มเกลือ (*มักเกลือ*)=มะเกลือ มากเกลือ (*มักเกลือ*) ก็ใช้ มเกลือ (*มักเกลือ*)=มะเกลือ ใช้เรียกผ้าที่ทอเป็นตาแดงกับดำเหมือนสีเม็ดมะเกลือ ที่จริงคำเรียกเม็ดมะเกลือ โดยเฉพาะมะเกลือตาหนู เขมรเรียก อังกุเรมอังกุเรม (*อังกูเรมอังกูเรม*) พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า มาตรฐานโบราณ 2 กลุ่มเท่ากับ 1 กลุ่ม กลุ่ม ได้แก่มะเกลือตาช้าง กลุ่ม ได้แก่มะเกลือตาหนู ที่จริงทั้งกลุ่มและกลุ่ม ฟังคล้ายอังกูเรมอังกูเรม ของเขมรอยู่ไม่น้อย

นอกจากนี้ยังมี มากโถก (*มักโถก*) = มะตุก มากปราง (*มักปราง*) = มะปราง มากเปรง หรือ มากปริง (*มักเปรง*)=มะปริง มากปาง (*มักปาง*)=มะปาง แต่คำ *มากแปน* (*มักแปน*) ซึ่งเขมรหมายถึงลูกจันทน์แป้นไม่ค่อยมีเม็ด คำ แปน เสียงคล้าย แป้น อันเป็นคำไทย เขมรกลับไม่ได้บันทึกคำไทยเทียบ จึงต้องถือเป็นคำเขมรไป

ที่มาของคำเขมรและไทย

ปัญหาเรื่องที่มาของคำโดยเฉพาะคำใดเป็นคำไทย คำใดเป็นคำเขมร หรือคำใดเป็น

คำภาษาอื่นที่ต่างคนต่างยืมมาใช้ หรือต่างยืมผ่านกันและกัน นับเป็นเรื่องที่ตัดสินได้ยาก เพราะบางคำเราสำคัญว่าเป็นคำเขมรด้วยว่า ลักษณะของคำไม่น่าจะเป็นคำไทย ดังคำ มฺระ = มฺระ ที่กล่าวไว้ข้างต้น เขมรก็บันทึกคำไทยเทียบไว้แสดงว่าที่มาของคำนี้มาจากภาษาไทย และทำนองเดียวกันคำบางคำมีลักษณะเหมือนเป็นคำไทย เช่น แปน ในคำ มากแปน = ลูกจันทน์แป้น น่าจะเป็นคำ แป้น ของเรา เขมรกลับไม่มีบันทึกคำไว้ ก็ต้องถือว่าเป็นคำเขมร

บรรดาชื่อต่าง ๆ หากเสียงตรงกับเสียง ภาษาใดถือเป็นคำภาษานั้น ย่อมกำหนดได้สะดวก หรือถ้ายืนยันได้ทางประวัติของคำ หรือของวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดกันไปมา ก็ย่อมไม่มีปัญหาเป็นต้นว่าคำ ยาฎา (*ยาฎา*) = ยาตา ผากุราบ (*ผากุราบ*)=ผากุราบ ผาปา (*ผาปา*) = ผาปา ผามวง (*ผามวง*)=ผามวง ปาฉา (*ปาฉา*)=ปาฉา ทั้งหมดนี้เขมรถือเป็นคำไทย คำไทยบางคำเราก็ถือเป็นคำเขมรโดยสังเกตจาก ลักษณะเสียง ที่บางคำมีเสียงควบกล้ำ และบางคำมีมากพยางค์ เป็นต้นว่าชื่อเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ทั้งนี้มิได้เกี่ยวกับประวัติดั้งเดิมว่าใครเล่นเครื่องดนตรีนั้น ๆ มาก่อน ชื่อเหล่านั้นได้แก่

ขลุ่ย (*โคตีย*)=ขลุ่ย แตร (*แตร*)=แตร รนาด (*รวเนียด*)=ระนาด ซึ่งมีชนิดต่าง ๆ คือ รนาดเอก (*รวเนียดเอก*)=ระนาด

เอกกับ วรรณตรง (รัวเนียดหุง)= วรรณเสียง
ใหญ่ ตรง คงเป็นคำเดียวกับ หุ้มของเรานั้นเอง

ส่วนจะเข้ เขมรเรียก ตาเข หรือ ตะเข
(ตาก หรือ ตะเข) กล่าวว่า เป็นชื่อไทย
เขมรเคยเรียก กุรเพี (กุรอเปอ) ที่แปลว่า
จระเข้ แต่ภายหลังคนมาเรียก ตาเขหรือตะเข
ตามไทย

ส่วนชื่ออื่นที่น่าจะเป็นชื่อไทย คือ ฉิ่ง
(ชิง)=ฉิ่ง คง (ก้าง)=ฆ้อง กุราប់ (กุรပ်)
=กรับ ปี่ (เป็ย)=ปี่ เขมรไม่มีคำไทยบันทึก
ไว้ คำ ฉิ่ง กับ กรับ ถ้าถือเป็นคำเลียนเสียง
ธรรมชาติก็อาจใช้คำเดียวกันได้ แต่คำ ปี่นั้น
มีใช้ในภาษาไทยทุกถิ่น ทั้งชื่อปี่ บางชนิดเช่น
ปี่บุส (เป็ยบอโอะส) แปลตามศัพท์ว่า
ปี่อ้อ ก็กล่าวว่านักดนตรีเขมรบางคนเรียกตาม
ไทยว่า ปี่อ (เป็ยอ) คือปี่อ้อ ก็มี จึงยังเป็น
ปัญหาว่า ปี่เป็นคำเขมรหรือคำไทยมาแต่เดิม

ชื่อที่ได้จากภาษาต่างประเทศก็ไม่แน่ว่า
ต่างคนต่างยืมคำภาษานั้น ๆ มาโดยตรงหรือ
ยืมผ่านภาษาอื่นมาอีกทีหนึ่ง ดังเช่นคำ ฉาบ
(ซาบ)=ฉาบ ฉิม (คิม)=ฉิม ที่เขมรว่าเป็น
คำภาษาจีน และ ถุน (โตน) ว่ามาจาก ถุน
ภาษาบาลี (ที่จริงคงมาจากคำ โทล ภาษาสัน-
สกฤต) ไม่แน่ว่าเขมรได้คำกล่าวนั้นผ่านไป
จากไทย หรือไทยได้ผ่านเขมรไปอีกต่อหนึ่ง
ส่วนชื่อ ปี่ฉน จากคำ ศาหไน ภาษา
เปอร์เซีย เขมรใช้ สุรไฟ (ซุรอไฟ) และ

กระจับปี จาก กจจปี ภาษาสันสกฤต เขมร
ใช้ จาปี (จาเป็ย) นั้น เห็นจะต่างคนต่างนำ
คำภาษาดังกล่าวนั้นมาออกเสียงตามถนัดของตน

ยังมีคำอื่น ๆ ที่น่าสงสัยที่มา เพราะที่ใช้
ในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ แทบทุกถิ่น ได้แก่คำ
ลุง (ลูจัว) ที่หมายความว่า งา (เมล็ดพืช) ถ้าละ
เสียง ล พยัญชนะต้นคำ ออกเสียงเพียง ง ก็
คล้ายกับ งา ของเรา จึงน่าจะคิดว่า งา อาจไม่
ใช้คำดั้งเดิมของไทยและของเขมร อาจเป็นว่า
ต่างคนต่างยืมมาจากภาษาใดภาษาหนึ่งด้วยกัน
ล จะมาหายไปของไทย หรือ ล ไปเพิ่มในคำ
เขมร ไม่อาจกำหนดได้แน่

คำ ตาราง ที่เขมรหมายได้ทั้ง ตาราง
ที่เป็นตาเพราะมี ชี ชิก แผ่นหรือรอยขีดขั้ด
กันหรือ ตาราง ที่เป็นที่ยังคน เราใช้ ตะราง
เสียงสั้นให้หมายว่าที่ยังคน และถ้าเป็นช่อง
ระหว่างเส้นที่ลากตัดกันเราใช้ตารางเช่นเดียว
กัน บางที่เรียกสั้น ๆ ว่า ตา บางทีก็เพิ่ม ตา
ไปข้างหน้าเป็นตาตาราง ฉะนั้นคำ ตาราง
จึงดูน่าจะเป็นคำไทยที่สร้างจากคำ ตา ดังกล่าว
ภาษาพม่าแก่ ตา หมายถึงรั้ว ได้ด้วย ทั้งนี้
เพราะรั้วเขาทำด้วยไม้ไผ่ขัดกันเป็นตาห่าง ๆ

คำที่น่าสังเกตอีกคำหนึ่ง คือคำที่เขมร
เรียกชื่อลัมชนิดหนึ่งว่า สัมสาร (ซ็อมซาร์)
เรียกให้เต็ม บางที่เรียก กุรอจสัมสาร (โกรอ
ซ็อมซาร์ โกรจ แปลว่า สัม) คำนี้มีเสียงคล้าย
คำ สัมซ่า ของไทย เราถือ ซ่า เป็นชื่อของ

สัมชิตนี้ ตามธรรมดาเราจะตั้งชื่อสิ่งใด มักดูให้เข้าลักษณะของสิ่งนั้น ๆ แต่สัมผัส ไม่น่าจะมีลักษณะเช่นนั้น ซ้ำ จึงอาจได้มาจากภาษาอื่น อาจได้มาจาก สารี ในคำ สสาร ของเขมรก็เป็นได้ แต่ก็บังเอิญเสียง ซ้อมซาร์ ที่เราได้ออกเสียงตามถนัดของเราเป็นสัมผัสนั้น คำ สัม ก็เข้ากับลักษณะของชื่อที่เป็นสัมชิตหนึ่งตัวได้อย่างพอเหมาะ หรืออาจอธิบายกลับกันว่า เขมรนำคำ สัมซ่า ของไทยไปออกเสียง ซ้อมซาร์ ตามแบบคำเขมรก็เป็นได้

การสังเกตพยัญชนะตัวสะกด

แต่อย่างไรก็ตาม เราพอจะกำหนดได้ว่าคำใดเป็นคำเขมร โดยสังเกตลักษณะสำคัญของคำเขมรที่ต่างกับลักษณะคำไทย ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างคำเขมรกับคำไทยนอกจากที่คำเขมรมีเสียงควบกล้ำ มีมากพยางค์แล้ว ก็ยังมีอีกลักษณะหนึ่งที่แปลกไป นั่นก็คือคำเขมรมีพยัญชนะสะกดได้ต่าง ๆ ต่างกับของเราที่มีเพียงแบดแม่ ได้แก่ แม่ก กด กบ กง กน กม เกย เกอว มีตัวสะกดได้เพียง ก ด บ ฌ น ม ย ว เท่านั้น ส่วนเขมรมีได้ทั้ง จ สะกด ช สะกด ส สะกด ญ สะกด ร สะกด ล สะกด และการออกเสียงตัวสะกดก็ต่างกับของเรา คือ

จ สะกด เขมรออกเสียง จ สะกด เป็นเสียงคล้าย จุจ หรือ จุย เช่น กาจ (กาจุย) = ไร่

ช สะกด ก็ออกเสียง ช ที่สะกดด้วยเสียงคล้าย จ สะกด เช่น มุช (มุช) = มุด

ส สะกด ไม่ออกเสียง ส แต่จะออกเสียงเป็นลมหายใจแรง ๆ ออกมาแทน เช่น สุรส (สุรอส) = สด

ญ สะกด ออกเสียงเป็นแม่กน แต่เสียงขึ้นจมูก เช่น เพ็ญ (เป็ญ หรือ ป็ญ) = เต็ม

ร สะกด เสียงพนมเป็ญหรือแม่พระตะบอง ไม่ออกเสียง ร เลย เช่น งาร (เงียร์) = งาน

ล สะกด กระทบกลิ้งออกเสียง ล อย่าง 1 ในภาษาอังกฤษ ไม่ได้ออกเสียงเป็นแม่กนอย่างของเรา

ส่วน ก สะกด บางถิ่นและบางคำโดยเฉพาะเมื่อมากับสระเสียงสั้น เสียง ก จะหยุดในคอ มีลมหายใจแรงออกมาพร้อมกันด้วย เช่น ปุราก (ปุระก) = เงิน ถ้า ก มากับสระหน้าโดยเฉพาะ เอะ แอะ เสียง ก สะกด จะกลายเป็น จ สะกด เช่น แมก เป็น เมจ

พยัญชนะตัวสะกดของคำเขมรที่ไทยนำมาใช้
เมื่อเรานำคำเขมรมาใช้ เราไม่อาจออกเสียงได้เช่นเดียวกับเจ้าของภาษา จึงต้องกำหนดใหม่ไปตามแบบของไทย คือ จ ช ส สะกดเป็นแม่กต ญ ฌ น ร ล พ เป็นแม่กน ส่วนตัวสะกดเราคงไว้ตามเดิมก็มี คงเพื่อให้สังเกตง่ายว่าเป็นคำภาษาอื่นไม่ใช่คำไทยได้แก่

ฎจ (โดจ)-ดจ อาจ (อาจ)-อาจ
ฎจัญ (ฎัจญ์)--ผจญ ผุลาญ (ผุลาญ)-
ผุลาญ

ฐรวล (ฐรวล)-ฐรวล กมฺรล (ก้อม
รวล)-กํารล (เครื่องปลูก)

ฏยสาร (โดยขาร์)-โดยสาร (อาศัย)

ส่วนคำที่มี ส สะกด เรามักเลี้ยงใช้ ศ
หรือ ษ แทน ได้แก่

เลิศ (เลอะส์=เกิน)-เลิศ ปฺรลส
(ปฺระส์)-ปราศ

กฺรฎาส (กฺรตอะส์) กระดาศ ฎเวย
ฎาส (เดร์ตอะส์)-เด็ยรตาศ

แต่ส่วนมากเรามักเปลี่ยนตัวสะกด
ตามการออกเสียงของไทย ดังนี้

จ สะกด-ด สะกด

สาจ (ซาจ)-สาด กฺรฺจ (โกฺรจ)-กฺรฺจ
กํารฺจ (กํารฺจ)-จรวด จจ (จัจ)-จ
เคฺรจ (เคฺรจ)-เคฺลจ (ยก) ฎฺจ (จัจ)-เด็
สุมาจ (ซุมัจ)-เสม็ด สุโรจ (ซุโรจ)-
มด

ช สะกด-ด สะกด

มุช (มุช)-มุด กํพฺช (ก้อมปฺช)-กํ
หัด กช (กช)-คด อย่างคดในสัตว์หรือ
ต้นไม้

ญ สะกด-น สะกด

กฺรวาญ (กฺรวาญ)-กฺรวาน รุญ
(รุญ)-รุน

ร สะกด-น สะกด

นฺร (นฺร์)-นฺน ชร์ (เจือร์)-ชัน
ขุมวร (ขุมวรฺ)-ขมวน พวร (ปฺวรฺ)-พวน
ฎเวย (เดอฺร์)-เดิน งาร (เงยร์) งาน เจียร
(เจียร์)-เจียน กฺร (โกร์)-กฺน (ป) กฺร (โกร์)-
กวน โกร (โกร์)-โกน กงฺหาร (ก้องฮาร์)-ก้งหัน
พฺทฺร (พฺทฺร์)-ประทุน

ล สะกด-น สะกด

ชฺล-(จฺล)-ชฺน ชล (จิวล)-ชน กาล
(กั้น)-กัน อย่างกันผม นฺจล (นฺจิล)-จณ
จรวล (จรวล)-จรวน ดฺบาล (ดฺบัล)-ตะบัน
จนฺทล (จันตฺวล)-จันทัน กถ (กิวล)-โคน
โคล (โกล)-โคน (ตัวหมากรุก) แกล
(แกล)-เดิน ฎฺล (โดล)-ดฺน สฺรล (ซฺรือล)
-สน (ต้นไม้) โทล (โธล)-โตน

ส สะกด-ด สะกด

กฺรวส (กฺรวสฺ)-กฺรวด กฺลส (กฺลอะส์)
-กลด ญมฺส (นฺมุสฺ)-ชเมด จาส (จ๊ะส์
=แก์)-จัด โปฺรส (โปฺรสฺ)-โปรด
มุส (โผสฺ)-มุส ถาส (ทอะส์)-ถาด วาส
(เวือสฺ)-วัด เลมิส (เลมอะส์)-ละเมิด
สุรล (ซุรออะส์)-สด

ที่ตัดตัวสะกดทิ้งไปก็มี ได้แก่ เคน
(เคนร์)-คะเน เทร (เดร์)-เท (ลาด) ซีร (จัวร์)
-ซี (ผักที่มีกลิ่นหอมเป็นเครื่องเทศ) จงฺวาก
(จ้องวาก์)-จ้งหวะ หนฺก (ด้ามหนฺก)-ทำนุ
ทั้งนี้คงเป็นเพราะเสียง ร ก็ตาม ก ก็ตาม ไม่

ออกเสียงในภาษาเขมร เราคงออกเสียงคำดังกล่าวตามเสียงเขมร จึงตัดทิ้งเสีย

ที่ตัวสะกดเปลี่ยนไปเพราะเทียบแนวเทียบผิด ก็มี คงเป็นเพราะว่าเคยเห็นคำเขมรสะกดเช่นนั้น จึงคิดว่าคำบางคำสะกดเช่นเดียวกันด้วย ทั้ง ๆ ที่การออกเสียงคงเป็นไปตามแบบไทย ได้แก่

ตรวจต (ตรวจต)-ตรวจ

ตมตรวจต (ตมตรวจต)-ตำรวจ

ญูนัน (ญูนัน)-ตำบล

กัณัน (กัณัน)-นาง) กำเนิด

เจรีน (เจรีน)-เจริญ

คำที่มี ญ สะกดอีกคำหนึ่งคือ สรรเสริญ คำนี้เชื่อกันว่าคงเป็นคำเดียวกับคำ สรเสี (สรเสี) ของเขมร ถ้าเป็นเช่นนั้น ญ ที่เติมเข้าไปเป็นตัวสะกด ก็คงเป็นไปตามแนวเทียบที่เห็นจากคำอื่น ๆ อย่างหนึ่ง กับคงต้องการให้ออกเสียงแม่กนสะกดถนัดขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

เขมรมีคำคล้ายคำ สรเสี อยู่คำหนึ่งคือ ปุรเสี (ปุรเสี) มีความหมายอย่างเดียวกับคำ ประเสริฐ คำ ประเสริฐของเราอาจเป็นคำเดียวกับ ปุรเสี นี้ ฐ ที่ลงท้ายคำเป็นตัวสะกด ทำให้เสียงแม่กนกลายเป็นแม่กตที่เราเติม ฐ เช่นนี้อาจเป็นเพราะเราคิดว่าคำนี้ดั้งเดิมเป็นคำบาลีว่า เสฐฐ หรือสันสกฤต เศรษฐ ที่หมายว่า ดีที่สุด ดีเลิศ ยอดเยี่ยม เขมรก็น่าจะได้มาจากคำเดียวกัน แต่เขมรกลับ

บันทึกว่าคำ ปุรเสี ได้จากคำสันสกฤตว่า ปุรศุต กับคำบาลี ปศุต ซึ่งแปลว่า เป็นที่สรรเสริญ หาใช่คำทั้งสองดังกล่าวข้างต้นไม่

คำ สราญ กับ สำราญ ในไทยนั้นคงเป็นคำเดียวกับคำ สุราล กับ สำราล ที่แปลว่า เมา กับ ทำให้เมาอย่างคลอเคลีย ที่ ล สะกดกลายเป็น ญ ในไทยคงเป็นเพราะความเข้าใจผิดเห็น ล ของเขมรรูปร่างคล้าย ญ ของเรา จึงเขียนเป็น ญ ไป

คำที่มี ญ สะกดในภาษาไทยนั้น หาใช่คำเขมรเสียทุกคำไม่ ที่เป็นคำไทยแต่เราเขียน ญ สะกดก็มี ได้แก่ ขวัญ หาญ ฯลฯ คำทั้งสองมีใช้ในภาษาไทยหลายต่อหลายถิ่นด้วยกัน คำราชาญ เขมรก็ว่าเป็นคำไทย เขมรใช้ รำงาน (รำงาน) คำที่เป็นปัญหาก็คือคำ ราญ ที่แปลว่ารบ และมี รำบาญ แปลว่า การรบ ตามแบบการเปลี่ยนคำกริยาเป็นคำนามของเขมร แต่เขมรกลับไม่มีทั้งคำ ราญ และ รำบาญ มีแต่ ราน ที่แปลว่า ถาง และ รานกาน แปลว่า บุกรุก ไทยเรามี ราน แปลว่า ตัด หัก แฉก และเป็นรอยร้าว อย่างที่ใช้ หม้อราน (อย่างหม้อดิน) และ ลาน แปลว่า แฉกหัก ทำลาย เขมรก็มี ลาน หมายถึง พินาศ ฉิบหาย เป็นอันตราย และแต่งศัพท์เป็น พุลาญ หมายถึง ทำให้พินาศ ทำให้ฉิบหาย ทำให้เป็นอันตราย ใช้ บัพุลาญ (บัพุลาญ) ก็ได้ คงจะเป็น ลาน คำนี้เท่านั้นที่เป็นคำเขมรและ

เราใช้ ญ สะกดตรงตามรูปคำเดิม

นอกจากจะเปลี่ยนแปลงตัวสะกดดังกล่าวข้างต้น ก็ยังมีการเปลี่ยนเสียงตัวสะกดด้วยในคำบางคำ คือ

บุญ (โบ๊ญ) เป็น บู้ย อย่าง บุญมาต (โบ๊ญเมือ๊ต) คือ บู้ยปาก และ บุญบาญ (โบ๊ญบาญ) คือ บู้ยบ้าย หมายถึง ยุแห่ การที่เราออกเสียง สระ อุ มี ญ สะกดเป็นแม่เกย ที่มี ย สะกดเช่นนี้ตรงกับการออกเสียงของภาษาไทยใหญ่ สระอุมี ญ สะกด ที่อาจออกเสียงเป็น อุ หรือ โอะ ในภาษาไทยใหญ่จะกลายเป็นเสียง ย สะกด เช่นเขียน กุญ ออกเสียงได้เป็น กู๋ย (ฝ้าย) โก๋ย (ตะกร้า) และ โก๋ย (กล้วย)

ส่วนตัวสะกดอื่น ๆ เราออกเสียงต่างไปจากเสียงเดิมก็มี ได้แก่ เปร็ดเพริ่ม (เปริต-เปริม) คือ ครีมีใจ ชะล่าใจ น่าจะเป็นคำเดียวกันที่เราใช้ เพลิดเพลิน (แต่เขมรกลับว่า เกลิตเกลิน เป็นคำไทย)

เขมรมีคำ สญប់แสญง (ซญ็อบแซญง) มีความหมายอย่างเดียวกับ สยดสยอง แต่เราไม่มีคำ สยบแสยงใช้ มีแต่ สยบ หมายถึง ชบลง ฟุบลง และ แสยง ใช้กับ เสียวแสยง ส่วน สยดสยอง สยด เพียงคำเดียวในไทยก็ไม่มีใช้ มี สยง ใช้ใน ขนพองสยองเกล้า เราคงออกเสียง สญប់ ของเขมรเป็น สยด คำ สยง ก็ไม่มีใช้ในภาษาเขมร คำนี้จึงน่าจะ

จะเป็นคำที่แต่งมาจาก หยอง ของไทย เช่นเดียวกับ แหยงเป็น แขยง ใน ขยะแขยง หรือ แสยงใน เสียวแสยง (ว่าใช้ สยดแสยง ก็มี) แต่ถ้า แสญง เป็นคำเขมรก็น่าคิดว่า แหยง ก็ควรเป็นคำได้มาจากภาษาเขมร แต่เขมรกลับไม่มีทั้ง แหยง และ แหญง

การละและการเพิ่มพยัญชนะตัวสะกดที่พยางค์ต้นและพยางค์ท้าย การไม่ออกเสียงตัวสะกดและละตัวสะกดเสียเลยนี้ นอกจากละที่พยางค์ท้าย เช่น จงวาก่ เป็น จังหวะ แล้วก็ยังมี ละที่พยางค์ต้น ทำให้ พยางค์ต้นกลายเป็นส่วนของพยางค์ มีลักษณะเหมือนอุปสรรคไป ได้แก่

สงแแก (ซ็องแก)-สะแก

รันทา (ริ้วนเตี้ย)-ระทา

ลจแวก (ลั้งแวก)-ละแวก

ตจกร (ต็องกอร์)-ตะกอ

ตจเกียบ (ต็องเกียบ)-ตะเกียบ

ทนุเล (ต๊วนเล)-ทะเล (เขมรหมายความว่า แม่น้ำ)

บงโอง (บ็องโอง)-พะอง

พยางค์ที่ละตัวสะกดในคำบางคำ ไม่ได้แยกออกเป็นส่วนหนึ่งของพยางค์ ดังคำข้างต้น แต่กลับกล้ำกับพยัญชนะต้นของพยางค์ต่อไป ทำให้คำนั้นเป็นพยางค์เดียว แต่มีเสียงควบกล้ำที่พยางค์ต้นได้แก่

พุนฺโล (ปีวนฺเลีย)-ไฟล

พฺรลป (ปฺรฺวฺลคฺย)-พลบ คำ

ที่เปลี่ยนเสียงพยางค์ต้นและเสียง
กล้ำกันไม่สนิทก็มี ได้แก่

กฺนฺลลป (คฺตฺนฺลลป)-ดล็บ

แต่ที่ตรงกันข้ามคือ แทนที่จะลดตัว
สะกด กลับเพิ่มตัวสะกดขึ้นมาในคำ
บางคำ ก็มี ได้แก่

ททิม (คฺวฺตฺตมฺ)-ทับทิม (ผลไม้และ
พลอย)

ปเปา (ปอเปา)-ปักเป้า

ที่เป็นคำอื่นไม่ใช่คำเรียกชื่อก็มี คือ

สาหาว (ชาวาว)-สามหา

ณฺลค (ขฺลฺวคฺ)-สลัก

คำที่เป็นคำนามสำหรับใช้เป็นชื่อและ
มีการเพิ่มตัวสะกดลดตัวสะกดทำนองเดียวกันนี้
ก็มี แต่ตัวสะกดเป็น ม มาทำสระในรูปนิค
หิต ม ที่เพิ่มเข้ามาไม่ได้เพิ่มเพื่อการออกเสียง
แต่เป็นการเพิ่มเข้ามาตามการเปลี่ยนแปลงทาง
ไวยากรณ์ กล่าวคือคำเขมรที่เป็นคำกริยาหรือ
คุณศัพท์ เมื่อจะให้เป็นคำนาม ต้องลงนิคหิต
ซึ่งออกเสียงเป็น อ้อม หรือ อุม เช่น

ลฺอิต (เลอิต) คือละเอียด เป็น ลอิต
(ลุมเอ็ด) คือสิ่งที่ปนเป็นผง ผงแป้ง

เจรียง (เจรียง) คือ ร้องเพลง เป็น
จฺรียง (จ้อมรียง) คือ นักร้อง ทำนองเพลง

บางที่ไม่ได้เปลี่ยนหน้าที่ของคำ คำ
กริยาก็คงเป็นกริยา แต่มีความหมายแปลกไป
คือมีความหมายว่า ทำให้ เช่น

รงาบ (รฺวเจอบ)=ระงับ เป็น รงาบ
(รุมเจอบ)=ทำให้สงบระงับ

เลอียง (เลอียง)=เอียงไปข้างหนึ่งเป็น
ล่อียง (ลุมเอียง)=ทำให้เอียง ทำให้เอียงไป
หาข้างใดข้างหนึ่ง

รล็ก (รฺวล็ก)=ระล็ก นึกถึง เป็น รล็ก
(รุมล็ก)=ทำให้ระล็ก นึกถึง

คำนี้ไทยใช้เหมือนกันทั้งระล็ก กับรำล็ก
ที่เขมรใช้เหมือนกันทั้งสองคำก็มี ได้แก่ ลอง
(ลฺออง)=ละออง กับ ล่อง หรือ ลมฺอง (ลุม
-ออง) ก็คือละอองหรือผงละเอียดเช่นเดียวกัน
ที่เป็นปัญหาก็คือ คำที่มีใช้ในภาษาไทย
และมีลักษณะคล้ายกันนี้ เราก็กสำคัญว่าเป็นคำ
เขมร แต่เขมรกลับว่าเป็นคำไทย ยกคำไทย
มาเทียบไว้ให้เห็น ได้แก่

รห่ง (รฺวฮ้อง) เทียบ ระหัง

รมา้ง (รฺวเมียง) เทียบ ละมั่ง

รฺเจก (รุมเจก) เทียบ ลำเจียก

รฺเลียง (รุมเลียง) เทียบ ลำเลียง

ลํญง (ลุมญง) เทียบ ล่ายอง

ลํฟาง (ลุมเปียง) เทียบ ลำฟาง

คำที่ซ้อนกันมาในลักษณะคำซ้อนและ
เขมรนับเป็นคำไทยก็มี ได้แก่

สนฺลปฺสนฺลน (ซ้อนลือบซ้อนเล็น)

เทียบ สลบไสล

สมุลาก่สำขาน่ (ซ็อมลักซ็อมคัน)-
เทียบ สลักสำคัญ

ที่จริงคำทั้งสองไม่มีลักษณะเป็นคำไทย
เลย และเราคิดว่าน่าจะเป็นคำเขมรเพราะ
สนุลบ่ เสียงคล้าย สุลาบ่ (ซุลับ)=ตาย ส่วน
สมุลาก่ ก็คล้าย สลัก ที่มาจาก จุลาก่ (ซุลัก)
และ สำขาน่ (ซ็อมคัน) ที่น่าจะเป็นคำเขมร
จึงดูเหมือนว่าคำ สนุลบ่ กับ สมุลาก่ น่าจะ
เป็นคำเขมรที่มาละตัวสะกดในไทยเสียมากกว่า
แต่เมื่อไม่ใช่คำเขมรแล้วจะเป็นคำภาษาใด
และเราได้มาจากไหน ย่อมเป็นปัญหาชวนฉงน

แต่ก็ยังมีคำอีกมากที่เราเองยังไม่รู้ที่มา
เมื่อเทียบกับคำเขมรจึงเห็นว่าคำไทยกับคำเขมร
มีส่วนตรงกัน คือตรงกันเพียงบางส่วน ส่วนที่
ไม่เหมือนกันนั้น บางทีไปปรากฏอยู่ต้นคำ
ดังที่เคยกล่าวไปแล้ว แต่บางทีก็ไปปรากฏอยู่
ท้ายคำ

พวกที่ต้นคำต่างกัน และบางทีก็หายไป
ไปเลยได้แก่ สุรเงา (ซุรเงา)=เป็นเงา ลุงง
(ลุงวัง)=งง ก่ฟิงพวย (ก้อมปิงปวย)=
แพงพวย โหล (โหล)=ไล่ จุลิม (เขุลิม)=
หลิม ญลบ (ซุลวบ)=ลอบ (แอบ)

บางคำเปลี่ยนเป็นเสียงอื่น ที่กำหนดไม่
ได้ว่าเหตุใดจึงเปลี่ยนไปเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะมี
คำลักษณะดังกล่าวเพียงคำเดียวในภาษา ได้แก่
จอรพะ (จอรละห์)-ซ่าแหละ จอรัง (จอร

ัง)-จั้งจั้ง ก้มลึง (ก้อมพุลึง)-พลับพลึง
กกร (กอกกร)-ตะกอน ส่วนอีกคำหนึ่งหรือ
พยางค์หนึ่งที่ต่างไป ไม่อาจกำหนดได้ว่าจะ
ต้องต่างไปอย่างไร เพราะแต่ละคำต่างไปไม่
ตรงกัน

การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะต้นและ พยัญชนะตัวสะกด

คำเขมรที่เรานำมาใช้ ได้เปลี่ยนพยัญ-
ชนะต้นของพยางค์ต้นไป บางทีก็เติมหรือ
เปลี่ยนแปลงพยางค์ท้ายด้วย เช่น

สีมิง (ซ็มิง)-ถมิงทิง

ทุรแม (ตุรวแม)-ตะแหมะแขะ

ตุลุ่ม (ตุลม)-ตะล่อมป้อม

ทูลึงทิง (ตุรวลึงตึง)-ตะลึงปลิง

จูปุก (จูปก)-จุ่มปึก กะจุ่มปึก

องวร (อ็องวร)-อ้อนวอน

มุระมุด (มุห่มุด)-มุทะลุ

คำ โสโครก กับ สกปรก ที่ใช้อยู่ใน
ภาษาไทยก็น่าจะเทียบได้กับคำเขมร เขมรมี
คำที่หมายความว่า สกปรก แต่ออกเสียงต่าง ๆ กัน
หลายคำคือ

โสโครก (โซโครก) โสโกกรก
(โซโกกรก) โสุมกโครก (โซุมกโครก)
คำนี้มีเครื่องหมายข้างบน ๙ ทำให้ ๙ กลาย
เป็นเสียงพยัญชนะโฆษะจึงออกเสียง โซุมก)
โสมกโครก (ซุมอกโครก) อกโครก (กัว
โครก)

คำ โสโครก เราใช้ตรงตามเขมร แต่ สกปรก คงจะได้มาจากคำใดคำหนึ่ง หรือ หลาย ๆ คำข้างต้น กลมกลืนเสียงกัน จึงชวนให้นึกถึงคำ ชักโครก ที่อธิบายกันว่า ชักน้ำ ให้ตั้งโครก คำว่า โกรก จะเป็นคำไทยหมายถึง เสียงเช่นนั้น หรือจะหมายความว่า สกปรก เพราะ ตัดมาจากคำเขมรคำใดคำหนึ่งข้างต้น ที่จริงก็ ออกจะน่าแปลกที่เขมรมีคำที่ใช้ในความเดียวกันถึง ๕ คำ ไม่แน่ว่าต้องการให้ผู้ผู้ใช้เลือก ออกเสียงตามถนัดหรือจะแยกความหมายให้แตกต่างกันไปบ้างดังคำบางคำ เช่น

มูริกไมร (มูริกเมรีย) หมายถึงในภาษาไทยว่า รำไร กับ รำไร (รำไร) ก็หมายความว่า รำไรในไทยเช่นเดียวกัน แต่ใช้ต่างกันไปคือ มูริกไมร หมายถึง รำไรอย่างร้องไห้แล้วเล่า ไม่สร้างชา ดังใช้ว่า ยมูริกไมร (ยมูริกเมรีย) ร้องไห้รำไร หรือตรอมใจอยู่เสมอไม่ขาด ดังใช้ เกิดทุกข์มูริกไมร (เกิดทุกข์มูริกเมรีย) คือเกิดทุกข์แล้วเล่าไม่ขาดหาย ส่วนรำไร หมายถึง รำไรอย่างยืดยาวไม่ยุติง่าย ๆ ใช้กับร้องไห้ก็ได้หรือโรคไข้ก็ได้ ดังใช้ว่า ยมูริกไมร (ยมูริกเมรีย) ร้องไห้รำไรไม่ยอมนิ่ง ณีรำไร (นีรำไร) เจ็บยืดเยื้อไม่รู้จักหาย หรือ ชงรำไร (ชงรำไร) ก็หมายความว่าโรคไข้ที่เป็นยืดเยื้อไม่ยอมหาย

คำซ้อน

คำเหล่านี้บางทีซ้อนกันใน ลักษณะคำซ้อน และก็ต่างกันไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ที่พยัญชนะต้นหายไปได้แก่

มูริกไมร (มูริกเมรีย)-รำไร

เฉลจุตา (เชลจุตา)-ละล้าละลัง

บางที่สับหน้าสับหลังผัดกันด้วย เช่น

รแอตรอด (รวแอตรวอด)-ออกแอต

รเพะโรพะ (รวและรวลอะห์)-เหลาะ

และ

ที่เติมพยัญชนะเข้าข้างหน้าพยัญชนะต้นทำให้กลายเป็นพยัญชนะควบกล้ำไปก็มี ได้แก่

รวีรวีเยส (รวีรวีเยะส)-กระวีกระวาด

รอกัรรอด (รวักรวอด)-กระอักกระอ่วน

รสาบรสล่ (รวสับรวซ้อล)-กระสับกระส่าย

แต่ที่เสียงตรงกันเพียงพยางค์เดียว ส่วนอีกพยางค์หนึ่งใช้ต่างกันไปก็มี ได้แก่

จมาตจุมี่ (เคมียคเคมีย)-ขมิขมัน

ปรุฎิตปรุชี (ปรุอเค็ดปรุอจี)ประดิดประดอย

ปรุกวตปรุณัง (ปรุอกวตปรุอนัง)-ประกวดประชัน

ประณิงประณุง (ประอเน็งประอนง)-
อึ้งตุงนัง

ผุจิตผุจิง (เพุจิดเพุจ็อง)-ประณิต
บรรจง

ถุนิตถุนม (เทุนี้คฺถุนอม)-ทะนุถนอม

ปัญหาจึงมีอยู่ว่าส่วนที่ใช้ต่างกันนั้นต่าง
ได้มาจากไหน เหตุใดจึงใช้ต่างกัน โดยเฉพาะ
ในภาษาไทย ดังเช่นคำ ปฏิบัติประชี กับ
ประคิตประคอย เราได้คำ ประคอย มาจาก
ไหน หรือเราคิดขึ้นเองเพื่อให้ได้เสียงที่ออก
เสียงถนัด ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ยังมีคำอีก
หลายคำที่น่าจะมาเข้าคู่กันได้ดีกว่านี้ จึงเป็น
อันยังมีดมนไม่อาจกำหนดที่มาของคำได้แน่-
นอน

แต่เรื่องที่มาจากคำนั้นเป็นเรื่องยากไม่
น้อย ดังกล่าวอยู่เสมอว่า คำบางคำเราสำคัญ
ว่าเป็นคำเขมร แต่เขมรกลับกล่าวว่า เป็นคำ
ไทย คำ ปเปา ที่กล่าวไว้คราวที่แล้วว่าเป็น
คำเขมรที่ไทยเราคงมาเพิ่ม ก สะกดเข้าไปเป็น
ปักเปา แต่กลับปรากฏว่าเขมรถือคำนี้ ที่เขมร
ออกเสียง ปักเปา เป็นคำไทย และบางคน
ออกเสียงผิดตัวสะกดหายไป กลายเป็น ปเปา
(ปอเปา)

อย่างไรก็ตามก็ยังมีคำอีกหลายคำที่เรา
กับเขมรใช้ตรงกัน ได้แก่ จาด (จัด)=จัด
จาย (จาย)=จ่าย แอบ (แอบ)=แอบ ต่าง
(ตัง)=ตั้ง

ครั้งนำคำเหล่านี้มาใช้เป็นคำซ้อนก็ยังไม่
ไปหาคำมาซ้อนอย่างเดียวกันด้วย เช่น

จาบจ่าย (จับจ่าย)=จับจ่าย

จาดแจง (จัดแจง)=จัดแจง

แอบอ้าง (แอบอ้าง)=แอบอ้าง

บางคำก็เรียงสับหน้าสับหลังผิดกันไป
ได้แก่

แอนอน (แอนอน)=อันอัน

เจียนจวน (เจียนจวน)=จวนเจียน

วิลวล (วิลวัล)=วนเวียน

ผสมผสม (ผสมผสม)=ผสมผสม

ที่ใช้ตรงกันก็มี ได้แก่

ประจบประแจง (ประอจบประอแจง)=

ประจบประแจง

ฉวดฉเวียล (ชฺวัดชฺเวียล)=ฉวัด

ฉเวียน ฉเวียลฉวด (ชฺเวียลชฺวัด) ก็ว่า

ลุดลุด (ลุดลุด)=ละเอียดลุด

คำที่นำมาซ้อนกันและมีความหมาย
แต่เพียงคำเดียว อีกคำหนึ่งไม่มีความ
หมายทั้งไทยทั้งเขมร ได้แก่

ชฺสิบชฺเสียว (ชฺสิบชฺเสียว)=กระชับ

กระชาบ ทั้ง ชฺเสียว กับ กระชาบ ไม่มีที่ใช้
ที่อื่นนอกจากนี้

ตุรพบตุรพิน (ตุรอล็อบตุรอล็อน)=

ตลบตะแลง ปลิ้นปล้อน กลับกลอก ตุรพบ
คือ ตลบ ตุรพิน มีความหมายอย่างเดียวกับ
ทะเล้น ปลิ้น เสียงก็คล้ายกับคำนี้ของไทย

เป็นอันมีความหมายทั้งสองคำ แต่ ตะแลง
ของไทยไม่มีความหมายหรือที่ใช้ที่อื่นอีก

ลัมบาลัมบิณ (*ลุมบาลลุมเบ็น*)=ลัมบาล
ลัมบณ ทั้ง ลัมบิณ ของเขมรกับ ลัมบณ ของ
ไทยต่างก็ไม่มีที่ใช้ เขมรยังมีคำ ลัมเบกลัมบาก
(*ลุมเบกลุมบาก*) หมายถึง ลัมบาล เช่นเดียวกัน และ ลัมเบก ก็ไม่มีที่ใช้อื่นนอกจากใช้
กับคำ ลัมบาก เช่นเดียวกับ ลัมบิณ

คคุริกคเคฺรง (*กัฏฐริกักฎฐรง*)=ครีกร
ครึ้น ครึ้นเคฺรง เขมรมีทั้งคำ คุริก ๆ กับ
คคุริก (*กัฏฐริก*) หมายถึง คีกรคัก อีกรคักครีกร
โครม และ เคฺรง กับ คเคฺรง เป็นเสียงคลิ่น
ชัด คำ ครีกร กับ เคฺรง ของไทยเป็นคำเดียวกับ
กับ คุริก กับ เคฺรง ของเขมร แต่คำ ครึ้น
ไม่มีที่ใช้อื่นทั้งในไทยและเขมร

รสาบรสาช (*รัวซัษรัวซาย*) หมายถึงคล้าย
คำกระสับกระส่าย และระส่ำระส่าย (อย่าง
คนใจคอไม่ปรกติ) คำ รสาช ของเขมรหมาย
ว่า คลาย เช่น รสาชจิตต (*รัวซายเจ็ด*) คือ
หมดอยากหรือคลายรัก แต่ รสาบ คำเดียว
ไม่มีใช้ ไม่ว่าจะ เป็น กระสับ หรือ กระส่าย
ระส่ำ หรือ ระส่าย แต่ละคำต่างไม่มีความ
หมายและที่ใช้ในภาษาไทย

คำซ้อนของเขมรบางคำเราก็นำมา
ใช้ตรงตามนั้น แต่บางคำก็ใช้ต่างไป
หรือบางคำก็ไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย ได้แก่

ลุตลุต (*เล็ทลุต*)=ละเอียดลออ

จาก ลุต=ละเอียด กับ ลุต=ล่อ มีความ
หมายว่า สวย ดี ในเขมร แต่เมื่อซ้อนกันแล้ว
ลุตลุต ของเขมรหมายความว่าละเอียดทุกประการ
แต่เมื่อสับหน้าสับหลังเป็น ลุตลุต (*ลุต
เล็ท*)=ล่อละเอียด กลับหมายความว่า สวยหมด
จด เรามีใช้แต่เพียง ละเอียดล่อ หมายถึง
ถี่ถ้วน นอกจากนี้ ลุต อาจซ้อนกับคำอื่นเป็น
ลุตลุต (*เล็ทลุต*) หมายถึงละเอียด
ละเอียดยิ่งนัก กับ ลุตลุต (*เล็ทลุต*)
หมายถึง แผลงละเอียด เศษเล็กเศษน้อย ทั้ง
ลุต กับ ลุต ไม่ปรากฏความหมายหรือที่
ใช้ในภาษาไทย

สุอาดสุอาด (*ซุอาดซุอาด*)=สะอาด
สวยงาม สะอาดหมดจด คำนี้เรานำมาออก
เสียงว่า สะอาดสะอาด หมายถึง สะอาดหมด
จด เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องสวยงาม ที่จริงคำ
สุอาด ของเขมรก็หาได้มีความหมายว่า สวย
งามไม่ และจะหมายความว่าอย่างไรนั้นก็ไม่มีทาง
ทราบได้ เพราะไม่ได้มีที่ใช้อื่นนอกจากนี้
เมื่อเรานำมาใช้ สะอาด ก็ไม่มีความหมายใน
ภาษาของเรา บางทีจึงออกเสียงเป็น สะอาด
สะอาดเสีย ทำให้คำนี้มีความหมายว่า สะอาด
สวยงาม แต่ถ้าจะใช้คำ สะอาด เขมรใช้ว่า
สุอาดสุอาด (*ซุอาดซุอาด*) หมายถึง ตกแต่ง
อย่างประณีต และยังมี สุอาดสุอาด (*ซุอาด-
ซุอาด*) ที่หมายความว่า ตกแต่งอย่างสวยงามประณีต
แต่ สุอาด (*ซุอาด*) หมายถึง เห็นยว อย่างข้าว

เหนียวหรือติดแจ่มไม่ยอมห่าง เช่น ตามสุจิต (ตามเขุ้ต) ตามแจ คำ สุจิต ฟังคล้าย สะจิต ในคำ สะจิตสะเอียดของเรา คำที่มีความหมาย พอไปกันได้กับคำ สะจิต ของเราน่าจะเป็นคำ นุ้ต (เขุ้ต) มากกว่า นุ้ต หมายถึงได้อย่าง หนึ่งว่า ฟุ้ง หรือฉุย ส่วนสะเอียด ก็ไม่แน่ว่า จะตรงกับ เอียน ที่หมายถึง อาย ถ้าไม่ใช่ คำเดียวกันก็แปลไม่ได้อีก ว่าหมายอย่างไร

เอียนเปรียน (เอียนเปรียน) กับ เอียนเอียรรมเมียร (เอียนเอียรร์ม้าเมียรร์) หมายถึง เอียงอาย กับ อายกระมิดกระเมี้ยน เอียน แปลว่า อาย เสียงของคำนี้เทียบได้กับ คำ เอียง แต่ เปรียน ไม่มีที่ใช้อื่น ไม่ว่า ในเขมรหรือไทย และคำหลังก็มี เมียร ส่วน เดียวที่คล้ายกับคำเมี้ยน ในคำกระมิดกระเมี้ยน ยังมีคำ เอียนมูร์มุข (เอียนมูร์มุข) คืออาย ม้วนหน้า (มูร์=ม้วน) เราใช้ อายม้วนด้วน ถ้าม้วน เป็นคำเดียวกับ มูร์ ด้วน ก็น่าถาม อีกว่ามาจากไหน เราได้มาจากภาษาใด

สำญา (ซำญา) หมายถึง สับสน หย่า เหยอะ ในความที่เกี่ยวกับการพูดซ้ำซาก สำ เป็นคำไทยว่า ซ้ำ ส่วน ญา เป็นคำเขมร หมายถึง ซ้ำ เช่นเดียวกัน ญา กับ หย่า ใน คำ หย่าเหยอะ เสียงเหมือนกัน ต่างกันแต่ เสียงสูงต่ำ ถ้าหาก ญา กับ หย่า เป็นคำเดียวกัน หย่า ก็ควรแปลว่า ซ้ำ หย่าเหยอะ ก็หมาย ได้อย่างหนึ่งว่า พูดซ้ำซากน่าเบื่อ จึงเป็น

ปัญหาว่า เหยอะ หมายถึงอะไร ใส่เข้ามาเพื่อ ประโยชน์ทางเสียงหรืออย่างไร หรือจะมีความ หมายอื่นได้อีก

ลึบ ๑ (ลึบลึบลึบลึบ) หรือ รลึบรล (รลึบรลึบ) มีความหมายทำนองเดียวกับคำ ลับ ๑ ล่อ ๑ คือเข้าก็ไม่เข้าออกก็ไม่ออก ลอ ๑ กับล่อ ๑ เสียงเดียวกันต่างกันแต่เสียง สูงต่ำ ถ้าเราได้คำเขมรมาก็น่าจะใช้เป็นลึบ ๑ ล่อ ๑ เช่นเดียวกับของเขา แต่เราใช้คำต้นว่า ลับ ๑ ลับ ๑ ของเรามีความหมาย หมายถึง อยู่ ในที่พ้นสายตาหรือพ้นความรู้เห็น ส่วน ลึบ ของเขมรหมายถึง หุบ ผลุบ ถอยเข้าไปข้างใน เช่น พลึบลึบกุลกุลงูรุงรุง (ปลึบปลึบ กุลกุลงูรุงรุง) = งูผลุบหัวเข้าไปข้างใน โพรงไม้ ความหมายของ ลึบ กับ ลับ พอจะ คล้ายกัน จึงไม่แน่ว่าคำทั้งสองคล้ายกันโดย บังเอิญ หรือเป็นคำยืมกัน

แลบขาย หรือ แพบขาย (แลบขาย) มีความหมายอย่างเดียวกับ แพบขาย มีชั้นเชิง หรือเม็ดพรายโดยเฉพาะในการพูด เช่น นิยาย แลบขาย (นิยายแลบขาย) = พูดแพบขาย ที่จริงคำ แพบของเราถึงจะมีความหมาย หมายถึง อูบาย เล่ห์กล แต่เราก็ไม่ค่อยได้ใช้ แพบ คำเดียวถ้าไม่ใช่ แพบขาย ก็เป็น แพบยล ที่ หมายถึง กลอุบาย ส่วน แลบขาย ของเขมร ก็ทำนองเดียวกันคือ แลบขาย แยกใช้ไม่ได้ เพราะทั้ง แลบ ทั้ง ขาย ต่างก็ไม่มี ความหมาย

ในภาษาเขมร จึงน่าจะสงสัยว่าเขมรคงจะยืมมาจากภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาไทย เพราะไม่ได้ระบุไว้ หรือทั้งเขมรและไทยอาจยืมมาจากที่เดียวกัน แล้วมาแยกกันออกเสียงตามถนัด คือเขมรออกเสียงเป็น แลบ ไทยออกเสียงเป็น แขน

ลลิมลลาม (ลัลลิมลลิม) หมายถึง อองอาจไม่สะทกสะท้าน และหมายได้ถึง ลูกกลน หรือ ทะลิ่ง ความหมายนี้คล้ายความหมายของ ลาม กับ ลวนลาม คำ ลลาม (ลลิม) คำเดียวก็หมายคล้ายกันนี้ แต่ลลิม ไม่มีความหมาย การที่นำมาเข้าคู่กับคำ ลลาม จึงน่าจะเป็นไปเพื่อเสียงยิ่งกว่าอื่น ส่วนคำไทย ลวน ในคำ ลวนลาม ก็กำหนดที่มาไม่ได้ว่า มาจากไหน อย่างไร และมีความหมายหรือไม่

โลมโทม (โลมโตม) คือ เล้าโลม โลม เขมรหมายถึงปลอบ ปลอบโยน แต่ โทม ถึงจะมีความหมายก็หมายไปคนละทางคือ หมายถึงอึกอง นกชนิดหนึ่ง กับเกรียก (การวัดที่ทางนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ออกเต็มที) ส่วน เล้า ในคำเล้าโลมของไทยคงจะเป็นคำไทยมาแต่เดิม เพราะมีใช้ในถิ่นอื่น ๆ ได้แก่ไทยใหญ่ และพม่าแก่ เล้า หมายถึงปลอบหรือกล่อม เช่น กว้ามเล้าลูกอ่อน คือ เพลงกล่อมเด็ก หรือ คำปลอบเด็ก ภาษาพม่าแก่หมายถึงว่า กกลูกนอนก็ได้ ดังใช้ว่า เหม่เล้าลูกอ่อนอ่อน (แม่ กกลูกนอน)

สวะแสวง (ซวะแซวง) มีความหมาย เช่นเดียวกับ เสาะแสวง คำ แสวง เราคงได้จากเขมรจึงใช้ตรงกัน แต่ สวะ ของเขมรนั้น ใช้ลำพังก็ได้ มีความหมายคล้าย แสวง จะต่างกันอยู่บ้างก็ที่ สวะ หมายถึง ไปหาในที่ไกล ๆ เช่น สวะลาก (ซวะเลียบ)=เสาะแสวงหาบางส่วน เสาะ ของไทยน่าจะเป็นคำไทยที่เสียงกร่อนไป ภาษาไทยใหญ่และอีสานต่างก็ใช้ชอก ในความว่าค้นหา เสาะแสวงหา เสาะ น่าจะกร่อนมาจากคำนี้

ริงทึง (ริงตึง) = ขัดขึ้น ดื้อดึง ไม่ยินยอมตาม ริง หมายถึง แข็ง และ ทึง (ตึง) หมายถึง ขัด ขัดขวาง หรือขวางเสียงคล้าย ดึง ในคำ ดื้อดึง ถ้า ดึง เป็นคำเดียวกับ ทึง ดึง ก็คงไม่ได้หมายความว่า จุด ริง

มีบางคำที่เขมรใช้คำซ้อนแต่ของเราไม่มี เราใช้คำเดี่ยวๆ ได้แก่

มมีมมี (มมีมมี) หมายถึง เช่นเดียวกับ ลูมีเลมี (ลูมีเลม) คือจ้วเจีย ครึ่งหลักครึ่งตื่น ยังไม่รู้สึกตัวตื่นดี มมี กับ มมี แยกกันใช้ได้ มีความหมายคล้ายกัน คือ มมี เหมือนจ้วเจีย แต่ มมี คือ ละเมอ ส่วน ลูมีเลมี แยกใช้ไม่ได้ เพราะต่างก็ไม่มี ความหมายทั้ง ๒ คำ เลมี มีความหมายอย่างเดียวกับ ลมี ที่หมายถึงอินทผลัม ไม่ได้เกี่ยวกับ ละเมอ ทั้ง เลมี กับ มมี มีแต่เสียงเท่านั้น ที่ตรงกับคำ ละเมอ และมะเมอ (มักใช้ใน

ภาพยกลอน) ของเรา ส่วน ลูมี หรือ มมี ไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย และเราก็ไม่มีคำใดเข้าคู่กับคำละเมอ นอกจากจะต่อท้ายเป็น ละเมอเพื่อพัก

คำบางคำเรามีคำซ้อน แต่เขมรเขามีเพียงคำเดียวก็มี ดังเช่นคำไทยว่า สะลิมสะลือ หมายถึง ซึม ตาปรือ เขมรมี สูลี (เขลือ) หมายถึง เหม่อ ตาลอย ส่วนคำ สะลิม ไม่มีในเขมร มีแต่ สูลิบ (เขลิบ) หมายถึง หยี้กับ สนูลิม (ซอนเลิม) หมายถึง ลืมตาไม่ขึ้น เพราะเจ็บหนัก จะเป็นคำเดียวกับ สะลิมหรือไม๊ ไม๊แน่

คำเขมรตกแต่ใหม่ในไทย

คำเขมร นอกจากที่จะมีลักษณะเป็นคำซ้อนดังกล่าวแล้ว ก็ยังอาจมีลักษณะอื่น ๆ อีก บางลักษณะก็เห็นได้ชัดว่า กำหนดขึ้นเองในภาษาไทย เพื่อให้การออกเสียงเป็นไปโดยสะดวก บางทีคำเขมรคำเดียวกัน เรานำมาตกแต่ใหม่ แยกใช้ให้ต่างกันไป หรือบางทีคำเขมรต่างคำกัน เรานำมาออกเสียงอย่างเดียวกันในภาษาไทยก็มี

คำที่เรามาเติมส่วนหน้า ทำให้ออกเสียงต่างกับคำเขมร ได้แก่

ลก (ลิว) เขมรหมายได้ว่า ลอกอย่าง ลอกาห้องร้อง หรือลอกห้องไม้ ไสแซะทำให้เป็นร่อง เป็นแนวในเนื้อไม้ กับอีกความหมายหนึ่งหมายความว่าชื่อไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง เรียก ฤสุลือก

(ระส้เขยลิว) เราเรียกไม้ไผ่ลำมะลอก ลอกคงเป็นคำเดียวกับ ลก ของเขมร ส่วน ลำมะมะ คงเป็นพยางค์ที่ได้จากตัวสะกดของ ล่า (ถ้าเขียนเป็น ลัม จะเห็นชัด คำนี้จึงน่าจะเป็นล่าลอก ตามลักษณะของไม้ไผ่ที่ยาวเป็นลำแล้วมาออกเสียงตัวสะกดของ ล่า เข้าไปด้วยเป็น ลำมะลอก ช่วยให้ออกเสียงหนักขึ้น เพราะมี มะ เชื่อมพยางค์หน้ากับพยางค์หลังให้เสียงเนื่องกันไป

อนึ่งเรามีชื่อเรียกผีชนิดหนึ่งว่า ฝीलำมะลอก ออกเสียงอย่างเดียวกับฝीलำมะลอก แต่คำนี้ก็หาได้มาจากคำเขมร ลก คำเดียวกันไม๊ เขมรมีคำว่า รลกแกว (รวลวกแกว) คือ ระลอกแก้ว หมายถึงเม็ดเล็ก ๆ เหลือขึ้นเป็นผื่นตามผิวหนัง พองใสมีน้ำเหลือง ลักษณะคล้ายคลึงกับฝीलำมะลอกของไทยที่มีลักษณะเป็นเม็ดพุงพองแล้วเป็นหนอง คงจะเกิดเข้าใจผิดอย่างใดอย่างหนึ่งว่าชื่อลำมะลอกทั้งสองชื่อคือ ฝीलำมะลอกกับฝीलำมะลอกนั้น หากได้มาจากเขมร ก็คงจะได้มาจากคำคำเดียวกัน เราจึงนำมาออกเสียงอย่างเดียวกัน ไม๊แน่ที่เราเชื่อว่าคำลำมะลอก มาจากคำใดของเขมร จากคำ ลก หรือ รลกแกว เราน่าจะนึกถึงคำ รลก (รวลวก) มากกว่าคำอื่นเพราะเสียงคล้ายกัน และเราก็นำมาใช้ในความหมายว่า ระลอกอย่าง ระลอกคลื่น อยู่แล้ว

ทานัน (เตอินฮ้อน) เขมรหมายความว่า

กฎมีคำที่เขมรออกเสียงได้ทั้ง ร และ ล ตาม
ถนัดอยู่หลายคำด้วยกัน ได้แก่

รเหยย (รัวเหยย) หรือ เลุเหยย (เลุเหยย)=
เย็นสบาย (เพราะลมพัด)

รเมียด (รัวเมียด) หรือ เลุเมียด
(เลุเมียด)=ขมื่น

โรโอะ (รัวโอะ) หรือ โลโอะ
(เลุโอะ)=ห่าง ๆ กัน ฟูโรโอะ (เพรีย
เลุโอะ) คือป่าที่มีต้นไม้ขึ้นห่าง ๆ หรือที่
เราเรียกป่าละเมาะ

โรโอบย (รัวโอบย) หรือ โลโอบย (โลุอบย)
=เบาบางลง ประปราย ใช้เข้าคู่กับ โรโอะ
หรือ โลโอะ เป็ช โรโอะโรโอบย หรือ โลโอบย
โลุอบย หมายถึง เบาบางลงมาก

รลาม (รัวเลียม) หรือ ลลาม (ลัว
เลียม)=องอาจไม่หวาดหวั่น สะทกสะท้าน

รม้าง (รัวเมียง) หรือ ลุม้าง (เลุเมียง)
=ละมั้ง

รปะ (รัวปะ) หรือ ลุปะ (ลุปะ)
=เครื่องหมายละ

ข้อน่าสังเกตคือคำดังกล่าว เขมรไปบันทึก
ที่ความหมายไว้ในคำที่เขียนด้วย ร ก็มี ล ก็มี
แสดงว่า ใช้คำที่ออกเสียงเป็น ร ก็ได้ ล ก็ได้
แต่เมื่อออกเสียง ล เสียง ล จะกล้ำไปกับพยัญ
ชนะที่ตามมาเป็น ล ไม่ได้ออกเสียงเต็มเสียง
อย่างเสียง ร จะเป็นเพราะเหตุนี้หรืออย่างไร
ที่เสียง ร กลายเป็น ล กล่าวคือ เมื่อ ร ออกเสียง

ไม่ชัดเจนเต็มเสียง เสียงไปกล้ำกับพยัญชนะ
ที่ตามมา เสียงร็วของ ร ก็น้อยลง เสียงจึงกลายเป็น
เป็น ล ไป ตามธรรมชาติเขมรมักจะออกเสียง
พยัญชนะต้น หรือพยางค์ต้นไม่สู้ชัดนัก ยิ่ง
กล้ำกันมากกับพยัญชนะที่ตามมา เสียงพยัญชนะ
ต้นแทบจะไม่ได้ยินเสียง เช่น พุทะ (เพุตัยะ) ฮอร์
เสียง พุ ออกเสียงเบาจนแทบจะไม่ได้ยิน แต่
ก็พอฟังรู้ว่า มีพยัญชนะต้นมาข้างหน้า แม้ว่า
บางทีจะบอกไม่ได้ว่าเป็นพยัญชนะใดก็ตาม

๒. เสียง ร กับ ล สับกันในภาษา
ไทยกับเขมร กล่าวคือจะเป็นคำที่เขมรนิยม
มาหรือที่ไทยนิยมไปก็ตาม ร จะเปลี่ยนเสียง
เป็น ล หรือ ล เป็น ร มีอยู่มากมายหลายคำ
ด้วยกัน

คำที่เชื่อว่าเขมรนำไปจากไทย (ทั้งนี้
ตามที่เขมรกำหนดคำไทยเทียบไว้) และออก
เสียง ล ของไทยเป็น ร ได้แก่

ลำเสียง เป็น ร็เสียง (รัมเลียง)
ลำเจียก เป็น ร็เจก (รัมเจก) ละมั้ง เป็ช
รม้าง (รัวเมียง) หรือ ลุม้าง (เลุเมียง) ดัง
กล่าวแล้ว

คำไทยที่ได้มาจากเขมร และเราออก
เสียง ร เป็น ล ก็มีดังนี้

รลาย (รัวเลียม) เป็น ละลาย ร็ฎวาล
(รัมควาล) เป็น ลำควาน ร็เล็ก (รัมเล็ก)
เป็นลำเล็ก ร็พง (รัมพวง) เป็น ลำพอง
โรล (โรล) เป็น ลน

คำที่มี ร ควบกล้ำของเขมรมาออกเสียง เป็น ล ในไทยก็มีดังนี้

เครื่อง (เกวียน) เป็น เกวียน เกรจ (เกรจ) เป็น เกล็ด พราตปุราส (เพวริอิด ประส) หรือ พราตปุราก (เพวริอิดเพวริก) เป็น พลัดพราก (คำ พรัด ก็มีใช้ในไทย) โพรง (โพรง) เป็น โพลง และ โพลน เช่น พนลือโพรง (ป่วนลือโพรง) คือสว่าง โพลง สก่ตุกวโพรง (ซอกโซกัวโพรง) คือผม ขาว โพลน

บางคำเรากลมกลืนเสียงคำเขมรที่ แยกพยางค์กันให้เป็นคำพยางค์เดียวที่มี เสียงควบกล้ำ ได้แก่ กัโรล (ก้อมโรล) เป็น โกลน (เรือที่ยังขุดไม่เสร็จ)

คำเขมรมี ล ควบกล้ำ เรามาออก เสียงเป็น ร ก็มี ได้แก่

ผลู (พุลม) เขมรหมายความว่า เป่า เช่น ผลูเกสิง (พุลมพุลิง) คือ เป่าไฟ ใช้แก่ เครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องเป่าได้ด้วย เช่น ผลูปี (พุลมเปีย)=เป่าปี่ ผลูสุรไพ (พุลมสุรไพ) =เป่าปี่ชวา ผลูแตร (พุลมแตร)=เป่าแตร ผลูสัง (พุลมสัง)เป่าสัง และ ผลูสติก (พุลมสติก)-เป่าใบไม้ เรามีคำ พรมนิ้ว หมายถึง ประนีวรัวที่เครื่องดนตรี มีขอและ ขลุ่ยเป็นต้น พรม น่าจะเป็นคำเดียวกับ ผลู ของเขมร

ความหมายของคำเขมรที่กลายไปในไทย

มีคำเขมรมากมายหลายคำที่เสียงตรงกัน หรือคล้ายกันกับคำไทย แต่ความหมายต่างกัน ไปในลักษณะต่าง ๆ ความหมายอาจกว้างหรือ แคบกว่าเดิม หรือย้ายที่เปลี่ยนความหมายเป็น อื่นไปก็ได้

ลักษณะแรกก็คือคำเขมรใช้ได้กว้าง มีหลายความหมาย แต่ไทยเราใช้แคบ เพียงความหมายเดียว เพราะฉะนั้นเมื่อไป เห็นความหมายนั้นของเขมร จึงทำให้เราดูลึกลับแปลกไม่ได้ บางทีก็ไม่เข้าใจความหมาย เลยทีเดียว คำดังกล่าวได้แก่

ลำน้า (ลุมเนอัม) เขมรหมายได้ทั้งทำนอง แบบ ทรง ทรวดทรง เช่น ลำน้าสมสาร (ลุมเนอัมซ็อมซาร์) เขาหมายความว่า รูปร่างสมส่วน เราไม่มีความหมายอื่นใช้ นอกจากลำน้า ที่หมายความว่า บทร้องเป็นทำนองเท่านั้น

ตรวจ (ตรวจ) หมายได้ ๒ อย่าง ในเขมร อย่างหนึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับ ตรวจ ที่ไทยใช้ คือหมายความว่า สอดส่องดูแลให้ถูกต้อง ดังใช้ว่า ตรวจตบญูซี (ตรวจตบญูซี) =ตรวจบัญชี ตรวจตการ (ตรวจตการ) =ตรวจการ ตรวจพล (ตรวจพล) =ตรวจพล ส่วน อีกอย่างหนึ่งหมายความว่า ช้อน เช่น ตรวจจาน (ตรวจจาน) คือ ช้อนภาชนะใส่อาหารอาจเป็น จานหรือชาม ความหมายหลังนี้เราไม่มีใช้

จำ (จำ) เขมรหมายได้ถึงสามความหมาย

คือ จำ ที่แปลว่า ไม่ลืม เช่น จำเมเรียน (จำเมเรียน) คือ จำบทรเรียน กับ จำ ที่แปลว่า คอย เช่น จำขุณฺโผง (จำขุณฺมพอง) หมายถึง คอยฉันด้วย อีกความหมายหนึ่งคือ เผ้า เช่น จำทวาร (จำทเวียร์)=เผ้าประตู จำผุทะ (จำเผติยะห์)=เผ้าบ้าน และ จำจิตต (จำเจ็ด) คือ เผ้าไฟผืนหากัน ความหมายหลังทั้งสอง ความคือ คอย กับ เผ้า นั้นไม่มีใช้ในภาษาไทย เราใช้แต่ จำ ที่หมายความว่ากำหนดไว้ในใจไม่ลืม แต่ จำ ที่เราใช้หมายความว่า อยู่ประจำอย่างจำ พรรษา จำคุก จำเป็น จำใจ และจำจง ก็ไม่มีใช้ในเขมร

เกฺลง (เพฺลง) เขมรหมายถึงได้ทั้งดนตรี คือเครื่องเล่นทั้งตีตีสตีเป่า ดังที่เรียก เครื่องเกฺลงเขฺส (เครื่องเพฺลงเขฺส) เครื่องสาย เครื่องเกฺลงเกฺญู (เครื่องเพฺลงเคฺญู) เครื่องตีต กับหมายอีกอย่างหนึ่งว่า บทเพลง เราใช้ คำ เพลง ตามความหมายหลังนี้

สุรวล (ซุรวล) หมายถึงในเขมร ๒ ความด้วยกัน ความหนึ่งคือ สะดวก ไม่ลำบากเช่น ผุฏวสุรวลเทวมก (โพธิ์สุรวลเตวีโมก) คือทางไปมาสะดวก หรือ การสุรวลเรวี (การ์ซุรวลเทวอ) คือ งานทำได้สะดวก หมายถึงสบาย คือไม่เจ็บไม่ไข้ เช่นเดียวกับ สุรณุก (ซุรอนก) ก็ได้ เช่น สุรวลซุลวน (ซุรวล-คุลวน) คือ สบายตัวไม่เจ็บไข้ อีกความหนึ่งคือหัวเราะ ดังใช้ว่า สุรวลกเกฺอียก (ซุรวล

กอกเกฺอียก) คือ หัวเราะคิกคัก ถ้าเป็นราชาศัพท์ใช้ ทรงพระสมรวลกเกฺอียก (ตุรวังเพฺริยะห์ซ็อมรวลกเกฺอียก) ไทยเราใช้สุรวลในความหมายหลังนี้เป็นสุรวลเสเฮฮา หรือทรงพระสุรวล

คำบางคำเขมรใช้ได้กว้างขวาง แต่ไทยนำมาใช้จำกัดเฉพาะ เฉพาะเรื่องเฉพาะอย่าง ได้แก่

จาน (จาม) เขมรหมายถึงภาชนะใส่อาหาร มีลักษณะต่าง ๆ ถ้าเทียบกับคำของเรา ก็อาจตรงกับคำ จาน ชาม และถ้วย (ใส่อาหาร ไม่ใช่ใส่น้ำดื่ม) เช่น จานจก (จามจอก) คือถ้วยแกง จานเซ็ง (จามเจ็ง) คือ จานเซ็ง ถ้าจะให้หมายความว่าจานอย่างของเราจึงใช้ จานเทียบ (จามเตียบ) ส่วนเราใช้คำ จาน ให้หมายถึงภาชนะที่มีลักษณะแบนอยู่ประเภทเดียวเท่านั้น

คร่ำคร่า (เกรอัมเกรีย) คือคร่ำคร่าทรุดโทรม เขมรใช้ได้ทั้งวัตถุสิ่งของ และรูปกายของคน ดังใช้ว่า รูปเกจาตู่คร่ำคร่า (รูปเกจาตู่เกรอัมเกรีย) รูปกายเขาแก่คร่ำคร่า ผุทะคร่ำคร่า (เผติยะห์เกรอัมเกรีย) บ้านคร่ำคร่า แต่เรามักใช้ คร่ำคร่า เฉพาะของเก่าชำรุดทรุดโทรม เท่านั้น

ทรม (ตุรวม) อาจจะเป็นคำเดียวกับ ตรม ของเรา ตรม ของเราใช้เฉพาะใจคือ ระทมใจ ซ้ำใจ ส่วน ทรม ของเขมรหมายถึง

ได้ทั้งสภาพทรุดโทรมของร่างกายที่อ่อนเพลีย หรือถอยกำลัง เพราะแก่ชราหรือทำงานหนักเกินไป และยังหมายถึงฐานะที่ตกต่ำทรุดโทรมได้ด้วย เช่น ทรุมขุฉวน (*ทรุมขุฉวน*) คือ ทำตัวให้ตกต่ำทรุดโทรม

สุรัส (*สุรัส*) ตรงกับคำ สด ของไทย แต่ สด ของเราหมายไม่ได้ กว้างขวางเท่าของ เขมร นอกเสียจากมีคำอื่นประกอบ เขมรหมายถึง ได้ทั้งสดอย่างผักหรือปลาใช้ สุรัสสุรัส (*สุรัสสุรัส*) ปลาสด บนแลสุรัส (*บนแลสุรัส*) ผักสด และยังหมายถึง สวยงาม เจิดจาย เช่น ใ้ว่า สุรัสสุรัส (*สุรัสสุรัส*) ผู้หญิงสวยสด मुखสุรัส (*मुखสุรัส*) หน้าสวยสดใส และหมายถึง เยี่ยม แจ่ม เข้าที่ น่าดู ถูกแบบแผนได้อีกด้วย เช่น ใ้สุรัส (*ใ้สุรัส*) คือมีฝีมือ ยอดเยี่ยม โลกขนเลง สุรัสขณาส (*สุรัสขณาส*) ละครเล่นหน้าดูจริง ๆ แต่ สด คำเดียวของไทยหมายถึง เพียงไม่แห้ง และใหม่ หรือปัจจุบันทันด่วน เช่น ขาวสด กลอนสด

ตุบาส (*ตุบาส*) เขมรหมายถึง ครกเช่น ตุบาส์บุก (*ตุบาส์บุก*) คือครกตำ และ ตุบาส์บุกสุลา (*ตุบาส์บุกสุลา*) คือครกตำมาก ตุบาส์ชาน หรือ ตุบาส์เกื้ออง (*ตุบาส์เจื้อน หรือ ตุบาส์เกื้ออง*) คือครกกระเดื่อง นอกจากนี้ก็ยังหมายถึง สีสำหรับสีข้าวด้วยมือได้ด้วย เรียก ตุบาส์กิน (*ตุบาส์กิน*) ส่วน ตุบาส์บก

(*ตุบาส์บก*) คือ สีผัด ส่วนไทยใช้ ตะบัน เฉพาะครกตำหมากแบบหนึ่งที่มีทรงกระบอก มักทำด้วยโลหะเท่านั้น หมายถึงครกทั่ว ๆ ไป ไม่ได้

อีกลักษณะหนึ่งคือ คำบางคำเรา ใช้ให้มีความหมายหรือที่ใช้ กว้างออก คือเพิ่มมากกว่าที่เขมรใช้ ได้แก่

สุรวย (*สุรวย*) หมายถึงว่า เพราะ กรอบ และร่วน เช่น รบส์สุรวย (*รบส์สุรวย*) คือ ของเพราะ บายสุรวย (*บายสุรวย*) คือ ข้าวสวयर่วน (ไม่กอดกันเป็นก้อน) และ สุรวยโขญก (*สุรวยโขญก*) คือ กรอบจน ร่วน เรานำมาใช้เฉพาะข้าว ข้าวสวย คือข้าว ไม่แฉะจึงมักจะร่วน เรียงเม็ด บางทีก็หมายถึง ข้าวสุกที่สุกด้วยหุงหรือหนึ่ง ไม่มีน้ำอย่างข้าวต้ม และเรายังได้เพิ่มความหมายของ สวย ว่า งามน่าพึงใจ ใช้ได้ทั้งผู้หญิงสวย บ้านสวย และยังใช้ขยายกริยาเป็น เดินสวย เขียนสวย ตลอดจนถึง ไปสวย พุดสวย พุดไม่สวย ดังที่ใช้พุดกันในปัจจุบัน

ปุราบ (*ปุราบ*) เขมรหมายถึง บอกเช่น ปุราบโถล (*ปุราบโถล*) คือบอกราคา ปุราบผลุว (*ปุราบผลุว*) คือบอกทาง และ ปุราบสุขทุกุข (*ปุราบสุขทุกุข*) คือบอกสารทุกข์สุกดิบ ไทยเรามีใ้ว่า ปรับทุกข์ คือเล่าความทุกข์สู่กันฟัง ความตรงกับความหมายหลังนี้ แต่ที่เราใ้หมายถึงให้เสียเงินค่าทำผิดเป็นการ

ลงโทษ เขมรไม่มีใช้ เขมรใช้คำ บงพินัย (บ็องปีเน็ย) ในความนี้ ทั้งในความว่า เปรียบ หรือ ทำให้เสมอกัน เช่นปรับที่ เขมรก็ไม่มีใช้ นับเป็นการเพิ่มความหมายขึ้นในภาษาไทย

เขมรมีคำหลายคำที่มีความหมายคล้ายของไทย แต่ไทยหมายได้กว้างกว่า ได้แก่

รแอดรอต (รัวแอดรัวอด) มีความหมายตรงกับ ออดแอด ของไทย แต่ออดแอดของไทยหมายได้ทั้ง บ่นอดแอด คือบ่นไม่รู้จักจบ คงจะเสียนเสียงเสียดสีอย่างเสียงเกวียนดังออดแอดหรือออดแอด กับหมายได้ว่าป่วยไข้ชนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่รู้จักหาย ใช้ว่า เจ็บออดแอด เขมรใช้ รแอดรอต ในความหลังนี้คือ มีอาการไข้บ้างหวัดบ้าง ไอ จาม นิด หน่อย ๆ ไม่หนักหนา

เตะโตะ (เตะหัตตะ) ตรงกับ เตาะแตะ ของเรา เขมรหมายว่า กระจุกกระจิก เล็ก ๆ น้อย ๆ ใช้แก่การทำมาหากิน เช่น รกสี่เตะโตะ (รัวสี่เตะหัตตะ) หากิน เล็ก ๆ น้อย ๆ ไทยใช้ เตาะแตะ ได้หลายอย่าง คือ ยังเดินไม่แข็งแรงอย่างที่สอนเดิน เรียกเดินเตาะแตะ และยังหมายถึงการพนันที่มีทุนน้อยแล้ว จึงค่อยต่อทุนให้มากขึ้น ที่หมายว่าเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างหากินก็มีใช้ ดังใช้ว่า หากินเตาะ ๆ แตะ ๆ

พะโพะ (พะหัตตะ) คำนี้ควรจะตรงกับ เหลาะแหละ ของเรา พะโพะ ของ

เขมรหมายไปในเชิงพูด ดังใช้ว่า นิยายพะโพะ (นิเย็ยพะหัตตะ) กับ สมุฏีพะโพะ (ซ็อมเต็ยพะหัตตะ) หมายความว่าพูด หรือคำพูดที่เล่นปนจริง ไม่มีประโยชน์ ไม่มีแก่นสารของไทย ก็หมายถึงพูดเช่นเดียวกัน พูดเหลาะแหละ คือพูดเหลวไหลไม่เป็นจริงเป็นจัง ไม่นั่นนอน บางทีก็ไปใช้แก่กริยาทำทางด้วยเช่น ทำทางเหลาะแหละไม่จริงจังกับใคร

รอกัรรอด (รัวอักรัวอด) เสียงคำนี้คล้ายคำ กระจักกระจอน ของไทย แต่ความหมายของเขมร หมายว่า ชัด ๆ ช้อง ๆ ขาด ๆ หาย ๆ นาน ๆ มาเสียครั้งหนึ่ง ใช้ได้ทั้งพูด เพลงดนตรี หรือการทำงาน เช่น นิยายรอกัรรอด (นิเย็ยรัวอักรัวอด) คือพูดอีก ๆ อัก ๆ เรวีการรอกัรรอด (เทวการรัวอักรัวอด) -ทำงานขยักขยอน กับ เกลงรอกัรรอด (เพลงรัวอักรัวอด) เพลงขาด ๆ หาย ๆ กระจักกระจอน ของไทย หมายว่า บั่นป่วนใจ ไม่อาจปลงใจเชื่อหรือยอมรับความคิดใดความคิดหนึ่งไปง่าย ๆ แต่บางทีก็ใช้เกี่ยวกับร่างกายด้วย คือ กระจักกระจอนมีอาการอย่างกลืนไม่เข้าคายไม่ออก

คำเขมรที่มีความหมายต่างไปในภาษาไทย ในลักษณะที่สามคือ ความหมายย้ายที่ หมายความว่า กลายความหมายจากอย่างหนึ่งไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ความหมายกลายไปไม่มาก ยังพอแลเห็นความหมายเดิมได้บ้างก็มี

ศรแพงแกง (ศรแพงแกง) เขมร หมายถึงที่มี ๔ หน้า หรือ ๔ ด้าน และที่แยก ออกเป็นสี่ เช่น ปราสาทศรแพงแกง (ปราสาทศรแพงแกง) คือ ปราสาทศรมุขมีมุข ๔ ด้าน ศรแพงแกง (โพธิ์ศรแพงแกง) คือ ทาง ๔ แพร่ง คำ ตะแลงแกง ของเราหมายถึง ที่สำหรับประหารนักโทษ กล่าว่า เดิมหมายถึงทางสี่แพร่งเหมือนกัน คงจะประหารกันตามทางสี่แพร่งที่เรียก ตะแลงแกง อย่างคำ ศรแพงแกง ของเขมร ความหมายจึงกลายจากสถานที่ ที่แยกเป็นสี่ มาเป็นที่ประหารนักโทษ

โกฏง (โกฏง) คือ ไบเรือ ในภาษาเขมร ทุกโกฏง (ตูกโกฏง) คือ เรือใบและ มุขล โกฏง (มัวจุลโกฏง) คือเข็มเย็บไบเรือ ที่จริง กระโดง ในภาษาไทยก็ว่า หมายถึงไบเรือ เช่นเดียวกัน แต่เมื่อใช้กับเสาคือเสาคระโดง คนจึงมาเข้าใจว่า กระโดงคือเสาไบเรือ หาได้นึกถึงตัวไบเรือไม่ เพราะถ้าจะหมายถึงไบเรือ ก็ใช้คำไทยแทน ความหมายเดิมในเขมรจึงเคลื่อนที่จากไบเรือเป็นเสาไบเรือ

คำ โกฏง ในเขมรหมายถึงครีบบนหลัง ปลาอย่างของปลาแซงก็ได้ เรียก โกฏงครี (โกฏงครี) และเราก็ใช้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้เขมรยังหมายถึงตั้งจุกก็ได้เรียก โกฏง-จุมะ (โกฏงจุมะ) ซึ่งเราไม่มีใช้

ศรคาก (ศรคาก) เขมรอธิบายว่า

คืออวัยวะส่วนใต้เอวลงมาทั้งสองข้าง ซึ่งก็คือ ตะโพกนั่นเอง แต่คำ ตะคาก หรือ หัวตะคาก ที่ใช้ในภาษาไทย หมายถึงแ่งกระดูกเชิงกราน

ศรโพก (ศรโพก) หรือ ตโพก (ตโพก) เขมรหมายถึง ก้น อธิบายว่าเป็น อวัยวะทั้งของคนและสัตว์บางจำพวก นับแต่ เอวลงมาจนถึงทวารหนัก กล่าว่าคำนี้เป็นคำ โบราณ ปัจจุบันใช้ กูท (กูท) หมายถึงก้น บริเวณที่ใกล้ทวารหนัก ก้นเข็มแต่เดิมก็ใช้ ศรโพกมุขล (ศรโพกมุขล) ปัจจุบันจึงใช้ กูทมุขล (กูทมุขล) เรานำคำ ศรโพก มาใช้ แทนความหมายของ ศรคาก ตะคาก ในไทย จึงต้องไปหมายอย่างอื่น ดังกล่าวข้างต้น

ศรณุก (ศรณุก) คือคำ สนุก เขมร หมายถึง สบาย สุขสบาย หรือสะดวกก็ได้ บางที่ใช้เข้ากับ ศรณาน (ศรณาน) เป็น ศรณุกศรณาน (ศรณุกศรณาน) หมายถึง สุขสบายไม่มีหม่นหมอง ศรณุกขุลวน (ศรณุกขุลวน) คือ สบายตัว ร่างกายสบายดี ไม่เจ็บไม่ไข้ ส่วน ศรณุกจิตุด (ศรณุกจิตุด) คือสบายใจ ไม่ทุกข์ร้อนกลุ้มใจ แต่ถ้าใช้ เสียวภาศรณุกณาส (เสียวเพ็ชรศรณุกณะส) ก็หมายถึงหนังสืออ่านง่ายมากอ่านสะดวกจึง เป็นอันว่า ศรณุก หรือ ศรณุกศรณาน ของ เขมรมีความหมายต่างกับ สนุกหรือสนุกสนาน ของเรา แต่ถ้าจะให้หมายถึง สนุกเพลิดเพลิน อย่างของเรา เขมรใช้ สนบาย (สนบาย)

เช่น เฎีรเลงสบบาย (*เคอร์เลงสับบาย*) คือ เดินเล่นเพลิน

สุรโณะ (*ซุรอนอะห์*) ตรงกับคำ เสนาะ ที่ไทยใช้ หรือที่กวีใช้ว่า สรณะะ ก็คงเป็นคำ ออกเสียงตรงตามเขมร หาใช่มาเติม ร เพื่อ ความไพเราะไม่ คำ สรนุก ที่ใช้ในบทกวีก็คง ใช้ตามเขมรเช่นเดียวกัน ส่วนความหมายของ สุรโณะ หาได้ตรงกับเสนาะของไทยไม่ สุรโณะ เขมรหมายถึงสงสาร เช่น สุรโณะคณา (*ซุรอนอะห์คณีย์*) คือสงสารกัน หรือหมายถึง คิดเสียตายอาลัยถึง โดยเฉพาะคิดถึงความหลัง หรือเมื่อเห็นของเก่าที่เคยใช้สอย ที่เก่าที่เคย อยู่ ก็บังเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ ให้หวนรำ พึงถึงความหลัง เช่น สุรโณะกนุแลงแกล-ธูลาบเนา (*ซุรอนอะห์กอนแลงแกลเทอ์อับ เนวี*) คือหวนอาลัยที่ที่เคยอยู่ ไทยเราใช้ เสนาะ ในความเดียวกับไพเราะ เขมรใช้ในความเช่นนั้นก็มีบ้าง แต่ต้องเป็นไพเราะอย่าง วังเวงใจชวนให้คิดถึงความหลัง

สุรล (*ซุรล*) แปลว่า เบา และ สมุ-รล (*ซอมุรล*) คือ ทำให้เบา เช่น สมุรล-ทุกุข (*ซอมุรลตุ๊ก*) สมุรลโทส (*ซอมุรลโตะส์*) คือ ปลดเปลื้องทุกข์กับลดโทษใช้ หมายถึง คลอดลูกก็ได้ ใช้ สมุรลกุน (*ซอมุรลโกน*) คำสรอาญ หรือ ส่ำรอาญที่เรานำมาใช้ ความหมายคงกลายเป็นจากคำ สุรลกับสมุรล ข้างต้น คือเราหมายถึงสบายทั้งกายใจ เบา

ใจ เย็นใจ ส่วนที่เรานำมาใช้คู่กับ สุข เป็น สุขสำราญนั้น เขมรใช้ สุขสมรานุด (*สกุซอมราน*) คือ สุข สงบ ศานติ สุขสบาย ไม่มีทุกข์ร้อน

สุลุด (*โซลิด*) หรือ ตกสุลุด (*ต็อกโซลิด*) หมายถึงในเขมรว่า ตกใจ ใจหาย เพราะ ความกลัว หรือ เพราะมีทุกข์ เช่น ทาหาน จิตมุดมินสุลุดนิงจุมบ่าง (*เตียเฮียนเจ็ด มุดมินโซลิดนิงจ้อมบั้ง*) หมายถึงทวารใจกลัว ไม่กลัวสงคราม บางทีใช้คู่กับ ภัย (*พิย*) ที่ หมายถึงกลัว เป็น ภัยสุลุด (*พิยโซลิด*) หมายถึงตกใจ มืออ่อนเท้าอ่อน ความหมาย ต่างกับสลุด ที่เราใช้ เราหมายได้ทั้งโศก เสีย ชืด เช่น สลุดใจ ดอกไม้ถูกแดดเผาสลุด สลุด รันทดใจคือ เศร้า เสียใจ เขมรก็ใช้ สุลุด รนุด (*โซลิดรวันทวด*) หมายถึง ใจหาย สิ้น ใจ หรือทุกข์ใจเมื่อต้องจากกัน

การแยกคำแยกความหมาย

นอกจากนี้ก็ยังมีส่วนคำที่เขมรใช้คำเดียว หลายความหมาย แต่เรามำกำหนดคำใช้ขึ้นใหม่ เป็นการแยกคำแยกความหมาย ได้แก่คำ

โรย เขมรใช้หมายได้หลายอย่าง ทั้ง โรยอย่างดอกไม้ เช่น พุกาโรย (*พุกาโรย*) ดอกไม้โรย หรืออย่างโรยขนมจีนกับกตตัว ลอดช่องใช้ว่า โรยนมบุญจุก (*โรยนมบุญจุก*) โรยขนมจีน โรยน้ำตาล (*โรยนมลาด*) กตตัว

ลอดช่อง และหมายว่า ไปรยได้ด้วย เช่น ไรยสุรว (ไรยสุรว) ไปรยข้าว คำ ไปรย ไม่มีใช้ในเขมร มีใช้แต่ในไทย เราคงจะคิด ขึ้นใหม่ เพื่อแยกความหมายของ ไรย กับไปรย และคงอาศัยกฎเกณฑ์เขมรที่ใช้ ป นำหน้าคำ มีความหมายว่า ทำให้ เช่น ปริง (จาก ป+ริง (ริง) แข็ง) หมายถึง เบ่งกำลัง เกร็งข้อ บางที ความหมายก็คงเดิม เช่น รัย (ไรย) หมายถึง หิม ๑ ปรอย ๑ อย่างฝน หรือมแหริมอย่าง ผมหที่ขึ้นมา ปรุย (ไปรย) หมายถึงอย่างเดียวกัน

เมื่อ ไรย ซ้อนกับคำอื่น เราก็คำอื่น มาเข้าคู่แทน ไรย คือ ไรยราย (ไรยเรี่ย) เราก็ใช้ว่า เรี่ยราย หรือเรี่ยราด อย่าง ไรย รายสมรรม (ไรยเรี่ยซ้อมรรม) ทำขยะหก เคลื่อน เรี่ยราย กระจัดกระจาย ส่วน ไรยเรี่ย ที่หมายถึง ไรยรา เสื่อมโทรม เราใช้คำท้าย ต่างไปในภาษาไทย นำแปลกที่ไม่มีคำไปรย ในเขมร หรือคำ ไปรย ของเราจะได้จาก ปรุย (ไปรย) ดังกล่าวข้างต้น

ละ (ละห์) เขมรหมายได้หลายความ เช่นเดียวกัน คือ อยู่ในอำนาจ เช่น ละกนุง-อำนาจเก (ละห์คูนงออำนาจเก) คือ อยู่ในอำนาจเขา หรือ มุมานะ องอาจห้าวหาญกล้า เสี่ยง ไม่ย่อท้อครั้นคร้าม เช่น จิตฺตละห์ (เจ็ดละห์) คือใจไม่ย่อท้อ หมายถึงสำเร็จ ตรีษฐ์ ก็ได้ เช่น บานละมกคผล (บานละห์ เมียกพอด) ได้บรรลุมรรคผล ความสุดท้าย

หมายว่า ครั้นถึง เช่น ละห์ อายุ ๒๐ นุนำ (ละห์อายะเมพียชุนำ) หมายถึง ครั้นถึงอายุ ๒๐ ปี เราใช้ ละ ในความว่า ถึง หรือล่วง เกี่ยวกับกาลเวลาก็ได้ หรือล่วงอำนาจก็ได้ ดังใช้ว่า ละอำนาจ ละโทษะ ใช้ ละล่วง คู่กันก็มี หมายถึง เสร็จไป ผ่านพ้นไป แล้วยังสร้างคำ บรรลุ กับ ประลุ ขึ้นมาใหม่ หมายถึง สำเร็จ ดังใช้บรรลุผล บางทีก็ใช้ บรรลุผลสำเร็จเรา สร้างคำดังกล่าวตามแบบเขมรที่มักจะใช้อุป สรรค บั หรือ ปร ใส่หน้าคำเพื่อประโยชน์ ทางไวยากรณ์และความหมาย ทั้งที่เขมรไม่มี คำทั้งสองนี้ใช้ เขมรใช้เพียง ละ ดังกล่าว ข้างต้น

การใช้คำเขมรที่ตกแต่งเพื่อประโยชน์ ทางไวยากรณ์

เขมรมีวิธีตกแต่งคำเพื่อประโยชน์ทาง ไวยากรณ์ กล่าวคือทำให้คำกริยาหรือคุณศัพท์ กลายเป็น คำนาม เช่น ฉาน (ฉัน) คือ ฉัน อาหาร สำหรับพระสงฆ์ และ จงุหาน (จ้อง หัน) คืออาหารที่พระสงฆ์ฉัน บางทีก็เปลี่ยนแปลงเพียงทำให้ความหมายหนักแน่นขึ้นหรือ บางทีก็มีความหมายว่า ทำให้ คำที่ตกแต่ง แล้วบางคำ เมื่อเรานำมาใช้ ความหมาย ต่างไปจากเดิม กล่าวคือเราใช้อย่างเดียวกับคำที่ยังไม่ได้ตกแต่งก็มี หรือเราใช้ ความหมายต่างไปเลยก็มี เช่น

จำ (จำ) ที่เขมรแปลว่า จำ คอย และ
 ฝ้า เขมรแต่งเป็น ปรจำ หมายถึงหลายอย่าง
 คือหมายถึง เกียง เช่น **ขังเวีการเทา กุปรจำ**
คณา (*คือมเหวอการเติร์กมปรอจำคณีย*)
 คือ พยายามทำงานไปอย่าเกียงกัน หรืออยู่กับ
 หน้าที่ เช่น ปรจำการ (*ปรอจำการ*) มีความ
 หมายถึง ประจำการ เช่นเดียวกับของไทย
 และยังหมายถึง เฉพาะหรือสำหรับ เหมือนคำ
 ประจำ ที่ใช้ในไทยอีกด้วย เช่น **รงวานปร-**
จำแข (*ริงเวอี้นปรอจำแข*) คือ รางวัล
 ประจำเดือน ความหมายว่า เกียง ไม่มีใช้ใน
 ไทย ทำนองเดียวกับความหมายว่า เงินที่ให้
 ล่วงหน้าเพื่อมัดให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญา
 มิฉะนั้นจะถูกปรับ ที่เราเรียกว่า วางประจำ
 หรือ มัดจำ ก็ไม่มีใช้ในภาษาเขมร

คำ จำ ยังอาจตกแต่งเป็น **จฉำ** (*จฉม*
นำ) ได้ในเขมร ซึ่งหมายความว่า จำได้หรือ
 หมายไว้ให้จำได้ สังกตได้ ตลอดจนเครื่อง
 หมายให้จำได้ ถ้าพูดถึง ของ ก็หมายถึงของ
 ที่จำได้เพราะเคยเห็น ส่วนความหมายอย่าง
 จำนำ ของไทยที่หมายถึง นำของมอบแก่เจ้า
 หนี้เพื่อยึดไว้เป็นประกันในการยืมเงินของเขา
 มานั้น เขมรใช้คำ **บญจำ** (*บญจำ*) ซึ่งหมาย
 ได้ทั้ง จำนำ และ จำนอง เช่น **บญจำแซร**
 (*บญจำแซร*) คือ จำนองนาและ **บญจำจัญ-**
เจียน (*บญจำเจียนเจียน*) จำนำแหวน ส่วน
บญจำจิตต (*บญจำจิตต*) นั้นหมายถึง ผู้พัน

ใจ **รบสับญจำจิตต** (*รับอะสับญจำจิตต*)
 คือของผู้กพันใจ เป็นของที่ให้ไว้เหมือนเป็น
 การวางมัดจำ

ส่วนคำ จำนอง ที่เราใช้ เขมรใช้ **จฉง**
 (*จฉมนอง*) หมายถึงสิ่งที่ผูกเป็นเปลาะและ
 จฉงไญ (*จฉมนองไต*) คือด้ายที่ผูกมื่อตลอด
 จนเงินและข้าวของที่คนให้เป็นของขวัญในงาน
 แต่งงาน คำนี้แต่งมาจาก **จง** (*จง*) ที่แปลว่า
 ผูก เช่น **จงแขส** (*จงแขส*) คือผูกเชือก
 ใช้หมายถึง ผูกโกรธ ก็ได้ ใช้ว่า **จงโกรธ**
 (*จงโกรธ*) และผูกไมตรี ใช้ว่า **จงเมตรี**
 (*จงเมตรี*) และ **จงไญ** (*จงไต*) หมาย
 ว่าผูกข้อมือทำขวัญ ให้ของขวัญหรือเงินใน
 งานมงคลสมรสหรือในงานมงคลอื่น ๆ

จง ในไทย หมายคล้าย ผูก ก็ต่อเมื่อ
 ใช้คู่กับ จำ เป็น **จงจำ** หมายถึง ใส่ตรวน
 หรือเครื่องพันธนาการขณะถูกขังในคุก ถ้าใช้
 ตามลำพัง **จง** เราหมายถึง กำหนดไว้ล่วงหน้า
 อย่าง **จงกฐิน** หรือจ่ายเงินล่วงหน้า
 เพื่อให้ได้สิทธิ เช่น **จงตัว จงที่** ซึ่งความ
 หมายนี้ไม่มีใช้ในภาษาเขมร

จະ (*โอะห์*) เขมรหมายถึง ลง เช่น
จະทุก (*โอะห์ทุก*) คือ ลงเรือ และ หมายถึง
 ลงให้ คือ ยอมอยู่ใต้อำนาจ **จະจิตต** (*โอะห์*
เจ็ด) หมายถึงยินยอม เต็มใจ **จະจัญ** (*โอะห์*
อัญ) คือยอมแพ้ และยังใช้ลงท้ายกริยาหมาย
 ว่าเกิด เช่น **เทาจະ** (*เติร์โอะห์*) คือ ไปเกิด

หรือใช้หน้าประโยคเมื่อเป็นคำถามก็ได้ เช่น จะแอมินเทาเทรือ (*โอะห์แอมินเตวีเต-รือ*) หมายถึง แก่ไม่ไปหรือหรือ แต่ จูของไทย ที่เชื่อว่าจะได้จากเขมร หาได้มีความหมายตรงกันไม่ คือ เราหมายถึง จำนวนที่ว่างที่จะใส่วัตถุสิ่งของลงไปได้ เช่น หีบใบนี้จุคือใส่ของได้มาก หรือหีบใบนี้จุน้อยเท่าไร คือ สามารถรับวัตถุลงไปได้สักเท่าไร จึงมาหมายถึงที่ว่างในกระเพาะด้วย เช่น กินจุ คือ กินอาหารลงไปในกระเพาะได้มาก ส่วน จูใจ ก็หมายถึงเต็มที หรือพอใจ

บุญจะ (*บุญโอะห์*) คำนี้แต่งจาก จู มีความหมายว่า ทำให้ลง คือใส่หรือฝังลงไป เช่น บุญจะธาตุ (*บุญโอะห์เทียด*) คือบรรจุอัฐิหรือพระธาตุ ความนี้เรามีใช้ตรงกันคือ บรรจุกระดูกหรืออัฐิ ส่วนนอกจากนี้ที่หมายถึง ปลุกเสก เช่น บุญจะกุนลาบ (*บุญโอะห์ค้อนลับ*) คือปลุกเสกขี้ผึ้งที่บรรจุอยู่ในตลับ หรือหมายถึงเกลี้ยกล่อมชักชวนที่ใช้ บุญจะบุญจอล (*บุญโอะห์บุญจอล*) นั้นเราไม่มีใช้ เช่นเดียวกับที่เราใช้บรรจุคนเข้าประจำตำแหน่งหน้าที่ ความหมายนี้ก็ไม่มีในเขมร เช่นกัน

ปรุง (*ปรุง*) เขมรหมายถึง ระวัง เช่น ปรุงขุลวน (*ปรุงคุลวน*) คือ ระวังตัว ปรุง-สมุทรดี (*ปรุงซุมาระเดี่ย*) คือตั้งสติ หมายถึง ตั้งใจหรือจงใจก็ได้ เช่น ปรุงนึ่งเทา

(*ปรุงนึ่งเตวี*) คือ ตั้งใจจะไป หมายถึง เตรียมก็ได้ เช่น ปรุงเครื่องหุทะ (*ปรุงเครื่องหุเตียะห์*) คือ เตรียมเครื่องสำหรับสร้างบ้าน กล่าวว่าเขาทำฝาผนังที่ละส่วน ๆ เสียก่อนแล้ว จึงนำมาประกอบเป็นตัวเรือนภายหลัง ทั้งนี้พอจะใกล้เคียงกับความหมายของ ปรุง ที่เราใช้ เราหมายถึง ประสมให้เหมาะสม กับ ตกแต่ง ส่วนความหมายอื่น ๆ ไม่มี

บมรุง (*บ้อมรุง*) เป็นคำที่แต่งจาก ปรุง ความหมายคล้ายกันคือตั้งใจ หรือเตรียม เช่น บมรุงนึ่งเทา (*บ้อมรุงนึ่งเตวี*) หมายถึง ตั้งใจจะไป หรือเตรียมจะไป นอกจากนั้นก็ใช้ในความหมายว่า อุปการะ อุดหนุน อย่างที่เราใช้ทำนุบำรุง เขมรใช้ ทนุกบมรุง

เรียน (*เรียน*) คือ เรียน หรือ ฝึก ในภาษาเขมร เช่น เรียนจณะ (*เรียนจ้อม-เนะห์*) เรียนความรู้ และ เรียนเชวีการ (*เรียนเทวอการ*) คือ ฝึกทำงาน ส่วน เปเรียน (*เปเรียน*) คือทำให้เรียนหรือฝึก เช่นเดียวกับ บงเรียน (*บ้องเรียน*) ที่แปลว่าสอน เป็นคำแต่งมาจากคำ เรียน ทั้งนี้ความหมายของ เปเรียน ต่างกับเปรียญของไทย ที่หมายถึงผู้สอบความรู้ในพระปริยัติธรรมได้ตามหลักสูตร

สมรวจ (*ซ้อมรวจ*) แปลว่าทำให้แหลม เหลา หรือเสียมให้แหลม (จาก สุรวจ (*ซุรวจ*) ที่แปลว่า แหลม) เช่น สมรวจเณ (*ซ้อมรวจเชอ*) คือ เหลาไม้ ทั้งนี้ต่างกับความหมายของ

สำรวจ ในไทยที่หมายถึง ตรวจสอบ ตรวจตรา
 เลหฺย หรือ รหฺย (*เลหฺย หรือ รหฺย*)
 เขมรหมายถึง เย็นสบายเพราะลมพัด เช่น
 ขุยล่บ่กมกเลหฺยสุรวล (*ขุยล่บ่กมกไม้มัก
 เลหฺยสุรวล*) คือ ลมพัดมาเป็นสบาย เลหฺย-
 จิตต (*เลหฺยจิตต*) คือเบิกบานใจ สบายใจ
 ล่หฺย หรือ ร่หฺย (*ลุมเฮย หรือ รุมเฮย*)
 คือดากลม หรือ ดากอากาศ ฌบ่ล่หฺยขุลวน
 (*ข่บ่ลุมเฮยขุลวน*) หมายถึงหยุดงานพักผ่อน
 ร่างกายมีกำหนดเวลา ความหมายของ ระเหย
 ที่ใช้ในภาษาไทยว่า เหือดแห้งไปในอากาศ
 อย่างน้ำระเหยเป็นไอ มีความหมายต่างกับของ
 เขมร แต่ที่ใช้ เอ้อระเหยลอยลม หรือ
 เเดินเอ้อระเหย ความหมายพอใกล้เคียงกับ
 เลหฺย ของเขมรบ้าง

รลวย (*รลวย*) เสียงใกล้เคียงกับคำระรวย
 ของเรา แต่ระรวย เราหมายถึงพัดแผ่วมาเบา ๆ
 หรือรีน ๆ ส่วน รลวย ของเขมร หมายถึง
 เปื่อย เน่าหรือละเพราะสุกงอมโดยเฉพาะผล
 ไม้ เช่น แผลเอีรลวย (*แผลเอีรลวย*)
 คือผลไม้สุกงอม สางรลวย (*ซัจรลวย*) คือ
 เนื้อเปื่อย และ รมงาส่ทาล่เตรลวย (*รัม
 เจริ่ส่เตี้อีสเตรลวย*) คือ เคี้ยวจนเปื่อยละ
 ความหมายของ รลวย เขมร กับ ระรวย ไทย
 ต่างกัน จนไม่น่าจะเป็นคำคำเดียวกัน เพราะ
 ฉะนั้นคำที่มีเสียงเดียวกันไม่ได้หมายความว่าคำนั้น ๆ
 จะมีความหมายเหมือนกันเสมอไป

วงเวง (*วงเวง*) เขมรหมายถึง หลง
 เช่น วงเวงผูลว (*วงเวงโพถัว*) คือหลงทาง
 วงเวงกุนา (*วงเวงกุนีย*) คือ หลงกัน พลัด
 กัน หากันไม่พบ วงเวงจิตต (*วงเวงเจ็ด*)
 คือใจเคลิบเคลิ้ม ความหมายต่างกับวงเวงของ
 ไทยที่หมายถึงอ้างว้างเปล่าเปลี่ยว เช่น ใน
 ป่าช้าไม่มีผู้คน วงเวงใจ ก็หมายถึง ใจอาลัย
 ถึงความหลัง ความหมายเช่นนี้เขมรต้องใช้คำ
 ลนุโลจ (*ลันโลจ*) หมายถึงวงเวง และลนุลง
 (*ลันลันง*) คือ เว้งว้าง ถ้าใช้รวมกันเป็น
 ลนุโลจลนุลง (*ลันโลจลันลันง*) หมายถึง
 เกิดความรู้สึกวงเวงใจอย่างเห็นที่กว้างเว้งว้าง
 หรือได้ยินเสียงเพลงที่ขึ้นเสียงสูงเป็นต้น คง
 จะตรงกับคำ ละลูง ที่เราใช้ในบทประพันธ์
 หมายถึง ใจหาย ใจเป็นห่วงถึง เป็นทุกข์ถึง
 แต่ รลุง (*รลุง*) ของเขมรที่เสียงใกล้เคียงกับ ละ
 ลุง นั้น เขมรหมายถึง หลวม

ลุมม (*ลันมม*) แปลว่า พอ หรือพอดี
 ปานกลาง เช่น ลุมมขุลวน (*ลันมมขุลวน*)
 คือพอดีตัวไม่คับไม่หลวม ลุมมเปรีการเกิด
 (*ลันมมเปรีการเกิด*) พอใช้การได้ พอใช้ได้
 ลูอลุมม (*ลูอลันมม*) คือ ดีพอ สวยพอ
 ลุมมอโยเคดาบาน (*ลันมมอโยเคดาบาน*)
 =พอให้เขาว่าได้ ความหมายของ ลุมม ข้าง
 ต้นไม่ตรงกับ ละม่อม ของไทยเลยจนกว่าจะ
 ใช้ ลุมมไลุม (*ลันมมเลียม*) จึงจะพอ
 ใกล้เคียงบ้าง ลุมมไลุม หมายถึง อ่อนช้อย

เหมาะเจาะ แต่ ละม่อม ของไทยหมายความว่า น่ารัก เรียบร้อย อ่อนโยน เช่นจับได้โดย ละม่อมและ ละม่อมละไม ก็หมายความว่า งาม น่ารักชวนดู

ร็พง (รุมปวง) และ ลัพง (ลุมป้วง) เสียงคล้ายคำ ล่าพอง ของไทย ล่าพองเราใช้ หมายถึง คึกหรือฮึกหัว แต่ ลัพง เขมรหมายถึง หน่อที่เพิ่งแทงขึ้น ดังใช้ ลัพงเฒี (ลุมป้วงเขอ) คือหน่อของต้นไม้ ส่วน ร็พง หมายถึง กิ่ง หรือกึ่งกิ่งเช่น ร็พงสมุทร (รุมปวงขไมค) คือ กิ่งสมุทร ร็พงอากาศ (รุมปวงอากาศ) คือกิ่งฟ้าและ ร็พงสัพง (รุมปวงซ็อมเลง) คือกิ่งเสียง แต่ สัพงร็พง (ซ็อมเลงรุมปวง) คือเสียงกิ่ง และ ลานร็พง (เล็อันรุมปวง) คือลั่นกิ่ง บางที่ใช้ กง (กอร) คือกิ่ง เป็น กงร็พง (กอรุมปวง) หมายถึงกึ่งกิ่ง ความหมายของคำไทยกับคำเขมรไม่ตรงกัน ต่างกันไปไม่น้อย

ยังมีคำที่ใช้ในวรรณคดีหลายคำ ได้แก่ จรัส จรัล จรุง ที่เสียงคล้ายจะเป็นคำเขมร แต่ความหมายต่างกันเป็นอันมาก

จรัส เราหมายความว่า แจ่มแจ้ง แจ่มจ้า เขมรมี จุราส (จุระส) หมายถึงหลายอย่างเป็นต้นว่า ทวนกลับจากตันไปหาปลาย หรือกรากเข้าตืออย่างแม่ไก่หวงลูก หรือบัดกวาด ถาถางจนเตียน

ส่วน จรัล ที่เราใช้กับจร เป็น จจรรัล

หมายความว่า เดินไป เขมรมี จุราล (จุราล) หมายถึง เจิดจ้า คือแดงเจิดจ้า เช่น กุรัมจุราล (กุรอซอมจุราล) ถ้าใช้ จุราล (จุรัล) ก็หมายความว่า กระต่อนอย่างน้ำที่ประดังกัน แต่มีคำที่เข้าคู่กันเป็น จุราสจุราล (จุระสจุรัล) หมายถึง เราร้อน รุ่งพล่านอย่างแม่ไก่วิ่งพล่านหาไข่

คำ จรุง เราว่าเป็นคำเดียวกับคำ จุง และหมายความว่า ยั่ว หรือชักชวน เช่นจรุงใจจรุงกลืน แต่ จรุง (โจรุง) ของเขมรหมายถึง ตั้ง คมมีด ดังใช้ จรุงกำบิต (โจรุงกำเบ็ด) และ อาจใช้ในความหมายโดยปริยายว่า แก่ไขความ ประพฤติ แต่เขมรมีคำ จมรุงจมูเร็น (จ็อมรงจ็อมเร็น) หมายถึงช่วยทำนุบำรุงให้เพิ่มพูน งอกงาม เราอาจเข้าใจว่า จมรุง เป็นที่มาของ จรุง แต่คำดังกล่าวนี้อาจไม่ได้มาจากภาษาเขมรก็เป็นได้ ดังกล่าวไว้ข้างต้นว่า จรุง อาจเป็นคำเดียวกับ จุง คำอื่น ๆ ยังมีอีก ได้แก่

เผือล (เพือล) เขมรหมายความว่า แตกตื่น อลหม่าน และ บงูเอิล (บ็องเอิล) คือทำให้ แตกตื่นอลหม่าน ความหมายต่างกับคำ เผือญ และ บังเอิญ ของไทย ซึ่งหมายความว่า หากให้เป็น จำเพาะให้เป็นไป ทั้งที่เสียงของคำทั้งสองน่าจะเป็นคำคำเดียวกัน ส่วนที่ ล ของเขมรกลายเป็น ญ นั้นก็อาจเป็นเพราะเข้าใจผิด เห็น ล ของเขมรที่รูปร่างคล้าย ญ จึงเขียนเป็น ญ ไปตั้งคำอื่น ๆ อีกหลายคำเช่น สุราล เป็น สุราญ ดังที่เคยกล่าวแล้ว

ร้คาล (*รุมเกียล*) เขมรถือเป็นคำโบราณ หมายถึง พร่อง หรือ ลดจำนวน เช่น ร้คาลเรห์พล (*รุมเกียลเรห์ปีวล*) หมายถึง ลดจำนวนร้พลลงไป รูปเขียนของคำนี้น่าจะเป็นคำเดียวกับ ร้คาญ ของไทย แต่ความหมายต่างออกไป คือหมายถึง รู้สึกไม่สบายทั้งกายและใจ เพราะถูกรบกวน แต่น่าแปลกที่เขมรบันทึกคำ ร้ขาน (*รุมคาม*) ว่าเป็นคำไทย หมายถึงไม่สบายใจ กังวลใจ แต่ไทยกลับสำคัญว่าคำนี้ได้จากคำ ร้คาล ของเขมร และเปลี่ยน ล ให้เป็น ญ ด้วยเหตุผลอย่างเดียวกับที่กล่าวข้างต้น

ยังมีคำอีกหลายคำที่อาจจะมีความหมายแปลกไป เพราะเข้าใจผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

ตุรแบก (*ตุรอแบก*) เขมรหมายถึง ต้นฝรั่ง อันเป็นไม้ผล หาใช้ต้นไม้ที่ใช้ทำบ้านอย่างที่เราใช้ไม่ หากจะให้หมายความว่า ต้นตะแบกอย่างเราใช้ เขมรต้องใช้ ตุรแบกไพร (*ตุรอแบกเพรีย*) คือต้นฝรั่งป่า เราคงไม่สนใจว่าต้องมี ไพร ด้วยจึงจะเป็นตะแบก จึงใช้เพียงคำ ตุรแบก มาออกเสียง ตะแบก ให้หมายถึงว่าต้นตะแบก

กุรสัง (*กุรอสัง*) คือต้นมะสัง เป็นต้นไม้ยืนต้น ใบเล็ก ๆ คล้ายมะขวิดดอกใช้เป็นผักนี้-พริกได้ แกงก็ได้ ลูกกินได้มีรสเปรี้ยวเป็นไม้มีหนามหาใช้ต้นผักกระสังไม่ ถ้าเป็นผักกระ

สังจึงจะใช้ กุรสังทาบ (*กุรอสังเตียบ*) หมายถึงตามศัพท์ว่า กระสังเตียบ เป็นผักที่ขึ้นในที่เย็นชื้น

ลุดง (*ลุดง*) คือ มะละกอ ในภาษาเขมร บางที่เรียก ลุดงสีเผลด (*ลุดงสีเผลด*) คือมะละกอกินผลเรียก ลุดง ก็ได้ เช่น สมุดลุดง (*ซ็อมลุดง*) แกงมะละกอ บุกลุดง (*โบ้กลุดง*) ตำมะละกอ นอกจากนี้ ลุดง ที่หมายถึง ละหุ่ง อย่างของเรา เขมรเรียก ลุดง-แฆญูร (*ลุดงแฆญูร์*) ส่วนละหุ่งที่ทำรั้วเรียก ลุดงขวง (*ลุดงควอง*) จะเป็นเพราะเราสำคัญว่า ละหุ่ง ของเราเป็นคำเดียวกับ ลุดง หรืออย่างไร จึงใช้ตามนั้นโดยไม่รู้ว่าจะต้องมีคำ แฆญูร ด้วย มิฉะนั้น ลุดง เพียงคำเดียวต้องหมายความว่า มะละกอ แต่น่าแปลกที่เขมรบันทึกคำ ละหุ่ง ว่าเป็นคำไทย ภาษาอีสานก็เรียกมะละกอว่า บักหุ่ง ส่วนละหุ่งจึงเรียก บักหุ่งเทศหรือบักหุ่งสา

จุมบ (*จุมบ*) เขมรหมายถึง หมอตำแย แต่ไทยกล่าวว่า จมบ คือผีผู้หญิงที่ตายในป่า และสิงอยู่ในบริเวณที่ตาย ปราภฏให้เห็นเป็นเงาแต่ไม่ทำอันตรายใคร เราอาจจะเข้าใจผิดว่าจุมบ ของเขมรหมายถึงผีชนิดหนึ่ง ที่จริงถ้าจะหมายความว่าผีไม่ใช่หมอตำแย ควรจะเป็นคำ จุมบ (ออกเสียง จุมบ หรือ จุมบ) ซึ่งเขมรหมายถึง ผีปอบ เป็นคำใช้คู่กับ อาบ ที่แปลว่า ผีกระสือ

สุลาบ (ซุลาบ) คำนี้เขมรหมายความว่า ตาย ใช้ได้ทั้งคนและสิ่งอื่น มีนาฬิกาเป็นต้น ใช้ นาฬิกาสุลาบ (เนยลิกาซุลาบ) คือนาฬิกา ตาย งาม (เงอ็บ) ก็ใช้ ไม่มีความหมายว่า สิ้นสุดอย่างสลับ แต่เขมรยังมีคำ สุลบ (ซุลบ) เสียงตรงกับ สลบของเรา เขมรหมายความว่า หน้ามิด เช่นใช้ว่า วิลมุขซุลบ (วิลมุข ซุลบ) คือเวียนหัว หน้ามิด แต่คำที่มีความหมายว่า สลบ เขมรใช้ สนุลบ (ซ็อนล็อบ) และ สนุลบสนุลิน (ซ็อนล็อบซ็อนลึน) เขมรระบุคำไทยว่า สลบใส่วัดด้วย แสดงว่า เขมรได้มาจากไทย จะเป็นไปได้หรือไม่ที่ไทย ได้ สุลาบ (ซุลาบ ที่หมายความว่า ตาย) ของเขมร มาใช้ ให้หมายความว่า สลบ และเขมรได้นำคำ ไทยกลับไปใช้อีกทีหนึ่ง

ขุมัง (คุมัง) คำนี้ของเขมรเสียงคล้าย คำ ขมึง ของไทยที่หมายความว่า พรานธนู มักใช้ว่า นายขมึงธนู นอกจากนี้ก็ยังมีความหมายคล้าย ฉมึง คือ แม่น ขลัง ที่จริง ขุมัง เขมรหมายถึง ศัตรู เป็นศัตรู เช่น จิตตขุมัง (เจ็ด คุมัง) คือใจเป็นศัตรู กับหมายความว่า พริกขี้หนู เรียก เมทสขุมัง (เมต๊ะสคุมัง) ส่วน ขุมนัน (คุมัน) ที่ต่างจากคำ กานัน (กัน) ที่ แปลว่า ถือ จึงจะหมายความว่าผู้ถือ เช่น ขุมนันธนู (คุมันหนู) คือทหารธนู หมายถึง ช่างโกนผม ก็ได้ โดยเฉพาะกัลบกของพระเจ้าแผ่นดินเรียก ขุมนันพระเกศ (คุมันเพรียะห์เกะส) เรา

คงจะฟังเสียงผิด คำ ขุมนัน กลายเป็น ขุมัง ความหมายจึงผิดกันไปไกล จาก ผู้ถือ เป็น ศัตรู และกลายเป็น พรานธนู ในไทย

มุ้ง (พุง้อม) เสียงคล้ายคำ ประหม และ มุคาบ (เพก็อ็บ) เสียงคล้ายคำ ประคบ ของไทย เราใช้เข้าคู่กันเป็น ประคบประหม แต่เขมรไม่เคยนำคำทั้งสองมาเข้าคู่กัน เพราะ มุ้ง เขมรหมายความว่า ทำให้ระอุ มุ้งบาย (พุง้อม บาย) คือดงข้าว ส่วน มุคาบ หมายถึง ปรนนิบัติเอาอกเอาใจ คำ ประคบ ของเราที่หมายความว่า นานหรือนวดด้วยลูกประคบที่ทำด้วยห่อผ้า เป็นลูกกลม ๆ อังไฟให้ร้อน ความหมายไป คล้าย มุ้ง เมื่อใช้ทั้งประคบประหม หมายถึง ประคับประคอง บำรุงรักษา ความหมายจึงไป คล้ายคำ มุคาบ จึงไม่แน่ว่าเราอาจเข้าใจ ความหมายของ มุ้ง กับ มุคาบ สับสนไปหรือ อย่างไร

ความหมายของคำซ้อนหรือคำประสม

ยังมีคำเขมรที่มากับคำอื่น บางทีก็มาใน ฐานะคำซ้อนหรือคำประสม มีความหมายต่าง กับของไทย บางคำเมื่อแปลตามความหมายแต่ ละคำ ก็ตรงกัน แต่ความหมายทั้งหมดต่างไป เป็นความหมายโดยปริยายบ้าง เป็นสำนวนบ้าง ได้แก่

มุข หมายถึง หน้า ประสมกับคำอื่นเป็น สือบมุข (สุ้อบมุข)=เกลียดหน้า (สือบ=

เกลียด) เมื่อประสมกับคำอื่น เขาใช้ต่างกับของเรา คือ มุขการ หรือ มุขงาร (มุขการ หรือ มุขเงียร) แปลตามคำคือ หน้าการ หรือ หน้างาน หมายถึงหน้าที่ มุขทีก (มุขตัก) คือทางน้ำ มุข อาจหมายถึง ปาก ก็ได้ เช่น มุขทวาร (มุขเทวียร์) หมายถึงได้ทั้งปากประตู และช่องปาก และ หน้าตา ของเรา เขมรใช้ มุขมาต (มุขเมือต) คือ หน้าปาก วิลมุข แปลได้ว่า เวียนหน้า ซึ่ง คือเวียนหัวนั่นเอง

ตามธรรมเนียมเขมรใช้คุณศัพท์ตามหลังนามเช่นเดียวกับของเรา แต่ที่ใช้หน้าหน้าก็มี โดยเฉพาะที่มากับคำ มุข ถ้าถอดออกมาทีละคำ ก็เป็นคำที่มีความหมายตรงกับของเรา แต่เมื่อแปลทั้งคำแล้วต่างไป ดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ ธิมุข (ทมมุข ธิ=ใหญ่) คำนี้แปลตามคำว่า ใหญ่หน้า เพญมุข (เปญมุข) แปลตามคำว่า เต็มหน้า ทั้งสองคำหมายถึง มีหน้ามีตา มีชื่อเสียง (เขาใช้ มีหน้ามีชื่อ) ตรงกันข้ามกับ ตูจมุข (โตจมุข) หรือ ทาบมุข (เตียบมุข) ที่แปลว่า เล็กหน้าหรือเตี้ยหน้า ก็คือ ไม่มีหน้ามีตา ไม่มีชื่อเสียง

คำ ทีกมุข (ตีกมุข) แปลตามคำว่า หน้าหน้า แต่เขาหมายถึงได้ว้าสีหน้า เช่น ใช้ว่า แต่งตีกมุขญญิม (แต่งตีกมุขญญิม) คือทำสีหน้ายิ้มแย้ม สมบุรมุข (ซ็อมโบร์มุข) ก็แปลว่าสีหน้า แต่เขาหมายถึงผิวอย่างผิวกายทั่วไปไม่เฉพาะแต่ หน้า

มุข ยังหมายถึง อย่าง หรือ แบบได้อีกด้วย เช่น เจรินมุข (เจริน=มาก) คือ มากอย่าง หลายอย่าง แปลตามคำก็คือ มากหน้าดังใช้ว่า ธานีเจรินมุข (ตัวมณินญเจรินมุข) คือ สินค้าหลายอย่าง

มาต (เมือต) หมายถึง ปาก ในเขมรใช้ได้ทั้งปากคนสัตว์และสิ่งอื่น ๆ ได้แก่ มาตจุก (เมือตจุก) = ปากตรอก มาตจุน่าง (เมือตจุน่าง) = ปากหม้อ มาตทนุเล (เมือตตัวนเล) = ปากแม่น้ำ มาตทวาร (เมือตเทวียร์) = ปากประตู ส่วน มาตจัวร์ (เมือตจัวร์) คือริมตลิ่ง และ มาตโพ (เมือตเพรีย) คือ ชายป่า มาต ยังอาจหมายถึง ปาก ที่ได้แก่จำนวนคนในบ้านที่จะต้องกินอาหาร มาตเจรินมาตติจ (เมือตเจรินเมือตติจ) คือ ปากมาก ปากน้อย หมายถึงจำนวนคนมากหรือน้อยในบ้าน แต่ถ้าใช้ มาตธิ มาตตูจ (เมือตทมเมือตโตจ) แปลตามคำว่า ปากใหญ่ ปากเล็กหมายถึงได้คารม ตอบกันเสียงดังบ้างเบาบ้าง

มาต เขมรใช้คู่กับ ก (กอก=คอ) เป็นมาตก (เมือตกอก) หมายถึง เป็นปากเป็นเสียงกัน ทะเลาะกันเถียงกัน นิด ๆ หน่อย ๆ มาตใช้เป็นคำกริยาได้หมายความว่าพูดดัง ๆ เอ็ดตะโร เช่น กุม่าตฤเพก (กมเมือตลือเป็ก) คืออย่าเอ็ดตังนัก มาตรลิต (เมือตรวลิต) คือปากสั้น หมายถึง พูดพล่อยไม่ค่อยยั้ง แต่

ถ้ามัดทเท (ทาเมืออ็ดตัวเต) หมายถึง ว่าปาก
เปล่า

จ่าบ่มาต๋ (จ่าบ่เมืออ็ด) คือ จ่าบ่ปากหมาย
ว่า อร่อย ถูกปาก เช่นเดียวกับ ตรูวมาต๋
(ไตรูวเมืออ็ด) คือ ถูกปาก หมายถึง อร่อย
จ่ามาต๋ (จ่าเมืออ็ด) คือ กัดปาก เมื่อใช้คู่กับ
สงกต๋จิดุด (ซ้องก้อตเจ็ด) เป็น จ่ามาต๋สง-
กต๋จิดุด (จ่าเมืออ็ดซ้องก้อตเจ็ด) หมายถึง หุบ
ปากสะกดใจ คือ ช่มใจไม่ให้ความโกรธเกิด
ขึ้นได้ งามมาต๋ (เงียมเมืออ็ด) คือ สบายปาก
หมายความว่า พูดว่าคนสบาย ๆ ไม่คิดว่าอะไรผิด
อะไรถูก ญูรมาต๋ญูร (ญูเออร์เมืออ็ดญูเออร์กอ)
คือ สั้นปากสั้นคอ ซึ่งก็คือ ปากคอสั้นเพราะ
ความโกรธอย่างมาก หรือ กลัวอย่างเหลือเกิน

อนฎาต (อ้อนดาต) แปลว่า ลิ่น นอก
จากหมายถึงลิ่นคน ลิ่นสัตว์แล้วก็ยังใช้หมายถึง
สิ่งที่มีลักษณะคล้ายลิ่นได้อีกด้วย เช่น อนฎาต
ปี (อ้อนดาตเปีย)=ลิ่นของปี อนฎาตสุร
ไฟ (อ้อนดาตสุรไฟ)=ลิ่นของปีชวา และ
ลิ่นของไฟคือเปลวไฟเรียก อนฎาตเกดิง
(อ้อนดาตเกดิง) บางทีก็ใช้ อนฎาต (ลิ่น)
แทนคำ มาต๋ (ปาก) เช่น ปุรยัดุนอนฎาต
(ปุรยัดอ้อนดาต) คือระวังลิ่น ไม่พูดพล่อย
ให้ผิดพลาด ไม่ใช่ ระวังปาก อย่างของเรา
และ สุลาบ่โพระอนฎาต (ซูลับพูระวั
อ้อนดาต) ก็คือตายเพราะลิ่น แทนที่จะใช้
ตายเพราะปาก อย่างที่เราใช้ ลักษณะการใช้

เช่นนี้คล้ายกับภาษาไทยใหญ่ เปลวไฟก็เรียก
ลิ่นไฟ (=ลิ่นไฟ) และ ชบปิ่นลิ่นหาย คือ
ปากปลิ้น (ปลิ้นะพลิก) ลิ่นหงาย หมายถึง
ดลบตะแลง

ไฏ (ไค) แปลว่า มือ เขมรใช้หมายได้
ทั้งมือที่เป็นอวัยวะของคนกับสิ่งอื่นที่มีลักษณะ
คล้ายกัน เป็นต้นว่า ไฏนโนง (ไคนัวโนง)
มือของเถาบวบ ไฏตุรพาง (ไคตุรอลาง) มือ
พับเขียว กับ ไฏตุสสี่ (ไคริะสี่เซี่ย) มือไม้
ไผ่ ก็คือ แขนงไม้ หมายถึงสิ่งที่เป็นคันเป็น
ด้ามก็ได้เช่น ไฏสุนา (ไคซุนา) คือคันธนู
(แต่ถ้าเรียงสับที่เป็น สุนาไฏ (ซุนาไค) หมายถึง
ว่าฝีมือ) แต่ ไฏแกว ไคแกว)=มือแก้ว กลับ
ไปหมายถึงสำหรับแขวนหรือพาด มีลักษณะ
งอตรงปลายอย่างงาช้าง ไทยเรามาเรียกว่า
กระไดแก้ว หมายถึงชั้นสำหรับวางหรือพาดสิ่ง
ของมีใบลานหรืออาวุธเป็นต้น และ ไฏรแดง
(ไครวแดง) กลายไปหมายความว่า ไม้ระแนง ไฏ
หมายถึง หู อย่าง หูยามก็ได้เรียก ไฏยาม
(ไคเยียม) คือมือยาม หมายถึง ราวอย่าง
ราวสะพาน ก็ได้เรียก บงกานไฏ (บ้องกันไค)

เซ็ง (เจิง) แปลว่า เท้า ดิน และ
เซ็ง อาจหมายถึงสิ่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึง
กันได้ เช่น เซ็งแกอก (เจิงแกอก)=ตีนกา
กากบาท เซ็งเทียน (เจิงเทียน)=เซ็งเทียน
และ เซ็งสก(เจิงเซาะก)=ตีนผม บางคำไม่มี
ความหมายของ เซ็ง เลย เช่น เซ็งพาน

(*เจียงเปียน*) คือพาน *เจียงม่า* (*เจียงมา ม่า=ม้า* *มั่ง คำไทย*) คือ ม้านั่ง บางทีคำที่นำมาเข้ากับ *เจียง* ไม่มีความหมายเลยก็มี เช่น *เจียงเทิน* (*เจียงเติน*)=*เจียงเทิน* *เจียงกูราน* (*เจียงกูราน*)=*เจียงกูราน* เต่าไฟยกได้ *เทิน* กับ *กูราน* ไม่มีความหมาย หรือถึงจะมีความหมายแต่ก็ไม่เกี่ยวข้องกันเช่น *เจียงถูกร* (*เจียงถูกร*) คือ *เจียงตะกอน* *ถูกร* หมายถึง ผูกตะกอทอดผ้า บางคำความหมายต่างไปเป็นอันมาก ได้แก่ *เจียงการ* (*เจียงการ*) หมายถึง ชาวคราว มีอยู่คำหนึ่งเรามาออกเสียงต่างไปจนไม่เห็นความหมายเดิม ได้แก่คำ *เจียงโค* (*เจียงโค*) ชื่อต้นไม้ที่มีใบเหมือนกบบัว เรามาเรียกเป็น *ชงโค*

โพะ (*ปัวะห์*) แปลว่า ท้อง *ฉีโพะ* (*ชื่อปัวะห์*) เจ็บท้องหรือปวดท้อง *เสียดโพะ* (*เสียดปัวะห์*) คือ เสียดท้อง บางทีก็เรียงต่างกับของเรา เช่น *เหิมโพะ* (*เหิมปัวะห์*) คือ ท้องขึ้น (จาก *เหิม=บวม*) ท้องอย่างมีลูกก็ใช้ได้ชื่อว่า *มานไฟโพะ* (*เมียนเพดัยปัวะห์*) หมายถึง ไล่หรือกระเพาะก็ได้ ถ้าไปใช้เป็นชื่ออาหาร เช่น *บปรโพะชรุก* (*บอบอร์ปัวะห์จรุก*) คือข้าวต้มใส่หมูหรือกระเพาะหมู (ไม่ใช่ท้องหมู) แต่ *โพะโค* (*ปัวะห์โค*) =ท้องวัว ใช้เป็นชื่อผ้าเช็ดตัว เรียก *กนุแสงโพะโค* (*ก๊อนแขงปัวะห์โค*) อย่างที่เราเรียก ผ้าขนหนู เขมรเรียก ผ้าเช็ดมือท้องวัว บางทีอาจหมายถึง กระเพาะวัวด้วย

แต่บางทีก็ใช้คำ *ไฟุท* (*เพดัย*) แทนคำ *โพะ* (*ปัวะห์*) ในความหมายว่าท้องเช่นเดียวกัน เช่น *โรคຈະไฟุท* (*โรคຈະเพดัย*) คือ โรคลงท้อง และ *ไฟุทเมฆ* (*เพดัยเมฆ*) คือ ท้องฟ้า แต่ที่เราใช้ *ไล่* อย่าง *ไล่เดือน* เขมรกลับใช้ *ฤส* (*ริะส*) คือราก เขมรเรียก *ฤสฎี* (*ริะสฎี*) แปลว่า รากดิน เรียกตามคำบาลีว่า *มหิลดา* (*มอ์เถยะดา*) คือ ไม้เลื้อยในดิน ก็มี ส่วน *ฤสฎุง* (*ริะสฎุง*) ที่แปลว่ารากมะพร้าว และหมายถึง โรคจริตดวงนั้น เขมรคงถือว่าเป็นคำไทย เพราะมีคำไทยเทียบไว้

อจัม (*อัจ*) คือคำอจัม หมายถึงชี้ ซึ่งใช้ทำนองเดียวกับของไทยหลายต่อหลายคำด้วยกัน ทั้งที่หมายถึงอุจจาระของคนกับสัตว์และหมายถึงกากหรือเศษของสิ่งอื่น ๆ หรือสิ่งที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น *อจัมกนุลง* (*อัจก๊อนต๊อง*) แปลตามคำคือ ชี้แมลงงู หมายถึงผงไม้ที่ส่วนไขออกมา ว่ามีลักษณะเหมือนชี้แมลงงู จึงเรียกเช่นนั้น *อจัมแฉก* (*อัจแฉก*) คือ ชี้เหล็ก *อจัมบนุโพะ* (*อัจบ๊อนตัวะห์*) คือ ชี้ตอก นอกจากนั้นก็นำไปเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ เช่น *อจัมจุมมา* (*อัจจุมมา*) คือ ชี้แมวเป็นชื่อมะขามชนิดหนึ่งเรียกเต็ม ๆ ว่า *อมพิลอจัมจุมมา* (*อ้อมปิลอัจจุมมา*) *อจัมฎีรี* (*อัจด้อมเรีย*) คือชี้ข้าง เป็นชื่อขนุนชนิดหนึ่งลูกเล็ก ๆ กลม ๆ และ *อจัมฝุกาย* (*อัจฝุกาย*) คือ ชี้ดาว ที่เราเรียก สะเก็ดดาว ส่วน *อจัม*

อณูเก็ก (อั้งอั้งเด็ก) แปลตามคำคือชี้เต่า
หมายว่ารา (ที่เสื่อผ้า) เพิ่งอาจมีอณูเก็ก
(เอ็งอั้งอั้งเด็ก) ก็คือ ขึ้นรา

พฤกา (พุกา) แปลว่า ดอกไม้ที่ใช้หมายถึง
ว่าดอกไม้โดยตรงก็มี หมายถึงอย่างอื่นก็มีเช่น
พฤกษาจันทน์ (พุกาจัน) คือดอกจัน ทั้งที่เป็น
เครื่องเทศและเครื่องหมายรูปดอกจัน พุกา
แตรง (พุกาแตรง) คือดอกเลาหมายถึงระลอก
น้ำที่ขาวเป็นเงาวิบเหมือนดอกเลา พุกาเจก
(พุกาเจก) คือดอกกล้วย หมายถึงดอกไม้เงินที่
ใส่แกงร้อน แต่ พุกาเขอ (พุกาเขอ) คือดอก
ไม้กลับหมายถึงผีดาษ และ พุกาอับิด (พุกา
อ้อมเบ็ด) แปลตามคำคือดอกเกลือ หมายถึง
ชี้เกลือจากเหยื่อที่ติดตามเสื่อผ้าหรือเนื้อตัว

มีคำบางคำที่เขมรประสมใช้ มีความ
หมายคล้ายกับของเรา แต่เรียงสับหน้าสับหลัง
ผิดกัน ได้แก่

แบก (แบก) แปลว่า แดก ใช้ได้
เหมือนกับของเรา คือ แบกสามคู้ (แบก
ซามักกั) คือแดกสามคู้ แบกกุก (แบก-
กุก) หมายถึง แดกกูก แดกพวก แบกแขง
(แบกแขง) คือแดกแขง แบกคันนิต (แบก
คัมนิต)=แดกความคิด คือ มีความคิดแปลก ๆ
ใหม่ ๆ เช่นเดียวกับ แบกจ็ณะ (แบกจ็-
ณะ) =แดกความรู้ มีความรู้แปลก ๆ ยิ่งกว่า
แต่ก่อน แบกซาคุนพุนซาเจา (แบกเจีย-
โกนปุ่นเจียเจา)=แดกเป็นลูกพุนเป็นหลาน

คือ มีลูกหลานแพร่ขยายมากขึ้น แต่เมื่อจะให้
หมายว่า หัวแตก เหนือแตก เขมรพูดกลับ
เป็น แบกกุบาล (แบกกุบาล) คือแตกหัว
กับ แบกญีส (แบกญีส) คือแตกเหนือ

ยังมีคำที่ไม่แน่ว่าจะเป็นคำเดียวกับ
คำไทยของเราหรือไม่ แต่การที่รู้
ความหมายของคำเหล่านั้น ย่อมมีประ
โยชน์ช่วยให้เราพอกำหนดความหมาย
ของคำไทยบางคำได้บ้าง เป็นต้นว่า

แกบร (แกบร) เขมรแปลว่า ข้าง
หรือ รีม เช่น แกบรผลว (แกบรโฟลว) คือ
ข้างทาง แกบรมาตจัวร์ (แกบรเมอียดจัวร์)
คือริมตลิ่ง เรามีคำ กระเบาะมือ แปลว่า
ฝ่ามือ จากคำ กระเบาะ ที่แปลว่า ส่วน ชิ้น
แผ่น ถ้าเทียบ กระเบาะ กับ แกบร กระเบาะ
มือ ก็น่าจะแปลว่า ข้างมือ รีมมือ

เจียม (เจียม) มีความหมายว่า แกะ
(สัตว์) ในภาษาเขมรอธิบายว่าเป็นสัตว์ที่ใช้
ขนทำพรมและผ้าต่าง ๆ แต่คำ พูรม (ปูรม)
ของเขมร ไม่ได้กล่าวว่าทำด้วยขนอะไรบอก
แต่ว่ามาจากต่างประเทศ ส่วน เจียม ในภาษา
ไทยหมายถึง เครื่องลาด มีลักษณะเหมือนพรม
ทำด้วยขนสัตว์ชนิดหนึ่งจำพวกกวาง มียู่ทาง
เหนือของประเทศจีน ใช้คู่กับคำพรม เป็น
พรมเจียม จะเป็นไปได้หรือไม่ที่เราอาจจะ
เข้าใจผิดว่า พรมชนิดดังกล่าวทำด้วยขนแกะ
จึงเรียก เจียม ตามคำเขมรที่แปลว่า แกะ

แตระ (แตระห์) เขมรหมายความว่า ตืด
อย่างตืดพิน ตืดจะเข้ ดังใช้ว่า แตระจapie
(แตระห์จapie) คือ ตืดกระจับปี แตระ
เขุตตาเข (แตระห์เขุตตาเค) คือ ตืด(สาย)
จะเข้ ไทยใช้คำ แตระ ในวรรณคดีหมายความว่า
ประดิษฐ์ หรือ ตัดกลีบดอกไม้ทำเป็นบุหงา
การประดิษฐ์ดอกไม้จะมีลักษณะอย่างที่เรา
กรีดเล็บ คล้ายกับลักษณะของการตัดเครื่อง
ดนตรีดังกล่าวหรืออย่างไร จึงใช้ แตระ ตรง
กับ แตระ ของเขมรที่แปลว่า ตืด ในความนี้

สาชूरหรือสาชूर (ชาอूरหรือช้ออूर)
แปลตามศัพท์ สาชूर คือ เนื้อเปรี้ยว ได้แก่
สารส้ม เสียงคล้ายคำ น้ำส้มสายชู ของเรา
ชู่ คงจะเป็นคำเดียวกับ ชूर ที่แปลว่า เปรี้ยว
ส่วน สาย นั้นไม่ทราบได้มาอย่างไร หมาย
ว่าอย่างไร หรือจะดัดแปลงมาจากคำ สา หรือ
สาช่ ข้างต้น

เลา (เลวี) แปลว่า บ้อง ในภาษาเขมร
เป็นบ้องอย่างที่หมายถึงบ้องสำหรับสวมตัว-
ขวาน เป็นต้น ใช้ เลापูวเลา (เลวีโปวเทา)
คือบ้องขวาน คำ เลา ของเราอาจได้ความคิด
จากคำ เลา ของเขมร แม้ว่าลักษณะจะต่างกัน
ไปบ้าง คือ เลา ของไทยใช้เป็นลักษณนาม
สำหรับเครื่องเป่า เช่น ปี่ หรือ ขลุ่ย 2-3 เลา

ภูต (พูต) เขมรหมายความว่า พุดปด ใช้คู่
กับ ภร (พัวร์) เป็น ภูตภร (พูตพัวร์) หมาย
ว่า ปด หรือ เท็จ คำ พุด ของภาษาไทยโดย

เฉพาะภาษากลางใช้ต่างกับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ
แทบทุกถิ่น ทำให้น่ารู้ว่าเราได้คำ พุด มาจาก
ภาษาใด เมื่อเขมรมีคำ ภูต เสียงของคำนี้อาจ
เทียบกันได้ แต่คำแปลต่างกันไป ไปตรงกับ
คำ ปด ของเรา คำ ปด ของไทยอาจได้มา
เพราะเข้าใจผิดว่าคำนี้เขียนด้วย พ และออก
เสียง พ เป็น ป ตามแบบเขมรก็เป็นได้

ปूरัง (ปूरัง) เขมรแปลว่า ฤดูแล้ง
ไม่มีฝน เรียก ฤดูปूरัง (ร้าวโตนปूरัง) คือ
ฤดูแล้ง แสรปूरัง (แสรปूरัง) คือนาปूरัง
ที่ทำแต่ในฤดูปूरังหรือฤดูแล้ง สุรวปूरัง
(โซรวปूरัง) คือ ข้าวนาปूरัง โปนปूरัง
(โปตนปूरัง) คือ ข้าวโตนปूरัง มนุสสปूरัง
(มนุสสปूरัง) ก็มีใช้หมายความว่า คนตระหนี่เหนียว
แน่น ขอทานมาขอก็ไม่เคยให้ทาน คำ นาปूरัง
ของไทยหมายความว่า นาที่ต้องทำนอกฤดูทำนา
เพราะน้ำจะได้ไม่มากเท่าฤดูทำนา ปूरัง คงได้
ความหมายมาจากคำ ปूरัง ของเขมร ความ
หมายจึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน

โถก (โถก) เขมรหมายความว่า แห่ง ที่แห่ง
ไม่มีน้ำ หรือบก ดังใช้ว่า ทีโถก (ตีโถก)
คือที่แห่ง มุหุบโถก (มุฮุบโถก) คือ กับ
ข้าวอย่างแห้ง ไม่มีน้ำ สมุลโถก (ซ้อมต
โถก) คือ แกงแห้ง ฉาโถก (ชาโถก) คือ
ผัดแห้ง เนาลีโถก (เนาลีโถก) คือ อยู่
บนบก อยู่บนที่แห้ง บางทีหมายความว่า ที่ดินที่
พูนสูงขึ้นอย่างคำ โถก ของเราก็ได้ แต่มัก

จะอยู่กลางทุ่ง เช่น เฟิงเทาเล็โกก (*เลิงเตวี เตอโกก*) คือ ขึ้นไปบนโคก คำ โกก ของไทย มีความหมายตรงกับความหมายหลังนี้ แต่ก็หมายความว่าที่แห้งไม่มีน้ำได้ด้วย เพราะเป็นที่สูง น้ำท่วมไม่ถึง

ยังมีชื่อดำบลต่าง ๆ ของไทยที่มีเสียงคล้ายคำเขมร แต่ส่วนความหมายจะตรงกันหรือไม่ ไม่อาจกล่าวได้ เพราะเป็นชื่อไม่มีความหมายเกาะเกี่ยวพอจะยืนยันได้ ได้แก่

ลุมง (*ลุมง*) คือเสือดาว เรียกว่า ขุลาลุมง (*ขุลาลุมง*) ละมุง ในชื่อ บางละมุงของเราอาจเป็นคำเดียวกันนี้ก็เป็นได้

เก (*เพ*) นาก คำ เพ ในชื่อ บ้านเพ อาจมาจากคำนี้

บงก (*บ็องกอง*) เขมรหมายความว่า กุ้ง ผู้รู้ภาษาเขมรเชื่อว่า ชื่อ บางปะกง จะได้มาจากคำนี้ แต่ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพมีกล่าวว่ คำปะกง น่าจะเป็นคำที่ได้มาจาก มังก ที่เป็นชื่อปลาชนิดหนึ่ง

ไม่แต่เรา ที่นำคำเขมรมาเทียบกับคำไทยที่ยังไม่รู้ที่มา เขมรเองก็นำคำไทยไปเทียบกับคำที่ตนไม่รู้ที่มาเช่นเดียวกัน บางคำเขมรก็ยืนยันลงไปแน่ว่าเป็นคำไทยที่เขมรยืมมาใช้ บางคำเป็นคำเขมรที่ไทยได้ไปแล้วไปเปลี่ยนแปลงเสียงให้ออกเสียงสะดวกและคำนั้น ๆ ได้กลับไปใช้ในภาษาเขมรอีก ดังที่บันทึกไว้ใน

พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับสถาบันพุทธศาสน์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ พ.ศ. ๒๕๑๑-๑๒ ได้แก่

จิม (*เจิม*) คำนี้เขมรอธิบายว่าเป็นคำที่ไทยยืมไปจากเขมร โดยอ้างพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่บันทึกคำ เจิม ของไทยเทียบกับคำ จิณเจิม (*เจ็ญเจิม*) ที่แปลว่า คิ้ว ของเขมร ไทยละ จิณ พยางค์หน้าเสีย คงไว้แต่ เจิม พยางค์หลัง คนเขมรที่อยู่เมืองไทยนาน ๆ กลับไปอยู่เขมรอีก ได้นำคำที่ไทยดัดแปลงแล้วนี้ไปใช้ ทั้งที่ถ้าจะให้ตรงตามพิธีมงคลโบราณของเขมรที่มักจะทำในพิธีโกนจุกเป็นต้น จะต้องใช้ว่า กุบิตจิณเจิม (*เกุบิตเจ็ญเจิม*) หรือ มงคลกุบิตจิณเจิม (*ม็วงกวลเกุบิตเจ็ญเจิม*) คือลูบริดคิ้ว หรือ มงคลลูบริดคิ้ว พิธีของเขาก็คือใช้แป้งหอมหรือใส่เทียนมงคลที่จุดที่แวนเวียนเทียน ลูบริดไปเบา ๆ เหนือคิ้วทั้งสอง ข้างขวา ก่อนแล้วก็ข้างซ้าย

การที่เราใช้ เจิม เพราะตัดจาก จิณเจิม ที่แปลว่าคิ้ว จึงไม่มีความหมายเกี่ยวกับพิธีมงคลนี้เลย นอกจากนี้เขมรยังกล่าวว่าไทยใช้แปลกไปกว่าเขมร คือ นอกจาก เจิม จะใช้แก่คนแล้ว ยังใช้แก่วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีสิริมงคล และให้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป และที่จริงเวลาเจิมหน้าคน เราไม่ได้ลูบแป้ง กระจะเหนื่อคิ้วทั้งสองตามแบบเขมร เขมรคงไม่ทราบรายละเอียดเรื่องนี้จึงไม่ได้บันทึกไว้

ติะ (เต๊ะห์) = ติ ตินินินทาทั้งต่อหน้า และลับหลัง ใช้คู่กับ ฎีเยล (เดี่ยล) ที่มีความหมายอย่างเดียวกันเป็น ติะฎีเยล (เต๊ะห์-เดี่ยล) มีความหมายทั้ง ติ ทั้ง เตียน มีกล่าวไว้ในพจนานุกรมดังกล่าวข้างต้นว่า เขมรที่เคยอยู่เมืองไทย เมื่อกลับไป มักเขียน ทิเตียน ทิเทียน หรือ ทิจเตียน เพื่อให้ออกเสียงเป็น ติเตียน อย่างคำไทย คำ ต่าหนี ก็เช่นเดียวกัน เขมรที่เคยอยู่เมืองไทยก็ไปแปลง คำเขมรที่เขียน คัมฉะ (ค้อมมะห์) ให้เป็น คำหุณี เสีย เพื่อให้ตรงกับเสียงไทย

จึงเป็นอันว่า คำเขมรที่ผ่านเข้ามาอยู่ในภาษาไทย ได้ย้อนกลับไปสู่เขมรอีก แต่มีรูปลักษณะที่แปลกไปจากรูปคำเดิม แม้ว่าบางคำเขมรจะไม่ยอมรับใช้เป็นทางการก็ตาม แต่ก็ยังมีหลายคำที่เขมรบันทึกไว้อย่างแน่นอนว่าเป็นคำไทย ได้แก่

เติน (เติน) คือคำต้น ของไทยมาออกเสียงอย่างเขมร เขมรนำมาใช้เป็นราชาศัพท์กับสมณศัพท์ คือ ศัพท์ที่ใช้แก่พระภิกษุสงฆ์เช่น ใช้ว่า ทูรงเตินเหีย (ตุรวังเตินเฮย) หมายถึงทรงตื่นบรรทมแล้ว โลกครูเตินเหีย (โลกครูเตินเฮย) หมายถึงท่านอาจารย์ตื่นนอนแล้ว ที่จริงเขมรก็มีคำ ฎาส (ดะส) ที่แปลว่า ปลุกให้ตื่น เราเองยังนำมาใช้เป็น ดัด และมักใช้ในวรรณคดี เมื่อเป็นราชาศัพท์ว่า ดัดพทม คือ ปลุกให้ตื่นจากหลับ

โตกย้าย (โตกย้าย) คำนี้เขมรก็ว่าได้มาจากคำ ตกยาก ของไทย เขมรหมายความว่าตกต่ำกลายเป็นคนยากจน หรือจนยากเป็นล้นพ้น มักใช้กับคำ ลัมบาก (ลุมบาก) เป็น ลัมบากโตกย้าย (ลุมบากโตกย้าย) หรือ โตกย้าย-ลัมบาก ใช้ในกาพย์กลอนก็มี

ภูลุก (พุลุก) คำนี้ถ้าเป็นคำเขมรแท้ แปลว่า งาช้าง แต่ถ้าเป็นคำที่กลายเสียงไปจากคำ ปลุก ของไทยแล้ว เขมรหมายความว่า สัปเหร่อ (ปัจจุบัน เขียน พุลุก เพื่อให้ออกเสียงใกล้เคียงกับเสียงไทย) ทั้งนี้มีคำอธิบายว่า สัปเหร่อเป็นคนปลุกผี โดยเฉพาะตอนถวายผ้าบังสุกุล สัปเหร่อต้องปลุกศพเหมือนปลุกคนเป็น ให้สดับพระธรรม จึงเรียกสัปเหร่อว่า ภูลุก พุลุก หรือปลุก

มีคำหลายคำที่เขมรนำคำไทย ที่มีความหมายเดียวกันมาซ้อนกันเป็นการช่วยแปลความหมายหรือยืนยันความหมายของคำแต่ละคำได้แก่

สวนจวบาร (สวนจวบาร์) คือสวนที่มีไม้เล็ก ๆ สวน เป็นคำไทย จวบาร เป็นคำเขมร แปลว่า สวน

ปล้ำจวบับ (ปล้ำจวบับ) หมายความว่าปล้ำประลองกำลังกัน ปล้ำ คือคำ ปล้ำ ของไทย แต่เขมรหมายความว่า ประลองกำลัง ส่วน จวบับ เป็นคำเขมร แปลว่า ปล้ำ

มุลุกูลู (มุลุกูลม) แปลว่า กลมดิก ไม่เบี้ยวไปข้างใดข้างหนึ่ง มุล เป็นคำเขมรแปล

ว่า กลม เช่น ตุมูล (โตะมูล) คือโตะ ฎึงมูม (ด้อมโถมูล) คือ มั่นหัวกลม ส่วน ฎุ่ คือคำ กลม ของไทย

พระสุรเสียง (เพ็รยะหฺ์สุรระเสียง)

เขมรหมายความว่าเสียงแก่วก้า ใช้เป็นราชาศัพท์ เขมร ช้อน เสียง คำไทย เข้าไปกับ สุร ที่ กลายเสียงจาก สุวร ของสันสกฤตให้ฟังดีขึ้น เท่านั้นเอง ส่วนความหมายใช้นั้นที่ เสียง

ยังมีคำไทยที่เขมรยืมไปใช้อีก มากมาย หลายคำ จะได้แยกกล่าวต่างหาก

คำเขมรกับคำภาษาถิ่นของไทย

เท่าที่ได้กล่าวมาแต่ต้น เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษาเขมร กับภาษาไทยภาคกลาง คำบางคำเป็นคำเขมรยืมมาใช้ บางคำก็เป็นคำไทยที่เขมรยืมไปใช้หรือบางทีก็เป็นคำเขมรที่ไทยยืมมา แล้วมาดัดแปลงเสียงตาม ถนัด และคำนั้น ๆ ย้อนกลับไปใช้อีกทีหนึ่ง ดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ต้องถือเป็นความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาช้านานมาแล้ว แต่ก็ น่าแปลกที่ภาษาถิ่นบางถิ่นไม่น่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเขมร เพราะเป็นภาษาไทยถิ่นนอกประเทศไทย ไม่เคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับเขมรมาก่อน อาณาเขตก็ไม่ได้ติดต่อกับเขมร ดังเช่นภาษาไทยใหญ่ในรัฐชาน และภาษาพ่าเกในอัสสัม ประเทศอินเดียเป็นต้น กลับมีคำหลายต่อหลายคำที่ใช้ตรงกัน บางคำก็ใช้ตรง

กันทุกถิ่น ทั้งนี้ตามที่สมาคมสตรีอุดมศึกษาได้ เคยจัดประชุมเทียบภาษามอญ-เขมรกับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ทั้งในประเทศกับนอกประเทศ เมื่อพ.ศ.๒๕๐๐

คำเขมรกับคำไทยที่ใช้ตรงกันทุกถิ่นผิดกันไปบ้างก็แต่เสียงสูงต่ำและเสียงสระพยัญชนะตามระบบเสียงของแต่ละภาษา โดยเฉพาะภาษาไทยใหญ่กับภาษาพ่าเกดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะนำมาเทียบไว้ให้เห็นคำเหล่านั้นบ้าง ได้แก่

ก(กอ)=คอ หรือข้อ เช่น กโฏ (กอ-ไต)=ข้อมือ ภาษาไทยใหญ่และพ่าเกใช้คำ ก้อ ก็ (กอ) =ก็ เช่น ขุญก็เทา (ขุญมกอเติว) =ฉันทึไป เทาก็โฏมินเทาก็โฏ (เติวก็อโดยมินเติวก็อโดย) =ไปก็ตามไม่ไปก็ตาม ส่วนภาษาไทยใหญ่ก็ใช้ ก้อ เช่นเดียวกับ ถ้าประสมกับคำอื่นเป็น ก้อหย่า ก็หมายความว่า ถึงแม้ว่า ได้ด้วย ภาษาพ่าเกใช้ได้ทั้ง ก้อ และ เก้อ แต่ปัจจุบันใช้ เก้อ มากกว่า เช่น เก้าเก้อตะก้า =ฉันทึก็จะไป มั่นหม่าหมาเก้อหนี =มันไม่มา ก็ดี ผง (พ็อง) =ผง เช่น ผงฎีส (พ็องเคี้ยขอ) =ผงดินขาว ภาษาไทยใหญ่มีคำ ผอง เช่น ผองค้ำ =ผงทอง ผองย่าหย่า =ผงยา ภาษาพ่าเกมีคำ ผอง ผอง เป็นคำขยายคำ หมุ่น ที่แปลว่า ละเอียด หมุ่นผองผอง คือละเอียดเป็นผง หรือผง ละเอียด ที่จริงทั้งภาษาไทยใหญ่กับภาษาพ่าเกมี คำ มุ่น และ หมุ่น ใช้นในความหมายว่าผง ละเอียด ซึ่งอาจได้มาจากคำ มุ่น (ออกเสียง

โม่) ของพม่าก็เป็นได้ ผอง จึงน่าจะเป็นคำไทย เช่นเดียวกับคำ ผง ถ้าเช่นนั้นเหตุใดจึงใช้ตรงกันกับเขมร นับเป็นเรื่องน่าคิด

ฟัง (ฟัง) = ฟัง เช่น ฟังบุญเค (ฟัง บบเค) = ฟังบุญเขา ฟังกนิตเค (ฟังกัวมนิตเค) = ฟังความคิดเขา ภาษาไทยใหญ่คำ ฟัง หมายถึง เชื่อถือไว้วางใจอย่างครูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฟังอิงคือฟังฟัง ก็ว่า ส่วนภาษาพม่าก็มีคำ ฟัง หมายถึงเดียวกับคำ ฟัง บางทีก็ใช้ ฟังกิน=ฟังกัน

เครื่อง (เครื่อง) = เครื่อง เช่น เครื่องสมุล (เครื่องข้อมล) = เครื่องแกง เครื่องมาส (เครื่องเมี่ยะส) = เครื่องทอง และ ทีกเครื่อง (ตีกเครื่อง) น้ำพริก คำนี้มีภาษาอ่วยตอนซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นหนึ่งในอัสสัมออกเสียง ร ใต้ ออกเสียงคำนี้ว่า ขูริง และมีคำ ขูริงเครา คือ เครื่องเครา ด้วย ความหมายเหมือนกับ เครื่อง ส่วนภาษาไทยใหญ่ออกเสียง เค็ง กับภาษาพม่าออกเสียง ชึ่ง

ชาน (เจี้ยน) = ชั้น หมายถึงได้ 2 อย่าง คือชั้นอย่างที่สองเป็นตอน ๆ เช่น ผุทะพีรชาน (พุตียะหฺปรีเจี้ยน) = บ้านสองชั้น กับ หมายถึงสมัย เวลา ครั้ง คราว เช่น ชานนะมินจูกชานพีแฉิม (เจี้ยนนิะหฺมินโคจเจี้ยนปีเคิม) = สมัยนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน ภาษาไทยใหญ่กับภาษาพม่า มีคำ จัน เช่นเดียวกัน

หมายความว่าชั้น เช่นภาษาพม่าแก้ไขว่า หน่งเตอสองจัน คือใส่สี่สองชั้น ส่วนที่หมายถึงเกี่ยวกับเวลา ภาษาไทยใหญ่ใช้ จัน หมายถึงเดี๋ยวนี้ ปัจจุบันนี้ พูดเต็ม ๆ ว่า จันด้อ หรือ จันด้อเหลว ที่เราใช้ ในชั้นเดิม อาจจะหมายถึงเกี่ยวกับเวลา มากกว่าชั้นตอน คือน่าจะหมายความว่าในครั้งแรก

ตาน (ตัน) = ตัน เช่น เม็ดาน (เชอตัน) = ไม้ตัน ถมตาน (ทุมอตัน) = ก้อนหินตัน ขุนายตาน (ขุนายตัน) = เขียวหมุดตัน ภาษาไทยใหญ่มีคำ ตัน และพม่าออกเสียง ตัน เช่น ขุนต้างตัน = หนทางตัน ใช้เป็นคำกริยา ก็ได้คือ ตันขุนต้าง = ตันหนทาง หมายถึงปิดกั้นหนทาง และถ้าใช้ เจือ-อตัน = ใจตัน คือ โง่ทึบ

ห่าน (เฮียน คำนี้เขมรมีเครื่องหมายแสดงว่า ให้ออกเสียงเป็น พยัญชนะโฆษะ แต่ไม่มีเครื่องหมายเช่นนั้นใช้ในการพิมพ์จึงต้องทิ้งไว้เช่นนั้น ทำให้ดูแปลกที่แห่งหนึ่ง ออกเสียงเป็น เฮียน อีกแห่งหนึ่งออกเสียงเป็น หาน ทั้งที่สะกดอย่างเดียวกัน) หาน (เฮียน) = กล้า เช่น หานเทาหมาก (เฮียนเตวีเมนียัก) = กล้าไปคนเดียว หานสู (เฮียนซี้) = กล้ากิน คือกล้าซื้อกินไม่ตระหนี่ถี่เหนียวกับ หาน (หาน) = กล้า ใช้ หานกุลา (ฮานกุลา) = หาญกล้า หรือ อาจหาน (อาจฮาน) = อาจหาญ ภาษาไทยใหญ่กับพม่าก็มีคำ หาน

ไทยใหญ่มักใช้ เจ้อ-อฮัดเจ้อ-อห่าน= ใจกล้า ภาษาพ่าเก้ ใช้ โก๊นห่าน=คนกล้า โก๊นเจ้อ-อห่านคนใจกล้า และ เก้ามะห่านก้า=ฉันไม่กล้าไป

ท่าง (เตี้ยง) ทั้ง ใช้กับคำอื่นเป็น ท่างอส์ (เตี้ยงอะส) ทั้งหมด ท่างเนะท่างโนะ (เตี้ยง-นิะห์เตี้ยงมุะห์) =ทั้งนี้ทั้งนั้น ท่างปรุสท่างสุรี (เตี้ยงโปะรส์เตี้ยงซูเรีย) ทั้งชายทั้งหญิง ไทยใหญ่มีคำ ตั้ง ใช้คำ ตั้งวัน ตั้งคืน =ทั้งวันทั้งคืน ตั้งมดตั้งเซ่ง =ทั้งหมดทั้งสิ้น ตั้งหลาย =ทั้งหลาย เขมรมี ท่างหลายหรือพาย (เตี้ยงหลาย) =ทั้ง-หลาย แต่กล่าวว่าเป็นคำไทย ส่วนภาษาพ่าเก้ ออกเสียงเป็น ตั้ง ใช้ว่า ตั้งคืนตั้งวัน =ทั้งคืนทั้งวัน ตั้งโหลง =ทั้งหมด

แต่ยังมีคำเขมรที่ตรงกันกับคำภาษาถิ่นต่าง ๆ แต่เพียงบางถิ่น หรือถึงหากจะมีใช้เหมือนกันทุกถิ่น ความหมายก็ต่างกันไปบ้าง ส่วนที่ใช้ก็มีที่ต่างกันไป คำเหล่านั้นได้แก่

ฟุก (ปุ๊ก)=มุ ภาษาภาคใต้ใช้ ฟุก เช่น รินฟุก คือเรือนมุ ส่วนภาษาอ่ายตอน (ไทยถิ่นหนึ่งในอีสาน) ใช้ ฟุกฟุก ที่หมายความว่า มุ เป็นคำขยาย ปุ้ย (=เปื่อย) ปุ้ยฟุกฟุก คือ เปื่อยยุ่ย

มุย(พูย)=เปื่อย เสียงก็คล้าย พุ่ย ภาษาไทยใหญ่ ที่หมายความว่า ยุ่ยอย่างดินถูกฝน

หรือผลไม้สุก

โกง (ก๊อง)=โก่งโค้ง เช่น เฉีโกง (เชอ์ก๊อง)=ไม้โก่งหรือโค้ง นอกจากนี้ยังมีความหมายอย่างอื่นอีก เช่น มนุสโกง (มนุสส์ก๊อง) คือคนที่ไม่มีสัมมาคารวะ ความหมายไปคล้าย โกง ในภาษาไทยที่หมายได้ว่า หยิ่ง จองหอง เช่น โกง ไม่ทักคน หรือคุยเชื่อง เช่น พุดโกงเหมือนเศรษฐี ส่วนภาษาไทยใหญ่มีคำ ก่อง พ่าเก้อออกเสียง ก๊อง อ่ายตอนออกเสียง ก๊อง หมายถึง โค้ง อย่างค่อนข้าง หรือคดเคี้ยว เช่น ขุนต้างก๊อง=หนทางโค้งคดเคี้ยว

ซาก (เจีย๊ก)=ขัด เช่น เฉีญซาก (เค็ญเจีย๊ก)=เห็นขัด ภาษาพ่าเก้มีคำ ซัก=ขัด เช่น หั้น-ซัก=เห็นขัด ท่างหมาซัก =ร่างไม่ขัด ไหน่จิ้นหมาซัก=ไต่ยีนไม่ขัด ภาษาใต้ก็มี ส๊ะ=ขัด พุดส๊ะ=พุดขัด

กิด(กิด)=คิด นึก และยังมี กัณิด (กัวมน์ิด) ที่หมายความว่า ความคิด ภาษาอีสานใช้ คิด กับภาษาเหนือใช้ กิด ออกเสียงเช่นเดียวกับเสียงของเขมร เขมรมักออกเสียงคำที่เป็นเสียง อี เป็น อี้ แม้บางคำเขียนเป็น อี ก็ยังออกเสียงเป็น อี้ เช่นคำ กิด นี้

พวก (ปวก)=พวก เช่น พวกเกมุง (ปวกเคมุง)=พวกเด็ก กำนพวก (กัณปวก)=ถือพวก ภาษาพ่าเก้กับภาษาคำตี้ก็มี โป๊ก

หมายความว่าพวก เช่น ปีกปีศาจ คือ พวกผู้หญิง ปีกโน้ก=พวกนก และ เข้าปีกกัน เข้าพวกกัน

แถม (แถม)=แถม เขมรหมายความว่า เติม ให้เต็มจำนวน เติมให้ครบไม่ขาด เพิ่มให้มากขึ้น เช่น แถมบาย (แถมบาย) =เติมข้าว แถมลุย (แถมลุย)=เพิ่มเงิน ภาษาพม่าก็มีคำ แถม ใช้ในความหมายว่า เติม เช่น เอาน้ำเต้าม้าแถมน้ำ=เอาน้ำเต้า(น้ำเต้าคือคนโท) มาเติมน้ำ แถมอีกจ๊อนหนึ่งกะ=เพิ่มอีกนิดหนึ่งซิ ภาษาเหนือใช้หมายความว่า อีก แต่ถึงแม้ แถม ของเขมรและภาษาถิ่นดังกล่าวจะหมายความว่า เพิ่มและเติม แต่ความหมายก็ยังไม่ตรงกับ แถม ของภาษาภาคกลางที่เดิยวันัก แถม ของเราหมายว่า เพิ่มให้ หรือเติมให้อีกจำนวนเล็กน้อย น้อยกว่าจำนวนเดิม

ขาด (ขาด)=ขาด เขมรใช้เฉพาะขาด ไม่เต็มจำนวน เช่น ขวญขาด (อวญขาด)=คำขาด ขาดเทียม หรือ ขาดทุน (ขาดเดิมขาด ขาดทุน) =ขาดต้นหรือขาดทุน (ดำเนินการ) ส่วนภาษาไทยใหญ่หมายความว่าขาดเป็นชั้น ๆ ขาดเป็นท่อน 2 ท่อน บางที่ใช้ ขาดย้อก คือ ขาดรุ่งรัง ภาษาพม่าออกเสียง คัด เช่น ปี่เอ้า คัด =อย่าทำขาด

ล่าง (เลียง) =ล่าง เช่น ล่างไถ (เลียงไต)=ล่างมือ ล่างจาน (เลียงจาน)=ล่างจาน ขาม ล่างมุข (เลียงมุข)=ล่างหน้า ล่างบาป

(เลียงบาป)=ล่างบาป ภาษาไทยใหญ่และพม่าก็มีคำ ล่าง แต่ใช้เฉพาะล่างถ้วยล่างชาม เช่น ล่างหม้อล่างวาน =ล่างหม้อล่างชาม ส่วนชำระส่วนต่าง ๆ ของร่างกายต้องใช้ ชุก เช่น ชุกหน้า =ล้างหน้า

แฉ (แฉ)=แฉ เช่น แฉผูลู(แฉโพธิ์) =แฉหนทาง แฉโอยยตุ่กุงวิธิอานบาลี (แฉออยยตุ่กุง วิที่อานบาลี) =แฉให้เข้าใจวิธิอานบาลี ภาษาไทยใหญ่และพม่าก็มีคำ แหฺน หมายถึงได้ทั้ง แฉ และอวดหรือแสดง เช่น แหฺนด้าง =แฉทาง แหฺนเฮ็ดน้ำ =แสดงวิธิตำนา

เขี้ยว (เคี้ยว)=สีอย่างสีทองฟ้า ยามปรกติ ถ้าจะให้หมายถึงสีเขี้ยวไปไม่ต้องใช้คำ ไบตอง (ไบตอง) ที่กล่าวว่าคำไทย หมายถึงสีไบตองสด ภาษาพม่าก็มีคำ เขว (เขี้ยว) หมายถึงได้ทั้ง เขี้ยว กับ สีครามอย่าง สีทองฟ้า ดังใช้ว่า เขวฮ้ำม (ก่อนข้างเขี้ยว คือสีคราม) โน้กเขว =นกเขี้ยว คือ นกแก้ว แต่มีคำ กั้ง อีกคำหนึ่งหมายความว่า เขี้ยว แต่ใช้เฉพาะสีย้อมผ้าหรือสีทาบ้าน เช่น ไหมกั้ง =ด้ายสีเขี้ยว(โดยย้อม) หน้าหย่ากั้ง คือ สีเขี้ยว

อาน (อาน)=อ่าน เช่น อานบาลี (อานบาลี) =อ่านบาลี ภาษาไทยใหญ่และพม่าก็หมายได้ 2 อย่าง คือนับกับอ่าน เช่น อ่านลิก=อ่านหนังสือ คำที่หมายความว่า อ่าน ว่า ได้มาจาก อี ของพม่า

คำที่เขมรกับไทยถิ่นต่าง ๆ มีใช้ตรงกัน แต่ไม่มีใช้ในภาษาภาคกลางก็มี ได้แก่

ขุง(โขง)=ขุ่มอย่างแก้มตอบ แอ่งที่มีน้ำขัง เช่น ภูขุง (เตี้ยโขง)=ดินเป็นแอ่ง ภาษาไทยใหญ่มี โคง และฟ่าแกมี ขุง หมายถึง โบ้ หว่า เป็นแอ่ง ฟ่าแกยังมีคำ โคง หมายถึง หนองดิน ๆ ที่มีน้ำขัง เช่น โคงป้า =หนองดิน ๆ ที่มีปลาอยู่

โอวพุท (โอวพุท)หรืออาพุท(อาพุท) คำเรียก พ่อ เขมรว่า ได้มาจากคำสันสกฤต อาวุกะ (ใช้ในบทธะคร) ภาษาไทยใหญ่ ฟ่าแกมีคำ อู๋ และ อู๋ เป็นคำเรียก พ่อ คล้ายคำเขมรที่เรียกสั้น ๆ ว่า โอว

ตามที่ได้หยิบยกคำภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ เทียบคำเขมร จะเห็นได้ว่า คำบางคำออกเสียงแปลกไปบ้าง แต่ถ้าสังเกตดูจะปรากฏว่าเสียงที่ต่างไปนั้น บางทีไปตรงกับคำที่ออกเสียงต่างกับตัวอักษร ทั้งนี้เพราะคำเขมรมักจะเขียนอย่างอ่านอย่างตามแบบแผนอักษรวิธีของเขมร ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น คำเหล่านั้นมีดังนี้

ผ่ง (ผ็อง)=ผง ไทยใหญ่ใช้ ผอง เสียงคำนี้ตรงกับการออกเสียงของเขมร

โกง (ก็อง)=โกง โกง โค้ง ไทยหลายถิ่นใช้ ก่อง ออกเสียงตรงกับเสียงคำเขมรเช่นเดียวกัน

ขุง (โขง)=ขุ่ม หว่า เป็นแอ่ง ไทยใหญ่ใช้ โคง ก็ตรงกับการออกเสียงคำนี้ของเขมร

ส่วนฟ่าแกมี ขุง นับว่าตรงกับรูปเขียนของเขมร ฟิ่ง (ปิ่ง)=ฟิ่ง กับ พวก (ปวก)=พวก ไทยถิ่นอื่นใช้ ปิ่ง กับ ปวก ก็เห็นได้ว่าตรงกับการออกเสียงที่เขมรออกเสียง พ เป็น ป

ตัวหนังสือไทยใหญ่ตามแบบเดิม มีวิธีออกเสียงคล้ายกับของเขมรด้วย คือเขียนสระ อู ออกเสียงได้ทั้ง อู และ โอะ เช่น ขุง ออกเสียงได้ทั้ง ขุงและโขง ลุง=ลุงและลง การที่ออกเสียง อู เป็น โอะ ก็เป็นแบบเดียวกับพยัญชนะอโฆษะของเขมรเช่น ขุง ออกเสียงเป็น โคง เป็นต้น

เขียน อี ภาษาไทยใหญ่ออกเสียงได้ทั้ง อี เอะ และแอะเช่นเขียน กิว ออกเสียงได้ทั้ง กิว (คอด) แก้ว (แก้ว) มั่นแก้ว (มันแก้ว) เช่นเดียวกับพยัญชนะอโฆษะเขมรออกเสียงออี เป็น เอะ เอ เช่น ฎี เป็นต้น

สระอที่ไม่มีตัวสะกด ไทยใหญ่กำหนดรูปเขียนคล้ายรูปสระโอะของเขมร คือมี เอยู่ข้างหน้าและ ำ อยู่ข้างหลัง เหมือนรูปสระเอาของเรา เช่น ไทยใหญ่เขียน เกา ออกเสียง กอ เขมรออกเสียง โโก แต่ถ้าเป็นพยัญชนะอโฆษะเสียงไม่เป็น โโกเหมือนของเรา เสียงครึ่งโอะครึ่งอ บันทิกเป็น ออ ก็ได้ โอะ ก็ได้ เช่น โกส(ขุด)เป็น กอะส์ หรือโกะส์ โกง เป็น โกงหรือกอง

ที่น่าสังเกตอย่างยิ่งก็คือเสียงภาษาภาคใต้ มีเสียงหลายเสียงคล้ายเสียงเขมร โดยเฉพาะเมื่อ

เทียบคำนั้น ๆ กับภาษากลาง จะมีลักษณะเหมือนคำเขมรที่เขียนอย่าง ออกเสียงอย่าง

เสียงภาษาเขมรกับภาษาภาคใต้

ภาษาเขมรออกเสียงพยัญชนะอโฆษะ และโฆษะต่างกันไปที่รูปสระเดียวกันและปรากฏว่าเสียงภาษาภาคใต้ที่ต่างกับภาษาภาคกลางนั้น อาจเทียบได้กับการออกเสียงพยัญชนะอโฆษะและโฆษะของเขมร

พยัญชนะอโฆษะ เขมรออกเสียง อี อี อี อี อู อู เป็น เอะ เอีย เออะ เออ โอะ โอ ภาษาใต้ออกเสียงทำนองเดียวกัน คือ

สระ อี อี ของภาษากลาง ภาษาใต้มักออกเสียงเป็น เอ (ไม่ว่า ทุกถิ่นและทุกคำ หรือไม่) เช่น กะทิ เป็น เท่ หรือ เทะ รีด หรือ เหด มีด เป็น เบ็ด จี เป็น เจ เข้า ลักษณะการออกเสียงพยัญชนะอโฆษะของเขมร เช่น จิง เป็น เค็ง (คือ *เข่งปลาทุ*)

สระ อี อี ของภาษาภาคกลาง ภาษาใต้ ออกเสียงเป็น เออ เช่น ชื่น เป็น เจิ้น ซ้อ เป็น เสื่อ ตื่น เป็น เติ้น และ ตื่น เป็น เติ้น เช่นเดียวกับที่เขมรนำคำ ตื่น ของเราไป ใส่ออกเสียง เติ้น เพราะเขมรก็ออกเสียง อี อีอ พยัญชนะอโฆษะเป็น เออะ เออ

สระ อู อู ของภาษาภาคกลางออกเสียง เป็น โอะ โอ ในภาษาภาคใต้ เช่น ลูก เป็น โหลก กะดุก เป็น โดก ถูก เป็น โดก หูก

เป็น โหก ปะทุ เป็น โทะ อายุ เป็น อา โหยะ คำนี้ออกเสียงตรงกับเขมรที่เดี่ยวเขมร ออกเสียง อาโยะ และ ถูก ก็ออกเสียงเป็น โดก

สระ โอะ ของภาษาภาคกลาง ภาษาใต้ ออกเสียง เออะ เช่น หก เป็น ฮ็อก ดั้น เป็น ต้อน ต้ม เป็น ต้อม ทำนองเดียวกับ เสียง โอะ อโฆษะของเขมร เสียงครึ่งโอะครึ่งออบางที่ค่อนข้างออบ ดังกล่าวข้างต้น เช่น โกะระ เป็น กุระอะห์ (= *กระวะ*) โสฎะ เป็น สุดอะห์ (= *เสดวะ*)

ที่ออกเสียงตามแบบพยัญชนะ โฆษะของ เขมรก็มี ได้แก่

สระ เอะ เอ ของภาคกลางเป็น แอะ แอ ในภาษาใต้ เช่น เหล็ก เป็น แล็ก เช่น เป็น แชน (= *แกง*) เช็ด เป็น แช็ด เช่นเดียวกับ คำเขมรที่มักจะสับเปลี่ยนเสียง เอ กับ แอ กันได้ พยัญชนะอโฆษะเขียน เอ ออกเสียง แอ เช่น เกณฑ เป็น แกน เกตุ เป็น แกด เกส เป็น แกะส์ แต่ถ้าเป็นพยัญชนะโฆษะ เขียน แอ จะออกเสียง เอ เช่น แรก (= *หาบ*) เป็น เรก แต่ทั้งนี้มิได้กำหนดตายตัวว่าต้อง เป็นเช่นนี้ทุกคำไป

สระ เอา ภาษาภาคใต้ออกเสียงคล้ายคำ เขมรที่เป็นพยัญชนะโฆษะ เสียง เอา ออกเสียง เป็น เอวี เช่น เทา (*ไพบ*) เป็น เตวี คำ เก่า เปล่า ฯลฯ ของภาคใต้ เสียงค่อนข้างไปทางเสียง

เขมรมากกว่าเสียงไทยภาคกลาง

สระ ไอ ก็เช่นเดียวกัน ภาษาได้ออกเสียงเป็น เอีย (เอ มี ย ช้างท้าย ไม่ใช่สระเออ มี ย ตาม) เช่น โใหญ่ เป็น เอีย เสียงไอมากับพยัญชนะโฆษะเขมรก็ออกเสียงเป็น อียหรือเอีย เช่น ภย เป็น พีย หรือ เพีย

นอกจากที่จะมีเสียงคล้ายกับเสียงเขมรดังกล่าวแล้ว ภาษาภาคใต้ก็ยังมามีคำที่ใช้เป็นคำเขมร หรือดัดแปลงมาจากคำเขมรอีกหลายคำด้วยกัน หรือมีฉะนั้นก็คิดเช่นเดียวกัน ได้แก่

เชิง (เจิง) ภาษาเขมรหมายความว่าเท้าหรือตีนก็ได้ หมายถึงทิศเหนือก็ได้ ใช้กับคำ ขาง (คาง) =ข้าง หรือ แอ=ทางหรือด้าน ภาษาภาคใต้ ก็เรียกทิศเหนือว่า ตีน บางที่เรียกว่า สตีน หรือ ปละตีน หรือ ข้างตีน หมายถึงทางฝ่ายเหนือ ท่าตีน คือปากเหนือ

ตุง (โตbung) หมายถึง หัว และเช่นเดียวกันกับ เชิง คือหมายถึงทิศใต้ ก็ได้ ใช้กับคำ ขาง หรือ แอ ขางตุง (คางโตbung) หรือ แอตุง (แอโตbung) คือข้างใต้หรือทางใต้ ภาษาภาคใต้ก็เรียกทิศใต้ว่า หัวนอน

กนุท (ก๊อนตฺย) แปลว่า หาง เช่น กนุทโย (ก๊อนตฺยโย)=หางวัว กนุทโยง (ก๊อนตฺยโยง)=หางนกยูง และ กนุทโยน (ก๊อนตฺยโยน)=หางตา และใช้เป็นลักษณะนามสำหรับปลาแห่งที่เป็นริ้วที่เรียกครีเจียด (เตรียเจียด) เช่น ครีเจียดมวย

กนุท (เตรียเจียดมวยก๊อนตฺย)=ปลาแห่งหนึ่งหาง คือปลาแห่งตัวหนึ่ง นอกจากนี้ กนุท ยังใช้เป็นลักษณะนามสำหรับก้นบุหรี่อีกด้วย เช่น บารีมวยกนุท (บาเรียมวยก๊อนตฺย) =บุหรี่ก้นหนึ่ง ส่วน กนุทบารี (ก๊อนตฺยบาเรีย)=หางบุหรี่ หมายถึงกลองยาสูบที่ใส่บุหรี่สูบแทนยาเส้น ภาษาภาคใต้มีคำ ทุ้ย หมายถึง ก้น สำหรับก้นบุหรี่ เรียก ทุ้ยบุหรี่ คำ ทุ้ย อาจเป็นคำที่ตัดจาก กนุท (ก๊อนตฺย) ของเขมรก็เป็นได้ (บางถิ่นเรียกกะทุยกี้มี)

ซาบ (เจ้อบ) หมายถึงติดหรือถูกได้ ความหนึ่ง อีกความหนึ่งหมายความว่า มัน ที่หมายถึงว่าติด ก็ติดนี้ เช่น ซาบบ่ฉลุเก (เจ้อบบ้อฉลุเก) =ติดหน้าเขา หรือติดธูระ ดังใช้ว่า ซาบกิจจรวล (เจ้อบเก็จรวล) ติดคุก ก็ใช้ได้ ใช้ว่า ซาบคุก (เจ้อบคุก) ส่วนถูก ใช้ว่า ซาบกุฎี (เจ้อบเกุฎี) คือถูกคดี และ ซาบ ที่หมายความว่า มัน กาน โอยซาบ (ก๊อนออยเจ้อบ) =ถือให้มัน

ภาษาภาคใต้มีคำ เชือบ แปลว่า เชื่อม ให้ติดกันอย่างเชื่อมเหล็ก เรียก เชือบเล็ก คำ เชือบ ฟังคล้ายการออกเสียงคำ ซาบ (เจ้อบ) ของเขมร ความหมายก็หมายถึง ติดเหมือนกันแต่ต่างลักษณะไปบ้าง นอกจากนี้ ภาษาใต้ยังมีคำ ซับ แปลว่า ล้ำสันมันคง แข็งแรง เช่น ทำให้ซับ ๆ คือ ทำให้แข็งแรงมันคง

ความคล้ายคำ ซาป๋ ของเขมรที่แปลว่า มัน ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เป็นกรอกเสียงตามรูปเขียนของเขมร ส่วน เชือบ ออกเสียงตามเสียงเขมร นอกจาก ช ออกเสียงเป็น ช ไม่ได้เป็น จ อย่างเขมร แต่เสียง ช ของภาคใต้ก็เป็นเสียง ครึ่ง ช ครึ่ง จ อยู่แล้ว

เบิก (เบิก)=เปิด เช่น เบิกบงอวจ (เบิกบงอวจ)=เปิดหน้าต่าง เบิกผูลูว (เบิกโพธิ์) เปิดทาง เบิกรถยนค (เบ็กรัตถ์ยวัน) คือเปิดรถยนต์ หมายถึงเดินเครื่องให้รถแล่น ภาษาภาคใต้ใช้ เบิก ในความว่า เปิด ด้วย เช่นโรงเรียนอ้เบิกต่อไร = โรงเรียนนี้จะเปิดภาคเรียนเมื่อไร

แฉง (แฉง)=ไม่เจริญมักใช้แต่ในการหาปลาล่าสัตว์ที่ขัดลาม โชคไม่ดี เช่น ใถงเนะแฉงฉาสร์กครุมีนบานโสะ (ใถงนิะห้แฉงเนะสร์วักรุมีนบานขอห้) =วันนี้โชคไม่ดีอย่างยิ่ง หาปลาไม่ได้เลย ภาษาภาคกลางมีคำ แฉง ใช้ในการต่อราคาที่จะทำให้ขายของไม่ดีในวันนั้น ถ้าผู้ซื้อคนแรก ๆ ต่อราคาถูกจนขายไม่ได้ บางทีเรียกว่า เป็นขี้แฉงปาก ทำให้โชคไม่ดี ขายไม่ดี ส่วนภาษาภาคใต้มีคำ แฉงน้ำ หมายถึงวันไม่เจริญ แต่ไปใช้กับต้นไม้ เช่นกล้วยแฉงน้ำ คือกล้วยไม้โตเพราะน้ำท่วมโคน มีความหมายว่า ไม่เจริญ คล้าย แฉง ของเขมร แต่คนละลักษณะ

บงจ้แฉง (บงจ้อแมง) จ้แฉง คงเป็นคำที่แต่งจาก แฉง ส่วน บง (บง) หมายถึงทั้ง ทอด ใส่ เสีย ห้อย บงจ้แฉง จึงหมายตามศัพท์ว่า ทอดจ้แฉง หมายถึงคาถาอาคมอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงสาว ไม่มีคนมาสู่ขอ ต้องอยู่เป็นสาวแก่ชั่วชีวิต คำนี้มีความหมายเหมือนคำ ฉะแฉง ของภาษาภาคใต้ ซึ่งเป็นคาถากระทำให้หญิงไม่มีผัว เรียกทอดแฉง ก็มี ดังที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมภาษาภาคใต้ว่า “โอมฉะแฉงมหาฉะแฉง ครูภูให้ภูทอดฉะแฉงแก่แม่ยิงผู้ร้าย จงเป็นหม้ายมิรู้ขึ้นขี้เดือน ผู้ครูสั่งให้จงบมิได้ โอม สิตทิมหาฉะแฉง” คำ ฉะแฉง ก็คงเป็นคำเดียวกับ แฉง และทอดแฉง ก็คงเป็นคำเดียวกับ บงจ้แฉง ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

คำไทยถิ่นที่ตรงกับคำเขมร แต่มีที่มาจากภาษาอื่นก็มี เช่น

ชี (จี้) ของเขมรที่หมายอย่างหนึ่งว่า น้ำหนักราว 10 หุนว่าเป็นคำภาษาจีน ภาษาใต้มีคำ ชี ว่าเป็นคำจีนเช่นเดียวกัน หมายในภาษาใต้เป็นน้ำหนักทอง 1 สลึง คำนี้เป็นคำจี้ ที่แปลว่าสลึงในภาษาแต่จิวนั่นเอง

คำภาษาเขมรกับจีน

ดังนั้นจะเห็นว่าภาษาเขมรมีความสัมพันธ์กับภาษาจีน เช่นเดียวกับภาษามลายูและบาลีสันสกฤต

คำภาษาเขมรที่ได้มาจากจีนน่าสังเกตว่าเป็นคำภาษาแต่จิวเป็นส่วนมาก เช่น คุนชาย (กุนชาย) คือ กุ้ยช่าย ฉินฉาย กับ ขุยฉาย (กินชาย กับ กุยชาย) คือ คิ่นไซ้ และ วานส์ย (วันชุย) คือ ผักชี ภาษาแต่จิวใช้อ้วนชุย ภาษาจีนกลางใช้หยวนชุย ที่จริงเท่าที่เห็นคนพูดภาษาแต่จิวออกจะมีน้อยกว่าคนพูดภาษากวางตุ้ง แต่เขมรเองกลับกล่าวว่าคนที่พูดภาษาเตี้ยชิว คือแต่จิวมีมากกว่าที่พูดภาษาอื่น น่าสังเกตว่า คำจีนที่ใช้บางคำเป็นคำที่แต่งขึ้นใช้ใหม่ในไทย ไม่มีในภาษาแต่จิวมาแต่ดั้งเดิม แต่ก็มีใช้ในภาษาเขมรเช่นเดียวกับไทย เช่น คุยทาว (กุกเตีย) = ก้วยเตี้ยว เซง (เซง) = เซ้ง อังฟู (อังโฝ) อังโฝเตาไฟ ทั้งบางคำมีใช้ตรงกันทั้ง เขมร จีน และไทย เช่น ชาน (เจียม) = ชัน แต่จิวใช้ จัน และภาษาจีนกลางใช้ ts'eng² (เจมิง) จึงเป็นปัญหาว่า เดิมเป็นคำภาษาใดกันแน่

คำภาษาเขมรกับคำมลายู

เขมรมีคำเป็นอันมาก ที่ใช้ตรงกันกับคำมลายู เช่น เขมรมี จัญเจียน (เจัญเจียน) = แหวน มลายูก็มี จินจิน ปุราก (ปุระก) หมายถึง เงินที่เป็นโลหะและที่เป็นเงินใช้สอย มลายูก็มี perak ปะระก หมายถึงเงินที่เป็นโลหะส่วนที่มีใช้ในไทยด้วยก็มี เช่น มาส ที่แปลว่าทอง เขมรมีมาส (เมียะส) มลายูมี มัส หรือ

อมัส กระบือ ที่แปลว่าควาย เขมร ใช้ กุรบี (กุรอเบีย เดิมใช้ กุรบี (กุรอเบอ)) มลายูก็มี เกอร์เบา จึงไม่อาจกำหนดได้ว่า ไทยได้คำดังกล่าวจากภาษาใด เขมรหรือมลายู

คำเขมรที่ได้มาจากภาษาบาลี สันสกฤต เขมรถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับเรา เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกที่จะเห็นคำภาษาทั้งสองมีอยู่ในภาษาเขมรเป็นอันมาก และเป็นธรรมดา ที่คำเหล่านั้นย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งนี้เพราะอักษรวิธีของเขมรกับบาลีสันสกฤตต่างกันซึ่งจะไม่กล่าวรายละเอียด ณ ที่นี้ แต่วิธีการบางอย่างที่ทำให้คำบาลีสันสกฤตที่ใช้ในภาษาไทยแตกต่างไปจากรูปเดิม และเราน่าจะได้แบบอย่างจากเขมรนั้น มีอยู่หลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่า

การที่เราออกเสียง อี ในคำบาลี สันสกฤต เป็น อี้ เช่น มหิมา เป็น มหีมา ศิกษา เป็น ศึกษา ก็อาจจะได้แบบอย่างจากภาษาเขมรที่นิยมออกเสียง อี เป็น อี้ บางทีเขียนเป็น อี แต่ออกเสียง อี้ ก็มี เช่น ทิส เป็น ตีะส ฤทธิ เป็น รีด ฤกฺษณ์ เป็น รีก ลิสฺส เป็น เซอะสฺส เป็นพยัญชนะอโฆชะ เมื่อมากับสระอี จะออกเสียงเป็น เออะ การที่เราออกเสียงคำฤกษ เป็น เริก อาจจะถือตามแบบนั้นก็เป็นได้

การออกเสียงพยัญชนะที่มีเสียง อะ เป็น ออ เมื่อไม่มีตัวสะกดและเมื่อมีตัวสะกดออกเป็น โอ ทั้งนี้ยกเว้น ร สะกด

เช่น ปติ เป็น บอดี ปวร เป็น บอวอน ก็น่าจะ
ได้แบบอย่างจากเขมร นอกจากนี้ก็ยังมีเสียง อะ
ของบาลีสันสกฤต ที่เรามาออกเสียง อู เช่น
ภมรา เป็น ภุมรา กทมพ เป็น กระทุ่ม หรือ
เสียง ป กับ ต ในภาษาทั้งสอง เรามาออก
เสียงเป็น บ บ้าง ป บ้าง และ ด บ้าง ต บ้าง
เช่น ปตุร เป็น บัตร เปรม เป็น เปรม ดารา
เป็น ดารา ตฤณ เป็น ตริน ก็อาจจะได้แบบ
จากเขมรด้วย รายละเอียดเรื่องดังกล่าว ได้
กล่าวไว้แล้วในเรื่อง “ชื่อแขก” จึงจะไม่
กล่าวอีก ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะคำเขมรที่เกี่ยว
ข้องกับบาลีสันสกฤต

คำเขมรที่ได้มาจากคำบาลีสันสกฤตและ
คำนั้น ๆ ได้เข้ามาสู่ภาษาไทยด้วย ได้แก่
มูรกุสม (*มูร์ยัก*) เขมรหมายถึง รัก
อธิบายว่าเป็นยางไม้ได้มาจากต้นแคร์ลี ที่เรียก
แคว้นแคร์ลี (*เคิมเกวริส*) คือ ต้นรัก มียางสีดำ
มีกลิ่นฉุน คำนี้เขมรได้มาจาก มูรกุสม ของ
สันสกฤตและ มกุชณ ของบาลีหมายความว่า การทา
หรือน้ำมันสำหรับบูชา จาก มูรกุษ ที่แปลว่า
ทาและถู คำ รัก ยางที่ใช้ทำจึงไม่ใช่คำไทย
แต่เป็นคำสันสกฤต ที่ได้ผ่านภาษาเขมรมาอีก
ชั้นหนึ่ง

ซีร (*จี้ร์*) คำนี้เขมรหมายถึงชื่อเครื่อง
เทศ ที่ใช้ใบดับกลิ่นคาวต่าง ๆ ได้แก่ ซีรนาง
วง (*จี้ร์เนียงว้าง*) หรือ ซีรุกรหม (*จี้ร์กรอ
ยอ*) คือ ใบโหระพา ซีรส (*จี้ร์ซอ*) หรือ

ซีรสิ่งลาก (*จี้ร์สิ่งเลี้ยก*) คือ ใบแมงลัก
ซีรอุกาม (*จี้ร์อุ้งกาม*) คือ สะระแหน่ คำ
ซีร เขมรว่าเป็นคำบาลีสันสกฤต สันสกฤตมี
ซีร หรือ ซีรณ เป็นคำเดียวกับคำ ยี่หระ (เขา
ออกเสียง ช เป็นครั้ง ช ครั้ง ย บางทีเสียง
คล้าย z โดยเฉพาะเมื่อออกเสียงเป็นภาษาฮินดี)
คำ ซี ใน ผักซี อาจจะเป็นคำเดียวกับ ซีร
ของเขมรและ ซีร ของสันสกฤตก็เป็นได้

ซีรสิ่งลาก (*จี้ร์สิ่งเลี้ยก*) คือใบแมงลัก
ที่จริงน่าจะเป็นใบกะเพราะ ด้วยกล่าวว่ที่เรียก
ชื่อเช่นนี้ เพราะใบมีสีแดงเหมือนสีลักต หรือ
ลัก ที่หมายว่า ครั้ง ในภาษาเขมร เขมรกล่าว
ว่า ลักต หรือ ลัก ได้มาจากคำสันสกฤต
ลกต ที่แปลว่า สีแดง หรือ ลากุษา ที่แปลว่า
ครั้ง คำ ลัก ในใบแมงลัก ของเรา ซึ่งฟังดู
เป็นไทย ๆ จึงอาจเป็นคำที่ได้จาก สิ่งลาก
ของเขมร และเขมรได้มาจาก ลกต หรือ ลากุ-
ษาของสันสกฤต อีกทีหนึ่ง ก็เป็นไปได้

เบียวตุส หรือ เบียวตุสร (*เบียว
เวียด*) คือ เบี้ยวัดเงินปี เขมรอธิบายว่าเป็น
เงินที่พระราชทานให้ปีละครั้ง คำเบียว
มีความหมายอย่างเดียวกับไทย คือ เป็นชื่อหอย
ชนิดหนึ่งนำมาใช้แทนเงิน ส่วน วตุส หรือ
วตุสร เขมรเขียนเป็นรูปสันสกฤต เพราะเชื่อ
ว่าเป็นคำสันสกฤตว่า วตุสร ที่แปลว่าปี ดังคำ
สมพัตสร ที่เรามาใช้หมายความว่า อักษรเก็บเป็น
รายปี ก็คือคำ ส่วตุสร ที่หมายว่า ปี เต็มทั้ง

ปี คำ วัต ที่เราคิดว่าน่าจะเป็นคำไทย ก็ อาจจะเป็นสันสกฤตที่ได้ผ่านเขมรมา หรืออาจจะเป็นคำ วัต ของไทยแล้วเขมรไปลากเข้าเป็นคำสันสกฤต คือเขียนให้เป็นรูปคำสันสกฤต เพื่อจะได้แปลได้ และก็มี ความหมายว่า ปี เข้ากับความหมายของเบ็ยวัตด้วย เพราะถึงอย่างไรคำ วัต ของไทยในเวลานี้ก็มิได้มีความหมายว่าปีโดยเฉพาะ

ภาน่ หรือ ภันต (เพ็อัน) เขมรหมายความว่า หลง หลงลืม เช่น ภาน่ผูลว (เพ็อันโพลัว) คือ หลงทาง ภาน่คินิต (เพ็อันกัวมินิต) คือ คิดพลาด กะพลาด ภาน่สุมารตี (เพ็อันซุมารเต็ย) คือ ตกตะลึง ภาน่ภ้าง (เพ็อันเพ็ยั้ง) คือ งงงวย จังจ้ง คำ ภาน่ ที่ออกเสียงเป็น เพ็อัน พังคล้าย พันเพื่อนของเรา พัน ออกเสียงตามรูปเขียนและ เพื่อนออกเสียงตามเสียงเขมร ความหมายคงไปกันได้ แม้จะต่างไปบ้าง คำนี้เขมรกล่าวว่าเป็นคำบาลี ภันต ที่แปลว่า แฉลบ อย่างรถที่บังคับไม่อยู่ หรือ ะช ปั่นป่วน วุ่นวาย ถ้าหากคำ พัน หรือ เพื่อน เป็นคำเดียวกับ ภาน่ หรือ ภันต ของเขมรที่ได้มาจากคำ ภันต ในภาษาบาลี ก็นับเป็นเรื่องแปลกอย่างคาดไม่ถึง

ชฺยาน (เทุ๊ยยน) หมายถึงเดียวกับ ฉาน ฉาน เขมรได้มาจากคำบาลี ส่วน ชฺยานเป็นคำสันสกฤต ชฺยาน ของเขมรใช้เป็นกริยาได้ มีความหมายคล้าย ทะยาน ของไทย

ชฺยานเทา (เทุ๊ยยนเตวี) คือ ทะยานไป ไป ด้วยอำนาจของ ชฺยาน หรือ ฉาน โหะชฺยาน (ฮอห่เทุ๊ยยน) คือ เหาะทะยาน หมายถึง เหาะไปด้วยอำนาจหรือฤทธิ์ของชฺยานหรือฉานและชฺยานจิตต (เทุ๊ยยนเียะเจ็ด) คือ ทะยานใจ หมายถึง จิตสำเร็จด้วยฉาน ชฺยาน ที่หมายถึง ทะยานไปด้วยฤทธิ์อำนาจของฉาน ความหมายนี้คล้ายกับของไทยที่หมายถึง ไปโดยรวดเร็ว อย่างไม่ใช้แผน โผน โจน ทะยานไม่จำกัดว่าไปด้วยฤทธิ์อำนาจหรือด้วยเครื่องจักรเครื่องยนต์ ส่วนชฺยานจิตต ความหมายต่างกับ ทะยานใจ ทะยานใจ หมายถึง เหมใจ และถ้าใช้ ทะเยอทะยาน ก็ไม่เกี่ยวกับ ฉานใด ๆ หมายถึง ใฝ่สูง พยายามให้ได้สิ่งที่มุ่งหวัง แต่อย่างไรก็ตาม ถ้า ทะยาน เป็นคำเดียวกับ ชฺยาน ของเขมร ก็ย่อมหมายความว่าได้มาจากสันสกฤต ชฺยาน

ปุรยัตุน (ปุรยัต) เขมรหมายความว่า การล้าง การชำระ การทำให้สะอาดกับความพยายาม การระวัง โดยมากใช้ในความหลังนี้ เช่น ปุรยัตุนกุบาล (ปุรยัตกุบาล) คือระวังหัว ปุรยัตุนมินโอยชฺลาเก (ปุรยัตมินออยเทุ๊ยยัก) หมายถึงระวังไม่ให้ตก คำนี้เขมรว่ามาจากคำสันสกฤต ปุรยัตุน ที่หมายถึงมานะพยายาม และระมัดระวังอย่างยิ่ง คำ ประหยัดของไทยก็ว่าได้มาจากคำเขมร จึงเป็นอันเราได้ คำสันสกฤตมาใช้โดยผ่านทางเขมร แต่คำแปลต่างไปบ้าง คือเราไปหมายความว่า ระมัดระวังใน

ซึ่งไม่ใช่จ่ายสุรุษสุร่าย เช่น ประหยัดเงิน ประหยัดคำพูดก็หมายทำนองเดียวกัน คือไม่พูดมากเกินไป

โปก (โปก) = ข้าวโปก เขมรกล่าวว่า ได้มาจากคำภาษาสันสกฤต โปกตา แต่ที่จริงคำภุมญา จึงจะหมายถึงข้าวโปก ซึ่งน่าจะเป็นที่มาของคำ โปก

เรห์พล (เรห์พล) เป็นคำเดียวกับรีพลของไทยหมายถึงพวกทหาร และกองทัพ ดังที่ใช้ เล็กเรห์พลเทาจูง (เล็กเรห์พลเตวีจูง) คือยกรีพลไปรบ คำ เรห์พล นี้เขมรกล่าวว่าเป็นคำสันสกฤตจาก ริห หรือ รี ที่หมายถึง เบียดเบียน พืชผล+พล และ ริหพล หมายถึง พล หรือกำลังพลที่เบียดเบียนหรือพืชผล ที่จริงมีแต่ รี ที่แปลได้ว่า ปล่อยออก แยกออกจากกัน หรือแตกสลาย ละลายไป คำรีของไทยไม่แน่ว่า จะได้มาจากสันสกฤตโดยผ่านทางเขมร จะเป็นไปได้หรือไม่ที่เขมรนำคำไทยไปลากเข้าเป็นคำสันสกฤตเพื่อให้แปลออก ทั้งนี้เพราะว่า ถึงอย่างไรคำ รี ของไทยก็ไม่อาจกำหนดความหมายได้ว่าหมายถึงอะไร

ภาษาเขมรกับมอญ

ภาษาเขมรนั้น นักภาษาศาสตร์ถือเป็นภาษาที่มีรูปลักษณะเป็นภาษามีคำติดต่อกัน ภาษาเขมรก็เป็นภาษาอีกภาษาหนึ่ง ที่ถือเป็นภาษามีคำติดต่อกัน เขาจึงจัดให้เป็นภาษามีรูปลักษณะเดียวกัน

ทั้งยังถือเป็นภาษาตระกูลเดียวกันด้วย เรียกตระกูลมอญ-เขมร เพราะฉะนั้นถึงแม้ในปัจจุบันคนเชื้อชาติมอญกับเขมรจะตั้งถิ่นฐานอยู่ห่างกันสักเพียงไรก็ตาม คำที่ใช้ในภาษาตลอดจนวิธีการออกเสียงมีส่วนคล้ายคลึงกันอยู่มาก ดังจะเทียบให้เห็น ดังนี้

ภาษามอญและเขมรมีวิธีการออกเสียงพยัญชนะต่างกับของไทยกล่าวคือ เขาแยกพยัญชนะเป็นพยัญชนะอโฆชะ กับพยัญชนะโฆชะ แล้วออกเสียงต่างกันไป คือ เขมร ออกเสียงพยัญชนะอโฆชะเป็นเสียง ออ เช่น กอ ขอ จอ ฉอ ฯลฯ ส่วนพยัญชนะโฆชะออกเสียงเป็นโอ หรือ อัว แล้วแต่ถิ่น เช่น ค ฌ ง เป็น โก โค โง หรือ กัว คัว จัว เมื่อผสมสระอื่นเสียงย่อมต่างไปอีก เช่น ชา (เปิ่น) ออกเสียงเป็น เจีย เมื่อมาด้วยกันสองเสียงในสภาพพยัญชนะซ้อน ก็ออกเสียงตามกฎเกณฑ์ของพยัญชนะโฆชะและอโฆชะ เช่น ลุง (เม็คงา) ออกเสียง โลง หรือ ลุงัว

ภาษา มอญ ออกเสียงต่างไปบ้าง คือ พยัญชนะอโฆชะออกเสียงเป็น อะ เช่น กะ ขะ จะ ฉะ ฯลฯ แต่ พยัญชนะโฆชะออกเสียงเป็น เอะ ก็มี เอียะก็มี แล้วแต่ถิ่นเช่นเดียวกัน เช่น ค ฌ ง ออกเสียง เกะ เคะ เงะ หรือ เกียะ เคียะ เจียะ เมื่อผสมกับเสียงอา ก็ออกเสียงเป็น เอีย เช่น ชา (ตาข่าย) เป็น เจีย และถ้าพยัญชนะผสมกัน ก็ออกเสียงตามกฎเกณฑ์เช่นเดียว

กับ ที่กล่าวข้างต้น เช่น ลุงา (เมอติงวา) ออกเสียง เลียะเงีย ฉะนั้นจึงเห็นว่าคำคำเดียวกัน ออกเสียงต่างกันไปได้ในภาษาทั้งสอง คำที่จะยกมาเทียบบางคำสะกดคล้ายคำเขมร แต่ออกเสียงต่างกัน การสะกดการันต์ของภาษามอญ มีเครื่องหมายแทนเสียงหลายอย่าง ไม่อาจถ่ายมาเป็นตัวไทยได้ จึงเขียนแต่เสียงอ่าน

คำมอญและเขมรที่เทียบไว้ต่อไปนี้มีทั้ง คำที่สำคัญในภาษา เช่น คำเรียกชื่ออวัยวะส่วนต่าง ๆ กับคำที่สำคัญไม่มากนัก คำเหล่านั้นมีดังนี้

ชื่ออวัยวะ ได้แก่ ผม มอญเรียก ชก เขมรเรียก ซอระก่ หรือ ซอก (เขียน สก) หงอก มอญใช้ ซะเก๊ะ ผมหงอกเรียก ชก สะเก๊ะ เขมรใช้ โสกี้ว (เขียน สุกัว) สก่สุกัว (ออกเสียง ซอระก่โสกี้ว) คือผมหงอก

คอ ออกเสียง เก๊ะ ในมอญและ กอ ในเขมร

หน้า ทั้งมอญและเขมรใช้คำบาลีสันสกฤต คือมอญเขียน มุก ออกเสียง เมิก เขมรเขียน มุข ออกเสียง มุข ตามเดิม

จมูก มอญเรียก จะมู่ห์ และเขมรเรียก จูรอโมะห์ (เขียน จูระมุะ)

มือ มอญเรียก ตัว เขมรเรียก ไค (เขียน ไท) และ ตัวสุตอม คือ มือขวาในมอญ เขมรใช้ ไคสุดำ (เขียน ไทสุดำ)

เท้า มอญก็เขียน เชิง เช่นเดียวกับเขมร

แต่ออกเสียงเป็น จาง เขมรออกเสียงเป็น เจิง ใจ ใช้คำบาลีสันสกฤตว่า จิตุด มอญเขียน เจิต ออกเสียง จี๊ต เขมรเขียน จิตุด ออกเสียง เจ็ด

นม มอญเรียก เตาะห์ (เขียน ตห์) เขมรเรียก คอะห์ (เขียน ไทอะ) เลือด เป็น ชิม ในมอญ เขียม ในเขมร (เขียน ฉาม)

ปัสสาวะ มอญเรียก นอม เขมรเรียก โนม

ชื่อเครือญาติ ได้แก่ ลูก เรียก โคน เหมือนกันทั้งมอญและเขมร แต่เขียนต่างกัน

มอญเขียนเป็น โคน แต่เขมรเขียน กุน ออกเสียง โคน ส่วน หลาน ลูกของลูกใช้ เจา ในเขมร จาว ในมอญ

ชื่อสัตว์ ได้แก่ เสือ เป็น ก๊ะในมอญ कुลา (เขียน ขลา) ในเขมร

ม้า มอญเรียก แซะห์ เขมรเรียก แซะห์ (เขียน เสะ)

หมี มอญเรียก กะเมม ส่วนเขมรเรียก कुลาคุมุม (เขียน ขลามุม) หมายถึงคำว่า เสือผึ่ง

ปู มอญเรียก กะตาม เขมรเรียก กุดาม (เขียน กุดาม)

ตะกวด มอญเรียก เกวีเทียตะก๊ิด (เขียน เคาธาทโกต) เขมรเรียก ตูรอกวด (เขียน ตูรกวัด)

ชื่อทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ตะวัน
และ วัน มอญเรียก จั้ว เขมรเรียก ไทง
(เขียน ไทง)

ดิน มอญเขียน ดิ ออกเสียง ตอย เขมร
เขียน ฎี ออกเสียง เตีย

หิน มอญเรียก กะเมาะ หรือ ตะเมาะ
เขมรเรียก ทุมอ (เขียน ทุม)

ต้นไม้ มอญเรียก ตะนอม แต่ถ้า
หมายถึง ต้น อย่าง เริ่มต้น มอญใช้ ตอม
ส่วนเขมรใช้ เดิม (เขียน ฎีม) หมายถึง ต้น
ต้นไม้ (บางทีใช้ เดิมเซอ เซอ (เขียน
ฌอ) หมายถึง ไม้ มอญเรียก ชุ ต้นไม้เรียก
ตะนอม ชุ) และ ต้น อย่างเริ่มต้น

ดอกไม้ มอญเรียก ปุกาว หรือ กาว
เขมรเรียก ผูกา

ฟืน มอญเรียก โอะห์ เขมรเรียก โอะส์
(เขียน ออส)

ต้นไทร ออกเสียง ชั้ว (เขียน ชุรว)
ในภาษามอญ เขมรออกเสียง เจรีย (เขียน
ไซร)

ต้นระกำ มอญเรียก ตะนอมเล็ยะ
กอม เขมรเรียก เดิมรวำ (เขียน ฎีมรวำ)

เกาะแก่ง มอญเรียก ตะเก๊ะะ เขมร
เรียก กอะห์ (เขียน โกะ)

ชื่ออื่น ๆ ได้แก่ พราน มอญออกเสียง
ปฺราน เขมรออกเสียง เปฺรียน (เขียน พฺราน)

อาหาร มอญเรียก เจียะโฮน (เขียน

ขทน) เขมรใช้ จ้องฮัน (เขียน จงฺห่าน) หมายถึง
เฉพาะอาหารสำหรับพระสงฆ์

ชื่อ มอญเรียก เยียะมุ (เขียน ยมุ)
เขมรเรียก ชุมวะห์ (เขียน โฉมะ)

ปี มอญออกเสียง จะนาม หรือ หนาม
(เขียน จุนำ) เขมรออกเสียง ชุนำ (เขียน จุนำ)

ปี มอญเรียก เป เขมรเรียก เปีย
(เขียน ปี) คำนี้ภาษาไทยเราและไทยใหญ่ก็
ใช้เช่นเดียวกัน

ขอ มอญเรียก โกร เขมรเรียก โดฺร
หรือ คุรว (เขียน ทฺร) ไทยเราออกเสียง ทฺร
ของเขมรเป็น ซ อย่างคำ ทราบ ทรง ฯลฯ
เราจึงออกเสียง ซอ แต่ภาษาไทยใหญ่ออกเสียง
ท เป็น ค จึงเรียก ตะรอ เซ้ตะรอ คือสี่ซอ
จึงน่าสังเกตว่าชื่อเครื่องดนตรีทั้งสองนี้ ใช้ตรง
กันทั้งไทย มอญ เขมร เราจะได้จากเขมร
มอญหรือภาษา ทั้งสองได้จากเรา หรือต่างฝ่าย
ต่างได้จากภาษาอื่น ซึ่งไม่อาจกำหนดได้ว่า
ภาษาใด

ผอบ มอญเรียก เกียะอู๊บ (เขียน
คอบ) เขมรเรียก ปฺรออู๊บ (เขียน ปฺรอบ)

แหวน มอญเรียก กะจิน หรือ เล็ยะ
จิน เขมรเรียก เจ็ญเจียน (เขียน จัญเจียน)

ถาด มอญใช้ ทะห์ เขมรใช้ ทะส์
(เขียน ถาส)

คุก มอญเรียก เก็ก (เขียน คุก) เขมร
เรียก คุก (เขียน คุก)

คำกริยาและคุณศัพท์บางคำของภาษามอญและเขมร ก็มีหลายคำที่ใช้ตรงกัน ได้แก่

ชนะ มอญใช้ เจียะเนะห์ เขมรใช้ เซนียะห์ (เขียน ญะ)

กระหึ่ม มอญใช้ เกียะฮิม (เขียน คหึ่ม) เป็นเสียงกระหึ่มอย่างเสียงฆ้อง เสียงคำรามอย่างเสือ เสียงอ้ออึง เขมรใช้ ครัวฮิม (เขียน คุรหึ่ม) เป็นเสียงกระหึ่ม เสียงคำรามอย่างหมา

ร้องไห้ มอญใช้ เยี่ยม เขมรใช้ ยุม (เขียน ย)

เด็ด มอญออกเสียง ดอยจ เขมรใช้ ดัจ (เขียน ฎัจ)

สะอาด มอญใช้ ซอ๊ะ เขมรใช้ ซุฮัด (เขียน สุอาด)

เล็ก มอญเรียก โต๊ด เขมรเป็น โต๊จ (เขียน ตูจ)

เต็ม เป็น ปอญ (เขียน เปง) ในมอญ แต่เป็น เป็ญ หรือ ปิญ (เขียน เพญ) ในเขมร

ร้อน มอญใช้ กะดาว เขมรใช้ เกตา คำบางคำใช้ตรงกันทั้งมอญ เขมรและไทย ได้แก่

ซาก มอญเขียน ซาก ออกเสียงเป็น คายจ ส่วนเขมรออกเสียง คาก เขียน ซาก เช่นเดียวกัน

แต่บางคำความหมายต่างกันไปบ้าง คือ

แข็ง มอญเขียน เจิง ออกเสียง คาง หมายถึง มั่นคง แข็งแรง แต่เขมรเขียน แจง ออกเสียง แคง หมายถึง ่องอาจ แกล้งกล้า วางท่าโก้

แม่หม้าย มอญเรียก กะมาย หมายถึง เป็นหม้าย ก็ได้ สะพายของ ก็ได้ ส่วนเขมรใช้ เมมาย หมายถึง แม่หม้ายสามิตายก็ได้ หรือ อาจหมายโดยปริยายว่า การงานค้างอยู่เพราะมี ธุระอื่นมาขัดขวาง หรือหมดเงินจะทำเสียแล้ว

คำทั้งสองนี้มีใช้ในภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ด้วย ดังคำ เมมาย ของเขมร ภาษาไทยใหญ่ และถิ่นอื่นก็มีคำนี้ แต่ไม่ได้จำกัดใช้แต่ แม่หม้าย ป่อม่าย (พ่อหม้าย) ก็มีใช้

คำบางคำเราสำคัญว่าเป็นคำได้จากเขมร แต่ที่จริงไม่ใช่ อาจได้มาจากภาษาอื่น มีภาษามอญเป็นต้น ได้แก่

จราว หมายถึง ตะพาน้ำ ไทยใช้ใน กาศยกลอน เขมรไม่มีคำนี้ แต่มอญมี กุลาว่า เป็นเต่าใหญ่ชนิดหนึ่ง ที่เรียก บันลายหรือ ม่านลาย

จบ หรือ บรรจบ จบ ของไทยหมายถึง เสร็จ บรรจบหมายถึง จดกัน ติดต่อกัน ดูน่าจะเป็นคำได้จากเขมรทั้งสองคำ เขมรมี จบ (จ็อบ) หมายถึง จบเสร็จ เมื่อลง บั (บัม) ที่แปลว่าทำให้ เข้าข้างหน้า เขียน บญจบ (บัญจ็อบ) หมายถึง ทำให้เสร็จ เช่น บญจบ เรือง (บัญจ็อบเรือง) ทำให้เสร็จเรื่องหรือ

เรื่องจบลง ไม่มีความหมายอย่างที่ไทยใช้ตั้ง
กล่าวข้างต้น แต่คำ จบ ของมอญ (ออกเสียง
จบ เช่นเดียวกัน) มีความหมายว่า ทำให้
ติดกัน บรรจบกัน ความหมายคล้ายของไทย
เราจึงอาจได้ความหมายนี้จากมอญก็เป็นได้

ยังมีคำมอญเขมรที่ใช้ตรงกัน แต่ความ
หมายต่างกันไปบ้างก็มี ได้แก่

เหนียว มอญใช้ *ชะเอ็ด* หมายถึงข้าว
เหนียว เขมรใช้ *เซอียด* (*เขียน สุอิต*) หมายถึง
ว่าเหนียวอย่างข้าวเหนียวหรือติดแฉะไม่ยอมห่าง

เป็นก้อน มอญใช้ *ก๊อก* เป็นก้อน
อย่างปั้นข้าว ส่วนเขมรใช้ *กอก* (*เขียน กก*)
หมายถึง แข็งตัวจับเป็นก้อน เป็นไข ทึกกก
(*ตึกกอก*) คือน้ำแข็ง

กระจาย มอญใช้ *ขุจาย* หมายถึง แยก
ทำให้แยกออก อย่างกระจายดินเวลาปลูกต้นไม้
ส่วน *ขุจาย* ของเขมร หมายถึง เรี่ยราด อย่าง
ทำข้าวหก แต่กระจายอย่างกระจายเสียงใช้
มุสาย (*พูซาย*)

ที่ใช้คำของเขมร

คำเขมรบางคำ มีการใช้แปลกน่าสนใจ
บางคำก็ใช้ตรงกับของไทย แต่ที่ตรงกันแต่ชื่อ
รายละเอียดต่างไปก็มี คำแต่ละคำเหล่านั้นบาง
ทีก็บอกเรื่องราวความเป็นไปของเขมรไปพร้อม
กันด้วย เรื่องราวเหล่านี้ส่วนมากได้จากพจนานุกรม
เขมรฉบับสถาบันพุทธศาสนา ที่ได้จาก

คำบอกเล่าของนายแพทย์กิมसान แห่งโรงพยาบาล
สงฆ์ พนมเปญก็มี เพราะบางอย่างถึงจะแล
เห็นด้วยตาตนเอง แต่ก็ไม่ทราบรายละเอียด
คำดังกล่าวนั้นได้แก่ ชื่ออาหารบางอย่าง

นายแพทย์กิมसान (เป็นชาวพระตะบอง
แต่มาประจำทำงานที่พนมเปญ) กล่าวว่า คำ
ไทยเข้าไปสู่ภาษาเขมรในสมัยพระนโรดม (*ทวด
เจ้าสีหนุ*) เป็นส่วนใหญ่ เพราะโปรดภาษาไทย
และวัฒนธรรมไทย บรรดาอาหารการกินที่ได้
ไปจากไทยจึงมีไม่น้อย เป็นต้นว่า ขนมประ
เภททองหยิบฝอยทอง รวมเรียกเสียเลย ว่า
จ้อมเนียบเซียม (*เขียน ฉมี่เสียม*) หมายถึง
ของกินไทย มีทั้งทองหยิบ ที่เรียก ทองหยิบ
หรือ เย็บ กับทองหยอดที่เรียก ทองหยอด
(*เขียน ถงยิบ ถงยัด*) และฝอยทองเรียก วอย
(เขมรไม่มีเสียง ฝ ฟ มักใช้ หูว แทน) ข้าว
เหนียวแก้วก็มีเรียก เตரியบ (*เขียน หุราบ*) ที่
จริงเตரியบเป็นชื่อขนมหลายอย่างด้วยกัน ถ้าทำ
ด้วยข้าวตอกดั่งที่เรียก เตரியบเลียช (*เขียน
หุราบลาช*) คือ ข้าวตอกดั่ง เตரியบลูงัว (*เขียน
หุราบลุง*) คือ งาตัด เตரியบบาย (*เขียน
หุราบบาย*) คือ ข้าวพอง ส่วน ทองมวน
(*เขียน ถงมวน*) คือ ทองม้วน กล่าวได้ว่า เหล่า
นี้เป็นขนมที่คนไทยไปอยู่ในกัมพูชาทำขึ้น ชื่อ
ขนมครกที่เขาเรียก นุมกรูว (*เขียน นครก*)
นั้น ไม่ได้แลเห็นเอง แต่อดแปลกใจไม่ได้ที่
มีกล่าวไว้ในพจนานุกรมเขมรว่า เป็นขนม

อย่างหนึ่ง ใช้กินจิ้มกับน้ำปลา ไม่ทราบว่าเป็นจริง ๆ เป็นอย่างไร

ส่วนอาหารคาวนั้น เขมรมีอาหารที่เรียก ญ็อม (เขียน ญ่า) ลักษณะอย่างเดียวกับยำของเรา คือใช้ผักดิบอันได้แก่ แดงกวา ที่เรียก ทรอซ็อก (เขียน ทรสก์) ก็มี เป็นผลไม้ เช่น ส้มโอ ที่เรียก โกรจทุดง (เขียน ญูจตุตง) ก็มี เคล้ากับเนื้อสัตว์ เป็นไก่ต้มฉีกฝอยบ้าง เป็นปลาบ้าง ปลาต้มบ้าง แล้วใส่ผักเช่น ผักไผ่ ที่มีกลิ่นคล้ายปูนผสมลงด้วย เพื่อดับกลิ่นคาว บางอย่างใส่ข้าวคั่วด้วยคล้ายกับลาบของเรา บางอย่างไม่ทราบว่าเป็นยำแบบเขมรหรือแบบจีน เพราะผู้ปรุงเป็นคนจีน ชายในร้านอาหารจีน เป็นยำกะหล่ำปลี ถ้าเรียกเป็นภาษาเขมรควรเรียก ญ็อมเสเปียโกดบ (เขียน ญ่าโสพโกดบ) ใช้กะหล่ำปลีดิบหั่นฝอย กับไก่ต้มฉีกฝอยและใบผักไผ่ราดด้วยน้ำส้มพริกตำกับถั่วงอก มีรสเปรี้ยวเค็มหวาน ไม่ผิดกับรสยำของเราเท่าใดนัก จึงน่าจะสงสัยว่าชื่อญ็อมอาหาร ของเขมร กับคำ ยำ ของไทยนั้น ใครยืมใคร

ที่จริงอาหารแบบยำคือ คลุกเคล้าเอาในถ้วยในชามโดยไม่ต้องทำให้สุกอีกทีหนึ่งนั้น ไทยเราคงรู้จักกินมาแต่ดั้งเดิม ดังที่เรามีคำลาบ ในภาษาเหนือและอีสาน ภาษาไทยใหญ่มีคำ ซ่า และ โก้ เป็นคำนามหมายถึง อาหารก็ได้ หรือเป็นกริยา แปลว่า คลุกเคล้าอย่างที่เรา

เราเรียก ยำ ก็ได้ ซ่า คือ ยำเนื้อสัตว์ดิบสับใส่ใบผักมีกลิ่นหอมฉุน ได้แก่ ใบผักชีฝรั่ง (เขาเรียก ผักชีบางกอก) เป็นต้น เพื่อดับกลิ่นคาวเนื้อซ่า ก็คือ ลาบ นั่นเอง ยำส้มโอ ก็เรียก ซ่า ส่วน โก้ นั้นเป็นยำชนิดใส่น้ำมัน ใช้น้ำมันเจียวให้ร้อนบางทีก็ใส่พริกป่นลงไปด้วยเพื่อให้มีรสเผ็ด คลุกเคล้ากันเช่น เน่งโก้ คือ ใบเมี่ยงยำ เคล้าน้ำมันกับใบเมี่ยงใส่กุ้งแห้งทอดกระเทียมทอดทั้งกลีบกับถั่วงอก บางคนก็ไม่ชอบคลุก แต่หยิบเมี่ยงกับเครื่องกินเป็นคำ ๆ ไปอย่างที่เรากินเมี่ยงคำหรือเมี่ยงอื่น ๆ (คำเมี่ยงของเราอาจจะได้จากคำนี้ก็ว่าได้) ยำใบมะขามอ่อนด้วยวิธีนี้ก็มิเรียก โก้ เช่นเดียวกัน ส่วนยำของคนภาคกลาง มีเครื่องปรุงมากมาย เช่น ยำใหญ่ เป็นต้น ทั้งชื่อก็ยังเป็นชื่อต่างประเทศ เช่น ยำญวน ยำทวาย ทับศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นยาสลัดก็มี จึงทำให้ดูเหมือนอาหารแบบนี้ไม่ใช่อาหารไทยแต่ดั้งเดิม ชื่อ ยำ จึงน่าจะไม่ใช่คำไทยไปด้วย แต่ พล่า เห็นทีจะเป็นคำเขมรแน่ เขมรเรียก เพลีส (เขียน ญลา) หมายถึงยำเนื้อดิบ เช่น เพลีสญดา (เขียน ญลากญดา) คือ พล่าปู เพลีสก็อมปีะส์ (เขียน ญลากพิส) คือ พล่ากุ้ง

แต่ชื่ออาหารเขมร ที่เรียก โสจรมตมญานั้น ถือได้ว่าเป็นชื่อไทยเพราะเขมรใช้ โสจรมที่แปลว่าต้ม อธิบายความหมายไว้หน้าชื่อไทยเป็น ต้มต้มยำ ลักษณะอาหารชนิดนี้แปลกไปกว่าต้มยำบ้านเรา น่าจะเป็น ต้มกะปิ ต้ม

ปลาร้า มากกว่า กล่าวคือ เขาใช้ไก่หรือเนื้อ
ต้มกับกะปิหรือปลาร้า ตักนำพริก ก็เป็นการ
ใช้คำเขมร ตัก (เขียน ทัก) ที่แปลว่า นำ นำ
หน้าชื่อไทยที่มี นำ นำหน้าเป็น นำน้ำพริก
แต่หาใช่ น้ำพริก อย่าง น้ำพริกจิ้มไม่ กลับ
เป็นน้ำพริกกินกับขนมจีน น้ำพริกจิ้ม เขมร
เรียก ตักเครื่อง คือ น้ำเครื่อง สีสันดู เหมือน
น้ำพริกกะปิ แต่นายแพทย์กิมसानกล่าวว่าโดย
มากใช้ปลาร้าใส่ปลาอย่าง กระเทียม กับผลไม้รส
เปรี้ยวด้วย จึงน่าจะเป็นน้ำพริกปลาร้ามาก
กว่า เครีเยียงสุกอร์ (เขียน ตูร์มิงสุกร) คือ
ปลาเคี้ยวน้ำตาล หรือ เครีเยียด คือปลาผัด ก็
คือ ปลาแห้งผัดนั่นเอง

เขมรนิยมกินปลาร้า (นายแพทย์ว่า ปลา
ร้ามีไอโอดีนกันคอหอยพอกได้) จึงมีปลาร้า
หลายชนิด ชนิดธรรมดาเรียก พูรวฮกหรือปฺร
ฮก คือใช้ปลาตำละเอียดตากแห้งเคล้าเกลือ
กับเครื่องอัดใส่ไห ที่ทิ้งไว้จนนุ่มเนื้อแล้ว
จึงตำกับเกลืออัดใส่ไหไว้ก็มี พูรวฮกอรอร
(รา ในกูรอร ฟังคล้าย ร้าในปลาร้า ไม่แน่ว่า
คำนี้เป็นคำเขมรหรือไม่ เพราะหาไม่พบใน
พจนานุกรม) คือ ปลาร้าปลาดุก ทำด้วยปลา
ดุกทั้งตัว เวลากินก็เอามาหนึ่งทั้งตัว พูรวฮก-
ก๊อนตอโร กล่าวว่าเป็นปลาร้า แบบลาว
ใช้ปลาอย่างปลาชิวเป็นต้น ตากแห้งอัดใส่
กระบอกไม้ไผ่ ไม้ให้อากาศเข้า ต้องใช้ดิน
เหนียวทำจุกจึงจะอัดได้แน่น ส่วนที่เรียก

ผุ้ออก (เขียน ผุอก) นั้น คือปลาเจ้า ใช้
ปลาหรือเนื้อสัตว์อื่นผสมเครื่อง (อย่างในเรื่อง
ปลาบู่ทอง) อัดใส่ไหจนมีรสเปรี้ยว ถ้าใช้กุ้ง
เรียก ผุ้ออกก้อมปีะส์ เป็นกุ้งเจ้าหรือกุ้งส้ม
นอกจากนี้ยังมีวิธีการใช้คำบางคำที่เขมร
มีลักษณะแปลกไปกว่าคนไทย ได้แก่

คำที่เรียก ผัก เราใช้เป็นคำรวมไม่ว่า
ผักแกง ผักจิ้ม ผักแกลัม เราก็เรียก ผัก เช่น
เดียวกันหมด แต่เขมรเรียกแยกออกไปเป็น 3
อย่างคือ

ผักแกง คือ บ็อนแล (เขียน บน-
แล) อาจเป็นหัวพืช ลูก ดอก หรือใบผัก ไม่
ว่าสดหรือหรือแห้ง ถ้าใช้สำหรับใส่ในแกงแล้ว
เรียก บ็อนแล ทั้งสิ้น ดังมี บ็อนแลซุระอะส์
(เขียน บนแลสุรส) ผักสด กับ บ็อนแล-
เกี๋ยม (เขียน บนแลเกี๋ยม) ผักแห้ง

ผักจิ้ม เรียก อ็อนล๊วก อาจเป็นผัก
สดที่เรียก อ็อนล๊วกซุระอะส์ (อนุลกสุรส)
หรือผักดิบที่เรียก อ็อนล๊วกเซา (อนุลก-
เฉา) หรือผักลวกที่เรียก อ็อนล๊วกโซุระอะส์
(อนุลกสุรส) ก็ได้ ถือเป็นผักจิ้มตักเครื่อง
(ตักเครื่อง=น้ำเครื่อง) คือน้ำพริก หรือ จิ้ม
ปลาเจ้าที่เรียก ผุ้ออก (เขียน ผุอก) จิ้มปลา
ร้าญวนที่เรียก ม่า (เราเรียก ปลาหมั่ม ที่จริง
ญวนเรียก หมั่ม ถ้าใช้ เนื้อหมั่มคือน้ำปลา)
หรือจิ้มพริกทะเลือที่เรียก อ็อมเบ็ลเมตะส์
(เขียน อบิลเมทส) แปลตามคำว่า ทะลือพริก

เขาใช้พริกบดกับเกลือจนละเอียดเข้ากัน บางทีมีปลาอย่างกินกับอันลวกดังกล่าวนี้ด้วย

ผักแกล้ม เรียก โรบอยหรือร้วยบอย อาจเป็นผักสด ผักดิบ หรือผักสุก ที่กินแกล้มกับอาหารคาว ดังเหมือดกินกับขนมจีนน้ำพริก เขมรเรียก โรบอยนุมนัญจก (เขียน *รโบาย นบญจก*) หรือ ผักกินกับอาหารญวนอย่างทีเรียกบันฮอย (ขนมจีนหรือเส้นหมี่กินกับเนื้ออย่างหยอดน้ำจิ้ม) ก็เรียก โรบอยบันฮอย หรือ ผักกินกับแหม่มก็เรียกได้

เรื่องการหุงต้ม เขมรก็มีคำหลายคำที่ใช้แตกต่างกับเรา ได้แก่

หุง เขมรใช้ คำ (เขียน *หว้า*) คำบาย คือ หุงข้าว แต่น้ำ ก็ใช้ คำ ได้ คือ คำตึก (เขียน *หว้าตึก*) หุงน้ำ แต่ หุงซี่ผึ้ง เขากลับใช้ ซุดอกรอมวนเมือ๊ด (เขียน *สุดกรอมวนมาด*) แปลตามคำว่า แกงซี่ผึ้งสีปาก

ต้ม เขมรใช้ ซุงอ (เขียน *โสร*) ต้มอะไรก็ใช้ได้ คือ ซุงอป่วงเมื่อน หรือ ปงเมือ้น (*โสรพงมาน*) ต้มไข่ ซุงอคือมโลง (*โสรภพุง*) ต้มมัน ซุงอโปด (*โสรโพด*) ต้มข้าวโพด ซุงอเค्रीय (*โสรครี*) ต้มปลา และ ซุงอซ็อมป๊วด (*โสรสพด*) ต้มผ้า ถ้าเป็นสิ่งที่ต้มก็ใช้ ซุงอ ไว้ข้างหลังเช่น โปดซุงอ (*โพดโสร*) คือข้าวโพดต้ม แต่ข้าวต้มไม่ยกใช้ บายซุงอ กลับใช้ บอบอร์ (เขียน *บปร*) บอบอร์เครื่อง (*บปรเครื่อง*) คือ

ข้าวต้มเครื่อง

ข้าวต้มผัดใช้คำอื่นเรียกต่างไปเป็น นุมน อ็อนซ็อม (เขียน *นอมน*) ถ้าเป็นข้าวต้มกล้วย เรียก อ็อนซ็อมเจกแต่ อ็อนซ็อมจุก (*อนุสมจุก*) คือ ข้าวต้มผัดใส่หมู ที่เราเรียก ข้าวต้มมัดได้ และ อ็อนซ็อมซุ้อัง (เขียน *อนุสมอู้อัง*) คือข้าวต้มปิ้ง ก็คือ ข้าวเหนียวปิ้งนั่นเอง

มีอาหาร เขมรมี บายพริก (เขียน *บายพริก*) แปลตามคำว่า ข้าวเช้า แต่ที่จริงหาได้กินตอนเช้าไม่ กลับไปกินเอาตอนกลางวัน แต่ที่เขาเรียกเช่นนี้เป็นเพราะคนเขมรถือข้าวกลางวันเป็นข้าวมือแรกของวันจึงเรียกเป็นข้าวเช้า ตอนเช้าส่วนมากจะกินอาหารเบา ๆ อย่าง กวยเตี๋ยว ข้าวแกง อาหารเช่นนั้นหรืออาการที่กินของเบา ๆ รong ท้อง เช่นนั้นเรียก ซุระอส์ โชรบ (เขียน *สุรสรูบ*) แปลว่า ดูดหรือสูบสด เขาหมายถึงข้าวจานน้ำหรือข้าวราดแกงทำนองเดียวกับข้าวจานน้ำ ไม่ถือเป็นอาหารที่กินเป็นมือ มือสำคัญของวันของเขาคือมือกลางวันต้องไปจ่ายกับข้าวมาทำกันเป็นการเป็นงานเสร็จเรื่องกินแล้วก็นอนกลางวัน ตื่นขึ้นจึงจะไปทำงานตอนบ่าย (ไม่ทราบว่ามีวิถีชีวิตของชาวเขมรเปลี่ยนแปลงไปแล้วหรืออย่างไรในปัจจุบันนี้)

ยังมีขนมอีกอย่างหนึ่ง คือ ขนมต้มขาว เขมรก็มีขนมชนิดนี้แต่ไม่ได้เรียกอย่างเราเรียก เขาเรียกตามลักษณะขนมว่า นุมนบ็อมป๊วน

ชุกอร์ (เขียน บพวนสุกร) คือขนมช่อนน้ำตาล (โตนด) เรียกว่า นุ่มเพลุอาย (เขียน นำเพลุอาย) ก็มี แปลตามคำ คือ ขนมผลไม้ทางนี้ หมายถึงผลไม้ที่ทำขึ้นไม่ได้เด็ดมาจากต้นที่เรียกเช่นนี้ก็เพราะในสมัยสมเด็จพระศรีวิกรม์รามาริบัติ (นักองค์ด้วง) คนนิยมเอาขนมชนิดนี้มาติดกับกิ่งไม้ปักไว้กับท่อนกล้วยจนดูเหมือนกิ่งไม้มีลูกติดอยู่ด้วย แท้ที่จริงเป็นของที่ทำขึ้นทั้งนี้กล่าวตามพจนานุกรมเขมรฉบับสถาบันพุทธศาสตร์ พจนานุกรมนี้ยังกล่าวว่า ขนมต้มขาวหรือนุ่มบือมป้วนชุกอร์ หรือ นุ่มเพลุอาย บางทีคนเรียกว่า นุ่มเกิดเกตุย (เขียน นเกิดกฏ) ก็ได้ด้วย หมายถึง ขนมเกิดความเล่าว่า เมื่อก่อนนั้นมีคนสองคนนั่งกินขนมชนิดนี้ คนหนึ่งกินไม่ระวัง ไปกัดกลางก้อนขนมน้ำตาลข้างในเลยพุ่งปรืดไปโดนหน้าอีกคนหนึ่งเข้า ทำให้ถึงกับลุกขึ้นชกต่อยกัน เป็นเหตุให้เป็นเรื่องเป็นราวฟ้องร้องกัน จึงได้ชื่ออีกชื่อ ว่า นุ่มเกิดเกตุย จึงนับเป็นขนมที่มีชื่อต่างกันถึง 3 ชื่อ

ชุนับมุข (เขียน สุนาบมุข) เขมรอธิบาย (ตามพจนานุกรม) ว่าเป็นชื่อกล้วยไม่มีเม็ดประเภทหนึ่งลูกใหญ่ ๆ เปลือกหนา เรียก เจกชุนับมุข (เจก=กล้วย) ซึ่งก็คือกล้วยหักมุกของเรานั้นเอง คำ หักมุกของไทยไม่แน่ว่าเป็นคำไทยหรือไม่ เพราะถึงจะแยกแปลแต่ละคำได้แต่ความหมายนั้นก็หาได้บอกลักษณะของกล้วย

ชนิดนี้ไม่ คำ มุก ทำให้ดูเหมือนจะได้ชื่อนี้มาจากเขมร แต่เขมรก็ถือเป็นคำที่แปลไม่ตรงตามความหมายของแต่ละคำจึงยกไว้ต่างหากไม่ได้รวมอยู่ในคำ ชุนับ คำ มุข แปลว่า หน้าในภาษาเขมร ส่วน ชุนับ นั้นหมายได้ ๒ อย่าง

อย่างหนึ่งหมายความว่า ร่อง เช่น ชุนับกอ (เขียน สุนาบ่ก) คือ ร่องคอ และหมายได้ว่า เครื่องสำหรับจับหรือรอง หรือสำหรับป้องกัน เช่น ชุนับเดร (สุนาบ่เฎร) หรือ ชุนับ-เมรียมไต (สุนาบ่มุรามไต) คือ เครื่องรองเย็บ หรือรองนิ้วมือสำหรับกันไม่ให้เข็มแทงมือเวลาเย็บ สนับมือเขมรก็มีเรียก ชุนับไต (สุนาบ่ไต) หมายถึง เป็นเครื่องรองมือสำหรับสวมมือ (เขาอธิบายเช่นนั้น) เวลาชกต่อยไม่ให้กระทบถูกนิ้วมือ สนับ ในคำ สนับมือของเรา ถ้าหมายตามเขมร ควรหมายว่ารองหรือป้องกัน

อีกอย่างหนึ่งหมายถึงที่แน่นชิด เบียดชิดอย่างลูกกล้วยในหวี เป็นลูก ๆ ติด ๆ กัน ก็เรียกว่า เจียชุนับ ๆ (เขียน ขาสุนาบ) หรือ กองทหารมีทหารเป็นแถว ๆ ก็เรียก ชุนับ ๆ ได้เช่นเดียวกัน ป่าที่มีต้นไม้ขึ้นแน่นเบียดชิดกัน เรียก ชุนับ ด้วย เรียก เพรียชุนับ (ไพรุสุนาบ)

คำ ชุนับเพลิวี (เขียน สุนาบ่เกลา) ที่หมายถึงทางเก่งชั้นใน ชุนับอาจหมายถึง ร่องต้นขา ก็ได้ ป้องกันต้นขา ก็ได้ หรือแนบชิด

กับต้นขาก็ได้ ถ้าดูคำอธิบายที่ว่าคือ กางเกงขา
สั้นแนบรัดต้นขา ความหมายว่า แนบชิดจึงน่าจะ
จะถูกกว่ารองหรือป้องกัน

ปง หรือ ป้วง (เขียน พง) หมายถึง
ไข่ แต่มีคำหลายคำที่แปลตามคำ เป็นไข่ของ
สัตว์ต่าง ๆ แต่ใช้เรียกสิ่งอื่นต่างออกไป และ
ที่ต่างกับของไทยก็มี ได้แก่

ปงจาบ หรือ ป้วงจาบ (เขียน พงจาบ)
แปลว่าไข่นกกระจาบ พจนานุกรมอธิบายว่า
เป็นคำที่แม่ मदหรือคนทรงเรียก เด็กเล็ก ๆ
(แม่ मदเขมรมีคำเรียกสิ่งต่าง ๆ แปลก ๆ เช่น
เดียวกับที่คนทรงของไทยบางคนเรียกเงินถวาย
เจ้าว่า ดอกไม้) ถ้าเด็กเล็กขนาดอยู่ในท้องแม่
เรียก ผูกาญก คือ ดอกบัว ถ้าเรียก โคนจาบ
(กุนจาบ) คือ ลูกนกกระจาบ หมายถึงลูกน้อง
หรือผู้ที่นับถือแม่ मदหรือคนทรง เป็นคำเรียก
เวลาเข้าทรง

ปงบ้องกวย (พงบูกวย) แปลว่า ไข่
กึ่งกำ หมายถึงสุก ๆ ดิบ ๆ อย่างข้าว เช่นเดียวกับ
กับที่เราเรียก ข้าวเป็นตากบ แต่เขาใช้ ข้าวไข่
กึ่งกำ ดังเรียก บายปงบ้องกวย

ปงแบก (พงแบก) แปลว่าไข่แตก
หมายถึง ฝิลำมะลอก คือฝิที่แตกแล้วก็ขึ้นหัว-
ใหม่ ส่วน ปงกรอเปอ (พงกรพี่) แปลว่า
ไข่จระเข้ หมายถึง รูปไข่

คำบางคำเป็นชื่อที่ใช้ตรงกับไทยหรือ
บางทีก็เป็นคำไทย แต่เขาใช้มีความหมายต่าง

กันออกไป เช่น

ลมุด ที่เป็นชื่อขนุนเขมรว่าเป็นคำไทย
เรียก โคนร์ลมุด (เขียน ขุนลมุด) คือขนุน
ลมุด อธิบายว่า ขนุนประเภทหนึ่ง ผลสุกเนื้อ
ยวงเปียกหรือเหลวกว่าขนุนหนังที่เขมร เรียก
โคนร์นัง (เขียน ขุนรณัง) แต่ไม่เหลวถึง
โคนร์บายสุรา (ขุนรบายสุรา) เรามีขนุนที่
เนื้อเหลวอยู่ชนิดเดียวที่เรียก ขนุนลมุด ไม่ว่า
จะเหลวมากน้อยเพียงใด และ ขุนรบายสุรา
เราก้ถือว่าเป็น ขนุนลมุด

เป (เขียน เพ) แต่ความหมายหาเหมือนกับ
กับ แพ ของไทยไม่ เป ของเขมร คือ กระทง
หยวกกล้วยเป็นรูปสี่เหลี่ยมสำหรับใส่ของเสียด
กบาลเช่นผีปีศาจ คนที่กินของเช่นนี้คงจะถือ
เป็นคนจะกละ คำ ซีเป (เขียน ซีเพ) จึงหมาย
ว่า จะกละ

ซ็อมป๊วดซ็องกุม (เขียน สัพตฺสุม)
ตามศัพท์คือ ผ้าสังคัม พจนานุกรมเขมรอธิบาย
ว่า คือผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักร ที่มาเรียก ซ็อม
ป๊วดซ็องกุม หรือ ผ้าสังคัม ก็เพราะผ้าทอ
ด้วยเครื่องจักรเพิ่งมาเริ่มต้นทำขึ้นในสมัยที่เจ้า
สีหนุ เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นแบบสังคัม
ราชฎ์นิยม เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๙ ที่เขมรเรียก
ซ็องกุมเรียะสนียุม (เขียน สงคัมราษฏร
นิยม) เรียกชื่อเต็ม ๆ ว่า ซ็อมป๊วดซ็องกุม
เรียะสนียุม คือผ้าสังคัมราชฎ์นิยม แต่ต่อ
มาคนมาตัดเรียกสั้น ๆ ว่า ซ็อมป๊วดซ็องกุม

หรือ ผ่าสังคม เชื่อว่าถ้าไม่อธิบายว่า คืออะไร คงไม่มีทางรู้ได้เอง

เท่าที่ได้กล่าวเรื่อง “ชื่อเขมร” มาแต่ต้น จะเห็นได้ว่าภาษาเขมรกับภาษาไทย มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งเพียงไร เรื่องที่จะกล่าวถึงจึงมีมากมายหลายแง่ หลายมุม ไม่อาจจะกล่าวให้หมดสิ้นได้ จึงขอยุติไว้เพียงนี้ก่อน แต่ก่อนจะ

ยุติใคร่แสดงการวะแต่ทำนุผู้ร่วมทำพจนานุกรม ภาษาเขมรฉบับสถาบันพุทธศาสน์ ที่ได้ให้ความรู้มากมายหลายอย่างอันเนื่องมาแต่ความหมายของคำแต่ละคำ ซึ่งไม่แต่จะให้ความรู้ นั้น ๆ แก่ชาวเขมรเอง แม้ผู้อื่นที่ได้ใช้สอพจนานุกรมนั้นก็พลอยได้รับความรู้ดังกล่าวนั้นไปด้วย

	บัญชีค้นคำ	ชื่อเขมร	๗๓
ก		กนุโทอง	๑๓
ก	๕๑	กนุแลง	๑๒
ก	๕๑	กุนาก	๑๐
กก	๖๖	กุนก	๑, ๕
กกร	๑๐, ๒๒	กุนิตจัญเจ็ม	๔๙
กก	๒	กุนิน	๒
กง	๔๑	กมูรล	๑๘
กงตีตฝ้าย	๕	กุนซุบ	๑, ๙
กงรพง	๔๑	กรง	๑๑
กงูหาร	๑๘	กรจาบ	๙
กจณปี	๑๖	กรจาส	๙
กญจก	๑๐	กรเจะ	๙
กญโซรล	๑๐	กรซิ่ง	๙
กญจ่าง	๑๐	กรฎาส	๑๘, ๑๓
กญเซี	๑๐	กรรเซียง	๙
กญแฉต	๑, ๑๐	กรโพ	๙
กญาม	๖๓	กรสาร	๑, ๙
กญาด	๑๓	กรวัญญ	๙
กญึ่ง	๑๐	กรพะ	๙
กญมพ	๑๐	กรบี	๙
กญมพ	๖๐	กรสวง	๔
กนุโถร	๑๐	กรเสียน	๑๑
กนุทุย	๕๗	กรสั่ง	๑๔, ๔๒
กนุทุยบารี	๕๗	กรสั่งทาบ	๑๔, ๔๒
กนุทุยโกงก	๕๗	กรสั่งทห	๑๔
กนุทุยโค	๕๗	กรเบา	๑
กนุทุยแฉนก	๕๗	กรเจ้า	๑

กุรแหง	๑๑	กระโถน	๑๐
กรวด	๑๑, ๑๘	กระทง	๑๓
กุรวาส	๑๘	กระทรวง	๑๔
กรอก	๑๑	กระทรวง	๔
กุระหะห์	๕๖	กระทา	๑๐
กุระเพ็	๑๖	กระทิง	๒
กระจก	๑๐	กระทือ	๑๐
กระโจน	๑๐	กระทุ่ม	๑๐, ๖๐
กระจ้ง	๑๐	กระเทย	๑๐
กระจาด	๙	กระเทียม	๑๐
กระแจะ	๙	กระบะ	๑๐
กระจับ	๙	กระบือ	๙, ๕๙
กระจับปี	๑๖	กระเบา	๑
กระจุด	๑, ๑๐	กระบก	๒, ๑๐
กระจุกกระจิก	๓๔	กระบอก	๑, ๖
กระเจด	๑, ๑๐	กระแบะมือ	๔๗
กระชาย	๑, ๑๐	กระพง	๑
กระเชอ	๑๐	กระเพาะ	๙
กระเขียง	๙	กระเพรา	๑๔
กระชิบกระซาบ	๒๔	กระโปรง	๑๐
กระโดง	๑๐, ๓๕	กระปุก	๑๐
กระดั่ง	๑๐	กระมิดกระเมี้ยน	๒๖
กระดาด	๑๓	กระเรียน	๑๒
กระดาศ	๑๓, ๑๘	กระลา	๑๒
กระดุก	๕๖	กระวาน	๙, ๑๘
กระदानชนวน	๑๔	กระวีกระวาด	๒๓
กระไต่แก้ว	๔๕	กระลั่ง	๑๔

กระสับกระส่าย	๒๓	ก้วยเตี่ยว	๕๙
กระสา	๙	กวิามเล้าลู่ก้ออื่น	๒๗
กระหิม	๑๒	ก้อก	๖๖
กระแห	๑, ๑๐	ก้อง	๔๑
กระโห้, กระโห้	๑, ๑๐	กอบ	๖๓
กระอ้อกระอ่วน	๒๓, ๓๔	ก้อ	๕๑
กรับ	๑๖	ก้อหย่า	๕๑
กราบ	๑๖	กุกุก	๑๒
กราย	๑	ก้อง	๕๓
กรูจ	๑๖, ๑๘	ก้อง	๕๓
กรูจส์สาร	๑๖	กไฏ	๕๑
กรูจถูลุง	๖๗	กะจิ้น	๖๔
กฺลง	๖	กะตาม	๖๓
กฺลด	๑๘	กะตาว	๖๕
กฺลน	๖	กะที	๕๖
กฺลส์	๑๘	กะทุย	๕๗
กฺล่อง	๖	กะพง	๑
กฺล่อม	๑๕	กะแม่ม	๖๓
กฺล่อน	๖	กะเมาะ, ตะเมาะ	๖๔
กฺลัมพัก	๑	กะม้าย	๖๕
กฺล้าพาก	๑	กะลา	๑๒
กฺล้า	๑๕	กะโล่	๙
กฺล๊ะ	๖๓	กะโหลก	๙
กฺลับกลอก	๒๔	กั้งหัน	๑๘
กฺลาว	๖๕	กั้นผม	๑๘
กฺลู่	๕๑	กาจ	๑๗
กวน	๑๘	กาน	๔๓

กาล	๑๘	ไก่อ	๒๐
กาด	๔	โกส	๕๕
กาดาก	๔	โกฏ	๑๐, ๓๕
กาแห	๑๐	โกฏตริ	๓๕
กาโ	๑, ๑๐	โกฏจรมุ	๓๕
กิง	๖	โกลน	๓๑
กั้ง	๓, ๕๔	โกระ	๕๖
กิว	๕๕	โกะ	๖๔
กีกก้อง	๔๑	เก้ะ	๖๓
กึด	๕๓	เกราะ	๕๖
กุง	๕	เกอร์เบา	๕๙
กุญ	๒๐	เก้อ	๕๑
กुर	๑๘	เกิด	๕
กุกข์	๕๙	เก้วเหี้ยตะโกัด	๖๓
กุก	๒๐	เก็ด	๕
กุนจาบ	๗๑	เกยลา	๑๓
กูร	๑๘	เก็ก	๖๔
ไก	๖๗	เกฎา	๖๕
โอง	๓๓, ๕๓	เกี้ยะฮุ๊บ	๖๔
โอง	๕๓, ๕๕	เกี้ยะฮิม	๖๕
โอง	๑๘, ๖๓	เกรียก	๒๗
โองจาบ	๗๑	เกรียล	๑, ๑๒
โองเจือ-อหวน	๕๓	เกชียณ	๑๑
โองหนาน	๕๓	เก้ง	๖
โอร	๑๘	เกณฑุ	๕๖
โอร	๖๔	เกตุ	๕๖
ไก่อ	๒๐	เก้ว	๕๕

เกส	๕๖	ขุทนต์ทุก	๑๓
แกะ(สัตว์)	๔๗	ขุทนต์	๒
แกะด	๕๖	ขุทนต์	๒
แก่น	๕๖	ขุทนต์	๒
แกะสี	๕๖	ขุทนต์มุต	๗๑
แกะบร	๔๗	ขุทนต์มุต	๗๑
แกะบรผุฐว	๔๗	ขุทนต์บายสุรา	๗๑
แกะบรมาตจู่ร้าง	๔๗	ขุทนต์ตาน	๕๒
แกแล	๑๒	ขมวน	๑๘
กักลิ่ง	๑, ๑๓, ๒๒	ขุมวร	๑๘
กัโปรง	๑๐	ขม้ง	๔๓
กับุก	๑๐	ขม้งธนู	๔๓
กัฟิงพวย	๑๒, ๒๒	ขม้ง	๔๓
กัณาน	๑๙	ขมมาน	๔๓
กัโรล	๓๑	ขมมานธนู	๔๓
กัซรวจ	๑๒, ๑๘	ขมมานพระเกส	๔๓
กันั้นล	๑๙	ขมมีขม้น	๒๓
กัรารล	๑๘	ขมุต	๑๒
กัฟัด	๑๘	ขยยะแขยง	๒๐
กัพูช	๑๘	ขริง	๕๒
		ขริงเคุรา	๕๒
ข		ขลลา	๖๓
ขุจาดขุจาย	๒	ขลลาขุมุ	๖๓
ขุจาย	๖๖	ขลลาลมุง	๔๙
ขุชาย	๑, ๒, ๑๐	ขลลิบ	๗
ขชิง	๒	ขลลุม	๗
ขทง	๑๓	ขลลย	๑๕

ขลุ่ย	๑๕	ขุง	๕๕
ขวาม	๘	ขุนต้างก้อง	๕๓
ขวิด	๑๔	ขุนต้างตั้น	๕๒
ขุสาจ้	๒	ขโมต	๑๒
ขุสีบเขุสียว	๒๔	เขิง	๖๕
ข้อ	๕๑	เข	๕๖
ข้อมือ	๕๑	เขว	๓, ๕๔
ขาก	๖๕	เขวฮ้าม	๓, ๕๔
ข้าง	๕๗	แข	๘
ข้างคูปุง	๕๗	แขนง	๕๘
ข้างตั้น	๕๗	แขยง	๒๐
ขาด	๕๔	เขทีย	๑๐
ขาดตั้น	๕๔	เขี้ยว	๓, ๕๔
ขาดทุน	๕๔	เขี้ยวหมุดัน	๕๒
ขาดย้อก	๕๔	เขื่อน	๘
ขาด	๕๔	เขื่อน	๘
ขาดเหม้ม	๕๔	ไไขกึ่งกำ	๗๑
ขาดทุน	๕๔	ไไขจระเข้	๗๑
ข้าวต้มลูกโยน	๔	ไไขนกกกระจาบ	๗๑
ข้าวตาก	๔		
ข้าวโพด	๖๒	ค	
ขาม	๘	คง	๑๖
ขิง	๕๖	คุครีก	๒๕
ขิม	๑๖	คุครีกคเคฺรง	๒๕
ชี	๕๖	คช้	๑๘
ชีแขนงปาก	๕๘	คค	๑๘
ขุง	๕๕	คฺรญุง	๑, ๒

			๗๙
คุรุฮิม	๖๕	คัย	๕๑
คุริก ๑	๒๕	คัต	๕๔
คุริกครั้น	๒๕	คะเน	๑๘
ครั้นเครื่อง	๒๕	กายจ	๖๕
เครื่อง	๕๒	คิต	๕๓
เครื่อง	๕๒	คิต	๕๓
เครื่องมาส	๕๒	คิกคัก	๒๕
เครื่องเกลงแฮส	๓๒	คืด	๕๓
เครื่องเกลงหญญ	๓๒	คีนไซ	๕๙
เครื่องสมุล	๕๒	คูก	๖๔
เครื่องน	๓๑	คุยทาว	๕๙
क्रमเครื่อง, คลุมเครื่อง	๒๙	คูนาย	๕๙
ครำ	๑๑, ๑๒	คูก	๓๕
ครำครำ	๓๒	คูกมซูล	๓๕
ครำครำ	๓๒	โคก	๔๘
เครจ	๑๘, ๓๑	คั้ง	๕๓, ๕๕
เครง	๒๕	คั้ง	๕๕
คเครง	๒๕	คั้งป้า	๕๕
คโครก	๒๒	โคน	๑๘
คล	๑๘	โคน(หมากรุก)	๑๘
คลัง	๗	โคนร้นัง	๗๑
เคลื่อน	๓๑	โคนร์บายชุรา	๗๑
เคลงโคลง	๗	โคนร์ลุมุต	๗๑
เคล็ด	๑๘, ๓๑	โคล	๑๘
คววม	๘	เค็ง	๕๒
คลุ่ม	๗	เค็ง	๕๖
คอ	๕๑	เคุนร	๑๘

๘๐

แก่ง	๖๕	เง่งป่า	๔
ค่านิต	๕๓		
ฅ		จ	
ฅมมาต๋ขมี	๒๓	จก	๕
ฅล้ง	๗	จง	๓๘
ฅลึบ	๗	จงเกียง	๑๐
ฅลู่	๗	จงแหวส	๓๘
ฅลงโหลง	๗	จงโกรท	๓๘
ฅ้อง	๑๖	จงไฏ	๓๘
ฅินฉาย	๕๙	จงเมตู่รี	๓๘
ฅิม	๑๖	จงวาก	๑๘, ๒๐
ฅยฉาย	๕๙	จงห่าน	๓๗, ๖๔
ฅเญซาก	๕๓	จจก	๑
		จจก	๑
ง		จจตุต	๒, ๑๐
งัว	๖๔	จต	๑๘
งัวเจีย	๒๗	จนุทหน	๔
งา	๑๖	จนุทล	๑๘
งาน	๑๗	จป	๖๕, ๖๖
งาบ	๔๓	จปกาบ	๕
งายมาต	๔๕	จปาก	๑๑
งาร	๑๗, ๑๘	จปาบ	๕๐
เงียง	๔	จปาร	๕๐
เงียงจุก	๔	จบุก	๑๓
เงียงจุมวก	๔	จมูรงจมูเร็น	๔๑
เงียงสนทูก	๔	จมูก	๙, ๑๑

			๘๑
จรรก	๑๑	จงตั้ง	๓๘
จรรวจ	๑๑	จงที่	๓๘
จรรวด	๑๒, ๑๘	จืด	๖๓
จรรวล	๑๑, ๑๘	จะกวด	๙
จรร้ง่าง	๒๒	จะกละ	๗๑
จรรจรัส	๔๑	จะเข้	๑๖
จรรพะ	๒๒	จะมู่หี	๖๓
จรรมุ้ะ	๙, ๑๑, ๖๓	จะน้าม	๖๔
จระเข้	๑๖		
จรัส	๔๑	จั้งจั้ง	๒๒
จรัส	๔๑	จัด	๑๘, ๒๔
จรรล	๔๑	จับจ่าย	๒๔
จรรล'	๔๑	จั้น	๕๒
จรรล	๔๑	จั้น	๕๙
จรรลจรรล'	๔๑	จันทัน	๑๘
จรรว	๖๕	จาก	๒
จรรง	๔๑	จาง	๖๓
จรรงกลีน	๔๑	จาท'	๒๔
จรรงกำบิต	๔๑	จapie	๑๖
จรรงใจ	๔๑	จาปุ๊ก	๒๒
จรรน	๑๙	จาบจ่าย	๒๔
จรรนมุข	๔๔	จาบมาต'	๔๕
จรรรียง	๒๑	จาน	๓๒
จอก	๕	จานจก	๓๒
จอบ	๕	จานเซ็ง	๓๒
จง	๓๘	จานเทียบ	๓๒
จงจำ	๓๘	จ้าน	๕๒

จ้านต้อ	๕๒	แจจรง	๑๑
จ้านต้อเหลว	๕๒	เจ็ยะเนะห์	๖๕
จาส่	๑๘	เจ็ยะโฮน	๖๔
จาย	๒๔	เจ็ยม	๔๗
จ่าย	๒๔	เจ็ยน	๑๘
จั้งจก	๑	เจ็ยร	๑๘
จัญเจ็ยน	๕๙, ๖๔	เจา	๖๓
จัญเจ็ม	๔๙	จเจา	๑
จิตุด	๖๓	จ้งง	๓๘
จิตุดขม้าง	๔๓	จ้งงไฏ	๓๘
จิตุดลู่	๓๗	จ้งงเส็ยม	๖๖
จिनจिन	๕๙	จ้งน้ำ	๓๘
จี่	๘	จ้งก่	๒, ๑๐
จี่	๕๘	จ้งเวียง	๒๑
จี่ม	๔๙	จ่า	๓๑, ๓๒, ๓๘
จู้จ	๑๘	จ่าน้ำ	๓๘
จุมปู้ก, กะจุมปู้ก	๒๒	จ่านอง	๓๘
จู่	๓๘	จ่าเมเว็ยน	๓๒
จู่จาย	๓๘	จ่าขญ่ผง	๓๒
จู่จิตุด	๓๘	จ่าทวาร	๓๒
จู่ทูก	๓๘	จ่ามุทะ	๓๒
จู่ใจ	๓๙	จ่าจิตุด	๓๒
เจ็งม่า	๔๖	จ่าพรรษา	๓๒
เจ็ดจ่า	๔๑	จ่าคูก	๓๒
เจ็อ-อตัน	๕๒	จ่าเป็น	๓๒
เจ็อ-อฮัดเจ็อ-อหาน	๕๓	จ่าใจ	๓๒
เจ็ด	๖๓	จ่าจอง	๓๒

			๘๓
ณ		นึ่ง	๑๖
ณงน	๑๘	นิต	๘
ณงส์	๑๘	นุ	๑๘
ณนวน	๑๔	นุ	๑๘
ณนวน	๑๔	เนย	๘
แฉ่ง	๕๘	เนียด	๘
ณหน้า	๖๔	เนียง	๘
ณบ	๗	เนียบ	๘
ณพ่ง	๑, ๒	น้า	๖
ณพิน	๑, ๑๐		
ณมบ	๔๒	ช	
ณมวก	๑๓	ชงโค	๔๖
ณลง	๘	ชน	๑๘
ณลง	๘	ชนะ	๗
ณลาก	๒๒	ชนาง	๘
ณลาม	๑	ชรำ	๑๑
ณลิม	๒๒	ไชร	๑๑, ๖๔
ณลียวณลาด	๘	ชล์	๑๘
ณลียวณลาด	๘	ชวญขาด	๕๔
ณลณลา	๒๓	ชวย	๘
ณวัดเจวียน	๘	ช้วย	๘
ณวัดเจวียน	๘, ๒๔	ชอบ	๗
ณเวียสณวาท	24	ชะมด	๑๘
ณยิต	๒๖	ชะอม	๑๓
ณบ	๑๖	ชัก	๕๓
ณน	๓๗	ชักโครก	๒๗
ณาโคก	๔๘	ชัด	๕๓

๘๔

ขับ, ขับ ๑	๕๗	เขิน	๕๖
ขับ	๑๘	เข็ง	๔๕, ๕๗, ๖๓
ขับ	๕๙	เข็งกูราน	๔๖
ขับ	๘	เข็งการ	๔๖
ขับ	๘	เข็งแกอก	๔๕
ขับ	๘	เข็งโค	๔๖
ชา	๕๒	เข็งฤกร	๔๖
ชาก	๕๓	เข็งเทิน	๔๖
ชาน	๕๒, ๕๙	เข็งเทียน	๔๕
ชาบ	๕๗, ๕๘	เข็งพาน	๔๕
ชายกระเบน	๒	เข็งมา	๔๖
ชี	๘, ๕๘, ๖๐	เข็งสกา	๔๕
ชี	๕๙	เขย	๘
ชิงจก	๑	เขื่อ	๘
ชิม	๖๓	เขื่อ	๘
ชีร	๖๐	เขือบ	๕๗, ๕๘
ชีรุกรหม	๖๐	เข็ด	๕๖
ชีรณ	๖๐	เข็น	๕๖
ชีรนางวง	๖๐	เข็ด	๕๖
ชีรสิ่งลาเก	๖๐	เข็น	๕๖
ชีรส	๖๐	ข้า	๖
ชีรองกาม	๖๐	ข้าแหละ	๒๒
ชิน	๕๖		
ชุด	๗	ช	
ชุน	๑๘	ชก	๖๓
ชูล	๑๘	ชกสะเก๊ะ	๖๓
เชิงตะกอน	๔๖	ชบป็นลีนหาย	๔๕

ชอ	๑๑	ฉุต	๗
ช็องกุมเรี่ยะสัณนิยุม	๗๑	เฉอ	๖๔
ช็อมบัวดช็องกุม	๗๑	เฉ็โกง	๕๓
ชะเก๊าะ	๖๓	เฉ็ตาน	๕๒
ชะเอ็ด	๖๖		
ชัต	๕๓		
ชัว	๖๔	ญ	
ช่า	๖๗	ญ่ม	๗
ชี่เป	๗๑	ญัรมาตญัรก	๔๕
ช็ือ	๕๖	แจ่ง	๗
ชุก	๕๔	ญ่า	๗, ๖๗
ชุกหน้า	๕๔	ญ่า	๒๖
เชิง	๑๑	ญาญี่	๘
เซอะลั	๕๙	ญาไสพโกฏบ	๖๗
เซง	๕๙		
เซ้ง	๕๙	ฎ	
เซ็ตะรอ	๖๔	ฎกขิม	๔
แซะห์	๖๓	ฎกคำ	๔
		ฎกจันทน์	๔
ฉ		ฎกไม้	๔
ฉนะ	๗, ๖๕	ฎง	๕
ฉนาง	๗	ฎงกร	๑๐
ฉมุส	๑๘	ฎงโก	๑๐
โฉมะ	๖๔	ฎงโพร	๕
ฉาน	๖๑	ฎงหิต	๑๓
ฉาม	๖๓	ฎนลาบ	๑๒, ๒๑
ฉีพะ	๔๖	ฎาง	๗

ฎาจ๋	๑๘, ๖๕	ฎานโอง	๔๕
ฎาส	๕๐	ฎายาม	๔๕
ฎี	๕๕, ๖๔	ฎีรเนง	๔๕
ฎีซุง	๕๕	ฎีสฎำ	๖๓
ฎุ	๑๘	ฎุสรต	๓๓
ฎุจ	๑๘	ฎุสนา	๔๕
ฎอม	๕	ฎุฤตสี	๔๕
ฎอมฎุง	๕		
ฎอยสาร	๑๘	ฒ	
ฎะ	๖๓	ฒล	๑๖
ฎีล	๕๐		
ฎีม	๗, ๖๔	ณ	
ฎีมรกำ	๖๔	ณาย	๘
ฎีมคริล	๖๐	ณ	๕๔
ฎีร	๗, ๑๘	ณณ	๗
ฎีรเลงสบาย	๓๖	ด	
ฎุรฎาส	๑๘	ดอกรเข้ม	๔
ฎุล	๑๘	ดอยจุ	๖๕
ฎุบ่น	๑๙	ดอมไพร	๕
ฎุซุงมุล	๕๑	ดัดผทม	๕๐
ฎำ	๖๙	ด่าง	๗
ฎำทีก	๖๙	ดารา	๖๐
ฎำบาย	๖๙	ดินประสีว	๑๓
ฎุ	๔๖, ๖๓	ดื้อดิ่ง	๒๗
ฎุแกว	๔๕	ดุง	๑๘
		ดุ่น	๑๘
ฎุตรพาจ	๔๕	โดก	๕๖

โต๊ด	๖๕	ตันรัง	๒
โตม	๕	ตันละหุ่ง	๓
โตมไพโร	๕	ตันสมอ	๒
โตยสาร	๑๘	ตันสะเดา	๕
เตียรดา๒	๑๘	ตันสัก	๔
เติน	๗	ตุบาล่	๑๘, ๓๓
เติม	๗	ตุบาล่กิน	๓๓
เต็ด	๑๘	ตุบาล่เก็ยง	๓๓
เตน	๑๘	ตุบาล่บัก	๓๓
		ตุบาล่บูก	๓๓
ต		ตุบาล่บูกสลา	33
ตกต่ำ	๕๐	ตบุง	๕๗
ตกยาก	๕๐	ตมรวต	๑๙
ตกสุลุด	๓๖	ตัม	๕๖
ตงกร	๒๐	ตัมกะปี	๖๗
ตงเกียบ	๑๐, ๒๐	ตัมปลาว่า	๖๘
ตัน	๕๖	ตรม	๓๒
ตันกก	๒	ตรวจ	๑๙, ๓๑
ตันกระทิง	๒	ตุรวต	๑๙, ๓๑
ตันจาก	๒	ตุรวตการ	๓๑
ตันกระชาย	๑	ตุรวตจาน	๓๑
ตันกระเบา	๑	ตุรวตพล	๓๑
ตันกล่มพัก	๑	ตุรวตบุญชี	๓๑
ตันเตย	๑	ตรวน	๑๘
ตันตะขบฝรั่ง	๑	ตุรสี	๖๗
ตันตะแบก	๑, ๔๒	ตรอก	๑๑
ตันพะยุง	๑	ตุรกูล	๙

ตุรกวาด	๙, ๖๓	ตอย	๖๔
ตุรคาก	๓๕	ตโปก	๓๕
ตุรพ้าง	๙	ตะกอ	๒๐
ตุรหប់	๒๔	ตะกวด	๙
ตุรหប់ตุรพิน	๒๔	ตะกอน	๑๐, ๒๒
ตุรโปก	๓๕	ตะกั้ง	๑๑
ตุรโปกมธุล	๓๕	ตะโก	๑๐
ตุรโปก	๙	ตะเกียง	๑๐
ตุรแบก	๔๒	ตะเกียบ	๑๐, ๒๐
ตุรแบกไฟ	๑, ๔๒	ตะแกรง	๑๑
ตุรแพงแกง	๙, ๓๕	ตะเกาะ	๖๔
ตุระกูล	๙	ตะคิว	๙
ตุระพั้ง	๙	ตะนอม	๖๔
ตุริน	๖๐	ตะนอมชุก	๖๔
ตุรีเวียด	๕๗	ตะนอมเลี้ยะกอม	๖๔
ตุรีฉิงสุกร	๖๘	ตะบัน	๑๘, ๓๕
ตุรีผาต์	๖๘	ตะพาย	๑๐
ตุรีสุรส์	๓๓	ตะเพียน	๑๐
ตุรุมมาต์	๔๕	ตะโปก	๓๕
ตลป	๒๔	ตะรือ	๖๔
ตลปตะแลง	๒๔	ตะราง	๑๖
ตล็บ	๑๒, ๒๑	ตะล่อมป้อม	๒๒
ตุลุม	๑๒	ตะลึงปลิง	๑๑, ๒๒
		ตะแลงแกง	๙, ๓๕
ต้อน	๕๖	ตะแหมะแขะ	๒๒
ต้อม	๕๖	ตั่ง	๒๔
ตอม	๖๔	ตั่งมตั่งเซ่ง	๕๓

			๘๙
ตั้งวันตั้งคืน	๕๓	ตุงปิง	๓
ตั้งหลาย	๕๓	โตกย้าย	๕๐
ตั้ง	๕๒	โตกย้ายลำบาก	๕๐
ตั้ง	๕๒	โต๊ะ	๕๑
ตั้ง	๕๒	เตาะห้	๖๓
ตั้ง	๖๓	เตาะแตะ	๓๔
ตั้งสูตอม	๖๓	เต็น	๕๖
ตั้ง	๑๖	เต็น	๕๖
ตั้ง	๓	เต็น	๕๐
ตั้ง	๕๒	เต็ม	๕๔
ตั้งแจ	๒๖	เต็ว	๕๖
ตั้งสูยิต	๒๖	เตว	๑๕
ตั้ง	๖๐	เตวระ	๔๘
ตั้ง	๑๖	เตวระแขสูตาเข	๔๘
ตั้ง,ตั้ง	๑๖	เตวระจ่าปี	๔๘
ตั้ง	๕๐	ตั้งนิะ	๕๐
ตั้งเตียน	๕๐	ตั้ง	๒๔
ตั้ง	๕๐	ตั้งบถ	๑๙
ตั้งเก็ยล	๕๐	ตั้งรวจ	๑๙
ตั้ง	๕๙	ตั้งหนิ,ตั้งหนิ	๕๐
ตั้งโหลง	๕๓	ตั้งถน	๖๐
ตั้ง	๕๖, ๕๐		
ตั้ง	๕๖	ถ	
ตั้ง	๕๑	ถกร	๔๖
ตั้ง	๔๔	ถงมวน	๖๖
ตั้ง	๖๕	ถงย่ต	๖๖
ตั้ง	๓	ถงยิบ	๖๖

กฤนิตกฤนม	๒๔	ททิม	๒๑
กฤนิม	๗	ทนาย	๘
กฤพิน	๑, ๗	ทนุเล	๒๐
กฤม	๖๔	ทนุลาป'	๑๒
กฤมตาน'	๕๒	ทุร	๑๑, ๖๔
กฤมิ่งทิ่ง	๒๒	ทุรม	๓๒
กฤย	๘	ทุรมขุลวน	๓๓
กฤลิ่ง	๘	ทุรมแม	๒๗
กฤลิ่ง	๘	ทรวง	๑๑
กฤวาย	๘	ทुरुง	๑๑
กฤวาย	๘	ทुरुง	๑๑
กฤย	๘	เทริ่ง	๑๑
กฤณาย	๘	ทุราบบาย	๖๖
กฤาด	๑๘	ทุราบลูง	๖๖
กฤาส	๑๘	ทุราบลาซ	๖๖
กฤาส'	๖๔	ทุราย	๒, ๑๑, ๑๓
กฤน	๑๖	ทุราย	๒, ๑๔
กฤก	๕๖	ทลาย	๘
กฤน	๑๖	ทुरुลิ่งทิ่ง	๑๑, ๒๒
กฤอก	๕๖	ทอดมัน	๑๒
กฤม	๕๔	ทอดแหง	๕๘
กฤมบาย	๕๔	ทะนุถนอม	๒๔
กฤง	๖๔	ทะยานใจ	๖๑
		ทะลาย	๘
ท		ทะลู่	๘
ททา	๑๐	ทะเล	๒๐
		ทะห์	๖๔

			๙๑
ทั้งหลาย	๕๓	ทัญญูเจริญมฺข	๔๔
ทับทิม	๒๑	ทํนุก	๑๘
தாக	๓	ทํนุกบมฺรุง	๓๙
ท่าตีน	๕๗	ท่าง	๕๓
ทาน่หน้	๒๘, ๒๙	ท่างนะท่างโนะ	๕๓
ทาบมฺข	๔๔	ท่างหลาย	๕๓
ทิจเตียน	๕๐	ท่างอัส	๕๓
ทิตเตียน	๕๐	ท่างพาย	๕๓
ทิตเทียน	๕๐	ท่านุ	๑๘
ทิส	๕๙	ไทร	๑๑
ทีโลก	๔๘	เทา	๕๖
ทีก	๖๘	เทาจฺจะ	๓๘
ทีกกก	๖๖		
ทีกเคฺรื่อง	๕๒, ๖๘	ธ	
ทีกนำพุริก	๖๘	ธฺยาน	๖๑
ทีกมฺข	๔๔	ธฺยานจิตฺต	๖๑
ทุ่ม	๔	ธฺยานเทา	๖๑
ทฺย	๕๗	โธล	๒๒
ทฺยบฺหรี	๕๗		
ทูกโกฏฺง	๓๕	น	
โตน	๑๘	นกกระเรียน	๑
โทล	๑๘	นกกระสา	๑
โทะ	๕๖	นอม	๖๓
เท	๑๘	นางนก	๒
เท,เทะ	๕๖	โงเกเขว	๓, ๕๔
เท็จ	๔๘	โนม	๖๓
เทร	๑๘	เนื้อทราย	๑๑

เนื้อสมัน	๕	บนุแลเก็รียม	๖๘
เน่งไก่	๖๗	บนรุง	๓๙
เนาะ	๕๔	บรจบ	๖๕
แน	๕๔	บรจ	๓๙
แนผูลว	๕๔	บรล	๓๗
แน่นอน	๗	บอดี	๖๐
นัครก	๖๖	บอวน	๖๐
น้ำพริก	๕๒	บักหุ้ง	๔๒
น้ำพริกจิ้ม	๓๘	บักหุ้งเทศ	๔๒
เนาเสีโคก	๔๘	บักหุ้งสา	๔๒
		บั้งเอิญ	๔๑
บ		บัต	๖๐
บง	๕๘	บั้นลาย, ม่านลาย	๖๕
บงก	๔๙	บั้นหอย	๖๙
บงกานไฏ	๔๕	บางปะกง	๔๙
บงจำแฉง	๕๘	บ้านแพ	๔๙
บงเรียน	๓๙	บายปงบองกาย	๗๑
บงโอง	๒๐	บายสุรว	๓๓
บงเวีล	๔๑		
บญจ	๓๙	บุกลหุ้ง	๔๒
บญจธาตุ	๓๙	บู้	๒๐
บญจจะฏนลาบ	๓๙	บุญ	๒๐
บญจจะบญโจล	๓๙	บุญบาญ	๒๐
บญจบ	๖๕	บุญมาต	๒๐
บญจบเรีอง	๖๕	เบีก	๕๘
บนุแล	๖๘	เบี	๖๐
บนุแลสุรส	๖๘	เบีหวัด	๖๐

เบี้ยวตสุ	๖๐	ปม	๖
เบี้ยวตสุร์	๖๐	ปรุกา	๑๑
เบ็ด	๕๖	ปรุก่าง	๑๑
แบก	๔๗	ปรุกาวตปรุณ่าง	๒๓
แบกกุก	๔๗	ปรุขง	๑๑
แบกกุบาล	๔๗	ปรุกาวตปรุระขัน	๒๓
แบกแขวง	๔๗	ปรุขบ	๑๑
แบกค้ณิต	๔๗	ปรุคัวร์	๙
แบกจ้เณะ	๔๗	ปรุจบปรุแจง	๒๔
แบกเฐีส	๔๗	ปรุจ่า	๓๘
แบกสามคู้	๔๗	ปรุระจ่า	๓๘
บ้ผลาญ	๑๙	ปรุฎาบ้	๙
ใบกระเพรา	๖๐	ปรุระด้บ	๙
ใบตง	๓, ๕๔	ปรุธาบ้	๑๑
ใบแมงลัก	๖๐	ปรุระห้บ	๑๑
ใบโหระพา	๖๐	ปรุณิงปรุนง	๒๔
		ปรุฎิตปรุฐี	๒๓
ป		ปรุย้ตุน	๖๑
ปุกาว, กาว	๖๔	ปรุระห้ด	๖๑
ปง, ป้าง	๗๑	ปรุย้ตุนอนนุฎาต	๔๕
ปงกรอเปอ	๗๑	ปรุเสีร	๑๙
ปงจาบ, ป้างจาบ	๗๑	ปรุระเสริฐ	๑๙
ปงบ้องกวย	๗๑	ปรุศสุต	๑๙
ปงแบก	๗๑	ปรุรอบ้	๖๔
ปติ	๖๐	ปรุหิต	๑๒
ปด	๔๘	ปรุระกาย	๑๐
ปตุร	๖๐	ปรุระคบ	๑๑, ๔๓

ประกอบประหม	๔๓	โปรยข้าว	๓๗
ประคอง	๑๑	โปรส	๑๘
ประจำ	๑๐	เปรียญ	๓๙
ประณีตบรรจง	๒๔	เปรียน	๓๙
ประดิศประดอย	๒๓	เปรม	๖๐
ประทับ	๑๑	เปรม	๖๐
ประทุน	๑๐, ๑๘	ปุรแปล	๑, ๒, ๙
ประล	๓๗	ปละตีน	๕๗
ประหม	๔๓	ปลากะทิง	๒
ปรับทุกซ์	๓๓	ปลากะเบน	๑, ๒
ปรากฏ	๑๗, ๕๕	ปลากะโห้	๑
ปร่าง	๔๘	ปลากะราย	๑
พฺราน	๖๔	ปลาตะเพียน	๑
พฺราប់	๓๓	ปลาเห็ด	๑๒
พฺราប់ไถล	๓๓	ปลาอุก	๑๒
พฺราប់ผล	๓๓	ปลิ้น	๒๔
พฺราប់สุขทุกข	๓๓	ปลิ้นปล้อน	๒๔
พฺราส	๑๘	ปลิง, ปลิงบก	๓
พฺราศ	๑๘	ปลุก	๕๐
พฺริง	๓๗	ปาก	๕๓, ๕๕
พฺรุง	๓๙	ปลศต	๑๙
พฺรุงขลวน	๓๙	ปล้ำจวบ	๕๐
พฺรุงเคื่องผทะ	๓๙	ปล้ำ	๕๐
พฺรุงนึ่งเทา	๓๙	ปวร	๖๐
พฺรุงสมารตี	๓๙	ปอกระเจา	๑
พฺรุษ	๓๗, ๓๙	ปอญ	๖๕
โปรด	๑๘	ป้อม	๖

บ้อม่าย	๖๕	ปเปา	๒๑, ๒๔
ปะกง	๔๙		
ปะทุ	๕๖	ผ	
ปะแล่ม	๘	มุกา	๔๗, ๖๔
ปักเป้า	๒๑, ๒๔	มุกาจุนท์	๔๗
ปากกา	๑๑	มุกาเจก	๔๗
ปากไก่	๑๑	มุกาเฒ่า	๔๗
ปาฉา	๑๕	มุกาญุก	๗๑
ป่าช้า	๑๕	มุกาอบิล	๔๗
ปี่	๑๖		
ปี่บงกุส	๑๖	มุกาโรย	๓๖
ปี่อ	๑๖	มุกาเตตรง	๔๗
ปี่อ้อ	๑๖	มุกาย	๑๐
ปี่ฉน	๑๖	มุคาบ่	๔๓
ปี่ง	๕๒, ๕๕	มุค้ำ	๑๐
ปี่งอิ่ง	๕๒	ผง	๘, ๕๑, ๕๕
ปู้ย	๕๓	ผง	๘, ๕๑, ๕๕
ปู้ยพุกพุก	๕๓	ผง	๔๓
โป๊ก	๕๓	ผงบาย	๔๓
		ผงฎีส	๕๑
โป๊กโนก	๕๔	ผจญ	๑๘
เปื่อย	๕๓	มุจาญ	๑๘
เปิด	๕๘	มุจิตมุจ่ง	๒๔
เป	๗๑	มุทะ	๓๐
		มุทะครำครา	๓๒
แบ้น	๑๕	มุที	๑๐
เป็นหม้าย	๖๕	มุทุร	๑๘, ๑๐

ผลาญ	๘, ๑๙	ผี	๖๔
ผลาญ	๘	ผีกระสือ	๔๒
ผลู	๓๑	ผีปอบ	๔๒
ผลูเกี๋ยง	๓๑	ผุ	๕๓
ผลูปี	๓๑	ผุก	๕๓
ผลุง	๘	ผุย	๕๓
ผลง	๘	ผุด	๑๘
ผลงเฝือรวย	๔๐	ผุส	๑๘
ผลาย	๖๖	ผุงผาง	๘
ผอก	๖๘	โผงผาง	๘
ผอกกพีส	๖๘	ผอญ	๔๑
ผอง	๕๑, ๕๕	ผอิล	๔๑
ผองคำ	๕๑	ผ	๘
ผองผอง	๕๑	ผ่	๘
ผองย่าหยยา	๕๑	ผน	๘
ผักชีบางกอก	๖๗	ผ่น	๘
ผักไผ่	๖๗	ไผท	๔๖
ผักแพว	๑๔	ไผทเมฆ	๔๖
ผากุราบ	๑๕	ผา	๘
ผ้ากราบ	๑๕	ผ่า	๘
ผ้าขนหนู	๔๖		
ผ้าบังสุกุล	๕๐	ผ	
ผาปา	๑๕	ผีล้ามะลอก	๒๘, ๗๑
ผ้าป่า	๑๕		
ผามวง	๑๕	พ	
ผ้าม่วง	๑๕	พง	๗๑
ผ้าสังคม	๗๑	พงกรเพี	๗๑

พงจวบ	๗๑	พลาต	๘
พงบงกวย	๗๑	พลุ๊ก	๕๐
พงแบก	๗๑	พลุ	๑๓
พนุไล	๑๒, ๒๑	พวก	๕๓, ๕๕
พนุลา	๑๓	พวน	๑๘
พนุลีโพรง	๓๑	พวร	๑๘
พพาร	๑๒	พะอง	๒๐
พแพ	๑๒	พังพาน	๑๒
พรม	๓๑	พีย,เพีย	๕๗
พรม,เจียม	๔๗	พิ่ง	๕๒, ๕๕
พุรลบ	๑๒	พึ่ง	๕๒, ๕๕
พุรลป	๒๑	พึ่งคินิตเค	๕๒
พุรห่	๖๘	พึ่งบุญเค	๕๒
พุรห่กนตรี	๖๘	พึ่งพิ่ง	๕๒
พุรห่กัรรา	๖๘	พุก	๕๓
พระพนุลา	๑๓	พุดสะ	๕๓
พระพนุลากิล	๑๓	พุกผูก	๕๓
พระสุรเสียง	๕๑	พุย	๕๓
พุราตปุราส	๓๑	โพะ	๔๖
พุราตปุราก	๓๑	โพะโค	๔๖
พุราน	๖, ๖๔	โพต	๖๒
พลบ	๑๒, ๒๑	โพตปฺร่าง	๔๘
พลั้ง	๘	โพตา	๖๒
พลัดพราก	๓๑	โพรง	๓๑
พลับพลา	๑๓	โพลง	๓๑
พลับพลึง	๑, ๑๓	โพลงน	๓๑
ปลา	๖	เพลิง	๘

เพวีตเพวีม	๒๐	กุล้าง	๘
เพลิตเพลิน	๒๐	เกลิ่ง	๘
เพ็อน	๗	เกลิตเกลิน	๒๐
เพ	๗๑	เกลง	๓๒
เพญ	๖๕	กุลุก	๕๐
เพ็ญ	๑๗	เกลา	๘
เพญมุข	๔๔	กันต	๖๑
แพ	๗๑	กาน	๖๑
แพงพาย	๑๒, ๒๒	กาน้าง	๖๑
แพะ	๑๒	กาน่หลูว	๖๑
ไพร์	๔๒	กุมรา	๖๐
ไพร์โลบะ	๓๐	กุฎฎา	๖๒
ไพล	๑๒, ๒๑	กุต	๔๘
เพลา	๘	กุตกร	๔๘
		เก็อน	๗
ฟ		เก	๔๕
ฟั้นเพ็อน	๖๑		
		ม	
ภ		มกคกบิตจัญเจ็ม	๔๕
ภนุต	๖๑	มกาก	๑๔
ภมรา	๖๐	มเกลี	๑๕
ภย	๕๗	มุซูลโกฎฎง	๓๕
ภร	๔๘	มต	๑๒
ภุลา	๖, ๖๗	มตลิก	๔
ภุลาภฎาม	๖๗	มนุสสุโกง	๕๓
ภุลาภัีส	๖๗	มนุสสุปรั่าง	๔๘
ภุลาต	๘	มมี	๑๔

			๕๕
มมีมมี	๒๗	มะกล้าตาหนู	๑๕
มแม่	๑๔	มะกอก	๑๔
มรุกษ	๑๔, ๖๐	มะกล้าตาช้าง	๑๕
มรุกษณ	๖๐	มะขวิด	๑๔
มูระ	๔, ๑๔	มะชาง	๑๕
มูระเพรา	๑๔	มะดัน	๑๒
มูรักสณ	๑๑, ๑๔, ๖๐	มะดุก	๑๕
มูริกไม	๒๓	มะเม็ย	๑๔
มูรัม, มูร์	๔, ๑๔	มะแม	๑๔
มุลบ	๒๒	มะเมอ	๒๗
มุส่าญ	๑๔	มะปราง	๑๕
มุสุ	๑๓	มะปริง	๑๕
มหาด	๔	มะเร็ง	๔, ๑๔
มหาดไทย	๔	มะระ	๔, ๑๔
มหาดเล็ก	๔	มะสัง	๑๔, ๔๒
มหาดลิก	๔	มะเส็ง	๑๔
มหาดไถ	๔	มังกง	๔๕
มหาพิก	๔	มันนง	๒
มหาไถ	๔	มันแก้ว	๕๕
มหามาตร	๔	มัน	๕๕
มหิมา	๕๕	มาส	๔๖
มหีลตา	๔๖	ม่า	๔๖
มหีมา	๕๕	ม้านั่ง	๑๕
มุหุบโคก	๔๘	มากไฏก	๑๕
มอด	๑๒	มากปราง	๑๕
มะเกลือ	๑๕	มากปริง	๑๕
มะกล้า	๑๕	มากเปรง	๑๕

มากแป้น	๑๕	เมรุญ	๔, ๑๔
มากล่าง	๔๔	เมรุญคงวาล	๑๔
มาต	๔๔	เมทสขม่าง	๔๓
มาตัก	๔๔	เมมาย	๖๕
มาตธีมาตตุง	๔๔	เมุลก	๒๑
มาตเจรีนมาตติจ	๔๔	เมสว	๑๓
มาตริฮิล	๔๔	แมก	๑๗
มานไผทโพะ	๔๖	แม่หม้าย	๖๕
มีด	๕๖	ม่า	๖๘
มุก	๖๓	ไม้สาก	๔
มุข	๔๓, ๖๓	ไม้สัก	๔
มุขการ	๔๔		
มุขงาร	๔๔	ย	
มุขทีก	๔๔	ยอม	๗
มุขทวาร	๔๔	ย่าจ๋า	๑๕
มุขมาต	๔๔	ยาดำ	๑๕
มุข	๑๗	ยาปลง	๔
มุค	๑๗	ยี่หระ	๖๐
มุทะลุ	๒๒	เยียม	๖๕
มุ่น	๕๑	เยยะมุ	๖๔
มุะมุต	๒๒	เยีย	๕๗
มูร	๒๖	แยบคาย	๒๖
มูล	๕๐	แยบยล	๒๖
มูลกสู	๕๐	ยี่	๖๕
โมง	๔	ย่า	๗
โม่ง	๕	ย่าฉวน	๖๗
เมิง	๑๖	ย่าทวาย	๖๗

			๑๐๑
ย่ำยี	๘	รเหยีย, รี้เหยีย	๓๐, ๔๐
		รแหง	๔๑
ร		รอกา'รอรอล	๒๓, ๓๔
รค่าง	๖	รแอดรอด	๒๓, ๓๔
รงาบ	๒๑	รพะระโพะ	๒๓
รฎวปุร้าย	๔๘	ระฆัง	๖
รนุทา	๒๐	ระงับ	๒๑
รบสสุรวย	๓๓	ระทม	๓๒
รโบาย	๓๐, ๖๕	ระทา	๒๐
รโบายนับญจุก	๖๕	ระนาด	๑๕
รโบายะ	๓๐	ระนาดเอก	๑๕
รโบายะรโบาย	๓๐	ระรวย	๔๐
รเมียด	๓๐	ระลอก	๒๘
รม้าง	๒๑, ๓๐	ระลอกแก้ว	๒๘
รลก	๒๘	ระลึก	๒๑
รลกแกว	๒๘	ระหง	๒๑
รลวย	๔๐	ระเหย	๒๕
รลา	๑๒	ระแหง	๑๑
รลาม	๓๐	รั๊ก	๖๐
รลาย	๓๐	รั้งควาน	๑๕
รลือก	๒๑	รั้ว	๑๖
รลือบรล	๒๖	ราญ	๑๕
รลูง	๔๐	ราน	๑๕
รวีรเวียส	๒๓	รานกาน	๑๕
รสาบรสล	๒๓	ริท, รี้	๖๒
รหัง	๒๑	ริทพล	๖๒
รหีม	๑๒	ริ้ว	๖๒

รึก	๕๕	ร้กาลเรห้พล	๔๒
ริง	๒๗	ริงาบ	๒๑
ริงททิง	๒๗	ริงเจก	๒๑, ๓๐
ร็ด	๕๕	ร้ฎวาล	๓๐
รฎญ	๑๘	ร้พง	๓๐, ๔๑
รฐน	๑๘	ร้พงสมุทฺร	๔๑
รฐมเล็ก	๓๐	ร้ลี้ก	๒๑
รฐปไข่	๗๑	ร้เลียง	๒๑, ๓๐
โรคจะไผท	๔๖	ร้ลี้ก	๓๐
โรบอยบันฮอย	๖๕	ร้ล้าง	๒๕
โรย	๓๖	ร้ล้างวงสุ	๒๕
โรยน้ลต	๓๖	ร้เหี้ย	๔๐
โรยน้ บญจุก	๓๖	ร้้าง	๒
โรยรา	๓๗	ร้าคาญ	๑๕, ๔๒
โรยราย	๓๗	ร้าบาญ	๑๕
โรยรายสมุราม	๓๗	ร้้าไว้	๒๓
โรยสุรว	๓๗	ร้้าไร	๒๓
โรล	๓๐		
เรียราด	๓๗	ล	
เรียราย	๓๗	ลก	๒๘
เรียน	๓๕	ลกุต	๖๐
เรีก	๕๕	ลุง	๑๖, ๖๒
เรก	๕๖	ลุงง	๒๒
เรห้พล	๖๒	ลุงา	๖๓
แรก	๕๖	ลุงุแวก	๒๐
ร้ขาน	๑๕, ๔๒	ลน	๓๐
ร้กาล	๔๒	ลนุโลจ	๔๐

			๑๐๓
ลนุโลจลนุลง	๔๐	ลฺยิตลฺย	๒๔
ลุมม	๔๐	ลฺย็ยง	๒๑
ลุมมขุลวน	๔๐	ลฺยลฺยม	๔๐
ลุมมไลม	๒๔, ๔๐	ลฺยิตลฺยอน	๒๕
ลุมี่เลมี่	๒๗	ลฺยิตโลจ	๒๕
ลุมง	๔๙	ลมะม้ง	๒๑, ๓๐
ลุมุด	๗๑	ลมะมอม	๔๐
ลุมุต	๓	ลมะมอมลมะไม	๔๑
ลุมี่ยต	๓๐	ลมะเมอ	๒๗
ลุม่าง	๓๐	ลมะเมอเพ้อพก	๒๘
ลุมี่ส	๑๘	ลมะมุง	๔๙
ลัมล้าง	๒๙	ลมะมุด	๓, ๔
ลลाम	๒๗, ๓๐	ลมะเมิต	๑๘
ลลีมลลाम	๒๗	ลล้าลล้าง	๒๕
ลลวนลลाम	๒๗	ลลลาย	๓๐
ลลหุง	๓, ๔๒	ลลลุง	๔๐
ลลหุงขวง	๔๒	ลลลอก	๒๙
ลลหุงแขญว	๔๒	ลลลวก	๒๐
ลลหุงสี่แผลล	๔๒	ลลลหุง	๔, ๔๒
ลลหึยจิตต	๔๐	ลลลเหย	๒๙
ลลหย	๓๐, ๔๑	ลลลออง	๒๓
ลลยก	๒๘	ลลลเอียต	๒๑
ลลอง	๒๑	ลลลเอียตลลอ	๒๔
ลล็อง, ลลมอง	๒๑	ลลลักต, ลลลข	๖๐
ลลอบ, แลอบ	๒๒	ลลล็บ ๑ ลลล่อ ๑	๒๖
ลลยิต	๒๑	ลลลากุษา	๖๐
ลลยิต	๒๑	ลลลาง	๒๙, ๕๔

๑๐๔

ล้าง	๕๔	แล็ก	๕๖
ล้าง	๕๔	แลบขาย	๒๖
ล้างจาน	๒๙, ๕๔	ล้าง	๒๑
ล้างจิตุด	๒๙, ๕๔	ล้างน้ำสมสาร	๒๑
ล้างไถ	๒๙	ล้าง	๓๑
ล้างบาป	๒๙, ๕๔	ล้างเมื่อ	๔๑
ล้างมูข	๒๙, ๕๔	ล้าง	๒๑
ลาญ	๑๙	ล้าง	๕๐
ลาบ	๖๗	ล้างกลับ	๒๕
ลิ้นไฟ	๔๕	ล้างกลับ	๒๕
ลิบล ๆ	๒๖	ลิบล้าง	๒๕
ลู	๓๗	ล้างโตกย่าง	๕๐
ลูะ	๓๗	ลูเหี้ย	๔๐
ลูก	๕๖	ลูเอียง	๒๑
โล้	๒๒	ลูเอียง	๒๑, ๓๐
โลมโทม	๒๗	ลูฟอง	๓๐, ๔๑
โลบย	๓๐	ลูฟ้ง	๒๑
โลบะ	๓๐	ลูตวน	๓๐
โลบะโลบย	๓๐	ลูเอียง	๒๑, ๓๐
เลียะจิน	๖๔	ลูมะลอก	๒๘
เลื่อง	๓	ลูยอง	๒๑
เลิง	๘	เลา	๔๘
เลิด	๘	เลา	๔๘
เลิศ	๑๘	เลาปูวเถา	๔๘
เล็ด	๘	เล้า	๒๗
เล็ส	๑๘	เล้า	๒๗
เลย	๘	เล้าโลม	๒๗

ว		สงฺคมนาสูตฺรานิยม	๗๑
วงเวง	๔๐	สูญป์	๒๐
วงเวงจิตต	๔๐	สูญป์เสฏฺญง	๒๐
วงเวงผุ่ลฺลว	๔๐	สนฺฏฺวาน์	๑๒
วตฺต	๖๐	เสฏฺฐา	๕
วตฺตสร	๖๐	สด	๑๗, ๑๘, ๓๓
วอย	๖๖	สูตอะห์	๕๖
วังเวงใจ	๔๐	เสดอะ	๕๖
วัด	๑๘	สตีเน	๕๗
วาน์สูย	๕๙	สน	๑๘
วาส์	๑๘	สูนั	๖
วิลมฺข	๔๔	สนม	๖
		สนฺลป	๒๒, ๔๓
ค		สนฺลปสนฺลน	๒๑, ๔๓
คาหไน	๑๖	สนฺลิม	๒๘
คิกฺษา	๕๙	สูนาไฏ	๔๕
คีกฺษา	๕๙	สนุกสนาน	๓๕
เศฺรฐ	๑๙	เสนาะ	๓๖
		สูพาย	๑๐
ส		สบฺบาย	๓๕
ส	๘	สม	๘
สกั	๖๓	สมั	๒, ๑๓
สูฎว	๖๓	สั้ม	๑๖, ๑๗
สกัสูฎว	๖๓	สั้มช่า	๑๖, ๑๗
สกัสูฎวโพร	๓๑	สมพัตสร	๖๐
สงฺกตจิตต	๔๕	สมรวิวจ	๓๙
สงฺแก	๑๑, ๒๐	สมรฺวาล	๓๖

๑๐๖

สมุลาภ	๒๒	สุรวล	๑๘
สมุลโคก	๔๘	สุรวลเกุ๊ยยก	๓๒
สมุลลหุง	๔๒	สุรไพ	๑๖
สมุลาภสำขาน	๒๒	สุรพา	๙
สมอ	๒, ๑๓	สุรวล	๑๙, ๓๖
สมอฝ้าย	๒, ๙, ๑๓	สุรสุรัส	๓๓
สมาจี	๑๘	สุรโมจ	๑๒, ๑๘
สุมาน	๕	สุรเงา	๒๒
สมุต	๑๒	สุรวปฺรียง	๔๘
เสม็ด	๑๘	สลบ	๔๓
แสม	๕	สลบไสล	๒๒, ๔๓
สยดสยอง	๒๐	สลัก	๒๒
สยบ	๒๐	สลักสำคัญ	๒๒
สยอง	๒๐	สุลาบ	๔๓
สุรณุก	๓๒, ๓๗	สุลาบ	๒๒
สุรณุกขุลวน	๓๕	สลิต	๙
สุรณุกจิตต	๓๕	สลึง	๕๘
สุรณุกสุรณาน	๓๕	สุลือบ	๒๘
สุรโณะ	๓๖, ๓๘	สุลือ	๒๘
สุรนุก	๓๖	สุลุต	๓๖
สุรยว	๑๒	สุลุตวรนุฑต	๓๖
สุรมี่	๒, ๙, ๑๓	สุลูป	๔๓
สุรล	๑๘	สุลุกรมวนมาต	๖๙
สุรลิต	๙	เสลา	๙
สุรวย	๓๓	สวณจุบาร	๕๐
สุรวยโชนุก	๓๓	สุวร	๕๑
สุรวล	๑๘, ๓๒	สุวะลาภ	๒๗

			๑๐๗
สระแสดวง	๒๗	สาซุร	๔๘
แสดวง	๘	สาด	๑๘
แสดวง	๘	สามหา	๒๑
สุรัส	๑๗, ๑๘, ๓๓	สาหา	๒๑
สรเสีร	๑๙	สายขนวน	๑๔
ส่อ	๘	สิสุต	๕๙
สู่อ	๑๓	สีมิง	๒๒
สูอบ	๔๓	สุขสมรานุต	๓๖
สูอบมูข	๔๓	สุร	๕๑
สูอาด	๖๕	โสภโคกรก	๒๒
สูอาดสูอาณ	๒๕	โสุมกโคกรก	๒๒
สูอิต	๒๕, ๖๖	โสโคกรก	๒๒, ๒๓
สูอิตสูออง	๒๕	โสุงร	๖๗, ๖๙
สะแก	๒๐	โสุงรพ่งมาน	๖๙
สะบัก	๑๑	โสูน	๕
สะระแหน	๖๐	โสอน	๕
สะลีมสะลือ	๒๘	เสียง	๕๑
สะออง	๒๕	เสียดโพะ	๔๖
สะอาดสะออง	๒๕	เสียวแสยง	๒๐
สะอาดหมดจต	๒๕	เส่อ	๕๖
สะอิดสะเอียน	๒๖	เสาะแสวง	๒๗
สับสน	๒๖	เสะ	๖๓
สับหระอ	๕๐	เสฏฐ	๑๙
สาจ	๑๘	ส่าขาน	๒๒
สาจซุร	๔๘	ส่าเพงร่าพง	๔๑
สาจรลวย	๔๐	ส่ารล	๑๙
สาจเลื่อง	๓	สวดตุสร	๖๐

๑๐๘

สัสาร	๑๖, ๑๗	โหลก	๕๖
สำ	๒๖	เหล็ง	๘
สำลัก	๒๑	เหลาะเหละ	๒๓
		เหล็ก	๕๖
ห		เหล่ง	๑๒
หก	๕๖	หะนาม	๖๔
หญาเขว	๓	หัตตะคาก	๓๕
หญ่าปล้อง	๔	หาญ	๘
ใหญ่	๕๗	หาน	๘, ๕๒
หน่าย	๘	หานกุลลา	๕๒
แหน	๕๔	หาม	๘
แหนต้าง	๕๔	ห้าม	๘
แหนเฮ็ดน้ำ	๕๔	หูก	๕๖
แหนน้า	๕๘	โทก	๕๖
-หน้าหย่ากึ่ง	๕๔	โทะธฺยาน	๖๑
หมุ่น	๕๑	เห็น	๘
ไหมกึ่ง	๕๔	เหิม	๔๖
หุขวานซุ้ย	๕๙	เหิมโพะ	๔๖
หยอง	๒๐	เหีร	๗๘
แหยง	๒๐	แห	๘
แหย่ง	๗	แห่	๘
เหรด	๕๖		
หลง	๘	อ	
หลอด	๗	อก	๖
หลาบ	๗	องฺเกรมองฺกูรม	๑๕
หลิม	๒๒	องฺวร	๒๒
หลุก	๓	อณฺฎาต	๔๕

			๑๐๙
อณฺฐาตปี	๔๕	อายุ	๒๖
อณฺฐาตภุสึง	๔๕	อายุ	๕๖
อณฺฐาตสุรไพ	๔๕	อายุม้วนตัวน	๒๖
อนฺลกั	๖๘	อาโยะ	๕๖
อนฺลกัฉา	๖๘	อาโยะ	๕๖
อนฺลกัสุรส์	๖๘	อาวูกะ	๕๕
อนฺลกัสุรฺส	๖๘	อีกา	๑๒
อมัศ	๕๙	อีไก้ง	๒๗
อมุพิลอาจรมัฉมา	๔๖	อีนุงตุงนัง	๒๔
อ้วนสุย	๕๙	อีแร้ง	๑๒
ออก	๖	อีลุ่ม	๑๒
อ้อนวนอน	๒๒	อีเหยี่ยว	๑๒
ออกแดด	๒๓, ๓๔	อีทีกครีกโครม	๒๕
อาจ	๑๘	อุศ	๖๔
อาจรมั	๔๖	อู่, อู่	๕๕
อาจรมักนฺลงั	๔๖	โอย	๕
อาจรมัแฏก	๔๖	โอว	๕๕
อาจรมัฎฐี	๔๖	โอวพุก	๕๕
อาจรมัฝุกาย	๔๖	โอะห้	๖๔
อาจรมัอณฺฐีก	๔๗	เอียงอายุ	๒๖
อาจหาน	๕๒	เอียน	๒๖
อาณ	๕๔	เอียนเปรี๊ยน	๒๖
อ่าน	๕๔	เอียนมูรมุข	๒๖
อาณบาลี	๕๔	เอียนเอียร์มเมียร์	๒๖
อ่านล็ก	๕๔	เอ้อระเหย	๔๐
อาพุก	๕๕	แอบ	๒๔
อาป	๔๒	อ๋	๕๔

๑๑๐

อัมิลเมทส

๘๖

ฤ

อังกุ

๕๙

ฤกฺสน์

๕๙

ฤกฺษ

๕๙

ห

ฤกฺธิ

๕๙

หต

๗

ฤส

๔๖

หาบ

๗

ฤสฏี

๔๖

เหี้ย

๘

ฤสฏุง

๔๖

เห็งจัตต

๘

ฤสฺสลก

๒๘

เห็งอาจม็อญเฎ็ก

๔๗

พะโพะ

๓๔

ภ

แพบขาย

๒๖

ภากา

๕๓

แพม ๑

๘

ฮ

ฮ็อก

๕๖

สารบัญ

ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ

๑. ชื่อเทพเจ้ากับพันธุ์ไม้	๑
๒. ชื่อพืชผลที่ไม่ใช่ของพื้นถิ่น	๔
๓. ชื่อลงท้ายด้วยเทศ-ไทย	๗
๔. ชื่อพืชผลที่ฟังเป็นไทย ๆ	๙
๕. ชื่อไทยหรือชื่อต่างถิ่น	๑๔
๖. ชื่อเครื่องเทศ	๑๖
๗. ชื่อพันธุ์ไม้เขมร-มอญ	๑๘
๘. ชื่อพันธุ์ไม้เขมร	๒๐
๙. ชื่อพันธุ์ไม้เขมรที่ได้จากภาษาอื่น	๒๕
๑๐. ชื่อสัตว์ภาษาเขมร	๒๗
๑๑. ชื่อสัตว์ภาษาเขมรสัมพันธ์กับ ชื่อพันธุ์ไม้	๓๑
๑๒. ชื่อจากภาษาบาลีสันสกฤต	
- ชื่อสัตว์	๓๓
- ชื่อพืช	๓๖
- ชื่อสัตว์ในวรรณคดี	๓๘
- ชื่อสัตว์ในวรรณคดีที่มีตัวจริง	๔๖
- ชื่อสัตว์จำพวกเลื้อยคลาน	๕๑
- ชื่อสัตว์จำพวกหนอน	๕๓
- ชื่อสัตว์จำพวกแมลง	๕๓

- ชื่อสัตว์น้ำ	๕๔
- ชื่อพันธุ์ไม้ในวรรณคดี	๕๖
- ชื่อบาลีสันสกฤตที่ได้ผ่านภาษาอื่นมา	๖๔
- ชื่อเพชรพลอย	๖๗
- ชื่อเทวดา	๗๒
- บัญชีคำ - ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ	๗๓

อันเนื่องด้วยชื่อ ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ

ชื่อเทพเจ้ากับพันธุ์ไม้

ชื่อเทพเจ้าของฮินดู โดยเฉพาะที่ปรากฏในวรรณคดีไทย ได้มาเป็นชื่อของสิ่งต่าง ๆ ด้วยความนิยมยินดี ที่เห็นได้ชัดก็คือ ชื่อต้นไม้ ใบหญ้า และพืชผลบางอย่าง เป็นต้นว่า กระเช้าสีดา บุหรีพระราม ที่เรียก กระเช้าสีดา นั้น เป็นต้นไม้ที่มีผลคล้ายกระเช้าจริง ๆ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ อธิบายว่า “เป็นไม้เถาล้มลุกบางชนิดในสกุลเถาดอกนกกระทง (Aristolochia) พรรณไม้จำพวกนี้มีลักษณะผลคล้ายคลึงกัน คือเมื่อแก่ตอบนบนแยกออกเป็นหกกลีบ ก้านผลก็แตกกระจายแยกออกเป็นสาแหรกหิวกลีบเหล่านั้น...” น่าสนใจก็คือเหตุใดผู้ตั้งชื่อจึงนึกถึงชื่อ สีดาจะเป็นเพราะสีดาต้องเดินป่าไปกับพระราม จำต้องมีกระเช้าไปหาผลไม้ แต่นางมัทรีก็อยู่ป่าและต้องมีกระเช้าไปหาผลไม้เหมือนกัน ดังที่กล่าวในมหาชาติคำหลวงว่า “ครั้นซ้าก็หิวซ้าชายป่าเต้าไปตามชาย” หรือเรื่องรามเกียรติ์จะแพร่หลายกว่าเวสสันดรชาดก แต่ก็มีชื่อต้น ชิงช้าชาลี ซึ่งเป็นเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง ก็น่า

แปลกอีกที่ชิงช้าน่าจะเป็นที่นั่งเล่นเป็นที่เล่นเพลินของผู้หญิง ควรจะเรียก ชิงช้ากัณหา หรือจะฟังไม่ผิดเท่า และผู้ชายเล่นชิงช้าก็มี ได้แก่ พระลักษมณ์ ที่เรียก สพานแขวน ลักษณะมณฑลาคือ ชิงช้าพระลักษมณ์ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ส่วน บุหรีพระราม นั้น เป็นต้นไม้ที่ดอกเป็นพวงคล้ายดอกประทัดแต่ปลายดอกหุบเข้า เวลาแห้งแล้วก็ดูคล้ายบุหรีผู้ตั้งชื่อว่า พระราม คงให้เป็นคู่กับ สีดา แต่ที่จริงพระรามคงไม่สูบบุหรีแน่ เพราะตามธรรมเนียม ชนฮินดูไม่สูบบุหรี และพระรามผู้เลิศด้วยคุณธรรมจะสูบบุหรีก็ผิดไป และก็ยังมิ กระดึงพระราม เป็นไม้เถาชนิดหนึ่ง กล่าวว่ ดอกคล้ายกระดึง กระดึงเขมรเรียก กณฐิง (ก๊อนเต็ง) จะเป็นคำเดียวกันหรือไม่ไม่ทราบ แต่เหตุใดจึงมาเกี่ยวกับพระรามด้วย และเขมรก็มีต้น กณฐิงโคหรือ กณฐิงฎี (ก๊อนเต็งโก หรือ ก๊อนเต็งต้อมเรีย) = กระดึงโคหรือกระดึงช้าง จะเป็นชื่อเดียวกับกระดึงพระรามหรือไม่ไม่อาจกล่าวได้ เพราะฉะนั้นจึงดูเหมือนว่า ผู้ตั้งชื่อตั้งไปตามความ

พอใจของตน เช่น หมากสีดา ของชาวอีสานที่
หมายว่า ฝรั่งเศส ก็คงมีได้คำนึงถึงว่าฝรั่งเศสเป็นไม้
โปรดของนางสีดาแต่อย่างไร ผิดกับที่ชาวฮินดู
เรียกน้อยหน่าว่า สีดาผล คือผลไม้ นางสีดา
หรือเป็นที่โปรดปรานของนางสีดา ชื่อ ละมุด
สีดา (หรือละมุดไทย) ก็คงตั้งไปโดยไม่ได้นึกถึง
เจ้าของชื่อ น่าแปลกก็ที่ทำไมจึงนึกถึงแต่ชื่อ
นี้ ไม่นึกถึงชื่ออื่นบ้าง ทั้งที่ชื่อนางในวรรณคดี
ก็ยังมีอีกมาก แม้นคนตั้งชื่ออาหารอยากให้ฟัง
แปลกน่าสนใจ ก็ยังตั้งชื่ออาหารว่างที่เรียก
หุ่ม (ไข่โรยเป็นร่างแหห่อไส้รองด้วยพริก
แดงกับผักชี) ว่า สีดาขมสวน

ชื่อ สีดา ก็ไปปรากฏในชื่อละมุดของ
เขมรเช่นเดียวกัน แต่ออกเสียงว่า แสดดา (เขียน
แสฎา) ทั้งที่ชื่อนางสีดา ก็มี และ สีดา ก็มีแปล
ว่าขี้เถก็ได้ สุราร่างหนึ่งก็ได้ ไม่ทราบว่าได้
ไปจากไทยหรือไม่ เพราะเขาไม่ได้ระบุแน่
คำ ลุมุด เขาว่าเป็นคำไทย แต่ ละมุดสีดา หรือ
ละมุดไทย เขากลับเรียก ลุมุดเขมร คือ ละมุด
เขมร และละมุดฝรั่ง เขาเรียก ลุมุดบารัง หรือ
ลุมุดเต้ส (เต้สคือเทศ เขียน เทศ) คำ ลุมุด
แสดดา คงเป็นชื่อรวม

เห็นคำ บารัง หรือ เต้ส (เขียน บารัง
หรือ เทศ) ของเขมรแล้ว เห็นว่าเขาใช้ทำนอง
เดียวกับไทยที่ว่า สิ่งใดไม่ใช่ของพื้นถิ่นแล้ว
ต้องเป็นของต่างประเทศหรือของฝรั่ง เช่นเขา
มี ภู่หุงบารัง (ด้อมโลงบารัง) คือมันฝรั่ง มานั

บารัง (เมื่อนบารัง) ไข่ฝรั่ง ส่วน เทศ (เต้ส)
เขาก็มี แสดเทศ (แสดห์เต้ส) ม้าเทศ เจกเทศ
(เจกเต้ส) = กล้วยเทศ คือพุทธรักษา จัปีเทศ
(จอมเปียเต้ส) = จำปีเทศ คือดอกกลิ่นทมชนิด
หนึ่ง มีดอกเล็ก ๆ สีแดงไม่มีกลิ่น ถือว่าเป็น
ดอกไม้จากต่างประเทศ กุทุมเทศ (กุทุมเต้ส)
= กระทุ่มเทศ คือ กระถินเทศ กปฺปาสเทศ (กับ
ปะส้เต้ส) คือ ฝ้ายเทศหรือฝ้ายนอก และ สัพต์
เทศ (ซ็อมปิวตเต้ส) คือผ้าเทศ เขาอธิบายว่า
เพราะเป็นผ้ามาจากประเทศนอกหรือต่างประ
เทศจึงเรียก เทศ และยังแยกไปเป็นชนิดต่าง ๆ
ชนิดดีที่สุดก็เรียก เทศเอก (เต้สเอก)=เทศ-
เอก และเทศเอกก็ยังมีชนิดย่อยไปอีก เช่น เทศ
เอกสมบุบถทิม (เต้สเอกซ็อมบ็อกตัวติม)
ที่จริงควรเป็น คะติม เขียนขุทิม ซึ่งหมายความว่า
ผ้าเทศเอกเปลือกกระเทียม คำนี้ภาษามอญก็
เรียก ยาดเขต คือผ้าเทศเช่นเดียวกัน อธิบาย
ว่าคือผ้าเปลือกกระเทียม เป็นผ้าเนื้อดีบางละ
เอียดขึ้นมัน

ส่วน เทศ ของไทย ตามธรรมเนียมถือว่า
เป็นสิ่งที่มาจากต่างประเทศ ไม่ระบุว่าประเทศ
ใด เช่น มะขามเทศ ในพจนานุกรมภาษาไทย-
อังกฤษของปาเลอกัวส์เรียกว่า มะขามนิลา
ไม่ทราบว่าได้มาจากที่นั้นโดยตรงหรืออย่างไร
มีก็แต่ผ้าเทศ ผ้าเทศ เครื่องเทศ ที่ระบุชัดเจน
ไปว่า เทศ นี้หมายถึงแขก แต่แขกก็ยังมีหลาย
แขก เช่น มะขามแขก อาจมาจากแขกอินเดีย

ลังกา หรือ ซวา มลายู คำ แจก กับ เทส หรือ ฝรั่งเศส จึงบอกประเภทหรือชนิดต่างกัน เช่น มันเทศ กับ มันฝรั่ง ถึงจะเป็นมันต่างประเทศด้วยกัน ก็ยังเป็นมันคนละชนิดกัน จึงต้องเรียกให้ต่างกันเสีย แต่ เทส ของเขมรไม่ได้มาจากต่างประเทศก็มีเช่น เครื่องเทศ (เครื่องเต้ะส) ไม่ได้กล่าวว่าเป็นของมาจากอื่น อธิบายว่า ‘เครื่องแกงวิเศษมีกลิ่นหอมและมีรสอร่อย’ จะหมายอย่างเดียวกับเครื่องเทศของเราหรือไม่ไม่ทราบ และยังมีคำ อาหารทิพูเทศ (อาฮาร์ติบเต้ะส) = อาหารมีรสอร่อยเลิศประดุจอาหารทิพย์ คำ เทส ในคำนี้ไม่เกี่ยวกับต่างประเทศแต่อย่างใด

อนึ่งคำ ฝรั่งเศส บางทีก็หมายกว้างไม่ได้เจาะจงว่าฝรั่งเศสชาติไหนโดยเฉพาะ บางทีก็ไม่ใช้ฝรั่งเศสแท้ เช่น ตะขบฝรั่ง มะกอกฝรั่ง เราจะเรียกเพราะรู้ว่า เป็นพืชเมืองฝรั่งหรือเพียงแต่เรียกให้ต่างกับของไทยที่เรามี ตะขบไทย และ มะกอกน้ำ (บางทีเราเรียกมะกอกฝรั่งว่า มะกอกบก) แต่ ตะขบไทย จะเป็นพืชท้องถิ่นของไทยหรือไม่ไม่แน่ เพราะเขมรก็มีชื่อ กุรชูป (กุรอคบ) หมายถึง ตะขบฝรั่ง และ กุรชูปไพรุ (กุรอคบเพรีย) คือตะขบไทย เขมรหมายถึงตะขบป่า แสดงว่าตะขบไทยดั้งเดิมคงจะเป็นตะขบป่าเช่นเดียวกับของเขมร ปัญหาที่มีอยู่ว่าเขมรกับไทยคงไม่ได้เรียกชื่อพืชชนิดนี้พ้องกัน ถ้าเช่นนั้นก็ต้องยืมกัน แต่ใครยืมใครเป็นเรื่อง

กำหนดยาก จะเป็นเพราะไทยนำคำ กุรอคบของเขมรมาออกเสียง ตะ นำหน้าตามแบบชื่อต้นไม้ไทย ๆ หลายชื่อด้วยกัน เช่น ตะคร้อ ตะไคร้ ตะโก หรือจะเป็นเพราะเขมรนำคำ ตะขบ ของเราไปให้เป็นเสียงควบกล้ำตามแบบคำของเขา แต่เขมรไม่ได้ระบุไว้ว่าเป็นคำไทยหรือคำได้จากภาษาอื่นใด ชื่อ มะกอกฝรั่ง ก็เช่นเดียวกัน ภาษามอญเรียก ปะกอก มอญจะได้จากไทยแล้วออกเสียง มะ เป็น ปะ ตามที่จะออกเสียงได้สะดวก หรือไทยจะนำคำปะกอกมาออกเสียงเป็น มะกอก ให้มี มะ นำหน้าแสดงว่าเป็นชื่อผลไม้ แต่คำ ปะกอก ก็ยังมีปรากฏอยู่ในชื่อสถานที่คือตำบลบางปะกอก แต่ไม่ว่าจะเป็นมะกอกฝรั่งของไทย หรือปะกอกของมอญ ต่างก็มาจากอื่น ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษ ของแม็กพาร์แลนด์ กล่าวว่า ผลไม้ชนิดนี้มาจากแปซิฟิกตะวันออก ส่วนตะขบนั้นเป็นต้นไม้จากเม็กซิโก ที่แพร่มายังฟิลิปปินส์ก่อน

แต่บางทีคำบอกสถานที่ต่อท้ายพืชชนิดนั้น ก็ไม่ช่วยให้กำหนดแน่ลงไปว่าพืชชนิดนั้นมีอยู่ที่ใดก่อน เช่น ผักชนิดหนึ่งที่มีใบยาวมีหนามอ่อนตามขอบใบและมีกลิ่นฉุน ใช้ใส่ลาบ เราเรียก ผักชีฝรั่ง แต่ภาษาไทยใหญ่กลับเรียกผักกึ่มักอก คือผักชีบางกอก ส่วนผักชีธรรมดา ชาวมอญในมะละแหม่งเรียก ฮ่าบอมซิม คือ ผักชีสยาม คำ ฮ่าบอม น่าเชื่อว่าคงกลายเสียง

มาจากคำ หอมป้อม ของภาษาเหนือของไทย เพราะมอญคงจะไม่มีคำที่เรียกผักชีมาแต่ดั้งเดิม ชาวมอญในไทยจึงเรียก ผักชี ตามไทย และผักชีฝรั่ง ก็เรียก ผักชีหะเล็ย (หะเล็ย หมายถึง ฝรั่ง เขียน คลา มักหมายความว่าคนอินเดียด้วย) ภาษาเขมรเองถึงแม้จะมีคำ ชีร (จีร์) ที่เสียง ฟังคล้าย ชี ในคำผักชี และใช้นำหน้าชื่อพืชผักที่ใช้ใบใส่แกงหรือดับกลิ่นคาวชนิดต่าง ๆ เช่น ชีรนางวง (จีร์เนียงว้าง)=โหระพา ชีรลึงลาเก (จีร์ลึงเล็ย)=แมงลัก ชีรสงูเก็จ (จีร์ซ็องเก็จ) =ผักชีฝรั่ง ชีรอุกกาม (จีร์อุ๊องกาม)=สะระแหน่ แต่กลับไม่มีคำเรียกผักชีธรรมดา ต้องยืมคำ อ้วนสุย ของแต่จิวมาใช้ เขมรเรียกผักชีว่า วันสุย

จึงมีปัญหาว่า ชี ในคำ ผักชี ของเรา เป็นคำไทยแต่ดั้งเดิมหรือยืมคำ ชีร จากเขมร ที่ภาษาไทยใหญ่เรียกผักชีว่า ฟักกี้ และภาษา ฟ่าเก้เรียก ฟักปีะกี้ (ภาษาฟ่าเก้นิยมแทรก ปีะ ไว้หน้าชื่อผักหรือปลาที่ชื่อมีพยางค์เดียว เช่น ฟักปีะก้าด=ผักกาด ปีะปีะนุก=ปลาดุก) คำ กี้ อาจเป็นคำที่กลายเสียงจาก ชี โดยอาศัย การกลมกลืนเสียงกับ ก ที่เป็นตัวสะกดท้าย คำ ฟัก ทำนองเดียวกับผักโหม มักออกเสียง เป็น ฟักไซม ก กับ ห กลายเป็น ข คำ ผักชี ก กับ ข อาจกลายเป็นเสียง ก เพราะฉะนั้น คำ ผักชี อาจจะเป็นคำไทยแต่ดั้งเดิม แต่ก็น่า สงเกตว่า มีอยู่หลายถิ่นที่ไม่ได้เรียกว่า ผักชี

เช่นภาษาอีสานเรียก หอมน้อย ภาษาเหนือ เรียกหอมป้อม แต่ก็มีคำ ผักชี เหมือนกัน ออกเสียง ผักจี แต่กลับไปหมายความว่า ยี่หระ แต่ที่ว่า คือผักชีฝรั่งก็มี

ชื่อพืชผลที่ไม่ใช่ของพื้นถิ่น

เป็นอันยังสรุปไม่ได้ว่า ชี ในคำ ผักชี เป็นคำเดียวกับ ชีร ของเขมรหรือไม่ แต่ถ้า หากเป็นคำเดียวกัน ก็ต้องถือว่าเป็นคำได้จาก ภาษาอื่นด้วยกัน ทั้งนี้เพราะเขมรระบุไว้ว่า ชีร ของเขามีที่มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤต ในภาษาทั้งสองมีคำ ชีร ชีรก ชีรณ หรือ ชีรณ ซึ่งแต่ละคำ หมายถึง ยี่หระ เช่นเดียวกัน ภาษา อินเดียก็มีทั้ง ชีร ชีรา ชีรก ชีรณ หมายถึง ยี่หระ ก็ได้และเกษตรดอกไม้ก็ได้ ญาฝรั่งก็ได้ ช ใน ภาษาเหล่านี้ ออกเสียงคล้าย ช ควบ ย แต่เสียง ย ได้ยินชัดกว่า ชีราจึงเป็น ยีรา และยี่หระ ภาษาเขมรออกเสียงแต่พยางค์หน้า ชีร จึงเป็น จี ในภาษาภาคใต้ของไทยออกเสียงแต่พยางค์ หลังเป็น รา และเครื่องเทศก็เรียก เครื่องรา ความหมายที่เขมรนำไปใช้ก็กว้างกว่าในภาษา เดิม คือใช้นำหน้าชื่อผักที่มีกลิ่นฉุนใช้ใส่อาหาร ดับกลิ่นคาวได้แทบทุกอย่าง แม้ตะไคร้ก็ใช้ ชีร นำหน้าชื่อเป็น ชีรสูลิกไคร (จีร์ซูลิกเก็รย) ส่วน ชี ในคำผักชีของไทยคงหมายถึง ผัก ก่อน แล้วจึงนำมาเรียก เมล็ดที่เป็นเครื่องเทศคู่กับ ยี่หระ เพราะในภาษาถิ่นที่เรียก ฟักกี้ หรือ

พักปีกก็ ไม่ได้เรียกเมล็ดผักชีด้วยชื่อนี้ ภาษาพม่าก็เรียกยี่หว่าดำตามพม่าว่า จะมั่งนัก ภาษาไทยใหญ่เรียกยี่หว่าว่า จะมั่งจะป้า

ชื่อ ชีรสติ๊กไคร ที่เขมรแปลว่าตะไคร้ นั้น ไคร ออกจะเป็นปัญหาว่าเป็นที่มาของคำ ตะไคร้ ของไทยหรือไม่ ทั้งนี้เพราะเสียงใกล้เคียงกัน ส่วนที่พยางค์หน้าต่างกันไปนั้นอาจจะถือว่าสำคัญกันคนละส่วน เขมรถือ ไบ สำคัญ จึงใช้ สติ๊ก (เซตริก) ที่แปลว่าไบไม้ แต่ไทยคงเห็น ต้น สำคัญจึงใช้ ตะ นำหน้า แต่เวลาใช้ เขมรใช้ คล่(กวิล)ที่แปลว่าโคน ประกอบด้วย เช่น สมุลมขุรบงคล่สติ๊กไคร (ชื่อมุลมจัวร์บ้องกวิล เซตริกเกอริย) คือแกงส้มใส่ (โคน)ตะไคร้ ภาษาถิ่นอื่นก็ยังใช้คำนี้ คือภาษาไตลื้อเรียก ซะไค้ ภาษาเหนือเรียก จักโค และภาษาใต้ เรียก ไคร แต่ก็มีบางถิ่นไม่ได้ใช้คำนี้ เช่นภาษาไทยใหญ่กับภาษาพม่าก็ เรียก คำหอม (=คาหอม คงเห็นไบตะไคร้ดูคล้ายใบคา) ภาษาไทยขาว เรียก หอมเจือ-อ คำ หอม ใส่ข้างหน้าแสดงว่าเป็นผักที่มีกลิ่นหอมฉุนเช่นเดียวกับผักชนิดอื่นมีผักชี หอม กระเทียม เป็นต้น ส่วน เจือ-อ นั้นเทียบได้กับคำ ไคร้ เพราะ คุร ในภาษาไทยขาวออกเสียงเป็น จ เช่น คร้าน เป็น จ้าน เครื่อง เป็น เจิง ครก เป็น จัก และเสียง เออ-อ เทียบได้กับเสียงไอไม้มัน คำ ไคร้ ใน ตะไคร้ จึงควรเขียน ไคร้ ถ้าเป็นเช่นนั้น เห็นได้ว่า คำนี้น่าจะเป็นคำไทยมาแต่ดั้งเดิม เขมรจะยืม

ไป (แต่เขาก็ไม่ได้ระบุไว้อย่างคำอื่น ๆ จากไทย) หรือจะบังเอิญมาใช้ตรงกันเองไม่อาจกล่าวได้

ที่น่าแปลกอีกอย่างหนึ่งก็คือ ถึงแม้เราจะยืมคำเขมรมาใช้ เป็นที่ประจักษ์ชัด แต่ก็หายากที่จะมีชื่อที่มีคำว่า เขมร ต่อท้าย เช่นเดียวกับคำภาษาไทยใหญ่ก็หายากที่จะมีคำม่าน ซึ่งหมายความว่า พม่า ต่อท้าย ที่ต่อท้ายว่า เม็งกอก(=บางกอก)ยังมีหลายชื่อด้วยกัน ไม่ได้ชื่อพืชผักดังกล่าวแล้ว ทองชนิดหนึ่งจากต่างประเทศเป็นแผ่นบาง ๆ คล้ายทองคำ ใช้สลักหรือปรุเป็นลวดลาย เราคงสำคัญว่ามาจากเมืองฝรั่งจึงเรียกว่า ทองอังกฤษ ชาวไตเมาในรัฐชานเรียกสิ่งที่คล้ายกันนี้แต่เขาถือเป็นกระดาศว่า เจ้เม็งกอก(=กระดาศบางกอก) เจ้ แปลว่ากระดาศ ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์กล่าวว่า สิ่งนี้ที่จริงส่งมาจากเมืองจีน

แต่ที่มีคำมอญต่อท้ายมีอยู่หลายชื่อแสดงว่าได้จากเจ้าของชื่อนั้น เช่น อิฐมอญ กระดั่งมอญ ที่เป็นพืชก็มี เช่น เฉียงพรัมมอญ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๔๙๓) กล่าวว่า เป็นไม้พุ่มชนิดหนึ่ง สกุลเดียวกับเฉียงพรวดำ (เฉียงพรวดำ เป็นไม้พุ่มในวงศ์เหิงอกปลาหมอกิ่ง ต้นและเส้นใบสีม่วงดำ) เรียก สันพรัมมอญ ก็มี ชัดมอน ที่ใช้ทำไม้กวาด ภาษาใต้เรียก แซ็ดมอน เขียนมอญ คงเชื่อว่าเป็นของมอญ

แต่บางทีเจ้าของภาษาเขาอาจจะไม่รู้จักพืชดังกล่าวนี้ก็เป็นได้ แต่คำ กระเจี๊ยบมอญ ที่เป็นกระเจี๊ยบ กินผลใช้เป็นผัก เมื่อหั่นแล้วถูกน้ำจะเลือก ๆ ลื่น ๆ เราคงคิดว่ามีแต่ชาวมอญที่กินกระเจี๊ยบชนิดนี้จึงเรียกว่า กระเจี๊ยบมอญ แต่ที่จริงคนที่กินผลกระเจี๊ยบมอญมากยิ่งขึ้นกว่ามอญเห็นจะเป็นชาวอินเดีย เขาเรียก บินดี (เขียนกินที) และที่สำคัญคือ มอญไม่ได้เรียกกระเจี๊ยบชนิดนี้ว่า กระเจี๊ยบ แต่เรียก บออะตาด (แยกออกได้เป็น บอ=หวาย กะตาด=ตับ) ส่วนที่เรียก คเจี๊ยบ(ออกเสียง เกียะเจี๊ยบ หรือหะเจี๊ยบ) อันเป็นที่มาของคำ กระเจี๊ยบ ในภาษาไทยนั้นเป็นกระเจี๊ยบชนิดที่มีผลสีแดงมีรสเปรี้ยว เราเรียกชื่อเดียวกันจึงต้องกำหนดลงไปว่า กระเจี๊ยบกับ กระเจี๊ยบมอญ แต่พื้นเพเดิมของพืชชนิดนี้อยู่ไกลถึงเกาะอินเดียตะวันตก ทั้งนี้ตามที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็ก-ฟาร์แลนด์

ชื่อผลไม้ที่บอกชัดในตัวว่า ไม่ใช่ของพื้นถิ่นก็เห็นจะเป็นฝรั่ง (ผลไม้)จะเป็นเพราะผิวของฝรั่งมักจะขาวอย่างเดียวกับฝรั่งหรือมาจากเมืองฝรั่งเป็นเรื่องน่าพิจารณา แต่เท่าที่ปรากฏในพจนานุกรมดังกล่าวข้างต้น ผลไม้ชนิดนี้เป็นผลไม้พื้นถิ่นของอเมริกาใต้ และชาวสเปนคงเป็นผู้นำมาแพร่หลาย คำ guava ในภาษาอังกฤษจึงกล่าวว่าเป็นคำภาษาสเปน แต่ที่คนทางแถบเอเชียเรียกนั้นมักมีคำ กา ลง

ท้าย คือ มอญเรียก แลงกา (เขียนลงกา) พม่าเรียก มาลกา และชาวไทยใหญ่เรียก หมากคำ ภาษาพม่าเก่าเรียก ม้านตะก้า ถ้าเรียกเป็นชื่อพม่าเก่าเรียก ม้ากเหล็งคำ (=หมากเหลืองคำ คือผลไม้เหลืองทอง) ที่มาของคำนี้คงจะเป็นคำที่ลงท้ายด้วย กา และภาษามลายูมีคำ มลากา เป็นผลไม้พวกมะขามป้อม ไม่ทราบว่คำนี้จะเกี่ยวข้องกับชื่อข้างต้นบ้างหรือไม่ (กล่าวว่าชื่อเมืองมะละกา ก็ได้ชื่อมาจากผลไม้ชนิดนี้แต่บ้างก็ว่ามาจากคำ มาลาการ ในภาษาอาหรับที่แปลว่าตลาด กาด ท้ายคำนี้น่าสังเกตว่ามีเสียงตรงกับ กาด ที่แปลว่าตลาด ในภาษาไทยหลายถิ่นด้วยกัน

คำมะละกานี้ชวนให้นึกถึงคำมะละกอ ซึ่งมีผู้กล่าวว่ามีที่มาจากคำมะละกา ที่ออกเสียงตามแบบภาษามลายูท้องถิ่น ในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในเครือไทใหญ่เรียกมะละกอว่า หมากซังไฟ หรือ หมากซังฟ้อ หมายถึง ผลไม้สำเภ ภาษาไตลื้อ เมืองเชียงรุ่งเรียกว่า หมากโก๋ยซีเป้า คือหมากกล้วยสำเภ แสดงว่าเป็นผลไม้ต่างประเทศโดยแน่นอน ภาษาเหนือเรียก บ่าก้วยเตด คือ กล้วยเทศ คำ เทศ ก็เป็นการยืนยันว่าไม่ใช่ของพื้นถิ่น ภาษาอีสานเรียก บักหุ้ง ซึ่งเชื่อแน่ว่าคงจะได้มาจากคำ ลูหุง (=ลูฮง)ของเขมร แต่ถ้าเป็น บักหุ้งเทศ หรือ หุ้งสา ก็หมายความว่า ละหุ้งอย่างทำน้ำมัน คำ ลูหุง นี้ก็ออกแปลกที่เขมรหมายความว่า

มะละกอ แต่ถ้าจะให้หมายความว่าละหุ่งอย่างทำ
น้ำมัน จึงใช้ ละหุ่งเขมร ในพจนานุกรมภาษา
เขมรฉบับพุทธศาสน์ เทียบคำไทย ละหุ่ง ไว้ด้วย
เหมือนดังว่าได้คำนี้จากภาษาไทย ทั้งที่ภาษา
อีสานถือเป็นพืชต่างถิ่นดังกล่าวข้างต้น และถ้า
เป็นเช่นนั้นก็มีปัญหาว่าไทยได้คำ ละหุ่ง มา
จากที่ใดหรือไม่ เพราะชื่อที่มีลักษณะอย่างนี้
ไม่น่าจะเป็นคำไทย ทั้งที่พืชชนิดนี้มีอยู่ทั่วไป
ในแถบนี้ และมีผู้กล่าวว่า ละหุ่งขวง หรือ ถวง
(ลุงควองหรือทวง) คือละหุ่งที่เขมรปลูกทำ
รั้วนั้นคือพืชที่เราเรียกว่า สบู่ดำนั่นเอง

คำทำนองนี้ยังมีอีกได้แก่คำ คุรแบก
(ตฺรอบแบก) ซึ่งตรงกับ ตะแบก ของไทย แต่
เขมรมีได้หมายความว่า ตะแบก กลับหมายความว่า ฝรั่ง
(ผลไม้) ถ้าจะหมายว่าต้นตะแบกต้องใช้ว่า
คุรแบกโพร (ตฺรอบแบกเพรีย) คือตะแบกป่า

ชื่อลงท้ายด้วยเทศ-ไทย

ชื่อที่ลงท้ายด้วยคำ เทศ นอกจากที่กล่าว
แล้วก็ยังมีชื่อ ชะเอมเทศ ชุมเห็ดเทศ พันธุ์ไม้
ทั้งสองนี้ถ้าเรียกเพียง ชะเอม กับ ชุมเห็ด ไม่
มีคำ เทศ ลงท้าย คงถือเป็นพืชพื้นบ้านของไทย
เพราะเป็นพืชมีทั่วไปในเขตร้อน แต่เหตุใดชื่อ
ทั้งสองจึงเป็นชื่อที่เชื่อได้ว่ามาจากภาษาเขมร
เขมรเรียกชะเอมว่า เฉอแอม หมายถึงไม้หวาน
แต่เขมรมีเฉพาะพันธุ์เดียว ไม่มีชนิดได้จากต่าง
ถิ่นอย่างของไทยที่เรียกว่า ชะเอมเทศ เพราะ

ฉะนั้นจะเป็นด้วยว่า เราได้พันธุ์ไม้นี้จากเขมร
ด้วยหรืออย่างไร จึงได้เรียกชื่อตามเขมร ซึ่งก็
ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะชะเอมป่าก็ยังมีตาม
ที่ต่าง ๆ และที่เรียกชะเอมเทศนั้นก็กล่าวว่าเป็น
พันธุ์ไม้จากจีนบางที่เรียก ชะเอมจีน ก็มี

ส่วนชื่อ ชุมเห็ด นั้น เขมรมีคำ ฎุหิด
(ต้องเฮ็ด) เสียง เฮ็ด ข้างท้ายฟังคล้าย เห็ด ใน
คำ ชุมเห็ด แต่พืชชนิดนี้ก็ไม่แน่ว่าจะได้มาจาก
เขมร จึงได้เรียกชื่อตามเขมร เพราะตามที่พบ
ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์
ก็ยังมีชื่อต่าง ๆ คือ ชุมเห็ดเขาควาย ชุมเห็ด
นา ชุมเห็ดเล็ก ชุมเห็ดไทย น่าจะแสดงว่าเป็น
พืชขึ้นทั่วไป นอกจากชุมเห็ดเทศ จึงจะถือว่าเป็น
พันธุ์ต่างประเทศ ดั้งเดิมมีในอเมริกา
และ ฎุหิด (ต้องเฮ็ด) ของเขมรนั้นเป็นชุมเห็ด
ชนิดต้นใหญ่ใบใหญ่ ตรงกับที่เราเรียก ชุมเห็ด
เทศ หรือ ชุมเห็ดใหญ่ ส่วน ชุมเห็ดไทย หรือ
ชุมเห็ดเล็ก เขมรเรียก ฎุหิดโฆมจ (ต้องเฮ็ด
โฆมจ) คือชุมเห็ดผี

ชื่อ มะขามเทศ ที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า
เรียก มะขามนิลา นั้น กล่าวได้ว่า ดั้งเดิมมีที่เกิด
ในอเมริกาใต้ และชาวสเปนคงเป็นผู้นำข้าม
สมุทรมาสู่เกาะฟิลิปปินส์ ต่อมาเมื่อปลูกแพร่
หลายทั่วไป โดยเฉพาะในอินเดียใต้ (พจนานุกรม
ไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์) แต่มลาญ
จะได้พันธุ์ไปจากไทยหรืออย่างไรไม่แน่ จึงได้
เรียกว่า จลาณีบังกอก คือมะขามบางกอก (จาก

ปทานุกรมไทย-มลายูของนิมะ ประνομวงค์ และโมหัมหมัด อับดุลกาเดร์)

ยังมีพืชผลที่เมื่อมีคำ เทศ ลงท้าย กลับกลายเป็นพืชคนละชนิดกับที่ไม่มีคำ เทศ เช่น ทุเรียนเทศ ก็หาใช่ทุเรียนพันธุ์ต่างถิ่นไม่ แต่กลายเป็นผลไม้จำพวกน้อยหน้า ภาษาภาคใต้มีคำ เรียนเทศ อธิบายไว้ในพจนานุกรมภาษาถิ่นปักษ์ใต้ว่าคือ ทุเรียนแขก ลักษณะคล้ายน้อยโหน่ง และยังมีคำ เรียนฝรั่ง ก็ว่าคือทุเรียนเทศ แต่ลูกเล็กกว่า ภาษามอญก็มีชื่อ เมียะเร็ดกะบาง หรือ เมียะเร็ดตุเรน แปลได้ว่าน้อยหน้าเทศ หรือน้อยหน้าทุเรียน (กะบาง แปลว่าเรือชนิดที่มีเครื่อง เมื่อลงท้ายชื่อใดหมายความว่ามาจากต่างประเทศ เทียบเท่ากับ เทศ หรือ นอก เช่น ยาดกะบาง คือผ้านอก) ทั้งสองชื่อนี้ไม่ว่าจะเป็น น้อยหน้าเทศหรือน้อยหน้าทุเรียน มิได้หมายความว่าน้อยหน้า แต่หมายความว่า น้อยโหน่ง เพราะฉะนั้นทุเรียนเทศคงจะเป็นผลไม้จำพวกเดียวกัน ที่เรียกทุเรียน อาจเป็นเพราะผิวขรุขระทำนองเดียวกัน

ชื่อ มะนาวเทศ ก็เช่นเดียวกัน มิได้หมายความว่า มะนาวจากต่างประเทศแต่เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง “ต้นมีหนามใบเล็ก ผลคล้ายตะขบฝรั่ง แต่มีผิวคล้ายส้ม เมื่อสุกเนื้อในเป็นยางมีรสหวานเจือเผ็ด” ทั้งนี้ตามที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ในภาษาภาคใต้อาจยังมี น้ำเต้าเทศ ซึ่งไม่ใช่

เต้าแต่เป็นผักทอง

นอกจากนี้ก็ยังมียชื่อที่ลงท้ายเป็นชื่อชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ได้แก่ ลาว แกว ฉวน เช่น ภาษาไทขาว เรียก มะละกอ ว่า หมะเคอลาว (=หมากเขือลาว) ภาษาเหนือเรียกมันแกวว่า มันแกวลาว หรือ มันแกวละแวก ส่วนที่เรียกมันแกว กลายเป็น มันเทศ หาใช่ มันแกว ไม่แต่ที่เราเรียกมันแกว ก็ไม่ทราบว่าเป็นมันได้จาก แกว (ซึ่งหมายถึง ฉวน) หรือไม้ เหตุใดจึงเรียกเช่นนั้น ภาษาไทใหญ่เรียกมันเช่นนี้ว่า หมากกินโท (=หมากกินหัว) ส่วนที่ภาษาเหนือเรียก มันแกวละแวก ละแวกอาจจะเป็นคำเดียวกับ ลงแวก (ลิ่งแวก) ของเขมรที่หมายถึงที่หรือตรอกระหว่างบ้านหรือช่วงเวลา หรือจะให้หมายถึงเขมร ดังที่เคยได้ยินชื่อพญาละแวกก็ไม่ทราบได้ แต่ที่เราลงท้ายชื่อว่า ฉวนแทนคำ แกว ก็มี เช่น อบเชยฉวน ซึ่งกล่าวว่า เป็นชนิดดีกว่าอบเชยจีน อบเชยเทศ ซึ่งคืออบเชยอินเดีย) และอบเชยไทย ในภาษามอญก็มีชื่อที่ลงท้ายว่า ฉวน ออกเสียง โยน มอญเรียกกะเพราชนิดใบใหญ่ว่า วายนกะพรวาโยนคือกะเพราฉวน (กะพรวา เป็นคำใช้ในไทย ชาวอินเดียกล่าวว่า กะเพราชนิดใบใหญ่ไม่ใช่ตุลสีแท้ เรียกรามตุลสี ตูลสีแท้เป็นชนิดใบเล็กเลยได้ทราบเพิ่มเติมมาว่า ที่ชนฮินดูเขาบูชาตุลสี หรือต้นกะเพรากันนั้น เป็นเพราะตุลสีเป็นชื่อชยาคนหนึ่งของพระกฤษณะ) ปัจจุบัน

เราใช้เวียตนามแทน แกว หรือ ญวน ดังที่เรียกฝรั่งเวียตนาม เป็นต้น

ชื่อที่ลงท้ายว่า แวก และเป็นพืชคนละชนิดกันกับที่ไม่มีคำแวก ก็ได้แก่ ส้มแวก ของชาวใต้ ที่ถึงจะมีชื่อว่าส้ม แต่ก็มีใช้ส้ม ส้มแวก เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งผลกลมคล้ายชะมวง (ตามที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมภาษาถิ่นปักซ์ใต้)

ส่วนชื่อที่มี จีน ตามท้าย นอกจาก ชะ-เอมจีน ดังกล่าวข้างต้น ก็ยังมี กระจ่างจีน ชื่อ กระจ่างงา คงไม่ใช่ชื่อไทย ภาษามอญเรียกปะดั่งงา เขมรเรียก กุดังเจีย (เขียน กุฎ้างงา) ที่เรียก กระจ่างจีน จะเป็นพันธุ์ไม้จากจีนหรือไม่น่าจะสงสัย หรือจะเพียงแต่ให้เป็นชื่อต่างประเทศ ที่ต่างกับชื่อกระจ่างงาไทย (ปรากฏว่า จีนว่าเพิ่งได้พันธุ์กระจ่างงาที่เรียก อีลาง อีลางมาจากศรีลังกา และกระจ่างงาพันธุ์นี้คือกระจ่างงาไทย) แต่ ชบาจีน ที่มีดอกซ้อน กล่าวไว้ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์ ว่า เห็นที่จะมาจากจีน คำ ชปา ในภาษาฮินดี ก็ว่าคือ กุหลาบจีน the China rose ไม่ทราบว่าจะเป็นพันธุ์เดียวกับที่เราเรียก ชบา หรือชบาจีนหรือไม่

เรื่องยกชื่อให้กันจึงมีปรากฏเสมอ ดังเช่น ชื่อดอกลั่นทม ในถิ่นต่าง ๆ มักเรียกว่า จำปา อย่างในภาษาอีสาน แต่ที่มีชื่อต่อท้ายไม่ใช่จำปาธรรมดา ก็มี คือภาษาใต้เรียก จำปาหอม (บางถิ่นเรียก ดอกหอม ก็มี ส่วนดอก

จำปา เรียก จำปาแดง ดอกจำปีเรียก จำปาขาว) ภาษาเหนือเรียก จุ่มป่าลาว (=จำปาลาว) ดอกลั่นทมนี้คนไตโหลงในมิตจินาเรียก หมอกนังน้อน (=ดอกนางนอน) เขาอธิบายว่า เป็นเพราะกลิ่นหอมมาก จนผู้หญิงได้กลิ่นแล้วอยากขึ้นไปนอนบนต้น แต่ไม่มีถิ่นใดเรียก ลั่นทม ไม่ทราบว่าเราได้ชื่อนี้มาแต่ไหนอย่างไร

ชื่อพืชผลที่ฟังเป็นไทย ๆ

นอกจากนี้ก็ยังมียชื่อ ปีนัง ได้แก่ เงาะ ปีนัง กวางตุ้ง ได้แก่ ผักกาดกวางตุ้ง และบางชื่อก็ตั้งขึ้นใหม่ ๆ ตามพันธุ์ใหม่ เช่น ใต้หวัน ใต้แก่ ผักกาดใต้หวัน (คล้ายผักกาดกวางตุ้ง แต่กรอบกว่า ตันอวบกว่าและไม่ขม) เร็ว ๆ นี้ยังมีชื่อ มาเลเซีย เรียก ละมุดสวนมาเลเซีย จึงออกจะดูสับสน เพราะชื่อมาเลเซียแสดงว่าเงินต่างประเทศ แต่ สวน แสดงว่าเป็นของพื้นบ้านที่ต่างกับนอก เช่นทุเรียนสวนกับทุเรียนนอก แต่คำ นอก ก็กำหนดยากว่าหมายแค่ไหน เพราะถ้าใช้กับคำอื่น ย่อมหมายความว่าต่างประเทศ เช่น ของนอก เมืองนอก แต่กับผลไม้หมายถึงว่ามีใช้ปลูกในกรุง มักมาจากนอกกรุง แต่ก็จำกัดยากอีก ในทุกวันนี้ภาษาเขมรมีคำ เקר (=นอก) และ ปุรเทศเควรา (ปุรเทศะสเควรา) =ประเทศนอก ก็คือต่างประเทศ

อนึ่งยังมีชื่อพืชผลบางอย่างที่มีชื่อฟัง

เป็นไทย ๆ เช่น สีเสียด อบเชย ถ้าเป็นคำไทย
ควรจะมีควมหมายแสดงลักษณะของพืชนั้น ๆ
แต่เมื่อแยกดูแล้วก็ไม่เข้าความ ภาษาไทยถิ่น
อื่น ๆ ก็ไม่มีคำเรียก ต้องหาชื่อตั้งขึ้นตาม
ลักษณะ เช่น อบเชย ในภาษาพม่าก็เรียก
แก้ดหวาน คือเกล็ดหวาน ฉะนั้นคำดังกล่าว
นี้จึงน่าจะไม่ใช่คำไทย คงจะเป็นคำมาจาก
ภาษาอื่น แต่จะได้จากคำภาษาใดนั้นไม่อาจ
กำหนดได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้บางทีอาจเป็นเพราะ
มีการเปลี่ยนแปลงเสียงให้ฟังเป็นคำไทย ๆ มี
ความหมายเป็นไทย เพื่อให้แปลคำนั้น ๆ ได้
ตัวอย่างคำที่มีลักษณะเช่นนี้ได้แก่

แมงลัก เป็นชื่อพืชเครื่องหอมเมื่อแยก
แล้วย้อมไม่ได้ความ เพราะเมื่อเป็นชื่อพืช เหตุ
ใดจึงมีคำ แมงนำหน้า เพราะฉะนั้นชื่อนี้อาจ
จะได้มาจากภาษาอื่น ในภาษาเขมรมีคำว่า
สิ่งลัษ หรือ สิ่งลัคค (สิ่งเสียด) ซึ่งถือเป็น ชื่อ
ประเภทหนึ่ง มีกลิ่นหอมใช้ใส่อาหาร เสียง ลัษ
หรือ ลัคค ข้างท้ายฟังคล้าย ลัก ในแมงลัก แต่
สิ่ง ไม่มีความหมายจึงเปลี่ยนเสียงให้กลายเป็น
แมง เสียดหรืออย่างไร แต่เหตุใดจึงเลือกคำ แมง
ไม่เลือกคำอื่นก็ไม่ทราบได้ จะว่ามีกลิ่นอย่าง
แมงประเภทใดก็ไม่อาจกล่าวได้ ผิดกับคำบาง
คำที่เมื่อเปลี่ยนแปลงเสียงจนดูเหมือนคำไทย
แล้ว ก็ยังมีความหมายเข้ากับลักษณะของสิ่ง
นั้นได้อย่างเหมาะเจาะอีกด้วย คำดังกล่าว
ได้แก่

คอแลน ชื่อผลไม้ชนิดหนึ่งรูปร่าง
ลักษณะและรสชาติคล้ายลิ้นจี่แต่ลูกเล็กกว่า
เนื้อบางกว่า และออกจะเปรี้ยว มีผู้กล่าวว่าที่
เรียกชื่อเช่นนี้เป็นเพราะผลไม้ชนิดนี้เปลือก
เป็นตุ่ม ๆ คล้ายคอของตัวแลน (=ตะกวด) แต่
ภาษาเขมรมีคำ คุแลน (ออกเสียง ฦแลน) แปล
ว่าลิ้นจี่ แต่เป็นลิ้นจี่พันธุ์พื้นเมืองที่เนื้อบางกว่า
ลูกเล็กกว่า ทั้งรสชาติก็เปรี้ยว เขาอธิบายใน
พจนานุกรมว่า แพ้คุแลนจากประเทศนอก
(ประเทศเกวรา) คุแลนของเขามีมากที่ภูเขาคูแลน
(กล่าวว่าเขาได้ชื่อนี้เพราะมีคุแลนมาก) แถบ
เสียมเรียบ แต่คุแลนจากประเทศนอกมีมาก
แถบพระตะบอง และเขาเรียก ลินชี (ออกเสียง
ลินจี) ตามคำ ลินจี ของไทย คำ คุแลน คงจะ
ถูกเปลี่ยนเสียงให้เป็น คอแลน เพื่อให้มีความ
หมายแปลได้ และกับังเอิญมีความหมายเข้า
กับลักษณะของผลไม้ชนิดนี้ได้พอดี

หญ้าฝรั่ง คำ ฝรั่ง กล่าวว่ามาจากคำ
ภาษาอาหรับ ซาฟาราน (za'faran) ไม่ทราบ
ว่าเราได้คำนี้โดยตรงจากภาษาอาหรับ หรือ
ผ่านภาษาอื่นมา จะว่าผ่านทางภาษาฮินดี
ของอินเดีย เขาก็มิได้เรียกเช่นนี้เขาเรียก เกสร
(ออกเสียงเกซัร) ทั้งนี้เพราะ ฝรั่ง เกสรดอกไม้
ชนิดหนึ่งมีลักษณะเป็นเส้นฝอย ๆ แต่ที่เรา
เรียกเป็นหญ้า อาจเป็นเพราะเสียงเดิมออก
เสียงอย่าง ซ มี ย ควบ ในภาษาฮินดีออกเสียง
สั้นสะบัดมากเกือบเหมือน z แต่เสียง ย เด่น

กว่า za จึงได้ยินเป็น ya แต่ ya ไม่มีความหมาย เข้ากับลักษณะ เสียงจึงกลายเป็น หญ้า ซึ่งคง เห็นว่าอนุโลมไปกับลักษณะของ ฝรั่ง ได้

โคกกระสุน เป็นพันธุ์ไม้เลื้อยที่มีลูก เป็นหนาม ฟังดูเหมือนเป็นคำไทย โคก กับ กระสุน ประสมกัน แต่ที่จริงแล้วคำนี้กลายเป็น เสียงจากคำสันสกฤต โคกษุร ซึ่งความหมาย ไม่เป็นที่เข้าใจ จึงออกเสียง กุ ใน กษุร ให้เป็น ตัวสะกดของ โค กลายเป็น โคก แล้วยังออก เสียง กะ แทรกระหว่างคำ เป็น โคกกะษุร และเพื่อให้ กะษุร มีความหมาย จึงเปลี่ยนเป็น กระสุนเสีย ทั้งที่ โคกษุร แยกออกได้เป็น โค กับ กษุร คือ โค=วัว กษุร=กีบ โคกษุร จึง หมายความว่ากีบวัว แต่กษุร แปลว่ามีดโกนก็ได้ เจียงคมอย่างมีดโกนติดที่ลูกศรก็ได้ หรือลูกศร ก็ได้ ความหมายนี้กระมังที่พอจะเข้าความหมาย กับกระสุนได้ เพราะเป็นเรื่องยิ่งเหมือนกัน เสียงจึงได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นนั้น

ถั่วระ คำนี้เคยได้ยินชาวทมิฬบอกว่า ภาษาทมิฬเรียก ดวาไร (แต่ดูในหนังสือเรียน ภาษาทมิฬด้วยตัวเองเห็นเขียนว่า อะวะไร เห็น จะเป็นคำคนละถิ่นกัน) ชื่อ ถั่วระ อาจได้มาจาก ดวาไร นี้ ทั้งคำ ดวา เสียงคล้าย ถั่ว และ บังเอิญชื่อนี้เป็นชื่อถั่ว เมื่อคำ ดวา กลายเป็น ถั่ว จึงนับว่าเข้าความได้สนิท แต่ใน ภาษาพม่าก็มีคำเรียกถั่วระ ว่า โถ่เฮ่ ภาษา ยีสานเรียก ถั่วเฮ่ คำ เฮ่ ก็ตาม เฮ่ ก็ตาม พอ

จะเทียบกับ ระ ได้ ฉะนั้นจึงไม่ทราบว่ คำนี้ เป็นภาษาไทยแต่ดั้งเดิม หรือเป็นคำภาษาทมิฬ ที่เปลี่ยนแปลงเสียงจาก ดวา มาเป็น ถั่ว เพราะ เป็นพืชชนิดนั้น แต่บางคำเราก็กังใช้คำ ถั่ว นำหน้าทั้งที่ในชื่อมีคำที่มีความหมายว่า ถั่ว อยู่แล้ว ได้แก่ชื่อ ถั่วถันเตา ที่จริงชื่อเต็มเป็น คำภาษาแต่จิวว่า ฮ่อถันเต้า คือถั่วฮอลแลนด์ เต้า แปลว่า ถั่วในภาษาแต่จิว แต่เราก็กังใช้คำ ถั่ว นำหน้าให้รู้ชัดว่าเป็นพืชชนิดถั่ว

ชื่อบางชื่ออาจย้ายความหมายจากอย่าง หนึ่งไปเป็นอีกอย่างหนึ่งได้ เช่น ช้ำพลู หรือ ชะพลู คำนี้เสียงไม่น่าจะเป็นคำไทย ในภาษา มอญมีคำ ชพลู ออกเสียง เจ็ยะปฺลุ๊ หรือ ฮะปฺลุ๊ ฟังคล้าย ชะพลู (ซึ่งบางที่เราก็กังออกเสียง ชับพลู) แต่ ชพลู ในมอญ เขาแปลว่า พลู มิได้หมายความว่า ชะพลู ชะพลูเขาเรียก ปูเถียน (เขียน ปูลึง) ถ้าเป็นเช่นนั้นแสดงว่าความหมายของ ชพลู ย้ายจาก พลูมาเป็น ชะพลู อันเป็นพืชคล้ายพลู แต่ไม่ใช่พลูเพราะไม่เผ็ดอย่างพลู แต่เขมรก็ เรียก ช้ำพลู ว่า จาพลู (=จาปฺลุ) คำ ช้ำพลู จะได้มาจากคำนี้หรืออย่างไร เพราะเสียงกับความหมายตรงกัน แต่ก็ยังสงสัยว่าหรือบางที่ เขมรจะได้จากไทยไป

คำว่า พลู ก็เป็นปัญหาที่น่าสนใจอีกว่า เป็น คำไทยแท้หรือได้มาจากมอญ โดยตัดท้ายคำ ชพลู ของมอญมา หรือจะได้มาจากคำ เขมร มฺลุ ซึ่งออกเสียงคล้ายกัน แต่ว่าคนไทยแทบทุก

ถิ่นมีคำ พลุ แต่ออกเสียงต่างกันไปบ้าง คือ ภาษาอีสานออกเสียง พู ภาษาเหนือออกเสียง ปู นำแปลกที่ภาษาไทยใหญ่ออกเสียง ปู และ ภาษาพม่าออกเสียง ปู แทนที่จะเป็น ปู และ ปู ตามลำดับ จึงไม่อาจเทียบได้กับคำ พลุ ของเรา เพราะถ้าเทียบให้ตรงกับเสียงของเรา เสียงของเขาควรจะเป็นเสียงตรี ดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นจึงอาจจะไม่ใช่คำเดียวกัน ทั้งที่น่าจะเป็นคำ พลุ ที่เสียง ล ควบกล้ำออก ไม่ได้จึงกลายเป็น พู ปู ปู ปู ไป ถ้าเช่นนั้นอาจจะได้มาจากภาษาอื่น คำ พลุ ในภาษาภาคกลางก็น่าจะไม่ใช่คำไทยแต่ดั้งเดิม แม้ภาษามอญและเขมรก็อาจจะได้จากภาษาอื่น และภาษานั้นก็น่าจะเป็นภาษาอินเดีย เพราะชาวอินเดียกินหมากกันทั่วไป ไม่ว่าจะเด็กผู้ใหญ่หญิงหรือชาย ภาษาสันสกฤตเรียก ตามพุล (ออกเสียงตามบุล) หมายถึงทั้งพลุและหมาก ภาษาฮินดี เรียก ตามพุล หรือ ตามพูลี (ออกเสียงตามบุลหรือตามบูลี) คำ พุล ข้างท้ายนี้ละกระมังที่เป็นที่มาของ ชพุล ของมอญ และ พลุ ของไทย โดยเสียง พ กับ ล สลับที่กัน และเมื่อเสียง ม กับ พ ท้ายคำ ตามพุล กลมกลืนกันก็อาจเป็นที่มาของ มุล ในภาษาเขมรด้วย และคำนี้อาจเป็นที่มาของคำ ต้ามัน ในภาษาพม่าที่ว่าได้มาจากภาษาอัสสัม แต่ไม่ได้หมายความว่า พลุ กลับหมายถึงหมาก และ ปู ในภาษาพม่าที่หมายถึง พลุ ก็ยังหมายอย่างอื่นได้อีก คือ

มีคำ ปู๊ก้านี้ หมายถึง ยาฝิ่นที่ผสมกับใบตองอ่อนหั่นฝอย ๆ ใช้สูบ

คำเรียก หมาก นั้นก็แปลกที่ไม่ค่อยมีคำเรียกในภาษาต่าง ๆ ถ้าไม่ยืมคำภาษาอื่นดังภาษาพม่าก็ยืมภาษาอื่นมา (หรือภาษาไทยใหญ่เรียก) หมากมู คำ มู อาจได้จากภาษาพม่าที่แปลว่าเมาหรือเวียนหัว ภาษาพม่าก็มีคำ โหมู แปลว่าเวียนหัว และ มูเหลา^๓ แปลว่าเมาเหล้า หมากมู จึงอาจหมายถึง หมากเมาหรือหมากทำให้เวียนหัว อย่างที่เราเรียกกันหมาก) ก็ใช้คำว่า หมาก ที่หมายว่า ผลไม้ แทนอย่างในภาษาภาคกลาง และภาษามอญก็ใช้ ช็อด (เขียน สด) ที่แปลว่า ผลไม้ เช่นเดียวกัน เจียะปูลีช็อด คือ พลุหมาก เขมรมีคำ สุลา หมายถึงหมาก และภาษาฮินดีมีคำ สุปารี คำทั้งสองจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับบ้างหรือไม่หรืออย่างไร และคำ ชิระห์ ที่หมายถึง ใบพลุ ในภาษามลายู จะมีที่มาแห่งเดียวกันด้วยหรือไม่อาจจะไม่ได้มาจากคำ ศรี ในภาษาสันสกฤตที่เราใช้ พานพระศรี จึงควรจะหมายความว่าพานพลุตามความหมายของ ชิระห์ ในภาษามลายู ถ้าเป็นเช่นนั้นคำที่มีความหมายว่า หมาก ก็ย้ายความหมายมาเป็น พลุ ตรงข้ามกับภาษาพม่าและอัสสัมที่คำมีความหมายว่า พลุ (ตามพลุ) กลายมาเป็น หมาก (ต้ามัน)

เรื่องกินหมากนี้ก็พูดต่างกันไปดูเหมือนจะมีแต่ไทยภาคกลางเท่านั้นที่พูด กินหมาก

ส่วนไทถิ่นอื่นมุ่งที่ พลุ เป็นสำคัญ ภาษาพม่าก็เรียก อัมปู้ (=อมพลู) คือ กินพลู ชาวไตเม้าถ้าเขาพูด กินหมาก เขาหมายถึงกินผลไม้ ภาษามอญก็ใช้ เจ็ยะหะปู้ (เสียงพยางค์หน้ามักออกเป็น หะ) ก็คือกินพลู ชาวอินเดียก็เช่นกัน เขามีคำใช้สามัญอีกคำหนึ่งคือ ปาน ซึ่งหมายความว่าใบไม้ แต่มาหมายเฉพาะเสียว่า ใบพลู ตามโรงพยาบาลเล็ก ๆ ในชนบท และตามสถานีรถไฟบางแห่งจะมีคนแบกถาดร้องขายว่า ปาน บิพี คือ พลุ บุหรี (บิพีคือบุหรีพื้นเมือง) เขาไม่ระบุนถึง สุปารี ทั้งที่สุปารีของเขาเป็นส่วนสำคัญ เขาปรุงแตงนานารสและกลิ่น มีตั้งไม่รู้กี่สิบชนิดใส่โหลเรียงรายในร้านที่ขายสุปารีนี้ ชาวไตเม้าไม่ได้กินหมากหรือพลู แต่กินต่อย ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง เขาเอาดอกที่มีลักษณะคล้ายดอปลีมากิน เขาถือเป็นหมากชนิดหนึ่งแต่กลิ่นและรสเป็นพลูเผ็ดจัด กินต่อยจึงเท่ากับได้กินทั้งหมากทั้งพลู พลุกะต่อย ของชาวอีสานก็เป็นพลูที่รสเผ็ดจัด ชื่อคล้ายกันแต่คงไม่ใช่พืชอย่างเดียวกัน ต่อย ขึ้นได้แต่บนเขาเป็นสินค้าที่ชาวเขาตากแห้งนำมาขายในภาค (ตลาด)

ยังมีคำ กานพลู ที่มีคำ พลุ อยู่ข้างท้าย บางคนสำคัญว่าเป็นพืชชนิดเดียวกับพลู บางคนเรียกเป็น ก้านพลู ไปก็มี แต่ที่จริง กานพลูที่เราเห็น เป็นดอกตูมของต้นกานพลู ที่มีก้านดอกติดอยู่ด้วย ไม่มีอะไรเกี่ยวกับพลู

เลย เพราะในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ อธิบายว่า ต้นกานพลูเป็นต้นไม้ขนาดย่อมในสกุลหว่าหรือชมพู มีรสเผ็ดร้อน นับเข้าในเครื่องเทศ พจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็คฟาร์แลนด์กล่าวว่า เป็นไม้พื้นถิ่นของเกาะโมลัคกัสหรือเกาะเครื่องเทศ แล้วจึงแพร่มาในประเทศบ้านเมืองในเขตร้อน เพราะฉะนั้นที่มาของคำ กานพลู คงไม่ใช่คำ กาน กับ พลุ แต่เขาคงจะออกเสียงคำต่างถิ่นให้ฟังเป็นคำไทยที่เคยคุ้น ในพจนานุกรมของแม็คฟาร์แลนด์เรียก กรามพลู หรือ กานพลู ไม่ปรากฏมีระบุนว่า กรามพลู ใช้ในท้องถิ่นใดอย่างไร หรือจะเป็นคำดั้งเดิมของกานพลู เพราะภาษาภาคใต้ก็เรียก กามพลู คำนี้เชื่อว่าจะได้มาจากภาษาทมิฬที่เรียกว่า กิรามบู ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เขียนว่า กุรามบู แต่จะออกเสียงเป็น บู หรือ ปู ก็ตาม เห็นได้ว่า ไม่ใช่คำ พลุ แน่ละ กิราม หรือ กุราม ก็ไม่ใช่คำ กาน ที่บางคนออกเสียงเป็น ก้าน จึงเห็นได้ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเสียงคำเดิมให้กลายเป็นคำไทย ๆ ที่มีความหมายพอเป็นที่เข้าใจและเป็นที่รู้จัก กิรามบู หรือ กุรามบู จึงกลายเป็น กานพลู ไปในภาษาภาคกลาง

ชื่อ กะเพรา ก็เป็นปัญหา มอญยืนยันว่าได้จากไทยเรียก พุราว (เขียนมุราว) ส่วนที่ใส่ วายุน (เขียน วาง) ข้างหน้าแสดงว่าเป็นพืชมีกลิ่นหอมฉุน เขมรมีคำ มุระเพรา (ออกเสียง

เมรียะห์เพริว) เพรา ข้างท้ายฟังคล้าย เพรา ในคำ กะเพรา ของไทย แต่ มุระ นั้นไปเหมือนกับ มุระ ของเขมรที่หมายความว่ามะระ เขมรกล่าวว่า คำนี้ได้มาจากไทย แต่ มุระเพรา ไม่ได้ระบุไว้ แสดงว่าเป็นคำเขมร ดังนั้นจึงเป็นปัญหาอีกว่า มุระเพรา จะเป็นคำไทยประสมกับคำเขมรหรืออย่างไร และถ้า เพรา เป็นคำเขมร ไทยนำมาใช้ก็ไม่ได้ใช้ตรงตามเขมรกลับใช้ กะ นำหน้าแทนอย่างคำ กระชาย กะทือ ในภาษาถิ่นอื่นไม่มีคำออกเสียงเช่นนี้ ภาษาไทใหญ่ เรียก อัมคัม แต่ภาษาพม่าเรียก อัมพิม ซึ่งก็ไม่มีผู้ใดรู้ที่มาของคำทั้งสองนี้เช่นกัน และเขาใช้หมายความว่า แมงลัก ได้ด้วย

ชื่อไทยหรือชื่อต่างถิ่น

ชื่อที่ชวนฉงนน่าจะเป็นคำไทยหรือคำต่างถิ่นอีกชื่อหนึ่งก็คือ ดีป्ली ที่จริงฟังดูก็น่าจะเป็นชื่อไทย เพราะ ดี ก็แปลได้ ป्ली ก็แปลได้ แต่เมื่อรวมเป็นดีป्ली แม้จะแปลได้ว่า ดีของป्ली หรือดีเป็นป्ली ก็ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับลักษณะของพืชชนิดนี้ ภาษาเขมรก็มีคำ ฎีป्ली (ออกเสียงเต็ยเบ็ลลีย) หมายความว่าดีป्ली เขมรไม่ได้ระบุลงไว้ว่าเป็นคำได้จากไทย แต่คำแปลในภาษาเขมรยังไม่เข้าความยิ่งกว่าไทยเพราะ ฎี เขมรแปลว่า ดิน ส่วน ป्ली ไม่มีคำแปล คำอื่น ๆ ที่มี ฎี ประสมอยู่ ต่างก็หมายความว่าดินทั้งนั้น เช่น ฎีต (เต็ยชอ)=ดินขาวคือดินสอพอง ฎีเขมา

หรือ เขมาฎี (เต็ยเคมาหรือเคมาเต็ย)=ดินดำคือดินสอดำ เพราะฉะนั้น ฎี น่าจะเป็น ดี ไทย ป्ली ก็น่าจะเป็น ป्ली ไทย แต่ก็สนใจที่ไทยก็แปลไม่เข้าความ เขมรอธิบายว่า ฎีป्ली นั้น “เป็นชื่อไม่เลื่อยขึ้นค้ำ พวกเมรจ (ซึ่งคือพริกไทย) ผลของฎีป्लीกลมยาวมีรสชาติเผ็ดสำหรับใช้ เป็นยาร้อน หรือเป็นเครื่องแกง...” ที่จริงดีป्ली เขาถือเป็นพืชจำพวกพริกไทย ในภาษาภาคใต้เรียกพริกว่า ดีป्ली ดีป्लीขี้นก คือ พริกขี้หนู ดีป्लीลูกใหญ่ คือพริกเม็ดใหญ่และถ้าให้หมายความว่า ดีป्ली จึงเรียก ดีป्लीเข็ย และถ้าเรียก พริก ก็หมายความว่า พริกไทย แต่ภาษาเขมรแยกเรียกเป็นชื่อหนึ่งต่างหากเช่นเดียวกับไทย ถ้าหากเขมรจะไม่ถือว่า ฎีป्ली ได้จาก ดีป्लीของไทยก็น่าสงสัยว่าต่างจะได้จากภาษาอื่นมาด้วยกัน และภาษานั้นควรจะเป็นภาษาใด

ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็ก-ฟาร์แลนด์ กล่าวว่า ที่เกิดดั้งเดิมของดีป्लीอยู่ที่ไนอินเดียแถบเชิงเขาหิมาลัยและอินเดียใต้ เพราะฉะนั้นที่มาของคำนี้จึงน่าจะเป็นภาษาอินเดียภาษาใดภาษาหนึ่ง และปรากฏว่าภาษาสันสกฤตเรียกดีป्लीว่า ปิปปฺลิต หรือ ปิปปฺลิต (ออกเสียงปิบปะลิตหรือปิบปะลิต) เสียงคล้ายกันกับดีป्लीของไทยและฎีป्लीของเขมร ต่างกันแต่ที่พยางค์หน้าเป็น ปิบ และพยางค์ท้ายแยกเสียงสระ ไม่ได้ออกเสียงควบกล้ำอย่างในภาษาไทย และเขมร ถ้าหากคำในภาษาสันสกฤตข้างต้น

เป็นที่มาของดีป्ली ย่อมแสดงว่าเราได้เปลี่ยนแปลงเสียง บิบ ให้เป็น ดี คำไทยที่พอจะมีความหมายแปลได้ ส่วนพยางค์ท้ายอาจสำคัญผิดว่า เขาออกเสียงควบกล้า บิบป्ली จึงเป็น ดีป्ली แต่เขมรก็ไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงเสียงอย่างเดียวกับไทย หรือไทยก็ไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงเสียงเช่นเดียวกันกับเขมร ปัญหาจึงมีต่อไปว่า ไทยอาจจะนำคำ ฎีป्लीของเขมรมาออกเสียงอย่างไทยเป็น ดีป्ली แทนที่จะเป็น เดียเปลีย ตามการออกเสียงของเขมร หรือเขมรนำคำดีป्लीของไทยไปใช้ และเขียน ฎี ตามคำ ดี แต่เขมรออกเสียงไปตามแบบการออกเสียงของเขา นำสังเกตเรื่องที่มาของ ดีป्ली ภาษามลายูเรียกดีป्लीว่า ลาดจันนา ซึ่งหมายความว่า พริกจีน เขาคงเชื่อว่า ดีป्लीของเขาได้มาจากจีนแต่ดั้งเดิม แทนที่จะเป็นอินเดีย

ปัญหาต่อไปก็คือ พริก ว่าเป็นคำไทยแท้หรือได้มาจากอื่น เรามีคำ พริกไทย ย่อมแสดงว่า พริกชนิดอื่น ๆ ไม่ใช่พืชดั้งเดิม แต่พริกไทยเป็นพืชพื้นถิ่น จึงได้ใช้คำ ไทย ประกอบเข้าข้างท้าย แต่ก็มีคำ พริกเทศ ว่าเป็นพริกเม็ดใหญ่มาจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม น่าคิดว่า พริกน่าจะไม่ใช่คำไทยแต่ดั้งเดิม เพราะภาษาถิ่นอื่นใช้คำอื่นก็มี ดังภาษาภาคใต้ใช้ดีป्लीดังกล่าแล้ว ทั้งภาษาไทใหญ่และในเครือไทใหญ่เรียก หมากพืด หรือ มะพืด (ในภาษาพ่าเก) พังคล้ายจะหมายความว่า ผลไม้เผ็ด (จาก

หมากเผ็ด) แต่ที่จริงคำ เผ็ด เขาออกเสียง เพ็ด เป็นคนละคำกันกับคำ พืด คำ พืด เป็นคำเดียวกับ พริก หรืออย่างไรแน่ เพราะการออกเสียงแม่ก ก กับ แม่กด อาจสับกันได้ เช่น คุณ ในภาษาพ่าเก ตรงกับคำ ชุด ใช้เฉพาะชุดเรือชุดกลอง ส่วนพริกไทย ภาษาพ่าเกเรียก มะพืดหล่อม (คำ หล่อมกล่าวว่ามีมาจากคำภาษาพม่าว่า ลूं ที่แปลว่า กลม) ภาษาไทใหญ่เรียกหมากพืดป้อม หมายถึง พริกกลมเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าในภาษามอญถือบอระเพ็ดเป็นพริกชนิดหนึ่ง จึงใช้คำ เมียะรอยจ (เขียน มเรจ) ที่แปลว่า พริก นำหน้า เรียกว่า เมียะรอยจคุมิระห์ (เขียน มเรจคุมิระห์) ภาษาเขมรก็เรียกพริกไทยว่า เมรจ แต่พริกอื่น ๆ กลับเรียก เมทส (เมตะส์) ดูราวกับจะรวม เมรจ กับ เทส เข้าด้วยกัน คำ เมรจหรือแม่ เมทส เขมรถือว่ามาจากคำสันสกฤต มรีจ คำ เมรจหรือมเรจของมอญก็น่าจะมีที่มาจากคำเดียวกันนี้ สงสัยก็แต่คำ พริก หรือ พืด ของไทยมีที่มาจากคำนี้ด้วยหรืออย่างไร

คำ บอระเพ็ด นี้ก็ชวนขบคิดว่าเป็นคำไทยแท้ หรือคำภาษาใด ภาษาเหนือเรียกว่า จุงจาลิง (คือชิงช้าลิง) แสดงว่าคำนี้คงจะไม่ใช่คำไทย ถ้าเช่นนั้นเป็นคำภาษาใดออกเสียงอย่างไร บางคนยังคิดว่าน่าจะเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต เขียนว่า บอระเพชร ก็มี ซึ่งก็กำหนดไม่ได้ว่า เป็นคำใดคำเดียว หรือเป็น

คำสองคำมาประสมกัน ต้องละไว้เพื่อการพิจารณาต่อไป แต่พืด ก็ฟังคล้าย พืด ใน มะพืด ชื่อ สมุลแว้ง นี้ก็อีกคำหนึ่งที่ฟังดูคล้ายคำเขมร แต่ปรากฏว่าเขมรไม่มีคำที่ออกเสียงอย่างนี้ ที่จริงพืชชนิดนี้คงไม่มีทั่วไป จึงรู้จักกันเพียงว่าเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่เปลือกมีกลิ่นหอมร้อนใช้ทำยา อบเชยป่า ก็เรียก (พจน.-ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๕๓) แม้ในภาษามอญก็ไม่มีคำนี้ มีแต่คำสันสกฤต ที่มีเสียงคล้ายกันกับพยางค์ต้น คือ สมุล แปลว่า ที่มีราก (ส+มูล) พร้อมด้วยราก หรือรากและกิ่ง ส่วน แว้ง หรือ ลแว้ง พยางค์ท้ายฟังคล้ายมะแว้ง มีคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันอยู่คำหนึ่งคือ ลวงค (=ลวง) ซึ่งหมายความว่า กานพลู คำ สมุลแว้ง มีอธิบายในพจนานุกรมไทยของราชบัณฑิตยสถานดังกล่าวข้างต้นว่า อบเชยป่าก็เรียก แต่ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์เลนดักกล่าวถึง อบเชยป่าว่ามีกลิ่นหอมแต่ที่ราก และใช้รากทำยา เพราะฉะนั้น สมุล จะต่อท้ายด้วย ลวงค ก็พอจะฟังได้ว่าเป็นพืชที่มีรากที่มีกลิ่นอย่างกานพลู แต่ก็มีปัญหาว่า สมุลแว้ง มีกลิ่นเช่นนั้นหรือไม่ และที่สำคัญ คือ ไม่มีคำสมุลลวงค ในภาษาเดิมของเขา หรือจะมีใช้ในภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่งก็ไม่ทราบได้ จึงไม่อาจกำหนดได้ว่าสมุลแว้งเป็นคำมาจากภาษาใด คำเดิมว่าอย่างไร หมายอย่างไร

ชื่อเครื่องเทศ

ยังมีชื่อเครื่องเทศสำคัญอีก ๒ ชื่อ คือ ลูกจันทน์ กับ ดอกจันทน์ ที่เราเขียน จันทน์ แสดงว่าสิ่งทั้งสองเป็นลูกและดอกของต้นจันทน์ ไม่มีกลิ่นหอม แต่ในบาลีสันสกฤต จันทน์ ไม่มีความหมายของลูกจันทน์ ดอกจันทน์อยู่ด้วยเลย มีแต่ จันทน์ปุษุป หรือ จันทน์ปุษุปก คือดอกของต้นจันทน์ แต่หาได้หมายความว่า ดอกจันทน์ไม่กลับไปหมายความว่า กานพลู เช่นเดียวกับภาษาเหนือที่เรียก กานพลู ว่า จันทน์จี คือจันทน์ตูม ส่วน จันทน์บาน จึงหมายถึง ดอกจันทน์ การที่เรานำคำ จันทน์ มาหมายถึงเครื่องเทศดังกล่าว อาจจะเข้าใจผิด คิดว่า ภาษาเดิมเขาเรียกเช่นนั้น ทั้งที่ชื่อในภาษาสันสกฤตมีมากมายหลายชื่อ แต่ไม่มีชื่อ จันทน์ เลย ชื่อเหล่านั้นได้แก่ ชาติ ชาติ ชาติโกศ ชาติโกศ ชาติโกป ชาติผล ชาติผล สมุทรานุต ลวงค และอื่น ๆ หมายความว่า ลูกจันทน์ หรือที่เราเรียกจันทน์เทศ เพราะเป็นสิ่งที่มาจากต่างประเทศ คือเกาะโมลลัคกะหรือเกาะเครื่องเทศ ส่วนดอกจันทน์อันคือรอกุ่ม เมล็ดจันทน์เทศ ภาษาสันสกฤตเรียก ชาติปุษุป คำสำคัญจึงได้แก่ ชาติ หรือ ชาติ กับ โกศ ที่อาจใช้ตามลำพัง หรือใช้ประสมกับคำ ผล(=ผล) ดังกล่าวข้างต้น

มีหลายภาษาที่ใช้ ชาติผล ในความหมายว่า ลูกจันทน์ แต่ออกเสียงต่างกันไปคือ ภาษามอญ พม่าเขียน ชาติผล แทนชาติผล คงเป็น

ไปตามแบบภาษาทมิฬที่เรียกลูกจันทน์ว่า ซาทิ ปัตติ ดอกจันทน์ว่า ซาทิกโกย แต่เมื่อญออกเสียง เจียดิพอ ภาษาไทใหญ่เขียน จาติผุ ออกเสียง จำดีไผ่ ส่วนที่ใช้ โกศ หรือ โกศผล หมายถึง ลูกจันทน์ก็มี (ในสันสกฤต)

นอกจากนี้ยังมีพวกที่ใช้ ปาลา จากคำ พาลา ในภาษาสันสกฤตคือภาษามลายูเรียก ลูกจันทน์ว่า บัวะหฺปาลา และดอกจันทน์ว่า บุงา ปาลา ทั้งที่ พาลา มิได้หมายเช่นนั้น คือ พาลา หมายถึง กระวานชนิดต้นเล็กจำพวกขิงข่า ใช้ผลเป็นเครื่องเทศ และถ้าประสมกับ จนุฑร เป็น จนุฑรพาลา หมายถึง กระวานชนิดต้นใหญ่ ใช้ใบเป็นเครื่องเทศ

ดังนั้นจะเห็นว่า การเรียกชื่อเครื่องเทศ เหล่านี้มักจะสับสน ที่เราเขียน จนุฑน นั้นอาจจะเขียนผิดสับสนกับคำ จนุฑร ก็ได้ เพราะ จนุฑร หมายถึงเครื่องเทศบางอย่างได้ นอกจาก จนุฑรพาลา ดังกล่าวแล้ว ก็ยังมี จนุฑรก (=จันทรกะ) หมายถึง พริกไทยดำก็ได้ กระวานก็ได้

ส่วน โกศ ที่แปลว่า ลูกจันทน์ ในภาษาสันสกฤตนั้นไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย เรามีแต่คำ โกฎ ซึ่งอธิบายย่อ ๆ ได้เพียงว่าเป็นเครื่องยา จำพวกหนึ่งมีหลายชนิดด้วยกัน ที่เขียน โกฎ เช่นนี้ น่าเชื่อว่าเป็นคำมาจากบาลีว่า โกฎฐ หรือ โกฎฐ ในภาษาสันสกฤต เพราะเรามักจะตัดตัวสะกดออกเหลือแต่ตัวตาม แต่คำ โกฎฐ

ในภาษาบาลีและสันสกฤตเป็น กุญฐ เป็นชื่อพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Costus speciosus ชื่อนี้ในพจน.ไทย-อังกฤษของ แม็กพาร์แลนด์กล่าวว่า คือต้นกะลา อันเป็นต้นไม้จำพวกขิงข่า ไม่ทราบว่าจะเป็นโกฎชนิดใดบ้าง หรือไม่ แต่ กุญฐ ในสันสกฤตหมายได้อีกอย่างหนึ่งซึ่งตรงกับโกฎชนิดหนึ่งที่เรียก โกฎ กระตุก (จาก สมุนไพรร ของ ดร. วิเชียร จีรวงส์) เขมรก็มีคำ โกฎฐ อธิบายเพียงเป็นไม้ประเภทหนึ่งใช้ทำยา เชื่อว่าคงจะไม่รู้จักพันธุ์ไม้ชนิดนี้เหมือนกัน จึงไม่อธิบายละเอียดเหมือนคำอื่น ๆ หรือจะได้มาจากคำไทย เขาก็มิได้ระบุไว้ น่าสงสัยก็แต่ว่า โกฎ ในไทยนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับคำ โกศ บ้างหรือไม่

มีที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งในเรื่องชื่อพืชพันธุ์ทั้งหลายนี้ที่บางชนิดมีชื่อมากมายหลายชื่อ บางชื่อต่างกันไปตามท้องถิ่น แต่บางชื่อก็ใช้ต่างกันในพื้นที่เดียวกัน ดังจะเห็นในพจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ สมุลแว้งหรืออบเชยป่า ตระคร หรือกฤษณา ตะไคร้บักหรือสนุ่น ส้มขึ้น กะส้มขึ้นหรือเขยตาย เบญจกานีหรือเล็บครุฑใบมน หรือเบงกอละนีในถิ่นเหนือ และถ้าดูชื่อของโกฎกะกลิ้งก็จะเห็นว่า มีชื่อมากมายต่างกันไปตามท้องถิ่น คือ “ภาคกลางเรียก กะกลิ้งหรือโกฎกะกลิ้ง จันทบุรีเรียก แสงใจ อุบลราชธานี เรียก แสงใจหรือแสงเบือ ระนองเรียก พญามือเหล็ก โคราซเรียก กระจี่

และในพิกัดอัตราภาษีขาออกของเดิมเรียกว่า เบ็จ” แต่ละชื่อล้วนหมายถึงสิ่งเดียวกัน แต่นำแปลก็ที่ชื่อเดียวกันกลับมีความหมายแตกต่างกันอย่างไม่น่าจะมีชื่อเดียวกันเลย ชื่อนั้น ได้แก่ กลัมพ หรือ กลัมพัก ในพจน.ฉบับราชบัณฑิตสถาน หมายถึง ผักบุง ในบาลีและสันสกฤต มีคำ กลมพ หรือ กลมพก ซึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง ตรงกับ กระทุ้ม แต่ถ้าเขียน กระลำพัก. ในพจน.ฉบับราชบัณฑิตสถานอธิบายว่า “เป็นเนื้อไม้หอมอย่างดีที่หนึ่ง โดยมากเกิดจากแก่นลำทม ซึ่งเป็นโรคชนิดหนึ่ง ตามสามัญเข้าใจกันว่าไม้ธาตุหอมอันเป็น กายสิทธิ์อยู่ในอากาศ เมื่อลงจับต้นไม้อะไรก็ตาม ต้นไม้นั้นจะกลายเป็น กระลำพัก กฤษณาหรือขอนดอก”

ชื่อที่เขียนต่างกันแต่เสียงเดียวกันอย่าง คำ กลัมพักกับกระลำพัก ไม่น่าจะมีความหมายต่างกันถึงเช่นนั้น จนไม่แน่ใจว่าเป็นคำเดียวกันหรือไม่ ทั้งพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์ยังกล่าวว่า กระลำพักหรือกะลำพัก เป็นพันธุ์ไม้จำพวกเดียวกับสลัดได จึงเป็นอันว่าชื่อนี้มีถึง ๓ ความหมาย และเป็นความหมายที่ไม่คล้ายกันด้วย มีปัญหาว่ามีที่มาต่างกันหรือไม่ จะได้จาก กลัมพก ในบาลีสันสกฤตด้วยกันหรือจะได้อีกจากอื่น เขมรมี คำลำพาก์ (ออกเสียงลำเปี้ยก) หมายถึงแก่นไม้หอมใช้ทำยา ความหมายใกล้เคียงกับกระลำพัก

ในพจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จะเป็นคำเดียวกันหรืออย่างไร หรือต่างก็ได้มาจากกลมพก ของบาลีสันสกฤตด้วยกัน แต่ความหมายต่างกันไป

ชื่อพันธุ์ไม้เขมร-มอญ

ถ้าหากคำ กระลำพัก ที่กล่าวไว้ข้างต้น เป็นคำที่ได้มาจากคำ กลมพก ในภาษาบาลีสันสกฤต หรืออาจมาจาก คำลำพาก์ ของเขมรอีกทีหนึ่ง จริงแล้ว ก็จะเห็นว่าเรานิยมนำคำภาษาอื่นมาดัดแปลงให้ดูและฟังเป็นคำไทย ๑ บางคำก็เปลี่ยนแปลงเสียงเสียบ้าง บางคำเปลี่ยนแปลงเพียงตัวสะกดการันต์ ทั้งที่เสียงใกล้เคียงกับเสียงในภาษาเดิม จึงมีชื่อหลายชื่อที่ชวนให้คิดว่าเป็นชื่อไทย ทั้งที่โดยแท้จริงแล้วไม่ใช่ จะเห็นได้จากชื่อที่มี กระ หรือ กะ มะ ตะ นำหน้า ซึ่งเราเชื่อกันว่าเป็นส่วนของคำที่ติดอยู่หน้าคำและได้มาด้วยลักษณะต่าง ๆ กัน คือ

กระ หรือ กะ อาจได้มาเพราะการแบ่งคำผิด แทนที่จะแบ่งแต่ชื่อแท้ ๆ กลับนำ ก ที่เป็นตัวสะกดของคำ ผัก ลูก หรือนก ที่อยู่ข้างหน้าติดมาด้วย เมื่อเป็นชื่อของผัก ลูก (ผลไม้หรือสิ่งมีลักษณะกลม ๆ) และนก เช่น ผักโجم แทนที่จะตัด ผัก กับ โجم กลับมี กะ จาก ก ตัวสะกดของ ผัก ติดมาด้วย เป็น ผักกะโجم และเป็น กะโجم เมื่อใช้ลำพั้ง และเป็น กระโجم เมื่อต้องการความไพเราะ แต่บางทีก็ไม่มี

ไปตามนั้น เพียงแต่เห็นคำอื่นมี กระหรือกะ นำหน้าก็ใส่ตาม เช่น สัมขึ้น เป็น กะสัมขึ้น ส่วน มะ อาจได้มาเพราะเสียงคำ หมาก ที่ หมายถึง ผลไม้ ใช้นำหน้าชื่อ กร่อนเสียงเป็น มะ และ ตะ ก็ได้จากเสียงกร่อนของคำ ต้น ที่ ใช้นำหน้าชื่อต้นไม้

แต่แล้วปรากฏว่าชื่อพืชพันธุ์หลายชื่อ เป็นคำภาษาอื่น มีเขมรบ้าง มอญบ้าง และ บางคำก็เห็นได้ว่า กระ หรือ ตะ ที่นำหน้าคำ ใช้ตรงกับคำภาษาเดิมโดยเฉพาะตรงกับตัว เขียน เช่นคำเขมร กุรจាប់ (ออกเสียง กุรอจับ) คำไทยเป็น กระจับ กุรล้าง (กุรอซัง) เป็น กระล้าง กุรเบา (กุรอเบา) เป็นกระเบา คุรแบก (คุรอแบก) เป็น ตะแบก (คำนี้หน้าจะเป็นตะแบก) แต่ความหมายก็ต่างไปคือ คุรแบก เขมร หมายถึง ฝรั่ง (ผลไม้) ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว คุรแบกใหญ่ จึงจะหมายถึง ตะแบก (ต้นไม้ขนาดใหญ่คล้ายเสลา) และถ้าจะหมายถึง กระสังข์ที่เป็นชื่อผักต้องเรียก กุรล้างทาบ (กุรอซังเดียว) คือกระสังข์เดี่ยว แต่ถ้าใช้เพียง กุรล้าง ซึ่งเขาอธิบายว่าเป็นต้นไม้มีหนาม ดอกใช้แกงหรือ จิ้มน้ำพริก ผลมีรสเปรี้ยวอันตรงกับ ต้นมะสังข์ของไทย คำ มะสังข์ จึงได้มีส่วนที่ตรงกับภาษาเดิมเพียงพยางค์ท้าย ส่วนพยางค์ต้นต่างกันไป

ชื่อที่มีลักษณะทำนองนั้นนอกจาก มะสังข์ ก็ยังมีคำอื่นอีกหลายคำ คือคำที่มี กระ นำหน้า ในไทยไม่ได้ตรงกับ กุร ในเขมรเสมอไป

เช่น กระเนด จาก กณฺเณต (กัญแฮต) กระชาย จาก ชุชาย (เชฺยชัย) กระเทียม จาก ชุทิมส (ชุตีมชอ คือกระเทียมขาว) กระทือ จาก ผุทฺตี (ผุตฺตี) กระจูด จาก จจฺจฺต (จจฺจฺจ) กระบก จาก จับก (จ็อมบ็อก) คำที่มี ตะ นำหน้าก็เช่นเดียวกันหาได้มาจากคำที่มี คุร นำหน้าอย่างคำ ตะแบก จาก คุรแบก ทุกคำไปไม่ เช่น ตะครอง จาก อญฺจฺรฺง (อ็องจฺร็อง) ตะขบ จาก กุรชฺบ (กุรอคบ) ตะโก จาก กฺจฺจฺโก (ด็องโก) ตะกู (คล้ายต้นกระท่อม) จาก กฺจฺจฺกู (ทะโกว) คำที่มี มะ นำหน้าในไทยไม่อาจกำหนดตายตัวว่า คำเขมรจะเป็น กุร อย่างคำ มะสังข์ จาก กุรล้าง เพราะมีพยางค์ต้นต่าง ๆ กัน ตรงกันแต่ส่วนพยางค์ท้าย ได้แก่ มะดัน จาก สณฺณฺดาน (ซ็อนตัน) มะพลับ จาก ทนฺลฺลฺบ (ตันเล็บบ) ที่เติม มะ เข้าไปในไทยก็มีเช่น มะขวิด เขมรใช้ว่า ขวิด (คุวิต) มอญเรียก กุวิต จากบาลีสันสกฤต กปิถ

ยังมีคำเหมือนกันแต่เพียงบางส่วน จนไม่อาจยืนยันแน่ว่าเป็นคำเดียวกัน ได้แก่คำ ตะลิงปลิง กับ ทูลิ่งทิ่ง (ตุรวลิ่งตั้ง) ชุมเห็ด กับ กฺจฺจฺหิต (ด็องเฮ็ด) พลับพลึง กับ กัฏฺลิ่ง (ก็อมพลิ่ง) ทั้งนี้เพราะไม่มีแนวพยางค์เทียบได้ และถ้าจะยืมคำของกันและกันมาใช้ เหตุใดจึงต้องเปลี่ยนแปลงพยางค์บางพยางค์ไปต่าง ๆ เช่นนั้น

แต่คำที่ใช้ตรงกันนั้น บางคำเราก็แก้ไข

การสะกดการันต์เสียให้เห็นเป็นคำไทย ๆ เช่น กระหุ่ม จากบาลีสันสกฤต กทมุพ เขมร เขียนอย่างเดียวกัน แต่ออกเสียง กตุม เราตัด พ ข้างท้ายออกเสีย และออกเสียงคล้ายกับเขมร คำ กระวาน ซึ่งเชื่อว่าคงได้จากคำเขมร กุรวาญ เราก็เปลี่ยน ญ สะกด เป็น น สะกดเสียจนดูเป็นคำไทย ภาษามาคัดได้ออกเสียงเป็น ลูกหวาน ก็ยิ่งทำให้ดูเหมือนหมายว่า ผลไม้ที่มีรสหวาน แต่บางคำเปลี่ยนเสียงไปเฉพาะคำได้แก่ สอ (ซอ) มาเป็น ซะอม ไม่เห็นเหตุผลว่าเหตุใด ส จึงเปลี่ยนมาเป็น ซ เพราะต่างก็เป็นเสียงที่ออกได้ไม่ยากในภาษาทั้งสอง ไม่ว่าจะ ส เป็น ซ หรือ ซ เป็น ส เพราะคำที่มี ส นำหน้าก็มีอยู่หลายคำในไทย และคำที่มี ส นำหน้าเหล่านั้นก็มีหลายคำที่เชื่อว่าคงจะได้มาจากเขมร ได้แก่

สะเดา จาก เสฎา (เสดา) เสลา จาก สุรพา (ซุรพา) โสน จาก โสฺน (โซฺน) สมอ (ผลไม้) จาก สมี่ (ซุมอ) สมอ (ฝ้าย) จาก สุรมี่ (ซุรอมอ) เสม็ด จาก สุมาจ้ (ซุมัจ) แสม จาก แสม (แสม) สลอด กับ สวาด ไม่ทราบจะเป็นชนิดเดียวกับ สลด (ซุลอด) กับ สวาด (ซุवाद) ของเขมรหรือไม่

มีคำ สลิต ที่เป็นชื่อต้นไม้ดอกหรือที่เราเรียกดอกขจร เขมรใช้ สุรลิต หรือ สุรพิต (ซุรอลีต) แต่มีระบุไว้ในวงเล็บว่าไทยใช้ สลิต ออกเสียง สะลิต จึงออกจะไม่แน่ว่าไทยได้จาก

เขมร หรือ เขมรได้จากไทย แต่ที่เขาระบุเช่นนี้ มักหมายถึงมีที่มาจากคำไทย ทั้งเรายังมีที่เรียกชื่อปลา (เขมรเรียกปลาชนิดว่า กนุชร (กอนทัวร์) ชื่อปลาคงมาก่อน แล้วจึงนำมาเรียกชื่อดอกไม้ ซึ่งได้เปลี่ยนเป็น ดอกขจรในภายหลัง ชื่อทำนองนี้ยังมีอีกมาก เช่น กุระเจ (กุระเจร์) เขมรหมายถึงเป้งหอมดังที่เรียก เมฺสากรเจ (เมฺซากรอเจร์) เป้งกระเจ แต่ไทยมีกระเจตั้ง ๓ ความหมาย คือ กระเจที่เป็นเครื่องหอมต่าง ๆ ประสมกันสำหรับทาหรือเจิมกับกระเจที่เป็นไม้กอก เรียกข่าน้ำหรือตาลเหลือง ตาลกรดก็มี และหมายถึงปลอกเหล็กสำหรับจับข้างคูอีกด้วย (จากพจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) จึงไม่แน่ว่าไทยเรียก กระเจ ตามคำ กุระเจ ของเขมรและนำมาใช้ความหมายอื่น ๆ อีกด้วย หรือเขมรได้ไปจากไทยหรือชื่อบังเอิญมาพ้องกันเอง

แต่คำ กระเจียบ ที่เชื่อว่าได้จากภาษามอญ เราก็นำมาหมายได้ทั้งกระเจียบแดง และกระเจียบมอญ ทั้งที่คำ คะเจ็บ หรือ หะเจ็บ ของมอญหมายเฉพาะกระเจียบแดงเท่านั้น ส่วนกระเจียบมอญที่กินฝักนั้นเรียก บอกระเจียบ ดังกล่าวแล้วข้างต้น (คำนี้ฟังคล้ายมะตาด แต่มะตาดเรียก คะเปรี๊ ในภาษามอญ)

ชื่อพันธุ์ไม้เขมร

มีชื่อต่างภาษาหลายชื่อที่มีความหมาย

อย่างอื่น มิได้ใช้เรียกชื่อพรรณไม้ใด ๆ แต่เราก็มีชื่อพรรณไม้ที่เรียกตามชื่อนั้น ๆ โดยเฉพาะชื่อภาษาเขมร เช่น

ชะมด เขมรมีคำ ฌมุส (จูมุส) ที่หมายความว่า ชะมด คำ ชะมด ของเราคงได้มาจากคำนี้ แต่เขมรหมายถึงเฉพาะชื่อสัตว์ ส่วนไทยเรามีชื่อดันไม้ อธิบายว่า ดันชะมดเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งมีคือน้ำมัน และมีกลิ่นหอมคล้ายชะมด จึงเรียกเช่นนั้น ทำให้คำเดิมที่มีความหมายเดียวกลายมามีหลายความหมาย

ชนวน นอกจากหมายว่ากระดานชนวน หินชนวนที่เป็นแผ่นบาง ๆ ซ้อนติดกัน มีเนื้อแน่นละเอียดและสายชนวนแล้ว ก็ยังหมายความว่า เป็นชื่อดันไม้ชนิดหนึ่ง แต่ปรากฏว่า คำชนวน อันเป็นที่มาทั้งของคำ ฉนวน และ ชนวน มีแต่ความหมายว่ากระดานชนวน สายชนวนกับฉนวน ที่กำบังทางเดินเข้าออกสำหรับสตรีผู้สูงศักดิ์ หาได้มีชื่อดันไม้ดังของเราไม่

กระชับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า “เป็นพรรณไม้ในวงศ์ผักคราดบางที่เรียกว่าขี้ครอก หรือขี้อัน...” เห็นได้ชัดว่า ได้มีการเปลี่ยนชื่อจาก ขี้ครอกหรือขี้อันมาเป็น กระชับ แต่ถ้าดูชื่อทางวิทยาศาสตร์จะเห็นว่า ดันไม้ทั้ง ๓ ชนิดต่างมีชื่อต่าง ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตาม กระชับ ตรงกับคำ ขุซาบ (เคฺจ็อบ) ของเขมร ซึ่งหมายความว่ากระชับ แน่นแพ้น มันคง แต่ไม่มีที่เป็นชื่อของดันไม้ จึงนำ

สงสัยว่าผู้ใดหนอคิดนำคำเขมรนี้มาตั้งเป็นชื่อดันไม้ ทำให้คำ กระชับ มีความหมายเป็นสองอย่างในภาษาไทย ทั้งที่เขมรมีเพียงความหมายเดียว

กระเจา . เขมรมีคำ กุรเจา (กุรอเจา) เป็นชื่อพันธุ์ไม้ที่ลอกเปลือกมาทำเป็นเชือก ใช้ทอกระสอบ ไทยเราก็มีปอที่เรียก ปอกระเจาคงจะเป็นประเภทเดียวกับ กุรอเจา ของเขมร แต่รายยังมี กระเจา อีกชนิดหนึ่งซึ่งเป็นไม้ยืนต้น เรียกว่า กระเซา หรือ กระเซ้า ก็มี น่าคิดว่าคงจะเรียกว่า กระเซา แต่ดั้งเดิม แต่เมื่อมีคำ กระเจาหรือกระเซ้า อย่างกระเซ้าสีดาชื่อ กระเซา จึงกลายมาเป็น กระเจา กระเจาซึ่งน่าจะตรงกับ กุรเจา ของเขมรก็เลยมีความหมายเป็นพรรณไม้ ๒ ชนิดในไทย ในเมื่อเขมรหมายถึงเพียงชนิดเดียว

ชื่อบางชื่อเป็นชื่อพรรณไม้ด้วยกัน แต่ต่างก็มีชนิดย่อยต่างกัน บางทีของไทยมีของเขมรไม่มี หรือบางทีก็กลับกัน ของเรามีของเขมรไม่มี ดังเช่น

กระวาน ที่เชื่อว่าเป็นคำจาก กุรวาญ (กุรอวาญ) ในภาษาเขมรดังกล่าวข้างต้น เขมรอธิบายในพจนานุกรมฉบับพุทธศาสน์ของเขาว่า เป็นว่านชนิดหนึ่ง มีผลใช้เป็นยาแก้โรค แสดงว่าเป็นกระวานชนิดเล็กจำพวกขิงข่า มีผลที่เรียก ผลกระวานหรือลูกกระวาน มีกลิ่นหอมฉุนใช้ใส่แกงหรือทำยา แต่ไทยยังมีกระวาน

ชนิดอื่นเป็นต้นไม้จำพวกอบเชยหรือการบูร
ญี่ปุ่น ใช้ใบปรุงอาหารมีกลิ่นคล้ายกระวาน
เขมรมีแต่ กุรวาญซูก (กุรอวาญซูก) แปลว่า
กระวานหมู แต่หาใช้กระวานไม้ กลายเป็น
หญ้าแห้งหมูไป

แสดงใจ กล่าวว่าเป็นชื่อเดียวกับต้น
กะลั้งหรือโกฏกะลั้ง เขมรมีพรรณไม้เรียก
แสลง (แสลง) ถือเป็นต้นไม้มีพิษ ซึ่งมี ๒ ชนิด
คือ ชนิดใหญ่เป็นไม้ยืนต้นเรียก แสลงธ (แสลง
ทม) กับชนิดเถาเป็นไม้เลื้อยเรียก แสลงวลูติ
(แสลงเวือล) เชื่อว่าคงเป็นไม้พันธุ์เดียวกับ
แสลงใจของไทย แต่เขมรยังมีต้นไม้ที่เรียกชื่อ
แสลง แต่มีใบแสลงแท้ ได้แก่ แสลงงูงู๊ง (แสลง
ต้องแดง) เป็นไม้เถาต้นเล็ก ๆ ดอกสีแดง หัวมี
พิษ งูงู๊ง ก็เรียก เรากมีชื่อ ดองดึง กล่าวว่า
เป็นไม้เถาชนิดหนึ่งหัวใช้ทำยาได้ ชื่อเรียกตรง
กัน แต่จะเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่ ไม่อาจกำหนด
ได้ เขมรยังมี แสลงพรวีเรียก (แสลงพรวีเรียก)
ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ใบกับผลคล้ายกับ แสลง แต่ใหญ่
กว่า แสลงธ มีพิษเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม
การที่เรียกชื่อ แสลง นำหน้า ไม่ว่าของไทย
หรือเขมร คงมีลักษณะเดียวกันคือเป็นต้นไม้มี
พิษ แม้ชื่อที่เรียกในภาษาอีสานว่า แสลง หรือ
แสลงพิษ ซึ่งตรงกับ แสลงใจ หรือ กะลั้ง
หรือเรียกว่า แสลงเปือ ก็มี ก็อธิบายว่าเป็น
พรรณไม้มีพิษอย่างร้ายแรง แต่เรายังมี แสลง
อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่มีพิษ และเขมรไม่มีชื่อนี้

พรรณไม้นั้นก็คือ แสลงพัน ที่ลอกเปลือกเป็น
ปอใช้ทำเชือก

สะแก คำนี้มาจากคำ สงูแก (ซ็องแก)
ของเขมร เรามีคำ สะแกแสง นำเชื่อว่าคงจะ
ได้มาจากคำ สงูแกแสง (ซ็องแกแสง) แต่
ชื่อนี้กลับไม่มีในภาษาเขมร มีแต่ สงูแกเก็ง
(ซ็องแกเก็ง) ซึ่งแปลว่า สะแกไฟ อธิบายว่า
เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง มักใช้เปลือกทำยาแก้โรค
ได้หลายอย่าง ส่วน สะแกแสง ของไทยก็ว่า
เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ทำยาแก้ริดสีดวงจมูก
ไม่ทราบว่าเป็นพันธุ์เดียวกับสะแกหรือไม่ หรือ
เพียงมีส่วนคล้ายกันอย่าง สะแกวัลย์ ในไทย
ที่ว่าเป็นไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ดอกและใบคล้าย
สะแก

แกแล มีอธิบายในพจนานุกรมว่า ไม้
เถาขนาดใหญ่ขึ้นในป่าดิบ มีแก่นเหลือง ๆ ใช้
ทำยาและย้อมผ้า ชื่อนี้ฟังคล้าย เกล (เกล)
ของเขมรและ เกล ของชาวอีสานซึ่งเป็นชื่อ
ไม้ระนาม (คือไม้ขึ้นในที่ชื้นแฉะ) ชนิดหนึ่ง
มีหนามใช้แก่นต้มน้ำย้อมผ้า ไม่แน่ว่าเป็นชนิด
เดียวกันหรือไม่ มีที่เหมือนกันคือใช้ย้อมให้เป็น
สีเหลือง ถ้าหากเป็นคำเดียวกัน แสดงว่า เรา
แยกเสียง เกล ที่เป็นเสียงควบกล้ำให้เป็นเสียง
เดี่ยว และออกเสียง เอ เป็น แอ แกแลของไทย
มีลักษณะพิเศษกว่า คือใช้เป็นยารักษาโรค
ได้ด้วย

กรัก ของไทยหมายถึงแก่นขุ่นใช้ย้อม

ผ้า เขมรมีคำ กุร่าก่ (กุร่าก) ซึ่งเป็นแก่นไม้ เช่นเดียวกัน แต่ไม่ใช่ของต้นขนุนโดยเฉพาะ นอกเสียจากจะระบุลงไปว่า กุร่าก่ขนุน (กุร่ากคะโนร์) จึงหมายความว่า กรักขนุน

ไพล คำนี้น่าจะเป็นคำเดียวกับ พนุไล (ปีวนเลีย) ของเขมรที่กลมกลืนเสียง ๒ พยางค์ กลายมาเป็นพยางค์เดียว ไพลของเราอธิบายว่าเป็นว่านชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายขิง หัวสีเหลืองคล้ายขมิ้นใช้ทำยา (พจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ส่วน พนุไล ของเขมร เขาก็อธิบายว่าเป็นว่านชนิดหนึ่งเหมือนกัน มีหัวสีเหลืองอ่อนมีกลิ่นหอม ๆ รสเผื่อน ๆ ขม ๆ ใช้เป็นยาต่าง ๆ หรือบางทีใช้เป็นเครื่องแกงก็ได้ พนุไล ผิดกับของเราที่ตรงนี้ ตรงที่เขาใช้เป็นเครื่องแกงได้ด้วย ทั้งยังนำมาหมายโดยปริยายอีกว่า เกมงพนุไลเนาบงเหีย (เกมงปีวนเลียเนิวบ้องเฮีย) หมายความว่า เด็กที่ไพลยังอยู่บนขม่อม หมายเป็นเชิงดูถูกคนที่ยังเด็ก ไม่ทันเข้าใจกิจการ ตื่นลึกทุกประการ เปรียบเหมือนเด็กที่แม่ยังไม่ได้อาไพลที่สุ่มหัวเพื่อให้ขม่อมแข็งออก แต่น่าสังเกตว่าภาษามลายูมีคำ บองไล หมายความว่า ไพล เช่นเดียวกัน ทั้งคำ ไพล ของไทย พนุไล ของเขมรกับ บองไล ของมลายูจะมีที่มาจากภาษาอื่นหรืออย่างไร น่าจะไม่ใช้การยืมคำกัน

แพงพวย หรือ ฟังพวย ท้ายคำของคำนี้ ตรงกับ กัฟิงพวย (ก้อมปิงปวย) ของเขมร ต่างก็เป็นพืชขึ้นและทอดไปในน้ำเช่นเดียวกัน ใช้

กินเป็นผักได้อย่างเดียวกัน แต่คำอธิบายของเขมรทำให้ดูลักษณะของกัฟิงพวย คล้ายผักกระเจต กล่าวคือ มีรากออกตามข้อ และมีสุหนาบ (ชุนับซึ่งแปลว่าเครื่องรอง) สีขาวโอบรอบก้าน มีดอกเล็ก ๆ สีขาวหรือแดง แต่ของไทยยังมี แพงพวยฝรั่ง ซึ่งเป็นไม้ต้นขนาดเล็ก มีดอกสีชมพูหรือขาว มีกล่าวไว้ในพจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์แลนด์ว่า เป็นพืชมาจากมาดากัสการ์ แล้วแพร่มาในยุโรป เราคงจะได้ตรงมาจากนี้จึงเรียก แพงพวยฝรั่ง

เรื่องการระบุชื่อต่างประเทศไว้ในชื่อพรรณไม้นี้บางทีก็ออกแปลก ที่ชื่ออย่างหนึ่งแต่บอกที่มาไว้อย่างหนึ่ง เช่น

จำปีแขก มีอธิบายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “เป็นไม้พุ่มสกุลเดียวกับ จำปี มาจากประเทศจีน ดอกเหลืองนวลมีกลีบแข็ง” จึงออกจะแปลกที่ว่ามาจากประเทศจีนแต่กลับมีชื่อว่า จำปีแขก (คงไม่ใช่เพราะคนปลูกก่อนเป็นแขกทำนองเดียวกับที่ว่ากุหลาบมอญได้ชื่อมอญ เพราะคนปลูกก่อนเป็นมอญทั้งที่ไม่เคยพบในเมืองมอญ แต่ไปมีที่เมืองอินเดีย) เขมรมีชื่อ จปีเทส (จ้อมเบียเต้ส) น่าจะเป็นจำปีจากต่างประเทศ อย่างเดียวกับ จำปีแขกของเรา แต่ว่า จปี ของเขาหาใช่จำปีอย่างของเราไม่ จปี ของเขาคือลันทม จปีเทส จึงหมายความว่า ลันทมเทศ เขาจึงอธิบายว่า “เป็นจำปีที่มีดอกเล็ก ๆ ไม่มีกลิ่น มีต้นเล็กดอกแดง

มักปลูกในกระถางมีต้นกำเนิดจากต่างประเทศ” แต่ก็ทำให้เราจะไม่มียอดจำปี แต่ต้องเรียก จมูปาส (จอมปาซอ) คือจำปาขาว เช่นเดียวกับที่เรียกในภาคใต้ของเรา

กระดังงาจีน ถึงแม้จะไม่มีระบุไว้ว่ามาจากจีน ก็น่าเชื่อเช่นนั้น ไม่เช่นนั้นคงไม่มีคำ จีน ติดอยู่ กุฎังงา (ออกเสียงกะดังเงีย) ของเขมร เขมรก็อธิบายว่า เป็นต้นไม้มีดอกหอม กลีบดอกยาว มี ๒ ชนิด ชนิดใหญ่เป็นพันธุ์ของเขมรเอง ชนิดเล็กดอกเหลืองกว่า หน้อย เป็นพันธุ์มาจากประเทศจีน ทั้งไทยและเขมรยืนยันว่า มีพันธุ์กระดังงาที่ได้จากจีน (แต่จีนกลับไปนำพันธุ์มาจากอินเดียกล่าวข้างต้น) มอญก็มีดอกไม้ชนิดนี้เรียกปะดังงา หรือชะดังงา ไม่มีกล่าวว่าได้มาจากไหน ที่จริงเชื่อกันว่าดอกไม้ชนิดนี้น่าจะได้มาจากทางมลายู ในภาษามลายูมีชื่อ กะนังงา ซึ่งอธิบายว่าเป็นต้นไม้มีดอกหอมสีเขี้ยว ฟังดูน่าจะเป็น กระดังงาจีน แต่ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Canarium odoratum* นั้นตรงกับกระดังงาไทยอันเป็นไม้ยืนต้น ไม่ใช่ไม้เถาอย่างกระดังงาจีน ทั้งกลีบดอกก็อ่อนกว่า ฉะนั้นจึงน่าจะชื่อว่า ชื่อ กระดังงาของไทย กับ กุฎังงา ของเขมร หรือ ชะดังงา ของมอญจะมีที่มาจากคำภาษามลายูด้วยกัน หรือต่างยืมกัน ซึ่งก็กำหนดได้ยากว่าใครยืมใคร

ยังมีชื่อพรรณไม้ที่มีชื่อเดียวกัน แต่คำอธิบายแล้วไม่แน่ว่าเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่

ได้แก่ ชะมวง ของไทย กับ หม่วง (กุม่วง) ของเขมร ไทยอธิบายคำ ชะมวง ว่าเป็นไม้ยืนต้นเนื้อแข็ง ใบกินได้มีรสเปรี้ยว ๆ ส่วนเขมรไม่มีคำอธิบาย หม่วง ของเขาว่าอะไร นอกจากบอกว่าเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง จึงไม่ทราบว่าเป็นไม้มวง ข้างท้าย จะแสดงว่าเป็นพรรณไม้มวง เดียวกันหรือไม่

ต้น สมี ของไทย กับ สมี ของเขมร ต่างบอกไว้ชัดเจนว่าได้มาจาก สมี ของสันสกฤต สมีในสันสกฤตอธิบายว่าเป็นไม้เนื้อแข็ง เชื่อว่ามีไฟอยู่ในนั้น ในตำนานของเขาจึงกล่าวว่า ท้าวปुरुषใช้กิ่งสมีกับกิ่งโพธิ์เพื่อจุดไฟทำพิธีพลีกรรม สมีในไทยจึงอธิบายว่า “เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ในพิธีพลีกรรม ใบคล้ายใบคราม มีฝัก” แต่ชื่อทางวิทยาศาสตร์ของไทยกับของสันสกฤตไม่ตรงกัน จะตรงกันแต่เพียงชื่อหรืออย่างไรไม่ทราบ ส่วนสมีของเขมรเขาอธิบายว่า “เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใบละเอียด ๆ ใช้เป็นฝักทั้งฝักจิ้มและฝักแกง โดยเฉพาะแกงซุรอล็อก (สุลอรพอก (ซูลอซุรอล็อก)) อันเป็นแกงมีลักษณะคล้ายแกงเสียงใส่ตะไคร้ กระชาย และฝัก” คำอธิบายคำ สมี ของไทยรักษาความหมายเดิมของสมีที่ใช้ในพิธีพลีกรรม ส่วนเขมรเขาอธิบายตามที่เขาใช้กันในปัจจุบัน

เท่าที่กล่าวมาแต่ต้นมีทั้งชื่อที่ใช้ตรงกันในลักษณะยืมคำกัน หรือใช้ตรงกัน แต่ไม่ปรากฏลักษณะที่ยืนยันได้แน่ว่าเป็นชนิดเดียว

กัน หรือบางชื่อเป็นชนิดเดียวกัน แต่มีเพียงบางส่วนหรือชื่อเท่านั้นที่ตรงกัน จนชวนให้คิดว่า ถ้าจะยืมกัน เหตุใดจึงต้องไปเปลี่ยนเสียบางส่วน จะว่าออกเสียงไม่ได้ก็ผิดไป แต่อย่างไรก็ตามก็ยังดีที่ทำให้พอรู้ที่มาของชื่อเหล่านั้นได้บ้างว่า ได้มาอย่างไร ไม่มีดমনเหมือนบางคำเช่น มะลูลี ไม่ทราบว่ามันอะไร จะว่าเป็นพวกมะลิเพราะเสียงคล้าย มลูลี แต่ก็เกิดมีเนื้อเพลงว่า ใต้ร่มมะลูลี ก็เลยเป็นปัญหาอยู่ จนทุกวันนี้ว่า ต้นไม้ชื่อเพราะ ๆ นี้คือต้นอะไร

ชื่อพันธุ์ไม้เขมรที่ได้จากภาษาอื่น

ตามที่ได้กล่าวเรื่องชื่อพืชพันธุ์ต่าง ๆ ตลอดมานั้น มีข้อที่น่าสังเกตก็คือ ชื่อเหล่านั้นเป็นชื่อเขมรแทบทั้งนั้น เป็นชื่อพยางค์เดียวก็มีหลายพยางค์ก็มี เป็นชื่อเหมือนชื่อเขมรเพียงบางส่วนก็มี และบางชื่อก็ดูคล้ายคำไทย โดยเฉพาะที่เป็นชื่อพยางค์เดียว แต่ที่เขมรได้มาจากภาษาอื่นก็มี ชื่อเหล่านั้นได้แก่ชื่อ ต้นโมก ต้นยอ ต้นสน ต้นรัง ต้นรัก เขมรก็ใช้ โมก (โมก) ญ (ญิว) สรล (ซุริอัล) ร้าง (เรียง) และ ราก (เรียก) ซึ่งเป็นรักชนิดมีดอกและต้นเป็นพุ่ม ส่วนรักที่ใช้ทำสิ่งของนั้นเขมรเรียก เมूरียก เขียน มุรักุณณ์ เพราะกล่าวว่าเป็นคำที่ได้มาจากภาษาสันสกฤตว่า มุรกษุณ ที่แปลว่าการถู การทา และน้ำมันหรือยาขี้ผึ้ง (แต่เขียน มุราก ก็มิ) ชื่อ รัก ของเรานั้นจะมีที่มา

จากสันสกฤตโดยผ่านทางเขมรหรืออย่างไร ทำนองเดียวกับชื่อ ต้นสน ที่เขมรเรียก สรล ก็ได้มาจากภาษาสันสกฤตว่า สรล ที่แปลว่าตรง และเป็นชื่อต้นสนชนิดหนึ่ง ส่วนต้นยอนั้นภาษามอญก็เรียก อะโญะ ซึ่งก็ฟังคล้ายกับยอ จึงทำให้เป็นปัญหาว่า เราได้ชื่อนี้จากภาษาใด มอญหรือเขมร ชื่อ รัก(ดอกไม้) นั้นน่าจะ ได้มาจาก อรुक ในสันสกฤต ก็มีปัญหาอีกว่า เราได้ชื่อนี้จากสันสกฤตโดยตรงหรือผ่านทางเขมรหรือเขมรจะได้จากไทย แต่มีบางชื่อที่เรานำมาแต่งกับคำไทย เช่น ต้นรางจืด แทนที่จะเรียก ร้างสาบ (เรียงสาบ) ตามเขมร เรากลับแปล สาบ เป็น จืด ตามความหมายของ สาบ ในภาษาเขมร ที่นำคำเขมรมาขยายก็มีเช่น เถาวัลย์เปรียง เปรียง จาก เปรุง ที่แปลว่าน้ำมัน มีชื่อพรรณไม้หลายชื่อที่เหมือนชื่อเขมร แต่เพียงบางส่วน ทั้งที่เป็นพรรณไม้ชนิดเดียวกัน ได้แก่ คศิร (กัวกีร์) กับตะเคียน (ในวรรณคดีเรียก กระก็ ก็มี) คุรุญง (กุรวุญง) กับพะยูน หนูลาตไฏ (จิวณเลือดไค) กับสลัดไค และ พุร หุต (พูรวุฮุต) กับ มะพุด จึงเป็นเรื่องน่าจดจำดังที่เคยกล่าวมาแล้วว่า ถ้าจะยืมชื่อเขามาใช้ก็น่าจะยืมมาทั้งชื่อซึ่งก็ไม่เห็นจะยากถึงกับออกเสียงไม่ได้ เหตุใดจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสียง แล้วมีการลง ตะ หรือ มะ ข้างหน้า จนทำให้ดูเหมือนคำเหล่านั้นเป็นคำไทย

แต่ก็เชื่อว่าจะมีแต่ที่ไทยยืมเขมร ที่เขมร

ยืมไทยไปใช้ก็มี ได้แก่ชื่อ ฎกจิม (ดอกเค็ม) จากดอกเข็ม มกา (เมื่อยะกา) จากมะกา มเกลือ (เมื่อยะเกลือ) จากมะเกลือ มากโฎก (เมี่ยงโฎก) จากมะตุก มากปุรง (เมี่ยงปุรง) จากมะปรง มากปุริง หรือ มากเปรง (เมี่ยงเปรง) จากมะปริง มาก่สาบ (เมี่ยงซาบ) จากมะซาบ ไม้สาก หรือ ไม้สัก (ไมซัก) จากไม้สัก ที่เปลี่ยนเสียงไปก็มี คือ ลังง (ลูมจ้อง) จากลินจง (บัวสายชนิดหนึ่ง) ที่เปลี่ยนความหมายก็มี คือ ฎกไม้ (ตอกไม้) จากดอกไม้ แต่ไม่ได้หมายความว่าดอกไม้ กลับหมายความว่า ชมพู่หน้าดอกไม้ มีชื่อ มาก่แปน (เมี่ยงแปน) ซึ่งฟังคล้ายคำไทย มะแป้น แต่เราก็ไม่มีชื่อนี้มีแต่ สัมแป้น ที่เราเรียกสัมมะแป้นก็มีและเขาก็มิได้หมายความว่า สัม แต่หมายความว่า ลูกจันลูกแป้น ๆ เม็ดเล็กหรือบางที่ไม่มีเม็ดเลย จัน หรือ จาน (จัน) ก็เรียก

มีชื่อบางชื่อที่เขมรถือว่าเป็นคำไทย แต่ปรากฏว่าไม่ใช่คำไทยแท้ เป็นคำที่เราได้จากภาษาอื่นอีกทีหนึ่ง ได้แก่ชื่อ ลังสาต (เลียงซาต) = ลังสาต จากกลางสาต ในภาษามลายู และ มาก่ปุรง (เมี่ยงปุรง) = มะปรง ปุรง คงได้จาก มุรง (เมื่อยะรายุน) ของมอญซึ่งหมายความว่า มะปรง (ส่วนมังคุด เห็นจะได้จากเขมรมากกว่ามลายู เพราะเขมรเรียก มงจูด (เมี่ยงคุด) แต่ภาษามลายู เรียก มางกิส) ราตรี (เรียเตเรีย) = ดอกราตรี จาก ราตรี คำสันสกฤต ในภาษาสันติไม่ได้เรียกเช่นนี้ เขาเรียก ราต ก็

ราณี คือ ราชนีแห่งกลางคืน

ยังมีชื่ออีกหลายชื่อที่เขมรว่าเป็นชื่อไทย ได้แก่ มุระ (เมรียะห์) จากมะระ ยี่สุน (ยี่ซุน) จากยี่สุน และ ยี่หุบ (ยี่หุบ) ร้เจก (รุมเจก) จากลำเจียก จึงออกจะเป็นปัญหาว่า คำเหล่านี้ไทยได้จากใครคำเดิมว่าอย่างไร แต่บางคำที่เขมรอ้างว่าเป็นคำไทย เรากลับนำไปประสมกับคำเขมรก็มี ได้แก่ชื่อ ลุมุด (ลุมุด) เขมรว่าเป็นคำไทย หมายถึงได้ทั้ง ละมุด และ ขนุนละมุด แต่สำหรับขนุนละมุด เราต้องใช้คำ ขนุน จาก ขุนรุ (โคนรุ) ของเขมรกำกับไว้ข้างหน้าด้วย เพื่อให้รู้ว่าเป็นขนุนชนิดหนึ่ง คำ ลุหุง (ลุฮง) ก็เช่นเดียวกัน คำที่หมายว่า มะละกอ เขมรถือว่าเป็นคำเขมร แต่ ลุหุงที่ใช้เมล็ดทำน้ำมันนั้น เขมรถือว่าเป็นคำไทย

มีชื่อเขมรบางชื่อเมื่อแปลแล้วปรากฏว่าเรียกตรงกัน เช่น ไทขุลา (ไตคุลา) แปลว่ามีมือเสือ เป็นชื่อมันมือเสือเช่นเดียวกับไทย เรียกเต็ม ๆ ว่า ภู่งไทขุลา (ต้อมโลงไตคุลา) แต่บางชื่อเรียกต่างกันก็มี เช่น ตะบองเพชรเรียก ภูบงยกุส (ต้อมบองเยียก) คือตะบองยักษ์ ที่เป็นสัตว์ต่างกันก็มีเช่น ผักหูเสือ เขมรเรียก ตูรเจียกฏี (ตูรเจียกต้อมเรีย) แปลว่าหูช้าง เตรียลโฎะกรบี (เตรียลอะห์กรอเบีย) แปลว่าต้นเตรียลนมควาย และ เตรียลสุวา (เตรียลชวา) คือ เตรียลลิง เรามีทั้งต้นนมควาย นมวัวกับนมชะนี ไม่ทราบว่าเป็น เตรียลโฎะกรบี เป็นไม้ชนิดเดียวกับต้นนมควายของเรา หรือจะตรงกับต้นนมวัว ส่วน เตรียลสุวา ก็ไม่แน่ว่าเป็น

ชื่อเดียวกับ นมชะนีของไทย เพราะ เตรียลสุวา
ชั้นเป็นกอ แต่นมชะนีเป็นไม้เถา เรื่องนี้จึงนับ
เป็นปัญหาแม้ชื่อเดียวกัน อย่างชื่อ มหาหงส์
(เม็ยะชาล้อง) ของเขมรก็ยังไม่ตรงกับ
มหาหงส์ของไทย มหาหงส์ของไทย เป็นไม้
ดอก ต้นเล็ก ๆ ดอกคล้ายหงส์มีสีขาวเกสรขาว
กับดอกสีขาวเกสรเหลืองมีกลิ่นหอม แต่ของ
เขมรเป็นไม้ยืนต้น มีดอกเป็นพวงใหญ่ ๆ มีสี
แดงฉาน ไม่มีกลิ่น

ชื่อสัตว์ภาษาเขมร

นอกจากชื่อพรรณไม้ต่าง ๆ ที่เป็นชื่อ
เขมรมากมายหลายชื่อดังกล่าวแล้ว ชื่อสิ่งสา
ราสัตว์ก็มีไม่น้อยที่เป็นชื่อเขมร ไม่ว่าจะเป็
นชื่อปลา ชื่อนก หรือชื่อสัตว์อื่น ๆ จนดูเหมือน
ว่าสัตว์เหล่านี้คงจะเป็นสัตว์พื้นถิ่นแถบนี้ คน
ไทยมาภายหลังจึงเรียกชื่อตามเจ้าของถิ่น แต่
บางชื่อก็แปลกที่เขมรกับไทยเรียกตรงกัน และ
ไม่แต่ไทยภาคกลาง แม้ถิ่นอื่นก็ยังเรียกอย่าง
เดียวกัน ดังเช่นคำ ทาก เขมรเรียก เคียก เขียน
ทาก เหมือนกัน และอธิบายว่าเป็น ปลิงบก ไม่ว่าจะ
จะเป็นภาษาไทยใหญ่และภาษาเครือเดียวกัน
ก็มีเท่า ทาก ออกเสียง ต้าก ภาษาพม่าแก่กับอ่าย
ตอนออกเสียงต่างไปตรงที่มี สะ นำหน้าเรียก
สะต้าก คู่กับ สะปิ้ง ซึ่งคือปลิง

แต่ก็มีชื่อหลายชื่อที่เราเรียกตามเขมร
ในเมื่อไทยถิ่นอื่นเขามีชื่อเรียกของเขาโดย
เฉพาะ เช่น ปลาทราย เขมรเรียก กุราย แต่

ภาษาภาคใต้เรียก ปลาตือ ภาษาพม่าแก่เรียก
ป้าซิก ปลาสลาด เขมรเรียก สุลาด (ซุลาด)
ภาษาเหนือเรียก ป้าต๋อง แต่ถ้าเรียก ป้าหลาด
ก็หาใช่ปลาสลาดไม่กลายเป็น ปลาหลด ไป
ปลา เทโพ เขมรเรียก ทีโพ (ออกเสียง ตีโป)
ภาษาเหนือเรียก ป้าเต๊ะ ปลาสะโด เขมรเรียก
โญฎ (ออกเสียงโซด) ภาษาพม่าแก่เรียก ป้าปะ
หล่อน^๓ ส่วนชื่ออื่น ๆ ที่เรียกตามเขมรได้แก่
กระบอก เขมรเรียก กุกก่ (กุกบ็อก) กระทิง
(ปลา) เขมรเรียก ขุซิง (คุจิง) กระพวง เขมร
เรียก ฉพ่ง (ซุปีวง) ชื่อนี้มอญเรียก ขพ่ง (ออก
เสียงคะโป่ง) เสียงใกล้เคียงกัน ทำให้เป็นปัญหา
ว่าใครยืมใคร หรือต่างยืมจากที่มาเดียวกัน
กระเบน (ปลา) เขมรเรียก ปุรเบล (ปุรอเบล)
กระแห (ปลา) เขมรเรียก กาแห (กาแฮ) กระ
โห้ เขมรเรียก กาโห (กาโฮ) ฉลาม เขมรเรียก
ฉลาม (ซุลาม) ตะเพียน เขมรเรียก ฉุพิน
(ซุพิน) หรือ ฉุพิน (ซุพิน) กระ (เต่าทะเลชนิด
หนึ่ง) เขมรเรียก กุราส (กูระส) ชื่อ ปลาหู
เขมรเรียกตามไทยว่า ปลาหู (ปลาหู) เลยทีเดียว
แทนที่จะเรียก ศรีหู (เศรียหู เศรีย แปลว่า ปลา)
แต่กล่าวว่าบางท้องถิ่นเช่นที่กำปอดเรียก
ศรีคามู้ง (เศรียคามง) ที่จริงคำ หู จะเป็นคำ
ไทยหรือไม่ไม่แน่ เพราะปรากฏว่าในภาษา
ญวนมีคำ กำหู ซึ่งแปลว่าปลาหูเช่นเดียวกับ
กับไทย

ชื่อสัตว์อื่น ๆ ก็ได้แก่ กระทิง เราหมาย

ว่าวัวป่า แต่ จูทิง (คูติง) ของเขมรเข่าว่า เป็น สัตว์จำพวกควาย รูปร่างคล้ายควาย กระบือ เราคงจะได้จาก กุรบี (กุรอเบ็ย) ของเขมร เขาว่าในสมัยก่อนเรียก กุรบี (กุรอเบอ) เราอาจจะ ได้มาตั้งแต่เขาออกเสียง กุรอเบอ คำ กุรอเบอ ไปคล้ายกับ เกอรูเบา ของมลายู อาจจะมีที่มา จากแห่งเดียวกัน เขมรมีคำ โคไพร (โกเพรีย) เขาอธิบายว่าเป็นวัวอยู่ในป่า มีร่างใหญ่ เขา บิดเก ขนดำเป็นมัน มีต่างขาตรงคอกกับที่เท้า ทั้ง ๔ ที่มาเรียกเป็นกุปรีในไทยคงได้จากคำ ภาษาอังกฤษ ที่จริงถ้าเรียกเสียว่า โคไพร ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าคือวัวป่า แต่คงจะผิดกับ วัวกระทิง ซึ่งก็เป็นวัวป่าเช่นเดียวกัน คำ ชะมด เราคงได้จาก ฌมุส (ชมุส) ของเขมร คำ สมัน เขมรก็มี สุมาน (ซุมัน) อธิบายว่า เป็นสัตว์ประเภทกวาง ฟาน ละมั่ง เราน่าจะ เรียกตามเขมร มีที่น่าฉงนก็คือคำ ละมั่ง อธิบายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ว่า เป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่งจำพวกกวางแต่ปลาย เขาแบน แต่ ร่มัง (รั่วเมียง) ของเขมรกลับว่า คำนี้เป็นคำไทย ละมั่ง อธิบายว่า เป็นสัตว์ จำพวกกวาง เขาแตกแขนงเป็นง่าม ปลายเขา แบนเรียก ลุ่มัง (เลุ่มีง) ก็มี ทั้ง ๆ ที่คำนี้ฟังดู ไม่น่าจะเป็นคำไทย ภาษามอญเรียกละมั่งว่า แม่ง (เขียน มัง) เราจะได้คำนี้จากภาษามอญ หรืออย่างไร แต่ ทราย ในคำเนื้อทรายนั้น เขมรเรียก ทราย (เตรีย) มอญก็เขียน ทราย

แต่ออกเสียง กุราย ต่างก็หมายความว่ากวางชนิด หนึ่ง เรามาออกเสียงเป็น ชาย ภาษาเหนือ เรียก ทะตาย จะว่าเราได้จากเขมรหรือมอญ แต่เราออกเสียงต่างกันไปไกล

ชื่อที่มอญกับเขมรเรียกคล้ายกันอีกชื่อ หนึ่งคือ ทุง (ตุง) =นกกระทุง มอญเรียก ตาง (เขียนเทิง) เขมรมี ๒ ชนิด คือ ทุงส่าเพา (ตุง ซ้อมเปิว)=นกกระทุงส่าเพา ฟังชื่อเหมือนกับ จะมาจากต่างประเทศแต่ไม่ได้ระบุไว้ บอกแต่ เพียงว่ามีสีขาผสมสีชมพูหรือสีแดง กับ ทุง เผล (ตุงพะเห) =นกกระทุงสีขี้เถ้า แต่ของไทย ไม่ได้อธิบายว่ามีชนิดอื่น นอกจากนำไปเรียก สัตว์ชนิดอื่น คือเรียกชื่อปลาชนิดหนึ่ง ว่า ปลา กระทุงเหว และเรียกไม้เถาชนิดหนึ่งว่า กระ ทุงหมาบ้า เขมรยังมีคำ ทุงลยส่าเพา (ตุงลวย ซ้อมเปิว) คือกระทุงลวยส่าเพา เขาเรียกเวลา นกชนิดนี้ล่อน้ำตาม ๆ กันไป คำ ลย เป็น คำไทย ถ้าเป็นคำเขมรใช้ว่า บณูแถต (บือน แดต) จึงเห็นว่าคำในภาษาทั้งสองนี้ต่างยืมกัน ไปมา

ชื่อนกอื่น ๆ ได้แก่ กระสา เขมรเรียก กุรสาร (กุรอซาร์) กระทา เขมรเรียก ททา (ตัวเตี้ย) และ จาบ ในเขมรหาได้หมายความว่า นก กระจาบแต่อย่างเดียวไม่ อาจหมายได้ทั้ง กระจอก กระจิบและกระจาบ ถ้าจะให้หมายความว่า กระจาบ ต้องเรียก จาบไพรุ (จาบเพรีย) หรือ จาบพูก (จาบปูก) นกกระจิบเรียก จาบเซียบ

กปลา (จาบเจียบก๊อบบะส์) และ จาบสุรุก (จาบซุรุก) คือนกกระจอก คำ จาบ หรือ กระจาบ ไม่มีในภาษาถิ่นไทใหญ่และในเครือไทใหญ่มีแต่ นกจอก ภาษาพม่าเรียกว่า โน่กจ็อก และ โน่กจ็อกป้า คือนกกระจาบ ภาษาเหนือเรียกนกกระจาบว่า นกจอกฟ้า ที่น่าแปลกมากก็คือเหตุใดจึงมาเรียกนกชนิดหนึ่งซึ่งตัวโตกว่านกกระจอกหลายร้อยเท่าว่า นกกระจอกเทศ

ที่เรานำชื่อภาษาเขมรมาตกแต่งดัดแปลงเสียงเสียก็มี เช่น จก (จจจอก) เป็นจจจก จก (จจจอก) เป็นจจจก จจ ที่อยู่หน้าพยางค์จะได้มาจาก จิง (จิง) ในคำ จจจก (จจจอก) ซึ่งหมายความว่าจจจกได้ หรือจะได้จากคำอื่น ภาษาไทใหญ่เรียกจจจกว่า เจ็งเฮ็น เจ็ง จะเป็นที่มาของ จจ หรืออย่างไรไม่อาจกำหนดได้ ส่วนจจหรือจนั้นทั้งมอญและเขมรก็เรียก จจวิต และ จจเว็ด (เขียนจจวิต)ตามลำดับ อาจเปลี่ยนเสียงธรรมชาติก็เป็นได้

บางคำเปลี่ยนเสียงพยางค์หน้าให้ฟังเป็นคำไทย ๆ คือ ตุคุม (โตลิม)=อิล้ม (นกชนิดหนึ่ง) และ กุอก (กุก) เป็นปลาอุก ส่วนที่ปรุหิด (ปรุเอ็ด)มาเป็น ปลาเห็ด ในไทยหาใช้ปลา ไม่ได้เป็นอาหารทำจากปลา ได้แก่ออดมัน

มีชื่อหลายชื่อที่เรียกคล้ายคลึงกันในภาษาเขมรมอญและไทยดังกล่าวแล้ว แต่ชื่อเหล่านั้นบางชื่อน่าจะไม่ได้ยืมกัน แต่อาจเป็นเพราะคนแต่ละชาติแต่ละภาษาได้ยินเสียงสัตว์

ร้องเช่นกัน ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่อายุเดียวกัน แต่ก็คล้ายกันจนชวนให้นึกว่ายืมกัน ดังเช่น

นกทิดทื่อ ชื่อนี้ น่าจะตั้งตามเสียงของนกชนิดนี้ เขมรก็มี แต่เรียก ทีทุย (ออกเสียงตีตุย) ส่วนมอญเรียก ตู้ตู่ เรียกเต็ม ๆ ว่า เกียะเจมตู้ตู่ (เกียะเจม=นก) ภาษาพม่าก็มีชื่อ โน่กตู่^๓ตี ซึ่งก็คงเป็นนกประเภทเดียวกัน เพราะเขาอธิบายว่า โน่กตู่^๓ตี เป็นนกประเภทนกเค้าแมว ตัวขนาดใหญ่ กินปลาและแมลงเป็นอาหาร ในเวลากลางคืนส่งเสียงร้อง ตู่^๓ตี ๆ ชื่อทิดทื่อ ตีตุย ตู้ตู่ หรือ ตู่^๓ตี ล้วนตั้งตามเสียงที่ได้ยินมีส่วนคล้ายกัน

นกต้อยตีวิด หรือ กระต้อยตีวิด ของไทย ตอนท้ายของชื่อไปคล้ายกับ ตูรเวววิจ (ตฺรเววเวจ) หรือ ตูรเวววิจ (ตฺรเวเวเวจ) ในภาษาเขมร เสียง วิด หรือ เว็ด ท้ายคำน่าจะเป็นเสียงร้องเช่นเดียวกับ วิด ใน ต้อยตีวิด ซึ่งต่างได้ยินเป็นเสียงเดียวกัน แต่ก็แปลกที่ส่วนต้นของชื่อเรียกต่างกัน เขมรเรียก ตูรเวว ซึ่งเป็นชื่อนกจำพวกนกกระเต็น ทำรูอยู่ในดิน แต่ ต้อยตีของไทยมาจากไหนหมายอย่างไรไม่ทราบที่จริงต่างก็เชื่ออย่างเดียวกัน คือนกชนิดนี้จะนอนหงายบนดินตื้นซัฟฟ้า เพราะกลัวฟ้าจะหล่นมาทับ ภาษาพม่าก็มีนกที่นอนลักษณะอย่างนี้ แต่คงไม่ได้เรียกตามเสียง เพราะเรียกว่า โน่กแต็ดหมาซ่าย ซึ่งก็คงไม่ได้เกี่ยวข้องกับ โน่กแต็ด ที่หมายความว่านกแก้วชนิดหนึ่ง ภาษา

มอญเรียกนกชนิดนี้ว่า เกียะเจมตีโต๊ด ไม่ทราบ ว่าเรียกตามเสียงนกร้องหรือไม่ อีกชนิดหนึ่งในจำพวกเดียวกัน เรียก เกียะเจมตีโต๊ดกลาง

นกกะปูด กล่าวว่ายกลายมาจาก นก กคปูด และที่เรียกเช่นนี้คงเรียกตามเสียงร้อง ปูด ๆ ของนกชนิดนี้เมื่อเวลาน้ำขึ้น แต่มอญเขา ไม่ได้ยินเป็น ปูด ๆ เขาจึงเรียก พอระกู่ด (เขียน ผวรุ กูด)

นกโพระดก ชื่อนี้คงไม่ได้ตั้งตามเสียง เพราะไม่ปรากฏว่าร้องอย่างไร นอกจากที่มี ในเพลงร้องว่า โฮ่ปึก ๆ จึงอาจจะได้มาจาก คำ โปลโตก ของเขมร แต่ โปลโตก ของเขมร เขมรก็ไม่ได้อธิบายว่าเป็นนกชนิดใด นอกจาก บอกว่า เป็นนกที่ร้องเสียง โปลโตก ๆ

นกกั้งโครง หรือ คลั้งโคลง อธิบายว่า เป็นนกขนาดนกเอี้ยง น่าจะเป็นคำเดียวกับคำ คุรเลงคุรโลง (คุรวเลงคุรวโลง) ของเขมร เขมรอธิบายว่าเป็นนกสีเทา มีดำ ๆ ต่าง ๆ ตัว เชื่องกว่านกเขาหน้อย ถ้านำมาหัด ก็พูดภาษา คนได้บ้าง นกคลั้งโคลงเราก็มองว่ามีเสียงเพราะ แต่รูปไม่สวย มอญเรียกนกกั้งโครงนี้ว่า เกียะเจมกะกลาง หรือ เกียะเจมพะอี่กะกลาง (พะอี่กะกลาง=มะเฟือง)

นกกะกลาง ชื่อนี้คล้าย กะกลางของมอญ ที่หมายความว่า นกกั้งโครง แต่นกกะกลางของไทย เมื่อเทียบกับ คุรเลงแวก (คุรวเลงแวก) ของเขมร จะเห็นว่ามีลักษณะคล้ายกัน พจน.ฉบับราช-

บัณฑิตยสถานอธิบายว่านกชนิดนี้ขนาดเดียวกับนกกั้งโครง ขนตัวสีสดแต่ขนหัวขาว เมื่อ ลงจับพื้นดินชอบกระโดด อยู่กันเป็นฝูง เมื่อ ตัวหนึ่งร้องก็ร้องตามกันเป็นฝูง ส่วนเขมรก็ อธิบายในพจนานุกรมของเขาว่า คุรเลงแวก เป็นนกตัวโตเท่านกแก้ว มักร้องพร้อมกัน และ โดดอย่างอีกา แต่เสียง คุรเลงแวก ของเขมร ก็ยังต่างกับ กะกลาง ชื่อกะกลางของไทยตรงกับ กะกลางของมอญยิ่งกว่า คุรเลงแวก ของเขมร แต่ความหมายไขว้กันไปมาหมายเป็นนกต่างชนิด กันไปเสีย

พจนานุกรมไทย-อังกฤษของแม็กฟาร์-แลนดักกล่าวว่า นกกะกลางนี้เรียกกันไปต่าง ๆ เหมือนเป็นฉายาคือเรียกอีเพาหัวหงอกก็มี เจ๊ก โโกหกก็มี ชื่อแรกคงเป็นเพราะนกกะกลางมีขน ขาวตลอดหัว จึงเรียกนกกะกลางหัวหงอก ส่วนที่เรียก เจ๊กโกหก คงเรียกตามที่ได้ยิน เสียงอย่างนั้น ภาษาไทใหญ่ ก็มีนกที่มีฉายา ทำนองเดียวกันนี้เช่น นกคก เรียกได้อีกอย่าง หนึ่งว่า นกเจ้าปู่ คือนกเจ้าพลู เป็นนกที่ปลุก เจ้าพลูหรือคนขายพลู คนขายพลูจะตื่นเมื่อได้ ยินเสียงนกร้อง

นกตีทอง เราไม่ได้ตั้งชื่อตามเสียงที่ ได้ยิน กู้ก ๆ หรือ ปึก ๆ กลับตั้งตามเสียงที่ ได้ยินว่าเป็นเสียงตีทอง ส่วนภาษาไทยใหญ่ ได้ยินเป็นเสียงตีเหล็กจึงเรียก นกจ้างเล็ก (=นก ช้างเหล็ก) ในภาษาพม่าก็มีชื่อ โน่กค้อยซอน

(=นกต้อยซอน) แต่ไปหมายความว่า นกหัวขวาน ภาษาไทใหญ่ก็มีเรียก นกต้อยโก้ง (=นกต้อยโพรง) ต้อย ของเขาหมายถึงได้ทั้งตีสะกิด เคาะ และตีด

ส่วนที่เขมรและมอญไม่ได้เรียกตามเสียง ก็มีได้แก่ นกแก้ว เขมรเรียก มาน่ทีก (=เมื่อนตีก) คือไก่น้ำ ทั้งที่ในคำอธิบายก็ไม่ได้บอกว่า มีลักษณะเหมือนไก่ เขาอธิบายว่า เป็นนก ขาวาวคอยาวรูปร่างเหมือนอย่างนกยาง อาศัย อยู่ตามชายน้ำหรือตามสนุ่น แต่มอญก็เรียก จายุนต์ยุง (เขียน จางซาก) ซึ่งหมายถึงไก่น้ำ เช่นเดียวกัน แต่ในภาษาไทยก็มี ที่เรียก นก เป็น ไก่ ได้แก่ ไก่น้ำ หาใช่ไก่ไม่ แต่เป็นนก ชนิดหนึ่ง ไก่ฟ้า ก็เป็นนกเช่นกัน ภาษาไทใหญ่ก็เรียกเป็นไก่เรียก ไก่จ่า

การที่เรียกนกเป็นไก่ ยังไม่สู้จะแปลกนัก เพราะเป็นสัตว์ปีกด้วยกัน แต่ที่เป็นสัตว์คนละประเภทนั้นออกจะแปลกชวนฉงน เช่น เรียกแมลงชนิดหนึ่งตัวกลม ๆ ป้อม ๆ ปีกมีสีเหลือง ๆ คล้ายสีของว่า เต่าทอง และเรียก สัตว์จำพวกเต่าเป็นปลาที่มี เช่นภาษาไทยใหญ่ เรียกตะพานน้ำว่า ป่าผา คือ ปลาผา

ชื่อ ตะพานน้ำ ก็มีปัญหาว่าเป็นคำภาษาใด เขมรมีคำ สุรพาบ (ซุรอปเปียบ) แปลตรงกับคำ พังพาบ แต่ไม่มีที่หมายว่า ตะพานน้ำ ที่จริงมีคำหลายคำที่น่าจะเป็นคำเขมรแต่กลับไม่มีในเขมร เช่นคำ จริวจราว ในวรรณคดี

จริว แปลว่า เต่า จราว แปลว่า ตะพานน้ำ เขมรไม่มีคำทั้งสองนี้ แต่ภาษามอญมีคำ กุลา หมายถึง เต่าชนิดหนึ่งมีขนาดใหญ่ ตรงกับที่เราเรียก ม่านลาย ซึ่งเป็นสัตว์น้ำอย่างเดียวกับตะพานน้ำ แต่หนังกับตัวมีลายเป็นจุด ๆ และตัวโตกว่า กุลา ของมอญจึงน่าจะเป็นที่มาของ จราว ชื่อ ปลาสวาย ก็น่าจะเป็นคำเขมร คำ สวาย (ซวย) ก็มีในเขมร แต่ก็หมายถึง มะม่วง สีม่วง กับฝีม่วง ไม่มีที่เป็นชื่อปลา เรียกปลาสวายว่า ตูรีปุรา (เตุรีปุรา)

ชื่อสัตว์ภาษาเขมรสัมพันธ์กับ ชื่อพันธุ์ไม้

ที่ปรากฏตรงกันข้ามก็คือ ชื่อที่น่าจะเป็นชื่อไทย กลับมีใช้เป็นชื่อเขมร

ด้วง เป็นคำพยางค์เดียวน่าจะเป็นคำไทย แต่เขมรก็มีคำ ฎวง (ดวง) หมายถึงทั้ง ดวง กับ ด้วง และเงินพด ด้วง เขาอธิบายความหมายของด้วงว่า เป็นหนอนจำพวกหนึ่ง มักเกิดในไม้ผุ ในดินชั้นน้อย ๆ แต่มีปุ๋ยมาก หรือ ไม้ก็เกิดในไม้เถาอย่างเถาหมาขี้เป็นต้นซึ่งเรียกว่า ฎวงวลูติเขญูร (ดวงเว็ลแคญูร์) คือ ด้วงเถาหมาขี้ ในภาษาเหนือไม่ใช้คำ ด้วง เช่น ด้วงกวาง ก็เรียก กว้าง ด้วงดินก็เรียก บ่าขี้เบ้า ภาษาพม่าก็เรียก ด้วงมะพร้าว ว่า แม็งซี่หมู หรือ แม็งจู่จี้ ใช้คำ แม็ง แทนคำ ด้วง มีแต่ในภาษาอีสานที่มีคำ ด้วง หมายถึง

ทั้งแมลงที่ชอบกินยอดอ่อนของต้นไม้ อย่าง ต้นมะพร้าวกับตัวอ่อนของแมลง คำ ด้วง จึง น่าจะไม่ใช่ชื่อไทยแต่ดั้งเดิม อาจเป็นคำเขมร ที่ยืมมากก็เป็นได้ เราจึงมักพูดคู่กันเหมือนจะ แปลความหมายกันและกันอย่างเช่น “บริสุทธิ์ ผุดผ่องไม่มี ด้วง ไม่มี แมง มาทำให้เสียหาย”

คำ ดักแด้ ที่หมายถึงตัวอ่อนของแมลง ที่อยู่ในปลอกก่อนมีปีก จะเป็นคำไทยหรือไม่ ไม่แน่ แต่ภาษาเขมรก็มีคำที่ฟังคล้าย ๆ กันคือ ฎีกฎี (เด็กเดอ) หรือ ฎักฎี (ด็อกเดอ) เขา หมายถึง ตัวไหมที่เขาต้มและสาวเอาเส้นไหม ออกแล้ว ซึ่งตรงกับที่เราเข้าใจกัน ในภาษา ถิ่นอื่นก็ดูเหมือนจะมีแต่ภาษาอีสานที่มีคำ ดักแด้ หมายถึง ตัวด้วงของไหม กับเรียกชื่อ ว่านที่มีหัวเล็ก ๆ คล้ายดักแด้ว่า ว่านดักแด้ จึงเป็นอันยุติยังไม่ได้ว่า ดักแด้ เด็กเดอ หรือ ดอกเดอ เป็นคำเดียวกันหรือไม่ ต่างยืมกันใช้ แล้วออกเสียงต่างกันไปหรือไม่ หรือจะบังเอิญ มาเรียกคล้ายกันไปเอง

คำ ฎวงวสุติชญูร (ดวงเว็ลลแญญูร์) ที่หมายถึง ตัวงาหมามุ่ยก็ตาม หรือ ว่าน ดักแด้ ของภาษาอีสานก็ตาม ทำให้เห็นชื่อ พันธุ์ไม้กับชื่อสัตว์สัมพันธ์กัน ตัวงาหมามุ่ย ของเขมรหมายถึง ตัวง ชนิตที่เกิดที่นั่น และ ยังมี ฎวงล้งชัย (ดวงเลี้ยงเจ็ย) เป็นตัวงที่กิน ต้นเลี้ยงเจ็ย จนยางออกมาเป็ยกชุ่มตัว จึงเรียก ตัวงชนิดนี้ว่าเช่นนั้น ทำนองเดียวกับที่เราเรียก

ด้วงมะพร้าว เพราะเป็นด้วงที่มักกินยอดอ่อน ของต้นมะพร้าว แต่ภาษามอญมีชื่อคนมะพร้าว เรียก เกียะเจมซ็อดเปรีย (ซ็อดเปรีย แปลตาม คำว่า ผลไม้ผู้หญิง หมายถึงมะพร้าว) คน มะพร้าวนี้ก็หาได้กินมะพร้าวไม่ แต่คงจะทำ รังที่ต้นมะพร้าว นั้น เพราะคนนี่คือ นกกระจาบ และยังมี เกียะเจมด้ายูมิ๊ด แปลว่า นกน้ำขมิ้น หรือนกเหลือง เพราะ ด้ายูมิ๊ด หรือน้ำขมิ้น นั้นแปลว่าสีเหลือง ชื่อทั้งสองของมอญนี้กับ ชื่อเขมรข้างต้น เป็นชื่อสัตว์ขยายด้วยชื่อพันธุ์ ไม้ ส่วนว่านดักแด้ของอีสาน เป็นชื่อ พันธุ์ไม้ ขยายด้วยชื่อสัตว์ คำ ลูวามม่ง (เลวียมัวมัวง) ของเขมรก็เป็นชื่อพันธุ์ไม้ขยายด้วยชื่อสัตว์ เลวีย คือ มะเดื่อ และ มัวมัวง คือแมลงหวี่ ที่เขา เรียกชื่อเช่นนี้ เขาอธิบายว่าเป็นเพราะมะเดื่อ ชนิดนี้ เวลาสุกจะมีแมลงหวี่อยู่ในผลเสมอ และ เป็นมะเดื่อผลใหญ่ ส่วนมะเดื่อผลเล็กไม่มีแมลง หวีเมื่อสุกกินได้เรียก ลูวาทูจ (เลวียโตจ) หรือ อุทุมพร (โอะตุ่มปัวร์) ที่เราเรียก มะเดื่อ ชุมพร คงจะมาจากคำ อุทุมพร ที่เป็นคำบาลี นั้นเอง มอญยังมีมะเดื่อฝรั่งหรือต่างประเทศ อีกชนิดหนึ่งนอกจากมะเดื่อปล้องที่เรียก วิกา กับมะเดื่อชุมพรที่เรียก วิกอ มะเดื่อชนิดนั้น เรียกว่า วิกะบาง กะบาง คือเรือมีเครื่องจักร หมายถึงมาจากต่างประเทศ

ยังมีชื่อสัตว์อีกหลายชื่อที่คล้ายชื่อมอญ ชื่อหนึ่งคือ ตัวอ้น หรือ ตัวคุ่น ภาษามอญเรียก

อุณ ภาษาไทใหญ่เรียก อั้น จึงเป็นปัญหาว่าคำนี้จะ เป็นคำยืมจากมอญหรือเป็นคำไทยแต่ดั้งเดิม

คำ กระต่าย ก็เช่นกัน ภาษามอญเรียก เปะตาย (เขียนพตาย) ภาษาไทใหญ่เรียก ป้างต้าย และพ่าเก้เรียก ป้างต้าย ซึ่งแยกออกไม่ได้ แต่ละคำไม่มีความหมาย จึงชวนฉงนว่าจะ เป็นคำยืมจากมอญหรืออย่างไร แล้วเราใส่ กระ นำหน้าอย่างคำอื่น ๆ หรือจะบังเอิญ มาใช้ตรงกัน

ถ้าหากเป็นคำ แพะ ที่มอญเรียก เปี้ยะ-เป๊ะ (เขียน พบ) กับที่เขมรเรียก พแพ (ปัวเป) และภาษาไทใหญ่เรียก เป้ นั้น อาจเป็นเพราะเรียกตามเสียงร้อง แต่ภาษาพ่าเก้เรียก เป้หย่า³ คำ หย่า³ของเขา คือคำหญ้า เขาว่า เขาใช้ หย่า³ ลงไปด้วยเพื่อให้เข้าใจชัด ๆ ว่าเป็น เป้หย่า³ คือแพะที่กินหญ้า

คำ ก้างคาว ที่มอญเรียก กะวะ (เขียน กว) เสียงคล้ายคำ คาว พยางค์ท้าย แต่ ก้าง พยางค์ต้นหรือที่ภาษาอีสานออกเสียง คาง (ใน คำ คางคาว) ก็อธิบายได้ยากว่า หมายถึงอะไร เป็นคำภาษาใด ที่ภาษาเหนือเรียก ฮุ้งคาว ฮุ้ง ก็ไม่ระบุความหมาย จะหมายถึง รุ้ง สัตว์จำพวกเหี้ยวหรืออย่างไรไม่อาจกำหนดได้ ภาษาไทถิ่นอื่นไม่ได้เรียกเช่นนี้ ภาษาไทใหญ่เรียกว่า หวัง หรือ หมิง หรือ อีหวัง คำ ก้างคือมอญเรียก ก้างก็ (เขียน กงคี) พังไกล้เคียงกว่าที่เรียกกันในภาษาถิ่นอื่น โดยเฉพาะภาษา

ไทใหญ่ที่เรียก แม้งข่อยหม้อ

คำ ค่าง ที่มอญเขียน คง ออกเสียงแก่้ง ก็ไม่แน่ว่ามอญได้ไปจากไทยหรือไม่ คำนี้มีในภาษาถิ่นต่าง ๆ แทบทุกถิ่น นอกจากออกเสียงต่างกันไปบ้าง คือภาษาเหนือเรียก ก้าง ภาษาอีสานเรียก ข่าง ภาษาพ่าเก้เรียก ละก้าง ภาษาไทใหญ่เรียก อี้ก้าง

ส่วนคำ คางคก ที่เขมรเรียก กิ่งกรีก (เขียน คิงคก) ก็ฟังคล้ายคางคกของไทย ภาษาพ่าเก้เรียก หย่าเล่งไก (=ยาเลี้ยงไก) คู่กับเขียด เรียก หย่า เล่งเค็ด (=ยาเลี้ยงเขียด) คำ กงแกบกูป (ก้องแกบโกบ) ที่เขมรหมายถึง กบชนิดหนึ่งตัวใหญ่ยาว โkob ข้างท้ายฟังคล้าย กบ ของไทย จะเป็นคำไทยหรืออย่างไรไม่แน่ แต่ก็น่าแปลกที่ในภาษาไทใหญ่ไม่มีคำ กบ มีแต่เขียด เขาวามีเฉพาะ กีบกินเหลิน (=กบกินเดือน) ที่หมายถึง จันทรคราส เท่านั้น ปุรทาลคิงคก (ปรอเตียลคิงคก) คือว่านคางคก กับ ปุรทาลกรเพี (ปรอเตียลกรอเปอ) ว่านจระเข้ ก็นับเป็นชื่อพันธุ์ไม้ขยายด้วยชื่อสัตว์ได้เช่นเดียวกัน

ชื่อจากภาษาบาลี-สันสกฤต

ชื่อสัตว์

ชื่อมะเดื่อชุมพรหรือที่เขมรเรียกอุทุมพร ในภาษาเขมรดังกล่าวข้างต้น บอกชัดแจ้งว่า

เป็นชื่อภาษาบาลีสันสกฤต ยังมีชื่อสัตว์และชื่อพืชพันธุ์อย่างอื่นอีกมากจากภาษาทั้งสองนี้ที่ทำให้รู้ที่มาได้ชัดเจนโดยไม่ต้องฉงนสงสัยว่าเป็นคำภาษาไทย มีปัญหาอยู่บ้างที่ออกเสียงต่างกันและเขียนผิดกันไปบ้างในภาษาต่าง ๆ ถ้านำชื่อเหล่านั้นมาพิจารณา ก็ต้องพิจารณาดังแต่ชื่อรวมของสัตว์และพืชพันธุ์ ซึ่งถ้าไม่ใช่คำบาลีสันสกฤต เราก็คงประสบความสำเร็จยากมิใช่น้อย เมื่อต้องการอธิบายถึงชื่อสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมว หมา ช้าง ม้า วัว ควายนก ปลา มด ปลวก จะอธิบายว่าเป็นอะไรรวมแล้วเรียกว่าอะไร พืชพันธุ์ก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน บางที่เราต่อด้วยธัญญาหาร เป็นพืชพันธุ์ธัญญาหาร ซึ่งรวมชื่อต้นไม้ใบหญ้าประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ภาษาอื่น ๆ ก็ประสบปัญหาอย่างเดียวกับเรา บางภาษายุ่งยากกว่าด้วยซ้ำไป เพราะเขาไม่มีคำในภาษาของเขาเรียกชื่อรวมบางชื่อ เหตุใดจึงไม่มี เป็นเรื่องน่าถกเถียง แม้ในภาษาของเราเองก็เช่นกัน

คำ สัตว์ ที่เป็นชื่อรวมของสิ่งมีชีวิตเป็นคำที่มีใช้และจำเป็นต้องใช้ในภาษาหลายภาษา ทั้งภาษาไทย เขมร และมอญ คำนี้ภาษาบาลีเขียน สตุต สันสกฤตเขียน สตุตฺวา เราเขียนตามสันสกฤตแต่ตัด ต ออกเสียตัวหนึ่งเพื่อให้สะดวกแก่การเขียน ภาษาเขมรก็เขียนตามอย่างไทย คือเขียน สตุว เช่น สตุวจตุบบาท (สัจจตบบาท)=สัตว์ ๔ เท้า สตุวทวิบาท (สัต-

ทวิบาท)=สัตว์สองเท้า ส่วนภาษามอญเขียน สตุ (ออกเสียง ช้อด เช่นเดียวกับคำช้อด ที่แปลว่าผลไม้) เช่น ช้อดค้ำยจ(สัตว์น้ำ) ช้อดเตอ(สัตว์บก)

ภาษาไทยใหญ่ก็มีคำนี้ใช้ ออกเสียงตามพม่าว่า ชัดตะหว่า (เขียนสตุตวา) ภาษาพม่าออกเสียง ชัดตะหว่า มักใช้ในหนังสือและบทร้อยกรอง แต่ถ้าใช้ตามธรรมดาใช้คำ ไต่ (ตัว) เช่น ไต่ก้าน (ตัวกลาน) หมายถึงสัตว์ ๔ เท้า ไต่กั้งไต่ก้าน คือ สัตว์บก ไต่หน้า คือ สัตว์น้ำ ไต่แหวน คือตัวกระโดดเช่นกบ ไต่เม้น คือตัวบิน ไต่แก่นกและ ไต่เท็น (ตัวเถื่อน) คือสัตว์ป่า

ในภาษาไทยหรือแม้ในภาษาไทถิ่นอื่น ๆ มีคำเรียกสัตว์ชนิดย่อยลงไปบริบูรณ์ เช่น มีคำเรียก นก แมลง เป็นต้น ภาษาเขมรไม่มีคำเรียกสัตว์ทั้งสองประเภทนี้ นับเป็นเรื่องแปลกที่ไม่มีและออกจะยุ่งยาก เมื่อต้องการอธิบาย เช่นจะอธิบายคำ แมลงป่อง ตักแตน ต้องนำคำ สตุว มาใช้คืออธิบายว่าเป็น สตุวตจ (ชัดโตัจ) คือสัตว์เล็กหรือ สตุวลูอิต (ชัดเลอิต)คือ สัตว์ละเอียด ถ้าพูดถึง มด ที่เขาเรียก สุรโมจ (ซุรโมจ) ก็อธิบายว่าเป็น สุขุมสตุวมวยปฺรเอท (โสโซมะสะตุมวยปฺรเอท) คือสัตว์เล็กมากประเภทหนึ่ง แต่ที่ใช้คำบาลี ปาณกชาติ หรือ ปาณกสตุว ให้หมายว่า แมลง ก็มี แต่ไม่เห็นนำมาใช้อธิบาย ในภาษามอญมีคำเรียกแมลงด้วย เรียกว่า ชะโมง (เขียน ลุมัง)

ส่วนคำเรียก นก เขมรก็ต้องยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้คือเรียก สัตวสุลาบ (สัต-ชูลาบ)=สัตว์ปีกบ้าง เรียก นกฺสี (บั๊กเซีย) จาก ปกฺยิน (=นก) ในภาษาสันสกฤตบ้าง ปัจจุบันเราก็ใช้คำสัตว์ปีกเพื่อให้รวมถึงเปิดไก่ เขมรอธิบาย(ในพจนานุกรมฉบับสถาบันพุทธศาสนา) คำ ทา (เตีย) ที่แปลว่าเปิด ว่าเป็น สัตวสุลาบ สรุทมวยพวก (สัตชูลาบ ชุทมวยพวก) คือ สัตว์ปีกบ้านพวกหนึ่ง แต่เมื่อถึงคำ ทาไพฐ (เตียเพฺรีย) คือ เปิดป่า ซึ่งถือเป็นนก ก็ได้ อธิบายว่า โฉมะบกุสีมวยปรุเภทรูปฏจทา (ชุมวะห้บั๊กเซียมวยปรุเภทรูปโดจเตีย) ชื่อ นกประเภทหนึ่งรูปเหมือนเปิด แต่ มาน่ (เมื่อน) =ไก่ ไม่ถือเป็นสัตว์ปีก กลับเรียก สัตวทุวิบาท มวยปรุเภทชาชาติบกุสี (สัตทุวิบาทมวยปรุเภทเจียเจียดบั๊กเซีย)=สัตว์สองเท้า ประเภทหนึ่งเป็นชาตินก ไทยเราก็อธิบายทำนองเดียวกันว่า ไก่ เป็นสัตว์สองเท้ามีปีกคล้ายนก เปิด ก็ถือเป็นสัตว์สองเท้าชนิดหนึ่ง

เขมรยืมคำ นก ของไทยไปใช้ด้วยเหมือนกัน โดยเฉพาะในคำ รังนก (รังนก) ที่หมายถึง รังของนกนางแอ่น แทนที่จะใช้ สมบุก(ซ็อมบก) ที่หมายถึง รังทั่วไป หรือ สมบุกตฺรเจียกกำ (ซ็อมบกตฺรเจียกกำ) คือ รังนกนางแอ่น กลับใช้คำไทยดังกล่าวแล้ว และบางที่เรียกเพี้ยนไปเป็น นางน่ (เนียงนวก) ก็มี คำ นก ของไทยจึงฟังแปลกไป

ภาษามอญมีคำเรียกนกด้วย คือเรียก เกียะเจม (เขียน คเจม) นำแปลกที่ที่ภาษาญวนเรียกนกว่า จิม เสียงคล้ายพยางค์ท้ายของ เกียะเจม ของมอญ ไม่ทราบว่าจะบังเอิญหรือยืมกันหรือต่างยืมมาจากภาษาอื่น จะว่ายืมมาจากภาษาจีน ก็เห็นจะไม่ใช่ เพราะญวนมีคำ จิมจ็อก ที่หมายความว่านกทั่วไป จ็อก น่าจะเป็นคำเดียวกับภาษาจีนกวางตุ้ง ชุก (ภาษากลาง) ที่หมายถึง สัตว์เลี้ยง มอญก็มีคำ เกียะเจม ตะเนม เป็นคำเรียกนกทั่วไป คงเช่นเดียวกับที่เราเรียก นกหก หมายถึงนกชนิดต่าง ๆ ไม่ทราบว่าจะหมายความว่าอย่างไร แต่มีกล่าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า หก หมายถึงนกชนิดนกแก้วตัวเขียวคล้ายนกกะลิง เวลาเกาะหรือนอนจะห้อยหัวลง แต่ที่ หมายถึง นกชนิดต่าง ๆ คงไม่เกี่ยวกับชื่อนกชนิดนี้ ด้วยเหตุที่มอญ มีคำเรียกนก จึงใช้ เกียะเจม ที่แปลว่านก นำหน้าชื่อ เช่น เกียะเจม โตงดาญน (เขียน คเจมทังทาง ซึ่งแปลว่า นกกระโดดและกางอย่างกางปีก เช่นนก) คือ นกนางแอ่น เกียะเจมกะโล๊ก (=นกผี) หมายถึง นกฮูก เกียะเจมปะมั้งฮ้อย (=นกคนเฝ้าบ้าน) หมายถึงนกกระจอก แต่มีชื่อนกอีกหลายชื่อที่ไม่ต้องใช้ เกียะเจม นำหน้า เช่น ปาว=นกเขา ปือก=นกยางขาว ชะดี หรือ หะดี=นกแสกแซว ตะมาต=แร้ง เถียะเนียง=เหยี่ยว ชื่อนกในภาษามอญที่เป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต ก็คือ

เกียะเจมอู๊ด แปลว่า นกอุฐ หมายถึง นกกระจอกเทศ อุฐ จากคำ โอภูฐ ในบาลี และ อุษฏร ในสันสกฤต

ชื่อพืช

ส่วนชื่อรวมสำหรับเรียกต้นหมากรากไม้ทั้งหมดก็มีหลายคำที่เราจำต้องยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤตมิฉะนั้นก็จะต้องแยกเรียกเป็นต้นไม้จำพวกต่าง ๆ เช่น ไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุก ผัก หญ้า และอื่น ๆ ถ้าเราไม่นำคำ พืช ที่ได้จาก พืช หรือ วิช ของบาลีสันสกฤตมาใช้ หรือถ้าจะพูดถึงพืชของประเทศไทยก็ต้องระบุชื่อไปหมดทุกจำพวก ไม่แต่เท่านั้น เมื่อเราอธิบายความหมายของชื่อต่าง ๆ ข้างต้น เป็นต้นว่า ไม้ล้มลุก คือพืชที่ปลูกรมีอายุชั่วคราว ชั่วฤดูหนึ่ง (พจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ถ้าไม่ใช้คำ พืช ก็จะต้องอธิบายยืดยาวว่าสิ่งมีชีวิตสีเขียว ขึ้นอยู่กับพื้นดินก็มี ในน้ำก็มี ฯลฯ ภาษาอื่น ๆ ได้แก่ เขมร พม่า มอญ คงเห็นความจำเป็นเช่นนี้ จึงนำคำนี้ไปใช้กัน มีความหมายตรงตามความหมายในภาษาเดิมก็มี ต่างไปบ้างก็มี

พืช หรือ วิช ในบาลีสันสกฤตหมายได้หลายประการ เช่นหมายถึง สิ่งที่จะงอกเป็นต้นอย่างเมล็ดของต้นไม้ หัวหรือหน่อ อสุจิของคนและสัตว์ ต้นเค้า คำมูล ฯลฯ แต่ที่ไทยเรานำมาใช้ นอกจากจะหมายถึง เมล็ดพืช ในที่บางแห่งแล้ว เรายังหมายถึงต้นที่งอกขึ้นมาแล้วอยู่

ตามพื้นดินก็มี ในน้ำก็มี ดังที่เรียก พืชน้ำ หรือ พืชเกิดในน้ำ ถ้าเป็นผักทั่วไปเรียกเป็นชื่อรวมก็เรียก พืชผัก อย่างพืชผักสวนครัว ซึ่งมีหลายชนิดด้วยกัน บางทีนำไปเข้าคู่กับคำ พันธุ์ เป็น พืชพันธุ์ เมื่อหมายถึงสิ่งที่จะงอกสืบต่อไป ถ้าใช้แก่คนก็หมายถึงเชื้อสาย

พืช ในภาษามอญออกเสียง ปิดเจียะ ก็เป็นคำมาจาก พืช เช่นเดียวกัน แต่มักหมายถึง พืชพันธุ์ ถ้าใช้เกี่ยวกับต้นหมากรากไม้ ใช้ว่า เมียะปิดเจียะ (เขียน มพืช) คือเมล็ดพืช (เมียะ=เมล็ด) หมายถึงต้นกำเนิดก็ได้ แต่ พืช ในภาษาพม่าหมายแปลกไปกว่าภาษาไทย คือหมายถึงอวัยวะเพศทั้งหญิงและชาย อันเป็นความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาบาลีบางฉบับ

ส่วนภาษาเขมรออกเสียงต่างไปเป็น ปูจ (เขียน พูจ) แต่ไม่ได้มีความหมายว่าเมล็ดของต้นไม้อย่างในภาษาเดิมหรือต้นที่งอกขึ้นมาแล้วอย่างในภาษาไทย เขาหมายว่า พันธุ์ เผ่าพันธุ์ เชื้อ หรือ เชื้อสาย เช่น พูจเณ (ปูจเซอ) = พันธุ์ไม้ พูจสุรว (ปูจโซรว) = พันธุ์ข้าว หรือ สุรวพูจ (โซรวปูจ) = ข้าวพันธุ์ ข้าวที่จะใช้ทำ พันธุ์ โปตพูจ (โปตปูจ) = ข้าวโปตพันธุ์ พูจ กุสตรีย (ปูจกะสัต) = เชือกษัตริย์ พูจโคแฆมร (ปูจโกแฆมร์) = พันธุ์วัวเขมร พูจเสะเทส (ปูจแซะห์เตะส) = พันธุ์ม้าเทศ แต่ถ้าจะให้หมายถึง พืช คือต้นไม้ที่งอกขึ้นมาแล้วเป็นต้น ๆ เขมรมี

คำของเขา คือเขาใช้คำ ภู่นำ (ด้อมนำ จากคำ ภู้นำ (ดำ) ที่แปลว่าปลูก) เช่นที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมเขมรฉบับสถาบันพุทธศาสนาว่า สุรว โปต...ชาภู่นำสำขานรบสปุรเทศ (โซรว โปต...เจียดด้อมนำซ้อมคันรวับอะสปุรอะเตะส) = ข้าว ข้าวโปต...เป็นพืชสำคัญของประเทศ หรือ ลูกผลภู่นำ (ลิวักพ้อลด้อมนำ) = ชายผลพืช ที่ใช้ พืชคาม หรือ พืชคราม (ปีเจียะเกียม หรือ ปีเจียะเกียม) ก็มี แต่ไม่ค่อยใช้ในการอธิบาย ส่วนเมล็ดพันธุ์พืช ก็ใช้ คุราบ (เกว็อบ) ซึ่งหมายถึงเมล็ดทุกประเภท เช่น คุราบสุรว (เกว็อบโซรว) = เมล็ดข้าว คุราบธัญชาติ (เกว็อบเชยญเยยะเจียด) = เมล็ดธัญชาติ

คำ พันธุ์ เรานำมาใช้หมายถึงสิ่งที่เจริญงอกงามสืบต่อไป แทนคำ พืช ก็ได้ บางทีจึงเข้าคู่กันเป็น พืชพันธุ์ ถ้าใช้แก่คน ก็ได้แก่ ญาติพี่น้อง วงศ์วาน เทือกเถา เหล่ากอ บางทีก็ใช้ พรรณ อย่างเช่น พรรณไม้ ที่จริงในภาษาบาลีสันสกฤต คำทั้งสองมีความหมายต่างกัน คือ พันธุ์ หมายถึงญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง สามี และผู้เกี่ยวข้องกันฉันญาติ ส่วน พรรณ จาก วรณ ในสันสกฤตหมายถึง สี ชนิด เชื้อชาติ ชั้นวรรณะ และอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็น พันธุ์ หรือ วรณ ไม่มีที่จะหมายถึงกับต้นหมาก รากไม้ จึงน่าสงสัยว่า คำดังกล่าวนี้จะไม่ใช่ คำบาลีสันสกฤต อาจจะเป็นคำไทย ๆ ว่า พันธุ์เอง ทั้งนี้เพราะจะมีคำ พัน ในภาษาไทยใหญ่

หมายความว่า เมล็ดพืช ชนิด และเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เช่น พันผักกาด = พันธุ์ผักกาด พันผักก็ = พันธุ์ผัก ชื่อ ภาษาพม่าก็มีคำ พัน เช่นเดียวกัน ที่หมายความว่า อย่างหรือชนิด เช่น พันไม้ = อย่างนี้ ชนิดนี้ ส่วนที่หมายความว่า พันธุ์ เช่น พันเข่า^๓ = พันธุ์ข้าว พันไก่โหลง = พันธุ์ไก่ใหญ่ เป็นไก่ พันธุ์หนึ่งมีขนาดใหญ่ พันใต้ = พันธุ์ไท ไก่นใต้พื้นเสา = คนไทพันธุ์เสือ (ชาวไทใหญ่และเครือไทใหญ่เชื่อตามตำนานที่กล่าวว่า คนไทสืบเชื้อสายจากเสือเผือกกับเจ้านางไท) ไก่นใต้พื้น = คนต่างพันธุ์ คือคนต่างประเทศ คนต่างเชื้อชาติ เข่า^๓ พัน = ข้าวพันธุ์คือข้าวไร่ทำพันธุ์ ไก่พื้น = ไก่พันธุ์คือ ไก่ใช้ทำพันธุ์ ดังนั้นจึงน่าจะเขียนคำ พรรณ หรือ พันธุ์ เป็น พันอย่างคำไทยจะสะดวกกว่า ไม่ต้องคิดว่า เมื่อไรจะใช้ พรรณ เมื่อไรจะใช้ พันธุ์

วัลย์ ที่จริงในภาษาบาลีและสันสกฤตใช้ วฤติ หรือ วฤติ หมายถึงไม้เถา ไม้เลื้อย แต่เราไม่ค่อยใช้คำพัง ต้องมีคำไทยที่หมายอย่างเดียวกันมาเข้าคู่กัน เป็น เครือวัลย์ เถาวัลย์ และเถาวัลย์ กลายเป็นชื่อเรียก ไม้เถา ซึ่งมีหลายชนิด เช่น เถาวัลย์เปรียง เถาวัลย์ปูน แต่หมายถึงต้นหรือเครือของไม้เลื้อยก็ได้เช่น เถาเถาวัลย์มามัด เรียก เถา ก็ได้ เป็นอันคำ วัลย์ ไม่จำเป็นใช้นักในภาษาไทย เพราะมีคำไทย เครือ หรือ เถา ใช้อยู่แล้ว บางทีก็เรียก ไม้เลื้อย เช่น กระจ่างจีน เป็น ไม้เลื้อย ดอกมี

กสิปหนา แต่ในภาษาเขมรจำเป็นต้องใช้ วลิตี ในการอธิบาย มิฉะนั้นก็จะมีทางอธิบายได้ เช่น กณฺฐจฺรึล (กัญจฺรึล) อธิบายในพจนานุกรมของเขาว่า โฉมระวลิติมวยปุรเกท ชาณฺนำสมุรารปฺตรำงฺตรมฺงาปโรคกณฺฐจฺรึล (ซมฺวะหฺเหือล มวยปุรอกเกท เจียทฺหน้าซ็อมรับฺตรำงฺตรมฺงือบโรคกณฺฐจฺรึล)=ชื่อไม้เถาประเภทหนึ่ง เป็นยาสำหรับแก้อาบระงับโรคหัด หรือ คำ คุรพาจ (คุรอลาจ) อธิบายว่า โฉมระวลิติสฺรุกมวยปุรเกท(ซมฺวะหฺเหือลซฺรุกมวยปุรอกเกท) คุรอลาจ (คือ พัก) เป็นชื่อไม้เถาบ้านประเภทหนึ่ง บางที่ใช้ ลตา หรือ ลตาชาติ (เล็ยะดา หรือ เล็ยะดาเจียด) ซึ่งหมายความว่า ไม้เลื้อย เช่นเดียวกับ วลิตี (เวือล) แต่ไม่ใช้ในคำอธิบาย มีแต่ในที่บางแห่ง เช่นในคำอธิบายของ ภูตคาม หรือ ภูตคุราม (พูตะเกียม หรือ พูตะเกียม) ว่า พวกดิณชาติ ลตาชาติ รุกชาติ ที่เกิดแล้ว คือ สารพัดหญ้า ไม้เถา และต้นไม้ที่ขึ้นแล้ว

ธัญ เรามักใช้ ธัญชาติ เป็นชื่อรวมเรียกข้าวต่าง ๆ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาลี ธัญพืช คือ พืชข้าวกล้า และ ธัญญาหาร แปลว่าอาหาร คือ ข้าว มักใช้กับคำ พืชพันธุ์ เป็น พืชพันธุ์ ธัญญาหาร ซึ่งน่าจะหมายถึง ต้นพืชและข้าวชนิดต่าง ๆ ใช้เป็นอาหาร

ชื่อสัตว์ในวรรณคดี

ชื่อสัตว์ที่เราได้จากภาษาบาลีสันสกฤต

นั้น โดยมากเป็นสัตว์ที่กล่าวไว้ในวรรณคดี ชื่อบางชื่อจึงมีแต่ในนิยายไม่มีใครได้เห็นตัวจริงดังเช่น มังกร ครุฑ นาค ราชสีห์ แต่บางชื่อก็มีตัวจริงเช่น นกโกกิลา ที่เรียกชื่อเป็นสามัญว่า นกกาเหว่า เป็นต้น บางชื่อก็มีชื่อต้นไม้ดอกไม้เป็นชื่อเดียวกัน และชื่อสัตว์เหล่านั้นซึ่งส่วนมากเป็นนก มีปรากฏในวรรณคดีของเขาด้วยพร้อมทั้งเรื่องราวอันเนื่องด้วยชื่อนั้น ๆ ซึ่งก็มักจะตรงกับที่ไทยเราใช้ อันแสดงให้เห็นว่ากวีของไทยได้รู้เรื่องวรรณคดีของอินเดียหรือสันสกฤตโดยเฉพาะเป็นอย่างดี และรู้มาช้านานแล้วด้วย ดังจะเห็นได้ในวรรณคดีเก่า ๆ และในพจนานุกรมอักษรภิธานศรีบริบทของหมดปรัดเลก็มีชื่อต่าง ๆ ที่จะยกมากล่าวต่อไปทุกชื่อ พจนานุกรมนี้บันทึกไว้แต่ใน ค.ศ. ๑๘๗๓ ร่วมร้อยปีมาแล้ว นกเหล่านั้นได้แก่

โกกิลา คือนกกาเหว่า ภาษาบาลีสันสกฤตเรียก กอกิล มักหมายเฉพาะนกกาเหว่าตัวสีดำ คำนี้มาจากธาตุ กุก อันเป็นคำเลียนเสียงธรรมชาติ ซึ่งก็คงจะเป็นเสียงของ นกโกกิลหรือนกกาเหว่านั่นเอง และจาก กุก ธาตุเดียวกันนี้ ได้กลายมาเป็น โกก ก็มี หมายถึงนกกาเหว่าทั่วไป แต่ โกก ก็ยังหมายอย่างอื่นได้อีก คือหมายถึง หมาป่าและนกจักรวาก แต่ โกกนท ที่แปลตามตัวว่า เสียงของโกก ซึ่งน่าจะหมายถึงเสียงนกกาเหว่าหรือหมาป่า

หรือนกจักรวาก กลับหมายว่าดอกบัวแดง ซึ่ง
เรามาเรียกว่า โกกนุท

นกโกกิลาในภาษาฮินดีเรียก โกยัล ก็
หมายได้ว่าไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง น่าจะเป็นต้นอัญ
ชัน ในภาษาสันสกฤตมีคำ โกกิลนยณ คือตา
นกโกกิลา ก็หมายถึงต้นไม้มีดอกสีดําเหมือน
ตานกชนิดนี้ ซึ่งก็เห็นจะเป็นต้นอัญชันนั่นเอง
และยังหมายถึงต้นไม้บางชนิดก็ได้ ถ้าสมาส
กับคำอื่นเช่น โกกิลาวาส คือที่อยู่ของนกโกกิลา
ได้แก่ต้นมะม่วงและ โกกิเลชฎา ที่หมายถึงที่รัก
ของนกโกกิลา ก็คือต้นหว้า ส่วนคำ โกกิโสด
สว (จากโกกิล+อตุสว) คืองานฉลองนกโกกิลา
ในวรรณคดีสันสกฤตหรือฮินดีถือว่า เสียงร้อง
อันเป็นทำนองดนตรีของนกโกกิลาย่อมจรร
โลงใจให้เกิดอารมณ์อันอ่อนไหวและอารมณ์
ฉะนั้นเมื่อถึงฤดูกาลที่ได้ยินเสียงนกโกกิลา
(เพราะนกโกกิลาจะมาตอนท้ายฤดูหนาวต้นฤดู
วสันต์ (ฤดูใบไม้ผลิ)) ผู้คนจึงรู้สึกถึงบรรยา
กาอันรื่นรมย์ขึ้นบาน ด้วยว่าอากาศค่อยคลาย
หนาวและอุ่นขึ้น (โดยเฉพาะในอินเดียเหนือ)
ทำให้รู้สึกสบาย ทั้งต้นไม้ดอกไม้ก็ชุ่มชื้นผลิ
ดอกแบ่งบานไปทั่ว จึงเหมาะจะฉลองนกโกกิลา
แต่เขามีได้หมายเช่นนั้น เขากลับหมายว่าต้น
มะม่วง คนถิ่นอื่นซึ่งต่างก็มีนกชนิดนี้ และมี
ชื่อนกนี้เรียกเป็นสามัญ มักเรียกตามเสียงร้อง
คือมอญเรียก กาวาว เขมรเรียก ตาเวา อธิบาย
ว่า นกชนิดหนึ่งมีสีดําดำเล็กกว่าอีกา ร้องเสียง

ดั่ง ตาเวา ๆ แต่ก็มีได้ระบุว่าเป็นเสียงมันไพเราะ
หรือไม่อย่างไร แต่ที่เราเรียก กาเหว่า นอก
จากจะเรียกเสียงเสียงร้องของนกชนิดนี้แล้ว
ก็คงจะเห็นตัวมีสีดําดำจึงเรียกเสียว่า กา เป็น
กาเหว่า แทน กระเหว่า หรือ ดูเหว่า (ชื่อนี้ก็น่า
ฉงนว่า ดู ได้มาอย่างไร จะว่าเสียงเสียงก็ไซ้ที่
จะมาจากภาษาใดอย่างไร ยังค้นไม่พบ) ทั้งยัง
ถือเป็นสัตว์วรรณคดี ไม่อาจเทียบได้กับหงส์
ที่มีตัวสีขาวเป็นสัตว์ตระกูลสูง จึงมีคำว่า
โกกิลาหรือจะฝ่าเข้าฝูงหงส์ไซ้พงศ์พันธุ์ ทั้งนี้
ผิดกับ โกกิล ที่มีความสำคัญในวรรณคดี
สันสกฤตและแก่นอินเดียดังกล่าวแล้ว

กรวิก หรือ การวิก ทั้งสองชื่อน่าจะเป็น
คำเดียวกัน จากคำ กรวี หรือ กรวิก ในภาษา
บาลีที่หมายว่านกกาเหว่า มีเสียงใสไพเราะ
แต่ กรวิก ในภาษาสันสกฤตมิได้หมาย
เช่นนั้น เป็นชื่อภูเขาสูงหนึ่งในเจ็ดลูกของภูเขา
สัตตปริภันต์คีรี ถ้าจะหมายถึงชื่อนกอย่าง
เดียวกับนก กรวิก หรือ การวิก สันสกฤตและ
ฮินดีเรียก กลกณฐ ซึ่งแปลตามคำว่าเสียงเพราะ
อันได้แก่นกกาเหว่า นกเขา นกพิราบ และห่าน
ชนิดหนึ่ง ส่วนชื่อ นกการเวก นั้นก็น่าจะเป็น
นกชนิดเดียวกับ กรวิก หรือ การวิก เพราะ
เป็นนกงามเสียงไพเราะเช่นเดียวกัน ดังปรากฏ
ในอักขรภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และใน
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า
“การเวกเป็นนกในตำนานปรัมปรา มีที่อยู่ใน

ปาหิมพานต์ บินสูงเหนือเมฆ ร้องเพราะ สัตว์
ทั้งหลายได้ยินจะต้องชะงักไป” เราก็มักจะนำ
มาเปรียบกันว่าเสียงเพราะราวกับนกการเวก
เขมรและมอญก็มีชื่อนกชนิดนี้ เขมรเรียก
กระเวก หรือ กอเรียะเวก (เขียน กรวิก)
มอญเรียก กระวิต (เขียน กุวิต) แต่ชื่อ ดอก
การเวก มีแต่ในภาษาไทย หมายถึงดอก
กระดังงาจีนชนิดใบใหญ่ดอกใหญ่ ไม่ทราบ
ว่าเกี่ยวข้องกับชื่อนกการเวกอย่างไรหรือไม่
เหตุใดจึงใช้ชื่อเดียวกัน แต่ยังมีนกการเวกที่
มีตัวจริงไม่ใช่ชนกในนิยาย กล่าวว่าเป็นนก
ขนงาม บางชนิดหางเป็นพู่ยาว มีอยู่ในเกาะ
นิวกินีและในบริเวณเกาะต่าง ๆ แถวนั้น (พจน.
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓) คงจะ
อนุโลมเรียกตามนกการเวกในนิยาย เพราะมี
คุณลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่นบินได้สูง
เหนือเมฆ แต่ไม่ได้กล่าวเรื่องเสียง

กระเรียน ก็เป็นนกที่ร้องเสียงดัง บิน
ได้สูง อักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล
อธิบายว่า “เป็นนกตัวโต สูงเท่านกตะกรุม
คอแดงงาม เสียงดัง กินหอยปู มักอยู่ตามท้อง
ทุ่ง” น่าสังเกตคือในอักขราภิธานศรับท์นี้เขียน
กระเรียญ หรือ กระเรียญ ญ สะกด เห็นได้ชัด
ว่าน่าจะเป็นคำเดียวกับ เกเรียล ของเขมร
(ล ของเขมรเขียนคล้าย ญ เรียล จึงเป็น เหริญ)
เขมรอธิบายคำ เกเรียล ว่าเป็นสัตว์ปีก (=นก)
ประเภทหนึ่ง สีเทา จะงอยปากยาว คอยาว

ขยาว ตัวสูงโย่ง ร้องเสียงดัง เขมรไม่ได้ระบุ
ว่าเป็นชื่อได้จากภาษาบาลีสันสกฤต แต่ไทย
ถือว่าเป็นนกชนิดเดียวกับ โกญจ ในบาลีและ
เกุราญจ ในสันสกฤต ทั้งที่ในภาษาของเขา
ไม่ได้กล่าวชัดว่าเป็นนกกระเรียน ในภาษา
บาลีและสันสกฤตกล่าวว่าเป็น นกยาง ส่วนนก
กระเรียนในภาษาสันสกฤตเรียก สารส คำ
โกญจนาท ที่เรานำมาใช้หมายความว่า การบันลือ
เสียงอย่างนกกระเรียน มักใช้แก่ช้าง นั้น มีแต่
ในภาษาบาลี เราคงได้มาจากภาษาบาลีนั้น
เอง เขมรก็มีคำนี้ใช้ หมายถึงเดียวกับเรา

จากพราก นกชนิดนี้ที่ชาวไทยมักใช้ใน
การพรรณนาการพลัดพรากแยกจากกันกับผู้
เป็นที่รัก ถือเป็นคำที่กลายเสียงจากคำ จกุรวาก
ส. และ จกุควาก บ. เสียงกลายเป็น จักรพาก
ก็มี จักรพาก ก็มี และที่กลายเป็น จากพราก
นับเป็นเหมาะที่สุด เพราะความหมายของ
จากพราก เข้ากับคตินิยมของวรรณคดีอินเดีย
ที่กล่าวว่า นกชนิดนี้จะอยู่คู่กันเสมอ แต่ในเวลา
กลางคืนตาจะมองอะไรไม่เห็น แม้ใบบัวบังอยู่
ใบเดียวก็แลไม่เห็น จึงร้องเรียกหากัน เสียง
ฟังเศร้าวังเวง

สาธิตา ไทยถือเป็นนกจำพวกนกเอี้ยง
(พจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) แต่ในบาลีและ
สันสกฤต ถือเป็นจำพวกนกขุนทอง บาลีเรียก
สาธิตา หรือ สาพิกา หรือ สาธิตา กล่าวว่ามี
ใช้กับคำ สุกะ ซึ่งคือ นกแก้ว แต่สาธิตาก็

ไม่ใช่ชนกแก้ว สันสกฤตเรียก สาริกา หรือ สาริกา แต่หมอบรัดเลกล่าวในอักขรอาถรรพณ์ว่า สาริกา คือนกขุนทอง รูปร่างเช่นนกเอี้ยง พูดภาษาคนได้ ภาษาเขมรจึงกล่าวว่า สาริกา หรือ สาริกา (ออกเสียง ซาระกา) ของเขามีถึง ๓ ชนิด สาริกาแก้ว (ซาระกาแก้ว) หรือ สาริกาอุวพุง (ซาระกาโอวลง) คือนกขุนทอง สาริกากรูบี (ซาระกากรูเบีย) คือ สาริกาควาย ได้แก่ นกเอี้ยง สาริกาอุวไม้ (ซาระกาโอวไม) บ้างถือเป็นนกเอี้ยง เรียก นกเอี้ยงแดง แต่บ้างก็ถือว่าเป็นนกสาริกา ที่มีรูปร่างกับสีคล้ายนกปากส้อม ปลายจะงอยปากเป็นสีเหลือง หูกี่เหลือง คงเป็นเพราะ สาริกาเป็นนกพูดได้ เราจึงมีตะกรุดเรียก สาริกา ถือว่าจะช่วยทำให้พูดจาเป็นที่นิยมของผู้ฟัง

พิราบ นกชนิดนี้เป็นนกธรรมดาแต่มีลักษณะตรงข้ามกับข้างต้น คือ เสียงร้องไม่เป็นที่นิยม เพราะถือว่าเสียงร้องเหมือนเสียงคนไข้ดรางฮือ ๆ คงจะเป็นด้วยเหตุนี้จึงเรียกชื่อพิราบ ซึ่งเชื่อว่า มาจาก วิจารณ์ ในภาษาบาลีสันสกฤต ที่หมายความว่า ร้อง ร้องให้ ร้อง ตะโกน ในคัมภีร์พระเวท ถึงจะไม่ได้เรียก นกชนิดนี้ว่าพิราบอย่างเรา เขาเรียก กโปตะ เขาก็ถือว่าเป็นนางร้ายเหมือนกัน ในภาษา มอญเรียกนกพิราบว่า ฆะราบ หรือ ฆะราบ (เขียนฆะราบ) เสียงคล้ายคำ พิราบ ภาษา

เขมรเรียกต่างไปเป็น เบรียบ (เขียน เพรียบ) จึงออกจะน่าสงสัยว่า ไทยจะได้ชื่อนี้จากมอญ เขมร หรือ ภาษาทั้งสองจะได้จากไทย จะว่าต่างก็ได้จากบาลีสันสกฤต ก็ยังยืนยันไม่ได้ แน่ว่า ได้จากคำ วิจารณ์ จริงหรือไม่

หงส์ ถือเป็นนกในนิยายก็มีตัวจริง ก็มี หงส์ตัวจริงกล่าวว่า เป็นนกชนิดหนึ่ง จำพวกห่านแต่ตัวโตกว่า คอยาวกว่า เขมรกล่าวว่า คอหงส์กลม กวีของเขาจึงมักกล่าวว่า มุลฎจกหงุส (มุลโศจกฮอง) คือ กลมดุกคอหงส์ วรรณคดีไทยยังกล่าวถึงท่าทางเดินอันอ่อนช้อยเทียบด้วยหงส์ซึ่งสันสกฤตเรียก หงุสคามินี คือ สตรีที่มีท่าทางชดช้อยงดงาม ไทยเราถือเป็นนกตระกูลสูง ในบาลีถือเป็นราชาแห่งนก ดังที่เรียก ราชหงส์ และมีชนิดต่าง ๆ (พจนานุกรมบาลีของวิศ เดวิดส์) ซึ่งน่าจะเรียกตามสี่คือเรียก หริตหงุส (หริต=เขียว เหลือง) ตมพหงุส(ตมพ=ทองแดง) ชีรหงุส (ชีร=น้ำนม) กาพหงุส(กาพ=ดำ) ปากหงุส (ปาก=หุงต้มแล้ว ไม่ทราบเหตุใดจึงเรียกชื่อเช่นนั้น) สุวณฺณหงุส (สุวณฺณ=ทอง) กล่าวว่า เป็นหงส์สีเหลืองอย่างสีทอง แต่ที่ถือเป็นนกตระกูลสูงไม่มีกล่าวในภาษาสันสกฤต มีแต่ในตำนานที่กล่าวว่าในฤคเวทถือเป็นพาหนะของ อัศวิน ยุคต่อมาจึงถือเป็นพาหนะของพระพรหม คำ หงุส ถ้ามีคำอื่นขยายหมายถึงพันธุ์ไม้บางชนิดได้ คือ หงุสทาหนะ คือ ต้นหาง

จระเข้ หงส์จตุตถ คือ ชิงแห่ง

ครุฑ ก็ถือเป็นพญานก เพราะมีกำลังมาก บางที่ยังเรียก พญาครุฑ แต่ก็เฉพาะในนิยาย คำนี้เป็นคำภาษาสันสกฤตออกเสียงคะรุคะ (บาลีออกเสียงคะรุพะ) อธิบายว่าเป็นนกในนิยาย เป็นเจ้าแห่งนก จึงเรียก ครุฑเทสานก็มี เป็นพาหนะของพระนารายณ์ เป็นศัตรูคู่อาฆาตกับนาค ตามตำนานกล่าวว่า เป็นลูกพระกัศยปกับนางวิณะตา ซึ่งเป็นลูกสาวคนหนึ่งใน ๑๓ ของพระทักษะ รูปร่างของครุฑมีกล่าวในพจนานุกรมบางฉบับว่า มีหัว ปีกเล็บ และจะงอยปากอย่างนกอินทรี แต่ตัวเป็นคน หน้าขาว ปีกแดง ตัวเป็นสีทอง เขมรเรียก กุรุค เป็นเสียงควบกล้ำอย่างไทย แต่เขาเขียนครุฑ ให้เห็นชัดว่าเสียงควบกัน เขาว่า พวกช่างมักทำรูปครุฑเป็นเครื่องตกแต่งปราสาทวิหาร และเคหสถานของผู้มีอำนาจราชศักดิ์ชื่อครุฑ ไม่มีเป็นชื่อพันธุ์ไม้ ไม่ว่าในไทยหรือในภาษาเดิม มีแต่ชื่อ เล็บครุฑ ในไทย เป็นต้นไม้ใบชนิดหนึ่ง ใบเป็นฝอย

นาค ต้องถือเป็นพญานกในนิยาย แต่เรายังเรียกว่า พญานาค ซึ่งถึงจะมีสภาพอย่างงูแต่รูปร่างลักษณะต่างออกไป ตามความคิดคำนึงของช่างที่จะวาดหรือปั้นไปตามนั้น ในนิยายหรือตำนานต่าง ๆ จะเห็นว่า นาคนั้นอาจจำแลงร่างเป็นคน มาสมสู่กับคนได้ อย่างตำนานเมืองเมาะของไทใหญ่ก็กล่าวถึงปู่ย่าทำ

สวนกล้วย ลูกชายปู่ย่าที่ชื่อขุนอ้ายได้สมสู่กับนางนาคชื่อปีปะหะวะตี (ปีพูพวตี) ที่จำแลงร่างเป็นคน นางนาคออกลูกมาเป็นไข่ ไข่แตกออกมาเป็นคน ชื่อขุนตั้งคำ ที่ปรารถนาสิ่งใดใช้มือตบพื้นดิน นางนาคผู้เป็นมารดาจะมาช่วย ในภาษาบาลีสันสกฤต หมายว่างูใหญ่ในนิยาย ช้าง และผู้ประเสริฐ ไทยเรายังนำมาเรียกผู้ที่กำลังจะบวชว่านาค ซึ่งความหมายนี้ไม่มีในภาษาทั้งสอง ส่วนที่ถือว่านาคเป็นสัตว์จำพวกงูนั้น มักได้จากนิทานทางพุทธศาสนา ทางบาลีถือเป็นอมมนุษย์อย่างเดียวกับ ครุฑ ยักษ์ อสูร และคนธรรพ์ ซึ่งบางที่กิดิกัน บางที่ก็เป็นอริกัน เช่น เป็นอริกับครุฑ จึงมีคำเรียก ครุฑ ว่า นาคาริ (=อริของนาค) ที่จริงตามตำนานของศาสนาฮินดู ถือว่า ครุฑกับนาคเป็นพี่น้องกัน แม่ของนาค ชื่อ กัทรูหรือสุรสา เป็นป้าของครุฑ คำ นาค นี้ยังเป็นชื่อโลหะบางอย่างเช่น ดีบุก ตะกั่ว และนาคเกสรยังหมายได้ว่าเหล็กกล้าอย่างหนึ่ง ทำให้นึกถึงคำ นาก ของเราที่เป็นโลหะผสมทองกับทองแดง จะมีที่มาดั้งเดิมจากภาษาทั้งสองนี้หรืออย่างไร แล้วเรามาเขียนให้ต่างกันเสียเป็นการแยกความหมาย

นาคที่เป็นชื่อพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ก็มีต้นนาคในบาลีกล่าวว่า เป็นต้นไม้เนื้อแข็งมีดอกแดงเป็นพวง ตรงกับที่สันสกฤตเรียก นาคเกสร แต่ไทยว่าคือไม้กาะทิง มีอธิบายว่า ใบและ

ผลคล้ายสารภี (พจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓) ไม่ได้กล่าวถึงดอก แต่ชื่อทาง วิทยาศาสตร์ของ นาค ในบาลี หรือ นาคเกสร นั้น ตรงกับดอกบุณนาคซึ่งมีดอกสีขาวคล้าย สารภี นับว่าไม่ตรงกับที่อธิบายไว้ในภาษา บาลี (พจน.บาลี-อังกฤษของริส เดวิดส์) แต่ ชื่อ บุณนาค ของไทยก็คงได้จาก บุณนาค ใน บาลี ซึ่งก็ไม่มีคำอธิบาย นอกจากว่าเป็นต้นไม้ ชนิดหนึ่งเท่านั้น ชื่ออื่นนอกจากนี้มีคำ นาค ที่มีคำอื่นตามมาในฐานะเป็นคำขยาย ใช้เป็นชื่อ ทั่วไปไม่ว่าดอกไม้ ใบไม้ ผล ของไทยได้แก่ นาคราช กล่าวว่าเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง เปลือกสีดำเป็น เกล็ดคล้ายเกล็ดงู นาคลดดา คือ เกาหลู ใน สันสกฤตเรียก นาคลดดา หรือ นาควลลี และ นาคปฐณี คือ ไบพลู นาคมตี คือกะเพราหรือ แมงลัก นาคเกสร คือ บุณนาค และ นาค ปุษฺพ คือดอกบุณนาคหรือจำปา และ นาค จมฺปกะ ก็หมายถึง จำปาชนิดหนึ่ง นาครุก หรือ นาครุก คือ ต้นส้ม และนาคลาพู คือ พัก ชนิดหนึ่ง

มังกร ก็เป็นอีกชื่อหนึ่งซึ่งรู้ว่า เป็น ชื่อได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤตว่า มังกร จึง ออกเสียงเป็นมังกร ซึ่งมีทั้งมังกรจีนและมังกร ฝรั่งเศส ก็มีลักษณะต่างกันไป ในภาษาบาลี สันสกฤต ถือเป็นสัตว์ร้ายในทะเลชนิดหนึ่ง บางทีก็ปนกันกับจระเข้ ปลาฉลามและปลา โลมา ใช้เป็นเครื่องหมายของกามเทพ คำ

มังกรเกตุ หรือ มกรเกตน จึงถือเป็นชื่อฉายา ของกามเทพชื่อหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ผู้มีรูปมกร อยู่ในธง หรือผู้มีรูปมกรเป็นเครื่องหมาย แต่ ถ้าเรียก มกรวาหนะ ก็ถือเป็นฉายาของพระ วรุณ (เทพแห่งฝน) คือ มีมกรเป็นพาหนะ

ส่วนมังกรของไทย กล่าวว่า เป็นสัตว์ ในนิยายที่ได้จากจีน มีรูปคล้ายงู แต่มีตีนมีเขา แต่ว่ามังกรของจีนที่เรียก โหลง (lung²) นั้น มีทั้งพวกมีเขา และไม่มีเขา พวกมีปีก พวกมี เกล็ด ที่สำคัญคือ โหลง หรือ มังกรของเขา มีอำนาจ เขามีคำกล่าวว่า ถ้าไร้อำนาจ มังกร ก็ไม่ดีไปกว่าไส้เดือน คำ ไส้เดือน เขาจึงเรียก ดีโหลง คือมังกรดิน โหลง ของจีนเขาว่าเทียบ เท่ากับ นาค ของสันสกฤต และ โหลงหวาง =ราชามังกรนั้น ก็คือ นาคราช และคือพระ วรุณ เทพแห่งฝนและน้ำด้วย เพราะมังกรของ จีนต้องเกี่ยวข้องกับฝนและน้ำท่วม เขากล่าว ด้วยว่า ถ้าไม่มีเมฆฝน จะมีมังกรได้อย่างไร โหลงนี้เป็นเครื่องหมายของพระราชบิดา โหลงเว =ที่นั่งมังกร คือ ราชอาสน์ และโหลงเหียน ที่หมายถึงลำไยนั้นน่าจะแปลตรง ๆ ตามคำว่า ตามังกร (เหียน (yen³)=ตา) เขากลับหมายความว่า การเลื้อยพระเนตรของพระราชบิดา โหลง ที่นำมาหมายถึงพันธุ์ไม้ก็มี เช่น โหลงซิว =หนวดมังกร เขาหมายถึง กกทอเสื้อ หรือ เกาอู่น หรือหมายถึง หน่อไม้ฝรั่งก็ได้

มังกรฝรั่งที่เราแปลจาก dragon มี

ลักษณะต่างไป ดังที่เขาวธิบายไว้ในพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดว่า เป็นสัตว์ร้ายในนิยายคล้ายจระเข้หรืองู มีปีก มีกรงเล็บ และมักจะพ่นไฟด้วย บางทีก็มีตั้งหลายหัว ดังที่ปรากฏในนิทานหลายเรื่องด้วยกัน ดอกไม้ฝรั่งที่เรียก Snapdragon เขาก็กล่าวว่่าที่เรียกเช่นนี้เพราะมีลักษณะอย่างหน้ามังกร ส่วนไทยเรามีต้นลินมังกร ที่เป็นไม้เถาดอกสีม่วงใบเป็นแฉก ๆ แต่ที่ลินมังกรเป็นพันธุ์ไม้อื่นนอกจากนี้ก็มี มีลักษณะต่างกันไป

สิงห์ สิงโต สิงห์โต ราชสีห์ ชื่อเหล่านี้ล้วนแต่ได้มาจากคำ สิงห ในสันสกฤต และสีห ในบาลี คำ สิงห์ ไทยให้ความหมายทั้งเป็น 'สัตว์ในนิยายถือว่ามีควมดุร้ายและมีกำลังมาก' และสัตว์จริง ๆ อันเป็น 'สัตว์ร้ายจำพวกสัตว์กินเนื้อ ตัวผู้มีขนคอ นิยมว่าเป็นใหญ่ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย' สิงห ในสันสกฤตนั้นหมายถึง ผู้มีอำนาจ สิงห์โต ชื่อราชสีสิงห์ วีรบุรุษ ผู้มีชื่อเสียงเด่น สิ่งทีพิเศษเยี่ยมยอดในพวกเดียวกัน อย่างสิ่งที่เป็นของพระราชาก็มักจะมีคำ สิงห อยู่ด้วย เช่น สิงหทวาร = ประตูพระราชวัง สิงหาสน=พระราชอาสน์ บางทีก็หมายถึงพระราชาก็ได้ คำ สีห ในบาลีก็หมายถึงมีคำ เช่น สีหกุณฑล=ตุ้มหูอันมีคำ สีหเตล=น้ำมันอันมีคำ และสิ่งใดเกี่ยวกับพระพุทธรเจ้ามักมีคำ สีห อยู่ด้วย เช่น สีหนาท =เสียงบันลือของราชสีห์ คือการเทศน์ของพระ

พุทธรเจ้า สีหเสຍยา การนอนอย่างราชสีห์ คือ นอนตะแคงขวา อันเป็นท่านอนของพระพุทธรเจ้า สีหหนุ=คางสิงห์ ถือเป็นพุทธรลักษณะอย่างหนึ่ง (พจนานุกรมบาลีของริส เดวิดส์)

แต่ไม่ว่าจะเป็น สีห หรือ สิงห ในภาษาทั้งสอง ต่างไม่ได้แยกว่่าเป็นสัตว์จริงหรือสัตว์ในนิยายและรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร แม้จะกล่าวถึง คอสิงห์ (=สิงหคิ้ว) หน้าสิงห์ (=สิงหमुख แต่สีหमुख ในบาลีหมายถึง ปากสิงห์) ก็ได้ช่วยให้รู้ลักษณะของสิงห์ นอกเสียจากมีขนคอ ดังที่เรียก เกสร เกสรินุ หรือ เกสรินุ จึงหมายถึงผู้มีขนคอคือสิงห์โตหรือราชสีห์ ไทยเรานำมาใช้กลายเป็น ไกรสร หรือ ไกรศร ไกรศรี หรือ ไกรศรี หมายถึง ราชสีห์ บางที่ยังใช้คู่กันเป็น ไกรสรราชสีห์ กิริยาบางอย่างที่พอรู้ได้ก็คือ การเดินเยื้องย่างอย่างสิงห์ และมาใช้หมายถึง พระศิเว เรียก สิงหค หรือการก้าวย่างอย่างอาจหาญดุจสิงห์ และเขามาหมายถึงม้า เรียก สิงหวิกรม หรือ สิงหวิกรานต และ สิงหนาท หรือ สีหนาท ที่หมายถึงเสียงบันลืออย่างเสียงราชสีห์นั้น หมายถึง การส่งเสียงโห่ร้องในการรบศึก ได้ด้วย

ไทยเรานำมาแยกเรียกเสียคือที่เป็นสัตว์จริงและที่ตรงกับ lion ในภาษาอังกฤษ เราเรียก สิงห์โต ส่วนที่เป็นสัตว์ในนิยายนั้นเราเรียกราชสีห์ ส่วน สิงโต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กล่าวว่่าเป็น

สัตว์ในนิยายจีนถือเป็นสัตว์ร้ายและมีกำลังมาก แต่ที่จีนเรียก ชีรุ (shih¹) ในจีนกลางและไซ ไบแต่จิวนั้น ก็มีได้แยกว่าเป็นสัตว์จริงหรือสัตว์ในนิยาย เพราะหัวสิงห์โตที่ใช้เซดก็เรียก ชีรุชู่ย่าง (shih¹hsiang⁴) และการเล่นเป็นสิงโตคนสองคนสวมหัวคนหนึ่ง สวมตัวคนหนึ่งก็เรียก นิ้วชีรุจู่สี่ (shua³shih¹tzu³) ส่วนที่เป็นสัตว์จริงก็เรียก ชีรุ เช่นกัน เช่น เขาเรียกประเทศจีนในสมัยก่อนว่า ช่วชีรุ (shui⁴shih¹) คือสิงห์โตหลับ และมีคำกล่าวหาว่า หูาหยางจีรุหรือชีรุไซ่ว (hua²yang²chi³ru⁴jih⁴shih¹k'ou³) หมายถึงลูกแกะจีนเข้าปากสิงห์โตญี่ปุ่น

ที่จริงคำ สิงห์ เราไม่ค่อยใช้คำเดียวโดด ๆ มักใช้กับคำอื่น เช่น นางสิงห์ เท้าสิงห์ จมูกสิงห์ หางสิงห์ มิฉะนั้นก็เรียก สิงห์โต คำโต คำเดียวไม่มีความหมายใช้ทั่วไปนอกจากเป็นชื่อ คือ โตเล่นหาง เป็นกลบทชนิดหนึ่งหรือชื่อเพลงทำนองหนึ่ง แต่ในภาษาเขมร โตของเขาหมายความว่า สีห สิงห หรือ ราชสีห และลงท้ายกล่าวว่า เรียก สิงหโต ก็มี จึงทำให้สงสัยว่า สิงหโต เป็นคำที่เขมรยืมไทย หรือไทยยืมเขมร คำ โต้ ของภาษาไทยใหญ่ (เชื่อว่าน่าจะได้จาก โต้ ของพม่า)ซึ่งเป็นสัตว์ในนิยายคู่กับนางกิ้งกัะหระ่า อยู่ในป่าหิมพานต์ เขามักใช้คนแต่งตัวเป็นโต้ ตรงหัวคนหนึ่ง ท้ายคนหนึ่ง ทำให้เห็นเป็นสัตว์สี่เท้าตัวใหญ่ มีขนสีขาว แสดงในงานปอยเดือนสิบเอ็ดในรัฐชาน

และ โต้ ของเขาคงไม่ใช่ราชสีห์ เพราะเขามีคำสั่งชี่ อยู่แล้ว ราชสีห์ ของไทยก็มักปรากฏแต่ในนิยายนิทาน บางทีก็เรียก พญาราชสีห์ ให้ความสำคัญเช่นเดียวกับพญาครุฑ พญานาค พญามังกร รูปร่างราชสีห์ไทยกับสิงโตจีน ถึงจะเป็นสัตว์ในนิยายเช่นเดียวกัน แต่รูปร่างก็ต่างกัน

คำ สิงห์ หรือ ราชสีห์ ที่นำมาเรียกชื่อพันธุ์ไม้ไม่ได้แก่ สุนทาสิงห์ อันเป็นต้นสนที่มีใบเป็นช่อกับ น้ำมันราชสีห์ ที่เป็นกล้วยชนิดหนึ่ง ลูกเล็กมีกลิ่นหอม อีกอย่างหนึ่ง ต้นคล้ายผักเป็ด ใบเป็นขนมียางขาวคล้ายน้ำมันใช้ทำยา

จามรี เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่เราคิดว่า จะมีแต่ชื่อในทางวรรณคดีไม่มีตัวจริง แต่ปรากฏว่าในภาษาบาลีสันสกฤตเทียบคำ จมร ที่เป็นคำเดิมของ จามรี กับวัวยักที่เป็นวัวพันธุ์หนึ่งมีในถิ่นทิเบต มีทั้งที่เป็นสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยง จมร เป็นวัวยักตัวผู้และ จมรี เป็นวัวยักตัวเมีย เมื่อนำมาใช้ เราได้ยัดเสียงสั้นให้เป็นเสียงยาวเพื่อให้ออกเสียงสะดวกสบายขึ้น และลงท้ายด้วยเสียงอีโดยไม่ได้กำหนดว่าเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย ลักษณะสำคัญของจามรีที่เรา รู้ก็คือรักขน จนได้มีคำกล่าวเปรียบว่า ดังจามรี รู้รักขน เพราะจมรหรือวัวยักมีขนละเอียดอ่อนนุ่ม โดยเฉพาะตรงหางที่เป็นพวงฟู และเขานำมาทำพัดหรือแส้ที่เรียก จมรวิชนี หรือ

วาลวีชนี ในภาษาสันสกฤตคำ จมรวาด หมายถึง มีขนละเอียดอ่อนเหมือนขนจมร เขากล่าวว่า วัวยักหรือจามรีเป็นสัตว์แปลกที่ตัวเป็นวัว แต่หางเหมือนหางม้า และด้วยเหตุที่ขนสวยอ่อนนุ่ม จามรีจึงรักขนหงวขน บางทีจึงเรียกว่า วาลปริยา คือสัตว์ที่รักขน คำ จามรี เรียกเป็นจามจรี ไปก็มี การที่มีต้นไม้ชื่อจามจรีตามชื่อสัตว์ คงเป็นเพราะดอกมีลักษณะเป็นฝอย ๑ อย่างขนหางจามรี แต่ก้ามปูหรือก้ามกรามก็เรียก

ชื่อสัตว์ในวรรณคดีที่มีตัวจริง

ชื่อดังกล่าวนี้ล้วนเป็นชื่อภาษาบาลีสันสกฤต ที่เรียกต่าง ๆ กัน เพื่อความไพเราะ และเพื่อประโยชน์ทางคำประพันธ์ ได้แก่

พฤษภกาสร คือวัวควาย ชื่อนี้เห็นได้ว่าใช้เฉพาะคำประพันธ์ เพราะชื่อที่คุ้นหูถ้าไม่เรียกวัวควายก็ต้องเรียก โคกระบือ โค เป็นคำภาษาบาลีหมายความว่าวัว แต่ กระบือ ไม่ใช่ (อาจเป็นภาษาเขมร กุรบี (ออกเสียง กุรอเบ็ย) แต่เขมรก็กล่าวว่าในสมัยก่อนเขียน กุรบี(ออกเสียงกุรอเบอ) และภาษามลายูก็เรียกควายว่า เกอรูเบา) นำแปลกก็ที่เหตุใดจึงต้องนำคำภาษาเขมรมาเรียกชื่อควาย ไม่นำคำบาลีสันสกฤตมาใช้จะเป็นเพราะคำเรียกควายในบาลีสันสกฤตออกเสียงยากกว่าหรืออย่างไร ทั้งนี้เพราะในภาษาทั้งสองไม่มีชื่อนี้โดยเฉพาะ

จำต้องสร้างขึ้นใหม่ กล่าวไว้ในสมัยพระเวทเรียกควายว่า อุษฎร (จากธาตุ อุษ แปลว่า เผาใหม่) เมื่อมาอยู่ในอินเดีย ได้มาพบอุฐอันเป็นสัตว์แปลกกว่าที่เคยเห็น จึงนำคำเรียกควายมาเรียกอุฐ ดังนั้นเมื่อจะเรียกควายจึงต้องสร้างคำขึ้นมาใหม่ ชื่อที่รู้จักกันมากคือ กาสร กับ มหิষะ หรือ มหิษี ในสันสกฤต แต่ในบาลีมีแต่ มหิส กับ มหิงส แต่ละชื่อต่างมีความหมายคือ กาสร ในสันสกฤตแยกไว้ว่า กา+สร (จากสฤติ =ท้องเที่ยว หรือหนทาง) กา หมายถึงได้อย่างหนึ่งว่า ชอบ พอใจ กาสรจะหมายความว่า พอใจท้องเที่ยวไปก็เห็นจะได้ละกรรมัง แต่ในพจน.สันสกฤตบางเล่ม กาสร แปลว่าผู้เที่ยวไปหาน้ำบ่อย ๆ ส่วน มหิษ มหิษี ในสันสกฤตหมายความว่า ควายตัวผู้ และควายตัวเมีย ซึ่งหมายความว่าที่มีอำนาจอันยิ่งใหญ่ ถือเป็นเครื่องหมายของพระยม คำ มหิษค=ผู้ขี่ควาย หรือ มหิษฐวช =มีควายเป็นเครื่องหมาย หรือมีธงเป็นรูปมหิษ จึงเป็นฉายาของพระยม มหิษยมน=ผู้ปราบควายให้เชื่อง และ มหิษวาหน=มีควายเป็นพาหนะ ก็เป็นฉายาของพระยมเช่นเดียวกัน แต่ในภาษาบาลีกล่าวว่ามีการลากเข้าความให้คำ มหิส หรือ มหิงส หมายถึง ผู้นอนบนพื้นดิน จาก มหิ=พื้นดิน พื้นโลก +ส ที่มาจาก สี ธาตุ ในความว่านอน ชื่อ มหิษ ที่ใช้เรียกพันธุ์ไม้ก็มีแต่ มหิษวลลี=ไม้เลื้อยชนิดหนึ่งกับ มหิษกนท=พืชมีหัวชนิดหนึ่ง

ส่วน พฤษภ นั้นเห็นได้ชัดว่าเป็นคำสันสกฤต ตรงกับคำ อุสภ ในบาลี ซึ่งหมายความว่า โศกและยังหมายถึงโดยปริยายว่า ความเป็นบุรุษและความแข็งแรง ปุริโสสภ (จาก ปุริส+อุสภ) จึงหมายความว่า บุรุษแข็งแรง บางทีเราใช้คู่กับ โศ เป็น โศอุสุภราช (เสียด อะ ในสภ กลายเป็น อุ ในไทย) ในภาษาบาลีสันสกฤตใช้ทั้ง วฤษภ และ ฤษภ หมายถึงที่มีอำนาจ แข็งแรง สมบุรุษ ที่ดีที่สุด ที่เด่นที่สุดในหมู่ในพวก และยังเป็นฉายาของพระศิวะผู้มีโคเป็นพาหนะ เรียก วฤษภคฤ หรือ วฤษภเกตุ

พยัคฆ์ คำนี้ เราหมายถึงเสือโคร่ง จากคำบาลี วุยกฺขม แต่คำภาษาสันสกฤต เป็น วุยาฆร ในพระเวทมักจะกล่าวคู่กับ สิงห นอกจากจะหมายถึงเสือโคร่งแล้ว วุยาฆร ยังหมายถึง บุคคลผู้แข็งแรง และมีชื่อเสียงเด่นถือเป็นพยัคฆ์ในหมู่คนเช่นเดียวกับ วฤษภ กับ สิงห นำแปลกก็มีคำ วุยาฆรนายก=ผู้นำเสือโคร่ง กลับหมายถึง หม่าโน เช่นเดียวกับ วุยาฆรเสวก =ผู้รับใช้เสือโคร่ง เขาอธิบายว่า ผู้นำเสือโคร่ง หมายถึง นำเสือโคร่งไปหากวาง มีชื่อพันธุ์ไม้เป็นอันมากที่มีคำ วุยาฆร อยู่หน้า และมีส่วนต่าง ๆ ของ วุยาฆร ตามมาข้างท้ายคือ วุยาฆรปฺจฺจ=หางเสือ หมายถึงต้นละหุ่ง วุยาฆรตล=ฝาดินเสือ ก็หมายความว่า ละหุ่งชนิดแดง และยังมี วุยาฆรนข=เล็บเสือ คือ สลัดได วุยาฆรปท

=ดินเสือ คือ ต้นตะขบ อย่างตะขบไทย และ วุยาฆร คำเดียวก็หมายถึงละหุ่งได้ แต่เป็นชนิดเดียวกับ วุยาฆรตล

กฤษร คือ ช้าง ในภาษาบาลีกล่าวว่าไม่ทราบที่มา เขาว่าอาจจะตั้งขึ้นมาจากเสียงร้องของช้าง หรือบางทีอาจจะไม่ใช่คำในภาษาอารยัน เพราะมีคำ หสฺตฺนิ อยู่แล้ว แต่ในภาษาสันสกฤต มีคำ กฤษร หมายถึงช้าง เพราะฉะนั้น กฤษร อาจแปลได้ว่า ผู้มีงา ก็คือ ช้าง นอกจากหมายถึง ช้างแล้ว กฤษร ก็ยังหมายถึงสิ่งที่เด่นเลิศลอยในหมู่ในพวก เช่นเดียวกับคำอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้น ฉะนั้นคำ ราชกฤษร จึงหมายถึง พระราชาผู้เด่นเลิศลอย หาใช้พญาช้างไม่ คำ กฤษร ในสันสกฤตยังหมายถึงชื่อพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ได้ เป็นต้นว่า ต้นโพธิ์ ต้นแค บางทีเรียก กฤษรศุน=อาหารของช้าง คือ ต้นโพธิ์

หฺสฺตฺนิ หรือ หตฺถิ ก็แปลว่าช้าง จาก หสฺตฺนิ ในภาษาสันสกฤตและ หตฺถิ ในภาษาบาลี จาก หสฺต หรือ หตฺถ=มือ และ หสฺตฺนิ หรือ หตฺถิ คือ ผู้มีมือ หมายถึง ช้าง และหมายถึงสิ่งที่ดีที่สุดในพวกเดียวกันได้ด้วย ชื่อพันธุ์ไม้ที่เรียก หสฺตฺนิ ก็มี ไม่ทราบว่าจะตรงกับชนิดใดของไทย แต่ถ้าเป็น หสฺตฺนิกรฺณ=หูช้าง หมายถึง ละหุ่งชนิดแดง หรือทองกวาว ส่วนนกหฺสฺตฺสิงฺค อันเป็นนกใหญ่คนนั่งบนหลังได้ มีในชาดกนั้น ไม่มีระบุไว้ในภาษาสันสกฤต

ชื่ออื่น ๆ ที่หมายถึงช้างยังมีอีกได้แก่ คช หรือ คชา ซึ่งกล่าวว่าจะมาจาก ครุช ที่หมายว่าส่งเสียงแปรปรวนอย่างช้าง และ คช ก็คงหมายความว่า ผู้กระทำเสียงเช่นนั้น คือ ช้าง ชื่อพันธุ์ไม้ที่มีคำ คช อยู่ด้วยได้แก่ คชภุชก =อาหาร(โปรด) ของช้าง คือต้นโพธิ์ และ คชสุกนุร=มีป่าเหมือนช้าง มีต้นเหมือนนาง คือ ต้นชุมเห็ด ทั้งไทยและเทศ และ คชวตุลภา=ที่รักของช้าง เป็นกล้วยชนิดหนึ่ง (มีตามภูเขา)

ไอยรา ก็หมายถึงช้าง เช่นเดียวกับ ไอรพต หรือ เอรารัตน์ แต่ไม่ใช่ช้างสามัญ เป็นช้างสามเศียร พาหนะของพระอินทร์ จาก คำ ไอรพต หรือ ไอรพต ในภาษาสันสกฤต และ เอรารัตน์ ในภาษาบาลี ไทยนำคำ ไอรพต มาตัดสั้นเป็น ไอยรา แล้วแทรกเสียง ย ให้ออกเสียงสะดวงขึ้นเป็น ไอยรา ไอรพต ในสันสกฤตหมายความว่า ต้นส้มก็ได้

อัสวี อัสตร อาชาไนย อาชา พาลี สินรพ ชื่อทั้งหมดนี้หมายถึง ม้า กวีไทยช่างสรรหานำมาใช้ในบทประพันธ์ แต่ละชื่อถึงจะหมายถึงม้า แต่ก็มีที่มาและที่ใช้ต่างกัน

อัสวี ไม่ค่อยมีที่ใช้แต่ลำพังมักมากับคำอื่น เช่น อัสวมุขี=ผู้มีหน้าเหมือนม้า ในมหาชาติเขียน อัสวมุขี ตามรูปบาลี (อสูว เป็นคำสันสกฤต อสูส เป็นคำบาลีหมายอย่างเดียวกัน กล่าวว่าจะมาจากธาตุ อสุ ในความว่า มาถึง ได้รับปกครอง ควบคุม ฯลฯ) แปลว่า ยักษิณีหน้าม้า

และ อัสวเมธ คือ พิธีบูชาขุมม้า เมื่อปล่อยม้าอุปการเสร็จแล้ว ก็ฆ่ามันบูชายัญเสีย เป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์อินเดีย ในสมัยโบราณ ในภาษาสันสกฤตเรียกแพกหรือพง (หญ้า) หรือ คา ว่า อสูวาร หรือ อสูวาล ซึ่งแปลว่าขนหางม้า

อัสตร คำนี้ไทยใช้ตามรูปบาลี อสูสตร แต่ความหมายกลับไปใช้ตามสันสกฤต คือ อสูวตร ในภาษาสันสกฤต หมายถึง ม้าดีกว่า (จาก อสูว+ตร (=ดีกว่า) เราใช้หมายถึงม้าดี ความหมายในบาลี คือ ม้าชนิดหนึ่ง หมายถึง ล่อ สันสกฤตก็หมายเช่นนั้นด้วย พจน.ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กล่าวว่าเป็นสัตว์ที่เกิดจากพ่อเป็นลาแม่เป็นม้าซึ่งคือ ล่อ)

อาชาไนย เรานำมาใช้เรียกม้าที่ฝึกหัดมาดีแล้วว่า ม้าอาชาไนย และใช้กับคนก็ได้ ถ้าเป็นคนที่ฝึกหัดมาดีแล้ว เรียกว่า บุรุษอาชาไนย คำนี้ภาษาบาลีออกเสียง อาชานีย หรือ อาชานีย หมายถึง แห่งตระกูลดี พันธุ์ดี มักใช้กับม้าตระกูลดี กล่าวคำนี้เป็นคำเดียวกับ อาชฌณฺย ปุริสาชฌณฺย=บุรุษตระกูลดีหรือบุรุษพิเศษแต่มีความหมายเช่นเดียวกับ ปุริสาชานีย หรือ ปุริสาชานีย ส่วนภาษาสันสกฤตเรียก อาชาเนย หรือ อาชานีย หมายถึง กำเนิดดี พันธุ์ดี ตระกูลดี เช่น ม้า ถ้าใช้ อาชานียส ก็หมายถึง ม้าฝึกมาดีแล้ว ที่เป็น อาชาไนย ในไทยก็เพราะเรานำคำที่ลงท้ายด้วย เนย หรือ เนยฺย มาออก

เสียงเป็น ไนย

อาชา คงเป็นคำที่ตัดมาจากอาชาไนย และหมายถึง ม้าทั่วไป ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นม้าพันธุ์ดี ผิดก็

พาชี คำนี้ในสันสกฤต เรียก วาชี หรือ วาชิน แปลตามศัพท์หมายความว่า ผู้มีกำลังแข็งแรง มีอาหาร หรือ มีปีก คือม้า แทนที่จะใช้ อศุวเมธ เขาใช้ วาชีเมธ ก็ได้ มีความหมายอย่างเดียวกันว่า การบูชาด้วยม้า และ วาช ก็หมายความว่า ม้า ม้าศึก ได้ ในภาษาบาลี วาชี หมายถึงผู้มีกำลังแข็งแรงหรือความเร็ว คือ ม้า คำ วาชี เป็นชื่อพันธุ์ไม้ด้วยมีหลายชนิด เช่น วาชีวิฐฐา ที่แปลว่า ที่พักม้า ก็หมายความว่า ต้นโพธิ์

สินธพ หรือ แสนธพ เราหมายถึง ม้าพันธุ์ดีเกิดจากแม่น้ำสินธุ ที่กล่าวเช่นนี้คงกล่าวตามความหมายในภาษาเดิม แต่ที่ใช้กันโดยมากมักนึกถึงม้าพันธุ์ดีทั่วไป ที่จริงคำเดิมในภาษาสันสกฤต คือ ไสนุชว หมายถึงม้าที่บำรุงเลี้ยงในแคว้นสินธุ เราออกเสียง ไอ มีตัวสะกดตามมาไม่ได้ จึงออกเสียง ไอ เป็น แอ ไสนุชว จึงเป็น แสนธพ ทำนองเดียวกับ ไวกุย เป็น แพทย์ ไสนุชว ของเขาหมายถึงเกลือหินที่พบในแคว้นสินธุก็ได้ด้วย และเรามาแยกเรียกเสียว่า สินธาว์ คือแทนที่จะให้ ว เป็น ตัวสะกด และแผลง ว เป็น พ อย่างคำ สินธพ แสนธพ กลับออกเสียง ชว เป็น เชาว์ (อย่าง ชวนะ เป็น ชาวน์) แต่หมายถึงเกลือทั่ว ๆ ไป

ก็ได้

ยังมีคำ มโนมัย ซึ่งตามศัพท์ไม่ได้หมายความว่า ม้า แต่ใช้ประกอบกับคำ ม้า เป็น ม้ามโนมัย หมายความว่าม้าที่ซบซึ้งได้รวดเร็วตั้งใจ ทั้งที่ในภาษาเดิมทั้งบาลีและสันสกฤต มโนมย หมายถึง ล้วนแล้วด้วยใจ ประกอบด้วยใจ อันตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นวัตถุ คำที่มีความหมายคล้ายกันคือ ตรงค์ จาก ตรงค หรือ ตรงก ในภาษาบาลีและสันสกฤตหมายความว่า ที่ไปโดยรวดเร็วคือม้า กับ ความคิดจิตใจ

มฤค มฤคิ มิค คำเหล่านี้ไม่ได้ใช้แต่ลำพัง มักมีคำอื่นมาด้วยคือ พาพมฤค เนื้อถึก มฤคิ มิคสัตถุญี คำ มฤค เป็นคำภาษาสันสกฤต มิค เป็นคำภาษาบาลี มีความหมายดั้งเดิมว่า สัตว์ป่าทั่วไป มฤคินทร์ หรือ มฤเคนทร์ หรือ มฤคราช จึงแปลว่า ผู้เป็นใหญ่เหนือสัตว์ป่า ราชานแห่งสัตว์ป่า หมายถึง ราชสีห์หรือสิงห์โต ภายหลังจึงมาหมายถึงสัตว์ที่ถูกล่า ได้แก่ สัตว์จำพวกกวาง มีกวาง เนื้อ ละมั่ง เลียงผา และอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะศัพท์นี้ได้มาจาก มฤค ชาติ ที่แปลว่า ล่า ไล่ ติดตาม ค้นหา ที่กล่าวว่ารชาตุเดียวกับ มารุก ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันแต่เมื่อเป็นคำนาม มารุก ก็แปลได้ว่า การล่า การค้น การหา ตลอดจนทางเดินของสัตว์ป่า(ที่จริงเรื่องนี้กล่าวไว้โดยละเอียดในเรื่องสังสารัตถ์ สตรีสารฉบับ ๒๕ ปีที่ ๓๓ ๑๕ ต.ค. ๒๕๒๓) มิคสัตถุญี จึงหมายถึงที่สำคัญว่า คนเป็นเนื้อ

เป็นกวาง เป็นสัตว์ที่ถูกล่า จึงมาเรียกชื่อยุคที่มีแต่การเบียดเบียนกัน รบราฆ่าฟันกัน และมฤคทายวัน หมายถึง ป่าที่ยกให้แก่เนื้อหรือกวาง หรือป่าเนื้อป่ากวาง (ในภาษาสันสกฤตเรียก มฤคทาย บาลีเรียก มิคทาย ในความเดียวกันนี้) แต่ถ้าใช้ พาพมฤค ก็หมายถึงสัตว์ร้าย พาพ จาก วาพ ในภาษาบาลีแปลว่า งู และสัตว์ร้าย ในภาษาสันสกฤตเรียก วุยาล (อาจเป็นคำเดียวกับ วยาท) มีความหมายว่าร้าย ช่างร้าย งู สิงห์โต และเสือ เมื่อใช้ วาพ มิก (บ.) และ วุยาลมฤค (ส.) ก็หมายถึง สัตว์ดุร้าย สัตว์ที่ล่าเหยื่อเป็นอาหาร มฤคจึงหมายถึงสัตว์ทั่วไปหรือสัตว์ป่าดังกล่าวข้างต้น ส่วนมฤคิ หมายถึง นางเนื้อ นางกวาง แต่ที่เราใช้คงไม่ได้หมายถึงเฉพาะที่เป็นตัวเมีย เพียงแต่ให้ออกเสียงง่ายฟังสบายกว่า มฤค ที่เป็นคำตายมฤค ในสันสกฤตหมายถึง พันธุ์ไม้ได้ ถ้ามีคำอื่นประกอบ เช่น มฤคปริยา=ที่รักของมฤค คือดอกมะลิและหญ้าชนิดหนึ่ง

สุกร กับ สุนัข คือหมูกับหมาเป็นสัตว์ที่ต้องมีชื่อภาษาบาลีสันสกฤตเป็นคำสุภาพ และเรามักเข้าใจว่า ภาษาเดิมคงสร้างจาก สุ+กร ซึ่งแปลว่ามีอดี กับ สุ+นข แปลว่าเล็บดีที่จริง สุกร ทั้งในภาษาสันสกฤตและบาลีใช้คำสุกร คำเดียวกัน และมีอธิบายในพจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษของโมเนียร์วิลเลียมส์ว่า บางทีจะได้มาจาก สุ+กร คือทำเสียง ชู ชู

อันได้แก่หมู หมายถึงทั้งหมูบ้านและหมูป่า กวางชนิดหนึ่ง และข้าวขาว ในภาษาบาลีสูกร สาลี หรือ สุกสาลี หมายถึงข้าวป่าชนิดหนึ่ง หมายถึง ต้นไมยราบก็ได้

ส่วน สุนัข นั้นบาลีใช้ สุนข และสันสกฤตใช้ สุนก ท่านอาจารย์ป.ส.ศาสตรีย่อยอธิบายว่า ก เป็นตัวที่ติดที่ใส่เข้าไปแสดงว่าเป็นตัวเล็กอย่าง duck (เป็ด) กับ duckling (ลูกเป็ด) ในภาษาอังกฤษ สุนกจึงหมายถึงหมาตัวเล็กหรือลูกหมา (ที่หมายถึงหมาทั่วไปก็มี) และพยัญชนะเสียงเบาเช่น ก ในสันสกฤตเป็นพยัญชนะเสียงหนัก ข ในบาลีก็มี เช่น อินทุทกิล (=เสาหลักเมือง) ในสันสกฤต เป็น อินทพิล ในบาลี สุนก จึงเป็น สุนข และเมื่อ สุนก แปลว่าหมาตัวเล็ก หรือลูกหมา สุนข ย่อมแปลเช่นเดียวกันด้วย

คำที่เรียกหมาเป็นภาษาทั้งสองและคันทูเช่นเดียวกันนี้ ได้แก่ สุวาน ในบาลี และ ศวาน ในสันสกฤต ที่จริงยังมีชื่ออื่น ๆ อีกมาก แต่ไม่ค่อยมีที่ใช้ในภาษาไทย จึงเว้นไม่กล่าวถึง

ส่วนหมาชนิดอื่น ๆ ที่เราเคยคุ้นก็เห็นจะเป็น สิงคาล ซึ่งเป็นคำบาลี ไทยแปลว่าหมาป่า หมาจิ้งจอก แต่ในบาลีหมายถึง jackal ซึ่งแปลกันว่าหมาใน ในภาษาสันสกฤตที่ใช้ว่า สฤกาล หรือ สฤกาล หรือ ศฤกาล ก็หมายเช่นเดียวกัน ใช้เป็นชื่อพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ก็มี สฤกาลชมพู หรือ สฤกาลชมพู หมายถึงแดงโม

และพุทรา

คำรวมที่เรียกสัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้าเขาก็ใช้ ทวิปท กับ จตุปท หรือ ทวิบาทจตุบาท เรามักเรียก ทวิบาทจตุบาท (=๒ เท้า ๔ เท้า) คู่กัน แต่ถ้าเป็นสัตว์ปีกจำพวกนกก็มีชื่อรวม ต่างไปคือ

วิหค ปักยี ศกุน คำทั้งสามเป็นชื่อรวม เรียกนก ซึ่งสร้างจากที่มาต่างกัน ความหมาย เดิมต่างกันไปด้วย วิหค แยกได้เป็น วิห กับ ค หมายถึงผู้ไปในเวหาหรือท้องฟ้า (วิห=เวหา แต่ใช้จำเพาะในคำสมาสเท่านั้น ส่วน ค=ผู้ไป จาก คม ชาติในคำว่าไป) ใช้ วิหค คือ วิหค หรือ วิหค ก็มี นอกจากหมายความว่านก ก็ยัง หมายถึง พระอาทิตย์ พระจันทร์ ลูกธนู ดาวเคราะห์ และอื่น ๆ และ วิหคก ก็หมายความว่านก เล็ก ๆ ก ทำยคำมีความหมายว่า ตัวเล็ก ๆ เช่นเดียวกับ ก ในคำ ศกุน ที่กล่าวแล้ว

ปักยี หรือบางที่ใช้ ปักยิน เพื่อประโยชน์ ในคำประพันธ์ หมายถึงคำว่า ผู้มีปีกคือนก จาก ปกฺย=ปีก ข้าง ฝ่าย และ ปกฺยิน=ผู้มีปีก ที่ใช้ ปักยี เมื่อมาตามลำพัง น่าจะใช้ตามแบบ บาลีที่ใช้ ปกฺยิ ในความเดียวกัน (ภาษาบาลี ไม่มีส่วนลงท้ายเป็นพยัญชนะ)

ศกุน คำนี้เขียนตามรูปสันสกฤต แต่ถ้า เขียนตามบาลีเป็น สกุน ศกุน ของสันสกฤต กล่าวไว้ มาจาก ศกฺ ชาติ ที่หมายความว่า แข็งแรง

มีอำนาจและสามารถ เขาอธิบายว่าคำนี้มักใช้ เฉพาะนกใหญ่อย่าง กฤชร=แร้ง และ จิลฺลา =เหยี่ยว และมักหมายถึงนกที่บอกกลางทั้งร้าย และดี สกุนวิหฺชา ในบาลีหมายถึงวิชาที่เข้าใจ เสียงร้องของนก บางที ศกุน หมายถึงตัวเอง ก็ได้ เช่น ศกุนชฺญา คือรู้ต่าง ๆ และ ศกุน ชฺญาณ หมายถึงว่า ความรู้เรื่องนกและกลาง และ ศกุนสาสุตฺร คือลัทธิ หรือหนังสือที่ว่าด้วยกลาง

ยังมีคำ ทวิช ซึ่งแปลว่า ผู้เกิดสองครั้ง หมายถึงได้วานกและพราหมณ์ เรามักนึกถึงแต่ พราหมณ์ ที่ได้ชื่อเช่นนี้เพราะต้องผ่านพิธี อุปนัยน อันได้แก่พิธีการสวม ยัชโญปวีต (สาย รุขำ) แสดงวรรณะ แต่วรรณะกษัตริย์และ แพศย์ก็มีสิทธิสวมสายยัชโญปวีต จึงถือเป็น ทวิช ได้ ส่วนที่หมายถึงนกก็เพราะเกิดสอง ครั้ง เกิดมาเป็นไข่ครั้งหนึ่ง และเกิดจากไข่อีก ครั้งหนึ่ง สัตว์อื่น ๆ ที่เกิดแต่ไข่เช่น งู ก็เรียก ทวิช ได้เช่นเดียวกัน

สัตว์จำพวกเลื้อยคลาน ได้แก่

ภุชค ภุชงค อฺรค ทั้ง ๓ คำนี้หมายถึง งู ภุชค คำนี้ไม่ค่อยมีใช้ มักใช้เป็น ภุชเคนฺทฺร หมายถึง งูใหญ่ คืองูเห่า พญานง จาก ภุช+ค หมายถึง ผู้ไปด้วยชนิด ภุชหมายถึงทั้งแขน งวงข้าง และชนิด (ของงู) ภุชค=ภุชงค ก็ใช้ ที่เราเคยคุ้นเห็นจะได้แก่ ภุชงคประยาด อันเป็น ชื่อฉันท์แบบหนึ่งมี ๑๒ คำ (จาก ภุชงค+ปรยาด

หมายความว่า ไปแล้วเหมือนงู) ส่วน อูรค ก็มักใช้ อูรเคนุทฺร คืองูใหญ่ หรือ พญางูเช่นกัน จาก อูร+ค คือผู้ไปด้วยออก (อูร=ออก)

ยังมีคำที่หมายความว่า งู คือ อหิ เราใช้เฉพาะ อหิวาตโรค ที่มีในภาษาบาลี กล่าวว่าเป็น โรคชนิดหนึ่ง ไม่ได้อธิบายว่า เป็นโรคอะไร มีลักษณะอย่างไร แยกออกได้เป็น อหิ(=งู) + วาต(=ลม)+โรค ไทยเราหมายถึง โรคลงราก ซึ่งในภาษาสันสกฤตมีคำ วิชุกา หรือ วิตุจิกา หมายความว่า โรคที่แผ่ไปทั่วทุกหนทุกแห่ง บางทีเรียก มหามารี คือโรคที่ทำให้ตายกันเป็นอันมาก ส่วน อติสาร ที่อธิบายกันว่า อาการไหล อย่างยิ่งอันเป็นอาการของโรคท้องร่วงนั้น ใน ภาษาสันสกฤตและฮินดีหมายความว่า โรคท้องร่วง โดยเฉพาะเลยทีเดียว มีคำ อหิฝน แปลตาม คำว่า น้ำลายงู หรือน้ำพิษงู เขาหมายถึง ฝน เช่นเดียวกับ อฝน ที่แปลว่าปราศจากฟอง ก็คือ ฝน

ส่วน เขี้ยวงู เรียก อาคิส และ อาคิรุวิษ แทนที่จะหมายความว่า พิษเขี้ยวงู กลับหมายความว่า งูที่ เขี้ยวมีพิษ ไทยมาใช้ว่า อสรพิษ คือสัตว์ที่มี พิษในเขี้ยว

กมุภีล ที่หมายความว่าจระเข้ เขียนอย่างนี้เป็นแบบบาลี สันสกฤตเขียน กุมภีร แต่ที่เขียน กุมภีล ก็มี เขาหมายเฉพาะจระเข้ในแม่น้ำคงคา เป็นจระเข้ที่มีงูยกยาว (ในแม่น้ำคงคา เขาวัวมี man-crocodile=จระเข้คน แต่ไม่ใช่

อย่างชาลวัน กลับเป็นพวกมิจจาซีพที่ดำน้ำ มาจุดพวกผู้หญิงที่อาบน้ำอยู่ริมฝั่งหายไปเพื่อ จะได้รู้เอาเครื่องทองรูปพรรณที่ระดับประดา ตัวไป เพราะพวกที่มาอาบน้ำมักเป็นพวกแสวง บุญที่มั่งคั่ง ที่พาราณสีจึงต้องมีห้องอาบน้ำ สำหรับผู้หญิงปลูกไว้ที่ในน้ำให้ตกอาบเอา) ส่วนที่เรียกจระเข้ว่า ชลสุกร (=หมู่น้ำ) ก็มี แต่ที่เรียก กุมภินุ หมายถึงได้ทั้งจระเข้และช้าง ถ้าแปลตามศัพท์ก็หมายความว่าที่มีหม้อ จาก กุมภ (=หม้อ) อธิบายว่า เพราะมีหน้าผากยื่นนูน เหมือนหม้อ

ส่วนสัตว์จำพวกเดียวกันกับจระเข้ อย่าง จะกวด จิ้งจก ตุ๊กแก กิ้งก่า ออกจะกำหนดยาก ว่าชื่อไหนหมายความว่าอย่างไร เพราะไม่มีโอกาส ชี้ตัวถามกัน เขามีคำ โคธา มาแปลกันว่า จะกวด ในภาษามอญก็ยังใช้ตามว่า พะโกัด (เขียน ผโกัด) และ สรภู ในบาลี (สันสกฤตใช้ สรภูชะ สรภูชะ หรือ สรภู) ไทยก็แปลว่าตุ๊กแก ในพจนานุกรมภาษาสันสกฤต-อังกฤษของ โมเนียร์ วิลเลียมส์ อธิบายว่าเป็น lizard กับ chameleon ซึ่งแปลกันว่า จิ้งจกกับกิ้งก่า จึง ไม่แน่ใจว่าจะเป็น ตุ๊กแก ใช่หรือไม่ หรือจะ หมายความว่า จิ้งจก เพราะมีคำว่า สรภูปตนปุรศานูติ เป็นชื่อหนังสือว่าด้วยการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ หันไปในเมื่อตัว สรภู นี้ตกถูกหัว สรภู จึงน่าจะ หมายความว่าจิ้งจก ซึ่งมีอยู่ในอินเดียทั่วไป แต่ ตุ๊กแกกับกิ้งก่าไม่เคยเห็น จะมีหรือไม่มีไม่อาจ

กล่าวได้ แต่น่าจะไม่มีหรือมีก็แต่บางถิ่น เพราะ ผู้เชี่ยวชาญการข้าวแห่ง FAO ที่เป็นชาวอินเดียได้ ชื่อ ดร.รามาย เคยเล่าว่า เมื่อไปนอนค้างที่บ้านพักของทางการแต่ลำพัง ได้ยินเสียงตัวอะไรร้อง ตกใจนอนตัวแข็ง ไม่ทราบว่าเป็นสัตว์อะไร จะทำอันตรายหรือไม่ และมาได้ทราบภายหลังว่าเป็น ตู๊กแก จึงแสดงว่า น่าจะไม่มีตูกแกทางภาคใต้ของอินเดีย หรือถิ่นของ ดร.ผู้นี้จะไม่มีก็ไม่ทราบได้

ชื่อสัตว์จำพวกหนอน

กิมิชาติ คือสัตว์จำพวกหนอน กิมิ เป็นคำภาษาบาลีแปลว่า หนอน และ กิมิกุล จึงจะหมายความว่า สัตว์จำพวกหนอนอย่างที่เราเรียก กิมิชาติ คำนี้ภาษาสันสกฤตเรียก กฤมิ พจนานุกรมสันสกฤตอธิบายว่ามาจากธาตุ กฺรม แปลว่า ก้าว ไป ไปข้างหน้า นอกจากหนอนแล้วยังหมายถึง แมลง แมงมุม ตัวไหม มด และตัวครั้งที่เราเรียก กฤมิโรค กฤมิโกศ คือกระเปาะไหมหรือรังไหม ส่วนที่หมายถึงหนอนหรือสัตว์จำพวกหนอน ก็กินความไปถึงแลงกินพันได้ กฤมิทนต์ (=หนอนพัน) คือปวดพันเพราะพันๆ อย่างที่เราเรียกแลงกินพัน และนอกจากนี้ก็ยังเรียกมะเดื่ออุทุมพรว่า กฤมิกณฏก หมายถึงตามคำว่า หนามหนอน (กณฏก=หนาม) อธิบายว่าต้องการทำลายหนอน หิ่งห้อยก็ใช้ กฤมิ เรียก ปุ๋ยกากฤมิ ก็ต้องหมายถึง แมลงมีแสงสว่าง

จะเรียก ปุ๋ยกากฤมิ ก็ได้

ชื่อสัตว์จำพวกแมลง

คำ กฤจะ เรานำมาใช้หมายถึงแมลง ที่จริง กฤ หรือ กฤก ก็หมายได้ทั้งแมลงและหนอน เช่นเดียวกับ กฤมิ ใช้แทนกันได้ ในสันสกฤต หิ่งห้อยจึงเรียก กฤมณิ ก็ได้ชื่อหนึ่ง และ ก่ามะถันก็เรียก กฤวาริ (=อริของหนอนหรือแมลง)

แมลงที่เราเคยได้ยินบ่อย ๆ เห็นจะได้แก่ กมร ที่เรามักใช้คู่กันกับ ผีง เป็น ผีงกมร และ ยังออกเสียง กมร กลายเป็น ภูมรา ภูมริน ไป ก็มี คำ กมร เป็นคำภาษาบาลี หมายถึง ผีง และ กมรวณณ แปลว่า สีของผีง คือสีดำ แต่ถ้าเป็น กมรตนฺติ แปลว่า สายที่มีเสียง เป็นสายพิณ สายหนึ่งในเจ็ดสาย ในภาษาไทยกมรหมายถึง หิ่งห้อยและแมลงภู่ สันสกฤตเรียก ภูมร (จาก ภูมรธาตุในความวาเทียวไป หมุนไป ไม่อยู่นิ่ง และบินไปบินมาอย่างผิ่ง) และนำไปใช้เรียกไม้เถาบางชนิด ส่วนที่มีคำอื่นขยายด้วยก็มี เช่น ภูมรานนฺท=ความยินดีของผีง คือดอกแก้ว ดอกพิกุล ภูมรชาติ=แขกที่เป็นผีง คือดอกจำปา ยังมีชื่อแมลงอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งนานครั้งจะได้พบ แต่ก็มีปรากฏอยู่บ้าง ได้แก่ มกชิกา คือแมลงวัน บางทีเรียก มกชิกาชาติ คำนี้เป็นคำบาลี มกชิกา หมายถึง แมลงวันและ ปิงคฺล-มกชิกา=แมลงวันสีน้ำตาลคือเหือบ ภาษา

สันสกฤตเรียก มุกยิกา หมายถึงได้ทั้งแมลงวัน และผึ้ง ส่วนแมลงป่องที่เรียก วตุศุจิก ในสันสกฤต ก็เห็นมีแต่ที่เรานำมาเรียกชื่อเดือนว่า พฤศจิกายน

ชื่อสัตว์น้ำ

พวกสัตว์น้ำ กุ้ง เต่า หอย ปู ปลา ชื่อรวมที่พบในวรรณคดีก็คือ ชลจร และ ชลชา ซึ่งหมายความว่า ผู้ไปในน้ำและผู้เกิดในน้ำ คำเรียกกุ้ง ไม่ปรากฏว่าใช้คำบาลีสันสกฤต ส่วนเต่าที่เรียก กูรม ในภาษาสันสกฤตเห็นจะรู้จักกันเฉพาะ กูรมาวตาร อันเป็นอวตารปางที่สองของพระวิษณุที่อวตารเป็นเต่าหุนนุเข้ามณฑระขณะกวนเกษียรสมุทร ส่วนรูปบาลี กุมุม ไม่ปรากฏที่ใช้ คำที่หมายว่าเต่า ยังมี กัจฉปะ อีกคำหนึ่ง มักใช้คู่กับ มัจฉะ (=ปลา) เป็น มัจฉ-กัจฉปะ คือ ปลากับเต่า คำบาลีสันสกฤตใช้คำนี้ว่า กจฺฉป ตรงกัน จาก กจฺฉ+ป คือผู้รักษา หรือผู้อาศัยอยู่ตามหนองบึง (กจฺฉ=หนอง บึง ที่แฉะ ๆ)

ส่วน หอย เรามีแต่ สังข์ กับ มุกด์ ที่เป็นคำบาลีสันสกฤต หอยสังข์เป็นชื่อหอยทะเลชนิดหนึ่ง ใช้หลังน้ำมนตร์ในงานมงคล มีงานแต่งงานเป็นต้น แต่ สงฺข ในบาลีและ สงฺข ในบาลีสันสกฤต นอกจากจะหมายความว่า หอยสังข์แล้วยังหมายถึงหอยอื่น ๆ คือ หอยมุก หอยทาก ซึ่งเรียก สงฺขนข (=เล็บหอย) และถ้าจะหมายความว่า

หอยมุก มักมีคำ มุกดา หรือ ศุภติ มาด้วย เป็นสงฺขมุกดา กับ สงฺขศุภติ นอกจากนี้คำ สงฺข และ สงฺข ยังหมายความว่า สีขาวได้ด้วย คือ สงฺขวณฺณ (=สีสังข์) คือสีขาว (เหมือนสังข์) สงฺขวิย (=พิษของสังข์) คือสารหนูขาว ที่จริงยังมีคำอื่นที่หมายความว่า หอยสังข์ ได้แก่ วาริชะ (=ผู้เกิดในน้ำ) ชลชะ หรือ ชลชา ก็หมายได้เช่นเดียวกัน

มุกดา(ส.) และ มุตดา(บ.) ที่ใช้กับ สงฺข และ สงฺข ข้างต้นนั้น หมายถึง ไช้มุก (=หลุดแล้วจากหอยมุก) มุกดาการ คือ ที่อยู่ของไช้มุก ได้แก่ หอยมุก มุกตามาตฤ (=แม่ของไช้มุก) ก็คือหอยมุก และ มุกดาหาร คือพวงไช้มุกที่จริง หาร คำเดียวก็หมายได้ว่า ไช้มุก พวงไช้มุกหรือสร้อยไช้มุก (กล่าวไว้ในพจนานุกรมสันสกฤตของโมเนียร์ วิลเลียมส์ว่าเป็นสายหนึ่งใน ๖๔ หรือ ๑๐๘ สาย) ใช้ หารมุกดา ก็ได้ แต่ มุกดา กับ มุกดาหาร ที่ใช้ในภาษาไทย มักใช้หมายถึงแก้วอย่างหนึ่งมีสีหมอกอ่อน ๆ ดังที่ผูกไว้เป็นกลอนว่า มุกดาหารหมอกมัว บ้างเทียบกับ moonstone (ส่วนที่หมายความว่า ไช้มุก หอยมุก เราก็คงตัดสันจาก มุกดา แต่คนไทยคงจะเชื่อว่าเป็นคำไทยจึงตัด ด์ ข้างท้ายออกเสีย) ในภาษาสันสกฤตมี มุกตามณิ กับ มุกตารตน ก็หมายความว่า ไช้มุก ไม่ใช่ แก้วมุกดาหรือมุกดาหาร แต่ มุกตาภา=แสงไช้มุก กล้วยไปหมายความว่า ดอกมะลิ

คือ มัจฉา ในบาลีตั้งที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมบาลีของ วิส เดวิดส์ กล่าวว่ามี ๘ อย่าง คือ ม้า ช้าง รถ มะขามป้อม กำไล แหวน ผล กฤษ และไข่มุกธรรมดา (จาก มหาวงส์) แต่ในสันสกฤตกล่าวว่า ศุกติ ที่หมายว่า หอยมุก มีที่เกิด ๘ แห่ง คือ เมฆ ช้าง ปลา งู ไม้ไผ่ หอยสังข์ หมูป่า และหอยมุก และคำ คชมุกดา หมายถึง ไข่มุกที่เชื่อกันว่า มีอยู่ในหัวช้างตรงนูนออกมา ในภาษาเขมรมีคำ คษ (กวาง) หมายถึงวัตถุเป็นก้อน เนื้อแข็งเหมือนแก้ว เกิดในกายตัวหรือในหัวของสัตว์ทั้งหลาย เช่น คชขุยง (ในหอย) คชคุรี (ในหอยกาบชนิดหนึ่ง) และ คชภูรี (ในช้าง) คงจะเป็นคำเดียวกับ คค แต่คคของเราหมายถึงก้อนหินในสัตว์หรือต้นไม้ คชมุกดา (เกียะเจียะมุกดา) ก็มีใช้ในเขมร หมายถึงแก้วมุกดาที่เกิดในหัวช้างหรือคคช้างนั่นเอง แต่ มุกดา ที่ไม่ได้อยู่ในพืชหรือสัตว์ จะหมายถึงอะไรแน่ ไม่อาจกล่าวได้

พ้นจากเต่า หอย ก็มาถึงปู ซึ่งเรียกกรกฏ ในภาษาสันสกฤต ที่เราใช้นอกจากในบทกลอนบางแห่งแล้ว ก็เห็นจะมีแต่ชื่อเดือนที่เรากำหนดขึ้นไว้ว่า กรกฏาคม ตามชื่อราศีที่สี่อันเป็นกลุ่มดาวรูปปูซึ่งในสันสกฤตก็เรียกกรกฏ แต่เรียก กรก หรือ กรกฏก ก็ได้ กล่าววามาจาก กฏ ธาตุ ซึ่งหมายได้อย่างหนึ่งว่า ทำร้าย คำทั้ง ๓ นี้มีใช้หมายถึงพันธุ์ไม้ได้หลายชนิด โดยมากเป็นประเภทแดง กรกฏาลูตี (=เถาปู)

หมายได้อย่างหนึ่งว่า ดีปลี

คำที่หมายว่า ปลา มีคำ มิน กับ มัจฉา และ มัตสยา คำ มิน เห็นจะมีใช้แต่เฉพาะชื่อเดือนที่เรากำหนดเป็น มีนาคม ตามชื่อกลุ่มดาวราศีที่ ๑๒ ในสันสกฤตก็เรียก มิน ส่วน มัจฉา มีใช้มากในบทกลอน แต่ มัตสยา มีใช้น้อยกว่าที่มีปรากฏเห็นจะมีในคำ มัตস্যาวตาร อันเป็นอวตารปางแรกของพระวิษณุที่อวตารมาเป็นปลาช่วยชีวิตพระมนูที่ ๗ ที่เรียกไววัสวัต เมื่อครั้งน้ำท่วมโลก คำ มัจฉา เป็นคำบาลี มจฺจ และ มัตสยา เป็นคำสันสกฤต มตฺสย ที่จริง มจฺจ ก็มีใช้ในภาษาสันสกฤต ดังในคำ มจฺจกฤษฏก อันหมายความว่า มีรอยตาปลาซึ่งเป็นลักษณะของไข่มุกชั้นแล้ว มตฺส ก็หมายความว่าปลาได้และกล่าวว่ามีที่มา จาก มทฺ ธาตุในความว่า เมาร่าเริง ยินดี และ มตฺสยก ก็หมายความว่าปลาแต่เป็นปลาตัวเล็ก ๆ บางทีคำ วาวิชะ ชลชะ ชลชา ชเลจร ที่หมายว่า ผู้เกิดในน้ำ ผู้ไปในน้ำ ก็หมายความว่าปลาได้ ถือเป็นชื่อรวม ส่วนชื่อที่เรียกแยกไปแต่ละชนิด ได้แก่

ชื่อปลาวาฬ คำ วาฬ มีลักษณะคล้ายคำบาลี แต่ วาฬ ในบาลีหมายว่า งู หรือสัตว์ร้ายที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร อย่างเสือหรือเสือดาวที่เรียก วาฬมิด ส่วนคำที่เรียกปลาวาฬในสันสกฤตเรียก ติมิ หรือ ติมะ เป็นปลาวาฬชนิดหนึ่ง แต่คำเดียวกันนี้หมายความว่า ปลาใหญ่ในนินยาย หรือที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ไตรภูมิ ใช้น้ำ

ติมิงกิละ หรือ ติมิตติมิงกิละ ก็ได้ในสันสกฤต แต่ในภาษาบาลีเรียก ติมิงกิละ

ส่วนชื่อปลาที่มีลักษณะคล้ายคำบาลีสันสกฤตก็คือ ปลาโลมา กับ ปลาอินทรี โลมาน่าจะได้มาจาก โลม ในบาลีสันสกฤต ซึ่งหมายความว่าขนตามตัวคนและสัตว์ และแม้ว่า โลม เมื่อต่อกับคำอื่นจะหมายถึงสัตว์บางอย่างได้ เช่น โลมกรณะ=หุขน คือกระต่าย โลมก็ฎะ=แมลงผมคือเหา และ โลมาลิกา คือหมาจิ้งจอก แต่ไม่มีเลยที่เป็นชื่อปลา อินทรี ก็เช่นเดียวกัน เราตัดย ข้างท้ายออก ถือว่าไม่ใช่คำเดียวกับ อินทรียี่ ที่มาจาก อินทริยะะ อันหมายถึงอำนาจ กำลัง กำลังกาย ฯลฯ

เท่าที่กล่าวถึงชื่อสัตว์ที่เป็นคำบาลีสันสกฤต มีบางชื่อที่ไม่ค่อยมีที่ใช้มาก มีแต่เป็นชื่อเดือน ดังคำ มกร ในมกราคม มีน ในมีนาคม เมษ ในเมษายน พฤษภ ในพฤษภาคม กรกฎ ในกรกฎาคม และ วศุจิก ในพฤศจิกายน ที่จริงถึงแม้จะมีชื่อเหล่านี้เป็นชื่อกลุ่มดาวตามราศี แต่ก็ไม่มีที่ใช้เป็นชื่อเดือนทางสุริยคติในภาษาของเขา เขาไปใช้ชื่อเดือนตามจันทรคติ เช่น ใจตุรมาส (เดือน ๕) ไวกาขมาส (เดือน ๖) ไทยใช้จิตรมาส และวิสาขมาสเป็นต้น

ชื่อพันธุ์ไม้ในวรรณคดี

ชื่อสัตว์ต่าง ๆ ที่ปรากฏชื่อเป็นภาษา

บาลีสันสกฤตนั้น เห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับชื่อพันธุ์ไม้ เพราะมีมากมายหลายชื่อที่เป็นพันธุ์ไม้ด้วย แต่เราไม่ค่อยได้นำมาใช้ ใช้แต่ชื่อพันธุ์ไม้บางชื่อ ชื่อรวมที่เรียกลูกและดอกของต้นไม้ เราก็นำคำภาษาทั้งสองมาใช้ คือลูกเรียก ผล ผลไม้ ดอกไม้ ก็ใช้คำ บุปผา ซึ่งเป็นคำบาลีว่า ปุพฺผ ส่วนคำสันสกฤตที่ตรงกันและออกเสียง ปุษฺป นั้น นอกจากเป็นชื่อที่เรียกกันว่า บุษบา แล้ว ก็ไม่ค่อยมีที่ใช้ คำเรียกต้นไม้ ก็ใช้ทั้ง รุกข์ รุกขชาติ อันเป็นคำภาษาบาลี และ พฤกษ์ พฤกษชาติ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตว่า วฤกษ

ชเลชะ ชเลชา ชลชนมฺนุ ที่หมายถึงเกิดในน้ำนั้น นอกจากจะหมายถึง ปลา หอย และบรรดาสัตว์น้ำดังกล่าวแล้ว ก็ยังหมายถึงดอกบัวได้ด้วย

คำที่หมายถึง ดอกบัว มีที่มาต่างกันได้แก่

บงกช คือ ผู้เกิดแต่ตม จาก ปงฺก (=ตม) +ช ปงฺก ที่หมายถึงตม กล่าวว่าเป็นมาจาก ปจฺจธาตุเฉพาะในความว่า แผลออก (ไม่ใช่ในความที่หมายถึง หุงต้ม) ที่อธิบายไว้ในพจนานุกรมสันสกฤต กล่าวว่าเป็น บงกช คือดอกบัวหลวงที่ดอกจะหุบในตอนเย็น ที่มีใช้มากในไทย ได้แก่ สัตตบงกช คือบัวหลวงสีแดงกลีบซ้อนกันแน่น ซึ่งน่าจะเป็น ศตปตฺตุรี ในสันสกฤตที่หมายถึง บัวหลวง บานในเวลากลางวัน แปลตามคำ

ว่า ที่มีร้อยใบ

ปทุม เป็นบัวหลวงสีแดงมีกลิ่นหอม บานในตอนเช้า คำนี้เป็นคำภาษาบาลี ปทุม ซึ่งกล่าวว่ามีสีแดงกับขาวดังเรียก รศุดปทุม เสตปทุม ส่วนภาษาสันสกฤตใช้ ปทุม ไทย มีคำ บัทม์ และ ปัทม์ แต่ไม่สู้มีที่ใช้กัน นอก จากที่มากับคำอื่น เช่น บัวบัทม์

อุบล ของไทยไม่ได้อธิบายว่าเป็นบัว ชนิดใด แต่ อุปฺปล ในภาษาบาลีกล่าวว่า เป็น บัวที่มี ๓ สีด้วยกัน คือ นิล (สีขาบ สีน้ำเงิน) ที่เราเรียก นิโลบล หรือ นิลุบล ที่เรียก นิโลตล ตามสันสกฤตก็มี กับสีแดง เรียก รศุดูปฺปล และสีขาวเรียก เสตูปฺปล ชื่อทั้งสองข้างทำย ไม่มีที่ใช้ในไทย คำนี้ในภาษาสันสกฤตเขียน อุคฺปล กล่าวไว้ในพจนานุกรมสันสกฤตว่า อาจมาจาก ปรุ ธาตุในความว่า ไปหรือเคลื่อน ไหว หรือ ปรุ ธาตุในความว่า แดกออก

กมล เราหมายว่า บัว และ ใจ แต่ทั้ง ในบาลีและสันสกฤต กมล หมายถึงได้เฉพาะ ดอกบัว ไม่มีที่หมายว่าใจ ในบาลีหมายถึงทั้ง บัวสายและบัวหลวง ในภาษาสันสกฤตหมาย ว่าสีแดงอ่อน สีกุหลาบ และดอกบัวหลวง และ นำไปใช้ขยายคำแสดงว่ามีลักษณะอย่างดอกบัว ได้ เช่น กมลนยน=ตารูปดอกบัว กมลวทน =หน้าดังดอกบัว และ กมลตา คือพระลักษมี ผู้ที่อยู่ในดอกบัว เราเรียก โกมล ก็มี ทั้งที่

โกมล หมายถึง อ่อน อ่อนนุ่ม หวาน เป็นที่นำ ยินดี

กมุท เราหมายว่า บัว บัวขาว บัวสาย ซึ่งตรงกับคำนี้ทั้งในภาษาบาลีและสันสกฤต แต่ในสันสกฤตหมายความว่า บัวหลวงสีแดงก็ได้ แยกศัพท์ได้เป็น กุ+มุท หมายถึง ช่างนำยินดี ภาวะไร ในไทย โกมุท ก็มีเรียก แต่หมายความว่า บัวแดง

สโรช หรือ สาโรช เราก็หมายว่า ดอก บัว ในภาษาทั้งสองหมายถึงที่เกิดแต่สระหรือ พบในสระ จาก สรศุ+ช เป็น สโรช สโร- ชนุมนุ (ที่เกิดในสระ) หรือ สโรรุท (ที่ออกใน สระ) ก็หมายความว่าดอกบัวได้

อรพินท์ ก็คือดอกบัว บาลีสันสกฤตใช้ อรวินุท กล่าวมาจาก อร (รวดเร็ว)+วินุท (พบ ได้รับ) ซึ่งหมายความว่า ดอกบัวหลวง และ อรวินุทศท (=นั่งบนดอกบัว) คือ พระพรหม บุนทริก หรือ ปุณฺทริก หมายถึง บัวขาว

ในภาษาไทย ในภาษาทั้งสองใช้ปุณฺทริก มี กล่าวในพจนานุกรมภาษาบาลีว่า คำนี้น่าจะ ไม่ใช่ภาษาอารยัน ที่มาจึงยังไม่อาจกล่าวได้แน่ มีบันทึกในพจนานุกรมสันสกฤตว่า อาจมาจาก ปุณฺ ธาตุที่หมายได้ว่า ประพฤติอย่างมีคุณธรรม แต่เขาก็ยังสงสัยอยู่ เพราะความหมายไม่เกี่ยวเนื่องกัน คำอื่น ๆ อีกหลายคำดังที่กล่าวข้างต้น ถึงแม้จะอ้างที่มา แต่ความหมายไม่ค่อยจะเกี่ยวกับความหมายของคำแต่ละคำนัก

บุษกร คือบัว หรือบัวสีน้ำเงิน ทั้งนี้ตามความหมายในสันสกฤตที่ใช้ ปุษกร แต่ในภาษาบาลีที่ใช้ โปกฺขร หมายถึงในบทกวีว่า ใบบัว โปกฺขรวรส ก็หมายความว่า ฝน ใบบัว อันเป็นฝนที่ผู้ใดไม่เอยากเปียกก็จะไม่เปียกเหมือนใบบัว แต่ที่มีเรียก สัตตบุษย์ คือบัวหลวงสีขาว กลีบซ้อนกันแน่น กลิ่นหอมแรงนั้น เสียงคล้ายคำศตปุษกร ในสันสกฤตซึ่งหมายความว่า ประกอบด้วยบัวขาวร้อยดอก

ยังมีคำที่แสดงส่วนสำคัญของดอกไม้ซึ่งคือ เกสร คำ เกสร ในภาษาสันสกฤตหมายถึง ก้านเกสรตัวผู้ของดอกบัวหรือผักต่าง ๆ เสี้ยนในเนื้อมะม่วงและพันธุ์ไม้อื่น ๆ หลายชนิดด้วยกัน ทั้งดอกพิกุลและดอกบุษนาคซึ่งบางทีก็เรียกดอก นาคเกสร ส่วนภาษาบาลีนั้นหมายถึงก้านเกสรตัวผู้ของดอกไม้ทั่วไป หรือส่วนที่เป็นเส้นมีลักษณะคล้ายเส้นผมของพืชต่าง ๆ โดยเฉพาะดอกบัว คงเป็นเพราะคิดว่าคำนี้สร้างจาก เกส ที่แปลว่าผม หรือขนอย่างขนคิ้ว เกสร ก็หมายความว่าผมหรือขนอย่างขนคิ้ว หีโต ขนค่อม้า หรือขนหางจามรีที่ใช้ไล่แมลงได้ด้วย และ เกสรี หรือ เกสริน ก็คือผู้มีเกสรหรือขนคิ้วได้แก่ สิงห์โตเช่นเดียวกัน

ส่วนคำที่หมายความว่า ผักบัว เรียก กรุณิกา หรือ กรุณิการ หรือ กรุณก แต่ละคำก็ยังหมายถึงสิ่งอื่นได้อีกหลายอย่าง รวมทั้งพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ด้วย ในภาษาฮินดี กรุณิกา หมายถึง กุหลาบ

ขาว กับลำต้นพีชและ กรุณิการ หมายถึง พีช ที่มีดอกหอม ของไทยเราได้แยกความหมายคือ กรรณิกา หมายถึงดอกไม้ แต่ กรรณิการ หมายถึงดอกไม้ชนิดหนึ่งมีสีขาวก้านดอกสีแดง มีกลิ่นหอมบานในเวลากลางวัน

การะเกต ชื่อนี้ น่าจะเป็นชื่อที่ได้มาจากเกตก ในภาษาบาลีและสันสกฤต แต่ปรากฏว่า เกตก นั้น ชื่อพฤษศาสตร์กล่าวว่า คือต้นไม้จำพวกเตยที่ใช้ใบสานเสื่อ แต่ใบไม่หอม ส่วน การะเกต ของไทยแม้จะเป็นไม้จำพวกเตยหรือลำเจียกเช่นเดียวกัน แต่มีดอกเหลือง มีกลิ่นหอม การะ ข้างหน้านั้นไม่ทราบว่าได้มาอย่างไร จะเห็นแนวเทียบจากคำอื่นเช่นการเวกหรืออย่างไร หรือจะมีที่มาจากภาษาอื่นได้แก่ภาษามลายูเป็นต้น

กุสุม กุสุมภ์ โกสุม ทั้ง ๓ คำนี้มีใช้ในวรรณคดีไทยต่างกันคือ กุสุม กับ โกสุม หมายถึงดอกไม้ แต่ กุสุมภ์ หมายถึง ดอกคำ ซึ่งก็คล้ายกับที่ใช้ในภาษาทั้งสอง คือกุสุม แปลว่าดอกไม้ทั่วไป ดังที่ใช้ในสันสกฤตว่า กุสุมศร หรือ กุสุมพาด แปลว่ามีธนูดอกไม้ (ธนูมีปลายเป็นดอกไม้) หรือ กุสุมการุมุก แปลว่ามีดอกไม้เป็นคันธนู หมายถึงกามเทพทั้ง ๓ ชื่อ กุสุมาธิป คือผู้เป็นเจ้าของดอกไม้ได้แก่ ต้นจำปา แต่ กุสุมก หมายถึงคำฝอยและหญ้าฝรั่น ส่วน โกสุม ไม่มี มีแต่ เกาศุม ในสันสกฤต หมายถึง มาจากดอกไม้ เป็นส่วน

ของดอกไม้อย่างเรณูเกสร หรือทำด้วยดอกไม้ เช่น เกาสุมายูธ แปลว่า อวรุททำด้วยดอกไม้ หมายถึง ที่เกี่ยวกับกามเทพ แต่ถ้าเป็น เกาสุมก ก็หมายถึงทำด้วยคำฝอยล้อมด้วยคำฝอย เกาสุมก ก็ใช้

ขจร เป็นไม้เถาชนิดหนึ่ง ดอกมีสีเหลืองอมเขียวมีกลิ่นหอม ทั้งลูกและดอกกินเป็นอาหารได้ เป็นชื่อใหม่ของ สลิด (เขมรใช้ สลิด หรือ สลิด (ออกเสียงซุรอลัด) แต่ก็เทียบคำไทยไว้ด้วยว่า สลิด จนน่าจะคิดว่า เขมรอาจได้มาจากไทย แต่ที่เป็นชื่อปลานั้น เขมรใช้คำอื่นคือ เรียก ตูริกนุช (ออกเสียงเตุรียกอนทัวร์)) ดังกล่าวข้างต้น ที่เราตั้งชื่อใหม่เรียกดอกไม้ชนิดนี้ว่า ดอกขจร คงเป็นเพราะลูกขจรเมื่อแก่จัดจะแตกและเมล็ดที่มีปุยขาว ๆ จะปลิวไปได้ทั่ว ตรงกับความหมายของขจรที่แยกได้เป็น ข+จร ข=ท้องฟ้า จร=ไป ขจร จึงหมายถึง ไปในท้องฟ้า เช่นเดียวกับคำ เขจร แต่ในภาษาทั้งสองไม่มีพันธุ์ไม้ชื่อเช่นนี้

จันท์ ได้กล่าวไว้แต่ต้นในพวกเครื่องเทศ ว่าที่เรียก ดอกจันท์ คือรอกหุ้มเมล็ดจันท์เทศเป็นของมาจากต่างประเทศ แต่ที่สันสกฤตเรียก จนุทนปุษป หรือ จนุทนปุษป หมายถึง ดอกของต้นจันท์ นั้น แท้จริงหาใช่ดอกจันท์ไม้ กลายเป็น กานพลู ไป ยังมีต้นจันท์ที่มีดอกหอม ที่เรียก จันท์กะพ้อ ไม่ทราบว่าจะควรเขียน จัน หรือไม้ เพราะไม่ใช่ไม้พวกเดียวกับ

ต้นจันท์ไม้หอม และที่มีคำ กะพ้อ ข้างท้ายจะเป็นเพราะมีลักษณะเหมือนต้นกะพ้อ หรือพ้อ หรืออย่างไร แต่ตามคำอธิบายในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กล่าวว่า จันท์กะพ้อ เป็นต้นไม้จำพวกยูงยาง คงจะคนละลักษณะกับต้นกะพ้อซึ่งเป็นต้นไม้จำพวกปาล์ม

จำปา ในภาษาบาลีมีคำ จมฺป กับ จมฺปก เป็นต้นไม้ที่มีดอกสีขาวหรือเหลืองมีกลิ่นหอมที่มีสีขาวน่าจะเป็นดอกจำปี ของเรา แต่เขาไม่มีทั้งจำปี และจมฺปา จมฺปาเป็นชื่อเมืองไปในสันสกฤต จมฺปา เป็นชื่อเมืองในองคุ ปัจจุบันคือเมืองภาคัลปุร อันเป็นเมืองของพระกรรมลูกแม่เดียวกับพวกปาดนทพ ส่วน จมฺป ก็เป็นชื่อพืชที่เรียก ย่านชงโค หรือ ปอลิง (ตามชื่อพฤกษศาสตร์) และ จมฺปก จึงหมายถึงจำปา ดอกมีสีเหลือง ที่เรามาเรียก จำปา คงเพื่อให้ออกเสียงสะดวกขึ้น หรือจะเข้าใจว่า คำในภาษาเดิมเป็นเช่นนั้นก็ไม่ทราบได้ ภาษาเขมรก็ใช้ จมฺปา (ออกเสียงจ้อมปา) เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นจำปาเขาต้องใช้ กุรหม (กุรอฮอม) =สีแดงไว้ด้วย ถ้าเป็นจำปีก็ใช้คำ ส (ซอ)=ขาวไว้ด้วยเป็น จมฺปากุรหม (จ้อมปากุรอฮอม) กับ จมฺปาส (จ้อมปาซอ) จมฺปก ในสันสกฤตถ้าสมาสกับ อาลฺ ซึ่งหมายความว่ามันชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะมันฝรั่ง (ในปัจจุบัน) เป็น จมฺปกาลฺ หมายถึง สาเก ได้ เรียก จมฺปาลฺ ก็ได้

ชบา ในสันสกฤตมีคำ ชปา และกล่าว
ว่า=ชวา คงหมายถึงได้มาจากชวา แต่ความ
หมายกลับเป็นดอกกุหลาบจีน ไม่ทราบว่าจะมี
ลักษณะอย่างเดียวกับดอกชบาของเราหรือไม่

ประยงค์ เป็นต้นไม้มีดอกเล็ก ๆ เป็น
ช่อสีเหลืองมีกลิ่นหอมจัดในภาษาสันสกฤตมี
คำ ปรียงกุ (บาลีเรียก ปิยงกุ) ซึ่งนอกจาก
หมายถึงดอกประยงค์แล้ว ก็ยังหมายถึงพันธุ์ไม้
อื่นได้หลายชนิด คือหญ้าฝรั่นและเมล็ดมัสตาร์ด
ซึ่งคือเมล็ดผักกาดเขียว และเป็นสมุนไพรใช้
ทำยา นอกจากนี้ยังหมายถึง ไม้เถาชนิดหนึ่ง
ซึ่งจะออกดอกต่อเมื่อมีผู้หญิงไปแตะต้อง

ปาริชาติ ปาริฉัตร มีอธิบายไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า เป็นต้นไม้
สวรรค์ในสวนพระอินทร์ ต้นทองหลาง (คำ
ภาษาบาลี) ที่จริงคำ ปาริชาติ เป็นคำที่ใช้ใน
ภาษาสันสกฤต ซึ่งกล่าวว่า เป็นต้นไม้ที่ใบร่วง
หมดในเดือนมิถุนายน แล้วจะมีดอกสีแดงดอก
ใหญ่ ๆ ออกเต็มต้น ใช้คำอังกฤษว่า the coral
tree และชื่อพฤกษศาสตร์ว่า Erythrina Indica
ซึ่งพจนานุกรมของแม็กฟาร์แลนด์กล่าวว่า
คือต้นทองเฟือก อันเป็นต้นไม้ดอกสีแดง แต่
หลวงบุรุษครบ่ารุงการเรียก ทองหลางขาว
เพราะดอกมีสีขาว ในบาลีใช้ ปารีจตุคุด หรือ
ปารีจตุคุด เขาแปลตามศัพท์ว่า “ที่บังร่มโดย
รอบ” หมายถึงต้นไม้นิดเดียวกัน ปาริชาติ
ก็เรียก มีที่น่าสังเกตก็คือ ไม่ว่าปาริชาติจะ

หมายถึงดอกทองหลาง ทองหลางขาว หรือทอง
เฟือก ล้วนเป็นดอกไม้ไม่มีกลิ่น (ในปัจจุบัน)
จึงออกจะแปลกที่เป็นดอกไม้สวรรค์หนึ่งในห้า
(ทั้งหมดได้แก่ ๑. ปาริชาติ ๒. มนุทรา ๓. กल्प
๔. สงฺดาน ๕. ทริจินุทรา เรียกปณฺจวตฺตกุช
คือต้นไม้อันห้า) แต่เหตุใดจึงเป็นดอกไม้ไม่มี
กลิ่น และถ้าเป็นเช่นนั้นเราได้คิดความเชื่อจาก
ใคร ที่เชื่อว่าผู้ใดได้กลิ่นดอกปาริชาติแล้วจะ
ระลึกชาติได้ จะเป็นเพราะเห็นคำ ชาด ท้ายคำ
ฟังคล้าย ระลึกชาติ จึงสร้างเรื่องขึ้นมา ก็ไม่น่า
จะเป็นไปได้ แต่ถ้ามีที่มากที่เห็นจะไม่ได้มาจาก
ที่อื่น นอกจากจากอินเดีย แต่จะเป็นอินเดียส่วน
ไหน เนื้อหรือใต้ไม้อาจกล่าวได้ แต่ในอินเดีย
เหนือ ดอกไม้ที่เขาเรียก ปาริชาติ เป็นดอกไม้
มีกลิ่นหอม บานในตอนกลางคืน มีสีขาวอย่าง
ดอกพุทธรักษาหรือดอกมะลิ แต่ว่ากันดอกมีสี
แดง ซึ่งก็คือดอกกรรณิการของเรานั่นเอง
ไม่ทราบว่าจะเรียกกันเฉพาะพวกที่นับถือพระ
กฤษณะหรืออย่างไร ทั้งนี้เพราะต้นปาริชาติ
นี้เป็นต้นไม้ที่ได้จากการกวนเกษียรสมุทร
พระอินทร์ทรงถือเป็นเจ้าของ ได้นำไปปลูกใน
สวนของพระองค์ และพระกฤษณะไปนำเอา
มาจากสวรรค์ (เฉพาะสวรรค์ของพระอินทร์
จึงเรียก สุวรรค=สวรรค์) แต่ส่วนที่เขาจะเชื่อ
หรือไม่ว่า ได้กลิ่นดอกปาริชาติแล้วระลึกชาติ
ได้นั้นไม่แน่ใจ และบังเอิญไม่ได้ตาม

มณฑา มณฑารพ อธิบายว่า มณฑา

เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใบใหญ่ดอกคล้ายยี่หุบ แต่สีเหลืองและโตกว่า ส่วน มณฑารพ เป็นต้นไม้ในเมืองสวรรค์ มณฑาก็ใช้ (พจน.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) แต่ในภาษาบาลีและสันสกฤตเขียนคำทั้งสองนี้ด้วย นุท บาลีเรียก มณฑารว สันสกฤตเรียก มณฑาร หรือ มนุทร หรือ มนุหารว ความหมายของคำทั้งสามนี้เป็นอย่างเดียวกัน คือมีความหมายอย่าง ปาริชาติ จึงออกจะแปลกที่ชื่อดอกไม้สวรรค์ทั้งสองนี้กลายเป็นดอกไม้อย่างเดียวกัน และเป็นดอกไม้ไม่มีกลิ่นหอมด้วย (ทั้งนี้ต่างกับดอกมณฑาของเรา) นอกจากนี้ มนุทร ยังหมายว่าดอกรักสีขาวได้อีกด้วย ซึ่งก็ไม่ใช่ดอกไม้มีกลิ่น

กัลปพฤกษ์ เป็นต้นไม้ในสวรรค์ (ซึ่งเป็นสวรรค์ของพระอินทร์) อีกชนิดหนึ่ง เรียกในภาษาสันสกฤตว่า กल्पพฤกษ หรือ กल्पตรุ บาลีเรียก กल्पรุกข ถือเป็นต้นไม้อายุพันปีที่จะให้ทุกสิ่งตามปรารถนา เรานำมาตั้งชื่อต้นไม้นี้ชนิดหนึ่งจำพวกกุหลาบหรือราชพฤกษ์แต่ดอกมีสีชมพู

มะลิ ชื่อนี้คำเดิมในภาษาบาลีสันสกฤตน่าจะเขียนอย่างเดียวกันนี้แต่หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ในภาษาสันสกฤตเขียน มลลิต ทั้งเขมรและมอญต่างก็ใช้เพียง ล เดียว แต่ออกเป็นเสียงควบกล้ำ คือ เขมร เขียน มลลิต มอญเขียน เมลลิต แต่ที่เขียนแยกเป็น มลลิต ก็มี มลลิตกา ในภาษาสันสกฤต หมายอย่างเดียวกับ มลลิต คือหมายความว่า

ดอกมะลิลา แต่ มาลิกา ในภาษาบาลีหมายความว่า ดอกมะลิซ้อน (เขมรมี มลลิตกา ก็ว่า คือมะลิซ้อน) และยังมี มาลตี หมายความว่า มะลิดอกใหญ่หรือมะลิซ้อน จากชื่อพฤกษศาสตร์ หลวงบูรเศรษฐการเรียกมะลิเขี้ยวหรือมะลิกันขาว เราเรียก มาลตี ภาษามลายูก็เรียกดอกมะลิว่า มลลิต ถือเป็นคำได้มาจากภาษาสันสกฤต แต่กล่าวว่า มักใช้คำ มลลิต มากกว่า ซึ่งก็คงเป็นคำได้จาก มลลิต ของสันสกฤต เช่นกัน ในภาษาไทยทั้ง มลลิตกา มาลิกา หรือ มาลตี ล้วนเป็นดอกไม้วรรณคดีไม่เห็นตัวจริง (ได้เห็นในบทานุกรมบาลีฉบับกรมพระจันทบุรีนฤนาถว่า มลลิต ก็คือมะลิชนิดหนึ่ง ดังที่ให้ความหมายของ มาลตี ว่าชาติบุต มะลลิต และมะลิซ้อน) แต่ที่จริงมีมะลิชนิดอื่นที่ไม่มีในภาษาทั้งสองก็มี ได้แก่ มะลิวัลย์ ที่เป็นมะลิเลื้อย ต้นเป็นเถา ดอกใหญ่กว่ามะลิธรรมดา แต่กลีบต่างไปคือยาวกว่าและห่างกว่า คล้ายกับที่เรียก จเมลิ ในอินเดีย แต่กลิ่นไม่เหมือนกัน แม้มะลิธรรมดาที่เรียก เบ-ลา กลิ่นก็ต่างกันอยู่บ้าง

พุทราชาติ นับได้ว่าเป็นมะลิชนิดหนึ่งที่ดอกออกเป็นช่อ ที่มาเรียก พุทรา และเขียนเป็นรูปบาลีสันสกฤต คงจะเห็น พุทรารักษา เป็นแนวเทียบ ที่จริง พุทรา ในชื่อ พุทราชาติ น่าจะเป็น พุด เพราะมีกล่าววว่า ดอกตูมคล้ายดอกพุดลาที่มีกลีบชั้นเดียวไม่ซ้อน และ ชาติ ก็น่า

จะเป็น ชาติ เพราะคำ ชาติ ในสันสกฤต หมายถึง ได้ว่า มะลิซ้อน ส่วนชื่อพุทธรักษา เป็นอันไม่มี ในภาษาทั้งสอง เขาเรียกอย่างอื่น คือในบาลี เรียก โยธิกา หรือ ยูธิกา หรือ ยูธิกา ในสันสกฤต เรียก ยูธิกา หรือ ยูตี (ในภาษาฮินดี เรียกเป็น ยูตี) เสียงคำนี้คล้ายคำ โยทะกา ซึ่งคือดอกคัตเค้า และ โยทะกา แปลได้อีกว่า สมอเรือ (ไม่ทราบเป็นคำภาษาอะไร) กล่าวว่าเป็นเพราะมีบางส่วนคล้าย สมอเรือ (อาจเป็นหนามเพราะคัตเค้าเป็นไม้เลื้อยมีหนาม) จึงเรียกเช่นนั้น โยทะกา จะเป็นคำเดียวกับ โยธิกา หรือ ยูธิกา หรือไม่ว่าจะกำหนดได้ แต่อย่างไรก็ตาม ดอกโยทะกา ก็ไม่ได้มีลักษณะอย่างดอกพุทธรักษา

มหาหงส์ เป็นชื่อที่คู่กับโยทะกา และกล่าวในที่เรียกเช่นนี้เพราะดอกมีรูปเหมือนตัวหงส์ ชื่อนี้แม้จะดูคล้ายคำในภาษาทั้งสอง แต่ก็ไม่มีใช้ทั้งในบาลีและสันสกฤต จึงไม่มีที่จะเป็นชื่อดอกไม้ แต่ดังที่เคยกล่าวแล้วข้างต้นว่ามีในภาษาเขมร คือ มหาหงส์เดี (เม็ยะฮาฮ็องเซอ) คือมหาหงส์ต้น อธิบายว่า เป็นต้นไม้ที่มีดอกเป็นพวงใหญ่ ๆ สีแดงฉานไม่มีกลิ่น (ซึ่งต่างกับของไทยที่มีดอกสีขาว เกสรขาวหรือเหลืองมีกลิ่นหอม) มักปลูกไว้ในวัดหรือข้างทางข้างถนนหรือตรงปากประตูบ้านเพื่อความสวยงาม ส่วนมหาหงส์อีกชนิดหนึ่ง เขมรเรียก มหาหงส์เผญี่ปฺราณ (เม็ยะฮาฮ็องเพญื่อ

ปฺราณ) อธิบายว่า เป็นว่าชนิดหนึ่งที่เกาะอยู่กับต้นไม้ในป่าใหญ่ ๆ มีดอกสีต่าง ๆ กัน บานอยู่ได้นานวัน มีกลิ่นหอม หอมแต่เวลากลางวัน บ่ายไปจนพลบค่ำเกือบถึงตอนกลางคืน ดอกไม้ชนิดนี้เชื่อว่า ไทยเรียกว่ากล้วยไม้ ทั้งยังอธิบายพิเศษต่อไปว่า ที่เรียกเช่นนี้เพราะดอกมีกลิ่นหอมเหมือนกล้วยหอม

มูจลินท์ ชื่อนี้ไทยหมายถึงต้นจิก ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ชอบขึ้นในที่ชุ่มชื้น ดอกมีทั้งสีขาวและสีแดงออกเป็นช่อยาวห้อยระย้า แต่หลวงบุเรศบรรณการอธิบายว่า มูจลินท์หรือวัจลินท์ เป็นไม้พุ่มเตี้ย ใบเล็กคล้ายใบแก้ว ดอกเล็กสีชมพูแดง ออกดอกตลอดปี ส่วนต้นจิกมีทั้งจิกสวนกับจิกทะเล จิกสวน ดอกมีสีขาว เป็นไม้พุ่มกว้าง มูจลินท์ กับจิก จะเป็นชนิดเดียวกันจริงหรืออย่างไรไม่ทราบ แต่ชื่อมูจลินท์นี้ก็เป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต และ มูจลินท์ ในบาลีมีชื่อทางพฤกษศาสตร์ตรงกับที่เราเรียกต้นจิก แต่ในภาษาสันสกฤตคำ มูจลินท์ หมายถึงต้นไม้ชนิดอื่นชื่อพฤกษศาสตร์ว่า *Pterospermum Suberifolium* และคำ มูจลินท์ ที่กล่าวว่าเทียบได้กับคำ มูจลินท์ หรือ มูจลินท์ นั้น กลายเป็นสัณนิบาตใหญ่ชนิดหนึ่งไป

ชื่อพันธุ์ไม้ทั่วไป

ชื่อพันธุ์ไม้ทั่วไป นอกจากนี้ก็ยังมีชื่อพันธุ์ไม้อื่น ๆ ได้แก่ ราตรี ชื่อนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นคำภาษาสันสกฤตว่า ราตรี ซึ่งหมายความว่า

กลางคืน ไม่มีที่เป็นชื่อดอกไม้ นอกจากคำ
 ราตรีปุษุป จึงหมายถึงบัวชนิดบานในเวลา
 กลางคืน และ ราตรีหาส (=หัวเราะเวลากลางคืน)
 หมายถึง บัวขาว ในภาษาสันสกฤตเรียกดอกราตรีว่า
 ราตรี ราณี คือ ราชนีแห่งเวลากลางคืน เพราะ
 บานและหอมในตอนกลางคืน (บางถิ่นเรียกดอก
 หอมตึก) ชื่อดอกราตรีจึงน่าจะเป็นชื่อที่ตัด
 มา หรือมีฉะนั้นเราก็ตั้งชื่อของเราเองเพราะ
 เห็นบานในเวลากลางคืน

พิกุล ชื่อนี้ก็ได้อาจมาจากภาษาบาลีว่า
 วกุล ในสันสกฤตใช้ พกุล ที่ใช้ วกุล ก็มี มี
 กล่าวนในพจนานุกรมภาษาสันสกฤตของโมเนียร์
 วิลเลียมส์ว่า 'ได้มีผู้กล่าวกันว่า ต้นไม้ชนิดนี้
 จะออกดอกเมื่อถูกพ่นด้วยน้ำอมฤตจากปาก
 หญิงสาวงามน่ารัก' ส่วนจะเป็นเช่นนั้นจริง
 หรือไม่ ไม่มีกล่าวไว้ นอกจากนี้ไม่มีอธิบาย
 ลักษณะอื่นพอให้ทราบว่าเป็นดอกไม้ชนิดเดียว
 กัน เรามาดูเสียง อะ ให้เป็น อิ พกุล จึง
 เป็น พิกุล ไป บางถิ่นเรียกพิกุลว่า แก้ว ก็มี
 แต่ไม่ใช่ แก้ว อย่างดอกเป็นช่อสีขาวหอมฉุน
 (แก้วชนิดนี้มีผู้เรียกเป็นภาษาสันสกฤตว่า มโนกา
 มินี ซึ่งจะหมายว่าชวนใจ ก็เห็นจะได้)

สารภี ชื่อนี้ถ้าจะเป็นชื่อมาจากภาษา
 บาลีสันสกฤต ก็คงต้องมาจากคำ สุรภี ที่หมาย
 ว่า หอม จาก สุ+รภธาตุซึ่งหมายถึงได้ว่า
 ปรารถนาอย่างรุนแรง สุรภี เป็นชื่อพันธุ์ไม้
 หลายชนิดซึ่งล้วนเป็นไม้มีดอกหอมเช่นดอก
 จำปา ดอกกระทู้ ดอกมะลิชนิดหนึ่ง และถ้า

เป็น สุรภี ก็หมายถึงพันธุ์ไม้ชนิดอื่นที่ไม่ระบุ
 ว่ามีกลิ่นหอมหรือไม่ แต่ถ้า สุรภี ไปแต่งกับ
 คำอื่นก็หมายได้ต่าง ๆ คือ สุรภิกนุชา หมายถึง
 มะลิดอกใหญ่หรือมะลิซ้อน สุรภีทรุ หรือ สุร
 ภีรุก แปลว่าต้นไม้อ่อน เขาหมายถึงต้นสน
 สุรภีปตุตร=ใบหอม ซึ่งก็คือเครื่องเทศที่เป็น
 ใบไม้หอมอย่างสะระแหน่เป็นต้น และ สุรภี
 ปตุตรา ก็หมายถึงว่าชมพู แต่ชื่อทั้งหมดก็หาได้
 มีชื่อใดตรงกับดอกสารภีของไทยไม่ แม้คำ
 สุรภีตุริผลา คือผลไม้หอมสามชนิดเราก็มี ตริ
 ผลา แต่กลายเป็นผลไม้คนละชนิดกันคือของเขา
 ได้แก่ ลูกจันทน์ (เครื่องเทศ) หมาก และกานพลู
 แต่ของเราได้แก่สมอไทย สมอพิเภก และมะขาม
 บ้อม

เสาวคนธ์ ที่เรียกดอกไม้หอมชนิดหนึ่ง
 มีสีขาว น่าจะมาจากคำ เสาคนุ ในสันสกฤต
 ที่หมายถึงว่ามีกลิ่นหอม จากคำ สุ+คนุ=กลิ่นดี
 กลิ่นหอม เราออกเสียง ว แทรกลงทำให้การ
 ออกเสียงพยางค์หน้ากับหลังเหมือนกัน แต่ก็
 ไม่มีที่หมายถึงว่า ดอกไม้ชนิดเดียวกับของเรา
 เขาหมายได้ว่า หญ้าหอมชนิดหนึ่ง และถ้าเป็น
 เสาคนุธิก หมายถึง ดอกบัวสายสีขาวและสีขาว
 และใบไม้หอมอย่างกะเพรา

เสาวรศ ก็ทำนองเดียวกัน เราตั้งขึ้น
 เรียกชื่อไม้เถาชนิดหนึ่งซึ่งมีเกสรเป็นฝอย
 สีม่วง ภาษาสันสกฤตเรียก ส่าป (ออกเสียงขึ้น
 จมูก) ซึ่งหมายถึงว่า งู เขาว่า เพราะมีลักษณะ
 คล้ายงูที่กำลังอ้าปาก ชื่อนี้น่าจะมาจากคำ

เสารส ในภาษาสันสกฤต ทำนองเดียวกับที่ เสาวคนธ์ มาจาก เสาคณฺธ แต่ในภาษาสันสกฤต ไม่มีคำ เสารส มีแต่ สุรส จาก สุ+รส ที่หมายว่า รสดี มีรส และ สุรสา เป็นชื่อพันธุ์ไม้มีกลิ่นหอม เช่น มะลิชนิดหนึ่ง กะเพรา หญ้าหอมและยางไม้หอมที่เรียกมดยอบใช้เป็นเครื่องยาและอบหอม

สังกรณี ถือเป็นต้นไม้ประเภทสมุนไพรมีจริงมีชื่อเรียกต่อไปเป็น สังกรณีตรีชวา ดังที่ปรากฏในเรื่องรามเกียรติ์ หนุมานไปนำต้นไม้ชนิดนี้มารักษาพระลักษมณ์ตอนถูกหอกโมกษศักดิ์ของกุมภกรรณ และเพื่อให้ได้ทันเวลา หนุมานได้ชะลอภูเขาที่มีต้นไม้ชนิดนี้ขึ้น เอามาทั้งลูกเลยทีเดียว มีภาพสลักเป็นหนุมานมีภูเขาอยู่ในมือ อยู่ที่ภูวนศวรรค์แคว้นโอริสสา ประเทศอินเดีย ภูเขาลูกนี้เขาเรียก โทรุณคิริ แต่ต้นยาในภูเขาลูกนี้ไม่ระบุชื่อ ในสมณฎาภิธาน รามเกียรติ์ของนาคะประทีป กล่าวตามบ่อเกิด รามเกียรติ์ของ ร. ๖ ว่า วาลมิกิ เรียก วิศลุยกรณี ซึ่งหมายความว่า สมุนไพรรชนิดหนึ่ง ที่รักษาแผลเกิดจากลูกศร แต่เคยได้ยินเขาเรียก สลขีวิน คำ สลขีวิน หรือ สลขีวิน หมายถึง ทำให้ฟื้นคืนชีวิต แต่ถ้าหมายถึงยา เขาเรียก สลขีวินี หรือ สลขีวินี หมายถึงว่า ยาแก้พิษชนิดหนึ่ง ยาอายุวัฒนะชนิดหนึ่ง ส่วนตรีชวา ที่สมณฎาภิธานข้างต้นแยกเป็นอีกชื่อหนึ่งนั้น ไม่ทราบว่าต้นไม้ต้นอะไร หรือจะเป็น คุริชียา

หรือ ตรีชวา ซึ่งเขาแปลว่า รัศมีวงกลม ซึ่งก็ไม่มีความหมายเกี่ยวข้องเป็นชื่อพันธุ์ไม้ใด ๆ เลย จึงไม่ทราบว่าแต่งจากคำอะไร

อัญชัน ที่เป็นไม้เถาดอกมีสีครามแก่ คงมาก่อนชนิดที่มีดอกสีขาว ทั้งนี้เพราะชื่อ อัญชัน ในภาษาบาลีหมายถึงสีดำ และสีดำที่ใช้ทาตา อัญชันรูกุช คือต้นไม้ดำ เป็นพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง ในภาษาสันสกฤตนอกจากหมายถึงยาสีดำที่ใช้ทาตาอย่างที่ทานัยน์ตาเด็กและหญิงสาวเพื่อให้สู้แสงแดดจ้าได้ดีแล้ว ยังหมายถึงหมึก และเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งไม่ปรากฏลักษณะว่าเป็นเช่นไร แต่ถ้าเป็น อัญชัน ก็เป็นชื่อสมุนไพรรชนิดด้วยกัน เชื่อว่าคงไม่ใช่อย่างเดียวกับดอกอัญชันของเรา แต่ดอกอัญชันก็มีปลูกในอินเดียเหนือและอัสมโดยเจเพาะ สีขาว

อินทนิล ไม้ยืนต้นจำพวกตะแบก ชื่อที่น่าจะเป็นคำภาษาบาลี จาก อินท+นิล แต่ไม่มีชื่อในบาลี มีแต่ อินทนิล เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งในภาษาสันสกฤตมีคำ อินทนิลพร หมายถึง บัวขาว บัวสีน้ำเงิน แต่ อินทนิล หาได้เป็นชื่อพันธุ์ไม้ไม่ กลายเป็น นิล ที่เป็นรัตนชาติไป อินทนิลก็มิได้หมายความว่านิล แต่หมายถึง มรกต

ชื่อบาลีสันสกฤตที่ได้ผ่านภาษาอื่นมา

ยังมีชื่อที่กลายเสียงต่างไปจากภาษาเดิม จนดูคล้ายคำไทย และเสียงที่กลายไปนั้นไป

ตรงกับเสียงภาษาเขมร จึงชวนให้คิดว่าเรา อาจจะได้คำนั้นและออกเสียงคำนั้น ๆ ผ่านทาง ภาษาเขมรมา ได้แก่

กระทุ่ม ในภาษาสันสกฤตเรียกดอกไม้ ชนิดนี้ว่า กทมพ ทั้งต้นทั้งดอกเหมือนกระทุ่ม ที่เดียว เห็นเขาเอาดอกมาดิงเกสรออก เขียน เป็นหน้าตาคนอย่างที่เราเคยเล่นดอกกระทุ่มกัน ที่เรามาออกเสียงเป็น กระทุ่ม อาจจะออกเสียง ตามเขมร เขมรเขียน กทมพ คำมรูปคำเดิม แต่ออกเสียงเป็น กตุม ส่วนที่เราคงเสียง ท ไว้ตามเดิม แต่ กทมพเทศ (กตุมเต๊ะส) หรือ กระทุ่มเทศ ของเขมรที่เขาว่าเป็นพันธุ์ได้จาก ต่างประเทศนั้น บางคนเรียก สมบัวเทศ (ซ็อมบัวเต๊ะส) คือกระถินเทศ บางคนเรียก กุเทศ (ตุมเต๊ะส) หรือ กระทุเทศ (กระตุมเทศ) ตามไทยเสียเลย เป็นอันต่างออกเสียงตามกัน ไปตามกันมา

สน คำนี้ดูน่าจะเป็นคำไทยมากกว่า คำภาษาอื่น แต่ปรากฏว่าเขมรมีคำ สรล (ซุร็อล) จาก สรล ในสันสกฤต ไทยน่าจะ ได้ คำนี้ผ่านเขมร การไม่ออกเสียง ร ควบในคำ เขมรกับออกเสียง ล สะกดเป็นแม่กนนั้นมี ปรากฏเป็นอันมากในคำเขมรที่ใช้อยู่ในภาษา- ไทยเช่น คุบาล (คุบัล) เป็น ตะบัน (ครก) คุรโปก (คุรอปอก) เป็น ตะโปก (=กัน)

รัก ชนิดที่เป็นต้นไม้ใหญ่ มียางใช้ลงพื้น และทำสิ่งต่าง ๆ เราเรียกชื่อเดียวกับ รัก ที่เป็น

ไม้พุ่ม มีดอกสีขาวและสีม่วงใช้ร้อยมาลัย แต่ รักทั้งสองชนิดน่าจะไม่ใช่ชื่อไทยดังที่เคยกล่าว มาแล้วแต่ต้นว่า รัก (ดอก) อาจได้จาก อรุก ในสันสกฤตและรัก (ต้น) อาจได้ผ่านเขมรมา เขมรเรียก เมรียก เดิมเขียน มุร่าก แต่ผู้รู้ ว่า ควรต้องเขียน มุรักสุณี่ ทั้งนี้เพราะคำนี้เป็นคำ ที่ได้จากคำ มุรกษุณ ของสันสกฤต ที่จริงคำ มุรกษุณ ของสันสกฤตนี้มีได้หมายความว่า รัก โดย ตรง แต่หมายความว่า การถู การทา หรือน้ำมัน น้ำมันสำหรับนวด และยาขี้ผึ้ง (จาก มุรกษ =ถูทา) แต่ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า รัก ของไทยน่าจะเทียบ ได้กับคำ ลากุษา ในภาษาสันสกฤต ลากุษา นี้ หมายความว่า ครั่ง ทั้งตัวครั่งและขี้ครั่ง ซึ่งที่จริง ครั่งกับรัก น่าจะไม่ใช่ของอย่างเดียวกัน เขมร เรียกครั่งว่า ลักุต หรือ ลัก (เสียด) และ ลิง ลักุต หรือ ลิงลัก (ลิงเสียด) ที่เป็นพืชเครื่องหอม ใช้ใบใส่อาหารเป็นเครื่องเทศ ก็เรียกชื่อตาม ลักุต หรือ ลัก ที่แปลว่าครั่ง เพราะใบกับต้น ของพืชชนิดนี้มีสีอย่างสีครั่ง ซึ่งกำหนดไม่ได้ว่า เป็นพืชอะไร คำ ลักุต พังคล้าย แมงลักของไทย แต่แมงลักใบไม่ได้มีสีครั่ง ถ้าใบและต้นมี สีเช่นนั้นน่าจะเป็นกะเพราแดงมากกว่า จึงนับ เป็นปัญหา ทั้งยังเป็นปัญหาอีกว่า คำ รัก ของ ไทยได้จาก ลากุษา คำสันสกฤตโดยตรง หรือ ได้จาก มุรักษุณี่ หรือ มุร่าก ของเขมรที่กล่าว ว่า มาจากคำสันสกฤต มุรกษุณ

โสก ชื่อนี้เป็นชื่อที่เราตัดมาจาก อโสก ความหมายจึงกลายเป็นโสกอันเป็นสีเขียว อย่างไรก็ตาม โสกก่อน กลายเป็นสีที่ห้ามแต่งไปงานมงคล โดยเฉพาะในงานแต่งงาน เขมรก็เรียกโสก เช่นเดียวกัน และผู้รู้ก็ว่าควรเรียก อโสก ตามรูปศัพท์เดิม นำแปลกก็ชื่อพฤกษศาสตร์ของ อโสก ในสันสกฤตและ อโสก ในบาลี ต่างกับ โสก ของไทยเป็นอันมาก จนไม่ทราบว่า จะเป็นประเภทเดียวกันหรือไม่ แต่เท่าที่เห็นต้นอโสกในอินเดียที่สวนพฤกษชาติเมืองกัลกัตตา ดอกมีสีและลักษณะคล้ายกับดอกโสกชนิดธรรมดา อย่างที่เรียกโสกวัด แต่ดอกมีก้านช่อยาวห้อยย้อย ไม่ได้ติดอยู่กับต้นแทรกอยู่หว่างใบเหมือนของเรา

โพธิ มีเขียนได้ ๒ แบบในไทยคือ โพธิ กับ โพ โพธิกำหนดใช้เฉพาะต้นโพธิที่พระพุทธรูปประทับภายใต้ และได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ ส่วน โพ นั้นหมายถึงต้นไม้จำพวกเดียวกับโพธิที่เนื่องกับพระพุทธรูป ก็มี จำพวกอื่นต่างชนิดกันก็มี จึงเขียนตามแบบไทย บ้างก็ว่าอาจจะถือตามแบบลังกาก็เป็นได้ ที่จริงในพจนานุกรมภาษาบาลีของริส เดวิดส์เขียนคำอธิบายเป็น โพ ก็มี มีกล่าวว่า ต้นไม้ที่เรียกว่าโพธิ นั้น เป็นไม้จำพวกมะเดื่อ ไทร และกร่าง ในภาษาเขมรมีกล่าว (ในพจนานุกรมของเขา) ว่า ต้นไม้ชนิดนี้เดิมเรียก อสุตตพริกุกส หรือ อสุตตพริกุกส แต่ด้วยเหตุที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้

สำเร็จพระโพธิญาณที่ได้ต้นไม้ชนิดนี้ จึงเรียกต้นไม้ชนิดนี้เสียว่า โพธิพริกุกส (ไปทิกพริก) หรือ โพธิทุม (ไปทิตุม) = ต้นโพธิ (ทุม = ต้นไม้) โพธิบาย (ไปทิบาย) ก็เรียก

ภาษาสันสกฤตก็กล่าวทำนองเดียวกันว่า อสุตต หมายถึง โพทะเล ก็ได้ มหาโพธิ อันศักดิ์สิทธิ์ก็ได้ แต่ถ้าพูดถึง โพธิ แล้วต้องหมายเฉพาะต้นโพธิอันเป็นต้นไม้แห่งญาณปัญญา ผู้ที่อยู่ภายใต้ได้รู้แจ้งเห็นจริง และตรัสรู้เป็นพระพุทธรูป เรียกรวม ๆ ว่า โพธิตร หรือ โพธิทุม หรือ โพธิวฤกษ คำ อสุตต ในสันสกฤต และที่บาลีใช้ อสุตต นั้นมีการแยกหาที่มา ในพจนานุกรมบาลีของริส เดวิดส์ว่า น่าจะมาจาก อสุต+ตต(บ.) กับ อสุ+ตต(ส.) ซึ่งถ้าจะแปลก็แปลได้ว่า ที่ตั้งที่ยืนของม้า แต่ก็ไม่แน่นัก ภาษาสันสกฤตอาจได้คำนี้จากภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่งก็ได้ ส่วนภาษาไทยใช้ว่า อัสตตพฤกษ แปลว่า โพใบหรือโพบาย อธิบายว่า คือต้นไม้จำพวกมหาโพธิที่พระพุทธรูปประทับภายใต้เมื่อตรัสรู้

พูดถึงเรื่องต้นโพธิแล้ว ก็ควรต้องกล่าวถึงต้นสาละไว้ด้วย

สาละ เดิมเคยแปลกันว่า ต้นรัง แต่ต่อมาผู้รู้ทางพฤกษศาสตร์กล่าวว่าหาใช่ต้นรังไม่ เป็นไม้คนละสกุลกันแต่วงศ์เดียวกัน สาละเป็นสกุลเดียวกับ ไม้เต็ง ไม้พะยอม ไม้ยาง เขมรเองก็อธิบายเช่นเดียวกันว่า “เดิมทีเข้าใจ

ว่า สาลพฤกษ เป็นต้นรังภูเขา ที่เรียก ภูมิร้าง-
ภูมิ (เดิมเรียงพุ่ม) นั้นไม่จริงเสียแล้ว และ
ชื่อต้นไม้ชนิดนี้นอกจากจะเรียก สาลพฤกษ
แล้ว ก็ยังเรียก อสุสกณณพฤกษ ก็ได้ สขข
พฤกษ ก็ได้ สาลพฤกษ เป็นต้นไม้ใหญ่ใบยาว ๆ
แหลม ๆ ดอกกลม ๆ ใหญ่ ๆ มีสีแดงอมเหลือง
มีกลิ่นหอมหวาน บานเร็วโรยเร็ว กลีบกับเกสร
ร่วงและโรยลงดิน ลูกของต้นสาละกลมใหญ่
กว่าลูกกระเบา ปีหนึ่ง ๆ ใบร่วงหมดเกลี้ยง
หลายครั้ง แล้วก็แตกใบอ่อนใหม่” เคยได้ยินว่า
ต้นสาละในลังกามีดอกสีแดง และสาละในอินเดีย
มีดอกสีขาว แต่น่าเสียดายที่ไปกุสินาราหลาย
ครั้งไม่ตรงเวลาที่ต้นสาละมีดอก จึงไม่ทราบว่
ดอกสาละในอินเดียเป็นเช่นไร

ชื่อเพชรพลอย

ชื่อภาษาบาลีสันสกฤต นอกจากจะเป็น
ชื่อต้นไม้และสัตว์ต่าง ๆ มากมายหลายชื่อดัง
กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีชื่อเพชรพลอยต่าง ๆ คำว่า
เพชรก็เป็นคำภาษาสันสกฤต ถ้าไม่ใช่คำบาลี
สันสกฤตก็ออกจะลำบาก เรียกไม่ถนัด ที่จริง
เราก็มีคำ แก้ว ซึ่งคงจะใช้มานานแล้ว ในความ
หมายว่า แก้วมีค่าเจียรไนมาจากหินจนใสและ
แวววาว ดังในคำ เมฆลาต่อแก้ว พระแก้ว
ดวงแก้ว แก้วแก้วประการ ต่อมามาได้คำ รัตนะ
บ้าง มณี บ้างมาใช้เป็นชื่อรวม และเมื่อแยก
เรียกก็ใช้ชื่อภาษาทั้งสองโดยมากได้แก่ เพชร

ทับทิม (เชื่อว่าเป็นคำภาษาสันสกฤต) มรกต
บุษราคัม โกเมน นิล มุกดา เพทาย ไพฑูรย์
รวมเรียก นวรัตน์ หรือ เนาวรัตน์ คือแก้วเก้า
ประการ แต่บางทีก็ใช้คำ แก้ว นำหน้า เพื่อ
บอกให้รู้ว่าชื่อนั้น ๆ เป็นชื่อแก้วมีค่า เช่น แก้ว
มรกต แก้วไพฑูรย์ แก้วประพาฬ แก้ววิเชียร
แก้วมณี ชื่อข้างท้ายทั้งสองนี้ไม่ได้ระบุว่
เป็นชนิดใด รู้แต่ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าจำพวกเพชร
พลอย ที่ไม่ได้ใช้พูดทั่วไป มักใช้แต่ในวรรณคดี
ที่เราต้องยืมคำของเขามาใช้ เห็นได้ว่า คำของ
เราไม่พอเรียก และปัจจุบัน แก้ว มามีความ
หมายเปลี่ยนไปกลายเป็นสิ่งที่ทำขึ้นก็ได้ หรือ
สิ่งใดก็ตามที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น คือใส
บางหรือแวววาว เช่น ถ้วยแก้ว ผ้าแก้ว กระดาษ
แก้ว จึงต้องเรียก แก้วหินใสใช้เป็นเครื่องประดับ
ว่า เพชรพลอยเป็นคำรวม แต่ก็แยกออกได้เป็น
เพชรอันเป็นพลอยมีค่าที่สุดกับพลอยอื่น ๆ
ซึ่งก็เป็นคำยืมจากภาษาอื่น (พลอยน่าจะเป็น
คำเดียวกับ ปลิว ของมอญที่หมายอย่างเดียวก
กันนี้) ชาวไทใหญ่ใช้คำ แสง ซึ่งตรงกับ แก้ว
ของเราและเมื่อเป็น ทับทิม เขาก็เรียก แสง
ແທງ (=แก้วแดง) ถ้าเป็นมรกตก็เรียก แสง
ເຂວ (=แก้วเขียว) ดังเรียกพระแก้วมรกตของ
เราว่า พระแสงเขว แต่เมื่อจะพูดถึง เพชร
ก็ต้องไปยืมคำ จึง จากพม่ามาใช้เป็น แสงจิง
หรือ แสงสิง แต่ถ้าเขาพูดเพียง แสง คำเดียว
ก็หมายถึงแก้วมีค่า ด้วยเหตุที่เรามีคำ แก้ว

ใช้แล้ว คำ รัตนะ หรือ รัตน์ ที่เรายืมมาใช้จึง ดูเหมือนจะเป็นคำที่เพิ่งมีใช้ แต่ถ้าดูในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหง จะเห็นว่า มี คำ รัตน ใช้แล้ว แต่เขียน รตน ดังชื่อ พระศรีรัตนธาตุ กับ ถ้ำรัตนธาร แม้ชื่ออื่น เช่น เพชร ก็มีใช้แล้ว ดังชื่อเมือง เพชรบุรี ที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกข้างต้น

คำ รัตนะ ดังกล่าวนั้น บาลีใช้ รตน สันสกฤตใช้ รตน (เสียงคล้ายรัตน) ความหมายตรงหมายถึง เพชรพลอย และความหมายโดยปริยายก็หมายถึง สิ่งที่ดีที่สุด เช่นเดียวกับคำ แก้วของเรา รตน(บ.) หรือ รตน (ส.) ตามความหมายตรง แม้จะหมายถึง เพชรพลอยเช่นเดียวกัน แต่เขาก็ยังกำหนดจำนวนและชนิดต่างกัน คือ บาลีมีเพียง ๗ ได้แก่ สุวณฺณ (=ทอง) รัชต(=เงิน) มุกตา(=ไข่มุก) มณี (=รัตนอย่างหนึ่งไม่แน่ว่าใช่ แก้วผลึก หรือไม้) เวฬุริย(=ไพฑูริย์) วชิร(=เพชร) และ ปวาล (=แก้วประพาฬ) ทั้งหมดเรียก สตุตรตน คือ รัตนทั้ง ๗ เขารวมทองกับเงินเข้าไปด้วย แต่ รตน ของสันสกฤต มี ๙ ชนิด ที่เรียก นวรัตน ซึ่งมี มุกตา (=ไข่มุก) ปทุมราค (=ทับทิม) ปุษฺยปราก (=บุษราคัม) วชร (=เพชร) มรกต (=มรกต) ไวกุรุย (=ไพฑูริย์) ปุรวาล หรือ ปุรพาล หรือ ปุรวาท (=แก้วประพาฬ) นีล (=นิล) และ โกเมท หรือ โกเมทก (=โกเมน) ทั้งของบาลีและสันสกฤตต่างก็มี

ส่วนต่างกับของไทย คือ ของบาลีรวมทองเงินเข้าเป็นรัตนด้วย และของไทยมีคำ เพทาย เพิ่มเข้ามา แต่ขาดคำ ประพาฬ แต่เรามีคำ ประวะหล้า ซึ่งน่าจะเป็นคำเดียวกับ ปุรวาล ที่ออกเสียงตามแบบชาวอินเดียได้เป็น ปุรวาลัม และยังคงกลายเสียงเป็น ปะหล้า แต่ทั้ง ประวะหล้า กับ ปะหล้า จะเป็นชนิดเดียวกับ ปุรวาล หรือ ไม่ไม่แน่ เพราะ มุกตา ที่หมายในไทยหวโซ่ไข่มุก อย่างคำ มุกตา ไม่ กลายเป็นพลอยชนิดหนึ่งดังที่เคยกล่าวมาแล้ว เรียก แก้วมุกตา ก็มีชื่อต่าง ๆ ในรัตนทั้งเจ็ดหรือทั้งเก้าข้างต้น บางชื่อก็หมายตรงกัน แต่บางชื่อก็อาจต่างกันไปบ้างทั้งที่มีชื่อเดียวกันดังนี้

เพชร คำนี้ถือว่ามาจาก วชร ในภาษาสันสกฤต วชร หมายถึงสิ่งที่แข็งและมีอำนาจหรือสายฟ้าที่เป็นอาวุธของพระอินทร์ มีประวัติมาว่า อาวุธนี้ทำมาจากกระดูกของฤๅษี ทธีจ หรือ ทธีจิ ผู้ภักดีต่อพระอินทร์ถึงกับยอมตายให้ ตวยศุริ นายช่างนำกระดูกของตนมาทำอาวุธให้พระอินทร์เพื่อประหารวฤตฺร การที่วชร ซึ่งมีความหมายว่า สายฟ้า มามีความหมายว่า เพชร นั้น มีกล่าวไว้ในพจนานุกรมสันสกฤตของไมเนียร์ วิลเลียมส์ว่า คงจะเป็นเพราะว่า เพชรเป็นวัตถุแข็งดังสายฟ้า ในภาษาบาลีออกเสียงคำนี้ว่า วชิร เรามาออกเสียงว่า วิเชียร ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เพชรกลายเป็น แก้วชนิดหนึ่งดังที่ใช้ แก้ววิเชียรที่กล่าวข้างต้น นับเป็นการ

แยกความหมายใช้ภาษาเขมรก็ใช้ทั้งสองคำ ออกเสียง วุชร เป็นเป็จ (เขียน เพชร) หมายถึง เพชรเช่นเดียวกับไทย และ วชิร ออกเสียง เป็น เวียะจี้ร์ หมายถึง เพชรตามความหมายเดิม มักใช้ แก้ววชิร (แก้วเวียะจี้ร์) คือเพชร หรือ ตูบงวชิร (โตบงเวียะจี้ร์) คือเพชรหัวแหวน

การที่เราออกเสียง วุชร เป็นเพชร มี ปัญหาว่าเสียงกลายไปในภาษาไทยเอง หรือ เราได้แบบอย่างจากเขมรมา หรือเรายืมคำนี้ ผ่านเขมร เขมรมีกฎการออกเสียงพยัญชนะ โฆษะที่มากับสระอะและมีพยัญชนะวรรค จ (ได้แก่ จ ช ญ) เป็นตัวสะกดว่า จะต้องออกเสียง อะ เป็น เอะ เช่น วจุจ (=อุจจาระ) เป็น เวจุจ (เวจจะ) วจน (=คำพูด) เป็น เพจน์ (เป็จ) (จากหลักภาษาเขมรของอาจารย์น้ำ ทองคำ วรรณ) ไทยเราก็มีการกลายเสียงเช่นเดียวกัน นี้ นอกจาก วุชร เป็น เพชร ก็ยังมี วุชฌฆาต เป็น เพชฌฆาต (เขมรก็ใช้ เพชฌฆาต ออกเสียง เป็จเจียะเกียด) ปญจ เป็น เบญจ สุรวุญ เป็น สรรเพชญ หรือจะต่างคนต่างออกเสียง กลายไปทำนองเดียวกันโดยไม่ได้เอาอย่างกัน หรือเขมรจะยืมจากไทย ไม่อาจกำหนดได้แน่

ยังมีคำอื่นที่สันสกฤตใช้หมายถึง เพชร บางคำก็มีความหมายว่าเพชรโดยเฉพาะ แต่ บางคำก็สร้างขึ้นมาให้มีความหมายตามคุณลักษณะของเพชร เช่นเรียก รตุนมุข (=ประมุขของรัตนะ) คือเพชร หรือ โลหิต (=ที่ชนะโลหะ

ในความแข็ง) คือเพชร

ทับทิม คำนี้น่าเชื่อว่าได้มาจากคำสันสกฤต ทาลิม หรือ ทาลิม หรือ ทาจิม แต่ คำสันสกฤตดังกล่าวข้างต้น หมายถึงทับทิมที่เป็นต้นผลไม้ ส่วนที่เป็นพลอยมีค่าสีแดงนั้น ใช้คำอื่น แต่ในภาษาเขมรมีคำ ททิม (ออกเสียง ตัวตี๋ม) กล่าวไว้ในพจนานุกรมของเขาว่า เป็นคำที่ได้มาจากภาษาสันสกฤตว่า ทาจิม ทาจิม หรือ ทาลิม แต่เขมรใช้หมายได้ทั้งทับทิมผลไม้กับทับทิมพลอยหัวแหวนที่มีสีแดงราวกับเม็ดทับทิม ตูบงททิม (โตบงตัวตี๋ม) คือทับทิมหัวแหวน จึงมีปัญหาว่าที่ไทยออกเสียงเป็น ทับทิม จะเป็นเพราะเราออกเสียงไปตามสะดวกของเราเอง หรือเราได้จากคำ ททิม ในภาษาเขมร หรือจะได้จาก ทาลิม หรือ ทาจิม ในภาษาสันสกฤตโดยตรง หรือเขมรกับไทยต่างคนต่างได้มาจากคำสันสกฤตคำเดียวกัน แล้วต่างคนต่างนำมาออกเสียงตามถนัดของตน

คำที่หมายว่าพลอยสีแดงที่เรียกทับทิม นั้น ในภาษาสันสกฤต เรียก ปทุมราค บาสี เรียก ปทุมราค อันหมายถึง มีสีเหมือนดอกบัว ชื่ออื่น ๆ โดยมากตั้งตามคุณลักษณะของทับทิม คือรัตนะหรือแก้วสีแดง ได้แก่ อรุโณปल=หินหรือแก้วสีแดง (อรุณ (สีแดง)+อุปล (=ก้อนหินหรือแก้ว หรือรัตนะ)) โสณิตอปล หมายถึง รัตนะสีแดงหรือสีแดง (โสณิต=เลือด+อุปล) โสณรตन=รัตนะสีแดง ปาฏโปล=รัตนะสีแดง

เรือหรือสีชมพู โลหิตกะ=ที่มีสีเหมือนเลือด คือทับทิม และมหาบุญ คือสิ่งที่มีค่า หรือมีราคาแพง เรียก คิว ก็มี คงจะหมายถึงสิ่งมีสิริมงคลเป็นที่พึงพอใจ

อนึ่ง คำกลอนที่แต่งขึ้นเพื่อเรียก นวรัตน์ แก้วเก้าประการ มีว่าเพชรดี มณีแดง ฯลฯ ทำให้ดูเหมือนว่า มณีคือทับทิม แท้ที่จริง มณีในบาลีหมายถึงรัตนะอย่างหนึ่งซึ่งก็ไม่ได้ระบุว่าเป็นทับทิม ส่วนในสันสกฤต หมายถึง เพชรพลอยทั่วไป มักใช้ข้างท้ายชื่อ รัตนะต่าง ๆ เช่น ปทุมราคมณี=คือมณีหรือรัตนะที่เป็นทับทิม ที่หมายว่าไข่มุกก็มี เช่น มณีสร หมายถึง พวงไข่มุก มณีราช (=ราชาแห่งมณี) หรือ มณีวร (=เลิศมณี) คือเพชร มณีรัตน ก็หมายความว่า เพชรพลอย มณีราค จึงจะหมายถึงทับทิม คือที่มีสีอย่างมณี มาณิกย ก็หมายความว่า ทับทิมเช่นเดียวกัน ที่เป็นคำโดยเฉพาะ เห็นจะมีแต่ กุรุ-วิบุท ที่มากลายเสียงเป็น กรพินธุ์ ในไทย

มรกต คำกลอนที่แต่งขึ้นมีว่า เขียวใส แสงมรกต มรกตจึงเป็นแก้วสีเขียว น่าแปลกที่คำ มรกต นี้จะเป็นคำบาลีและสันสกฤต แต่ปรากฏว่ามีแต่ในสันสกฤต ในพจน.บาลี บางฉบับหาได้มีคำนี้ไม่ และที่น่าแปลกอีกประการหนึ่งก็คือ คำอื่น ๆ ที่หมายว่ามรกตได้ในสันสกฤตนั้น มักเป็นคำแสดงสีของหินหรือแก้วหรือรัตนะ แต่ก็หาได้ใช้คำที่มีความหมายว่า เขียว อันเป็นลักษณะของมรกตโดย

เฉพาะไม่ อย่างคำ หรินมณี ก็น่าจะหมายถึง รัตนะสีเขียว แต่ หริน หมายถึงทั้งสีเหลือง สีเหลืองอ่อน สีแดง สีแดงอ่อนและสีเขียว และ มสาร ก็หมายถึงทั้งนิลและมรกต และ ราชนึล ที่น่าจะหมายถึง นิล แต่กลับหมายถึง มรกต จะเป็นเพราะมรกตกับนิลมีสีใกล้เคียงกัน หรือนิลของเขาจะหมายถึง สีเขียวได้ด้วยหรืออย่างไร

นिल ในภาษาไทยเราก็หมายถึง สีดำ สีขาว สีเขียวแก่ แต่ถ้าเป็นพลอยก็เป็นพลอยสีดำหรือสีขาว (พจน.ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓) ซึ่งก็ตรงตามความหมายในภาษาทั้งสอง คือในภาษาสันสกฤตกล่าวว่า นิล เป็นสีน้ำเงินแก่ สีเขียวแก่ หรือดำ ต้นคราม และพลอยสีน้ำเงิน ส่วนในบาลีหมายถึง สีน้ำเงินดำ สีน้ำเงินอมเขียว และสีน้ำเงินแก่ สรุปว่า นิล ของเขาหมายถึงสีเขียวแก่ได้ ดังคำ นิลปัทม์ เราก็แปลว่า บัวเขียว นิลวณฺณ ในบาลี หมายถึงสีน้ำเงิน สีฟ้าหรือเขียวอย่างสีน้ำในทะเล พลอยสีน้ำเงิน มักใช้ นิลมณี หรือ อินฺท นิล หรือ อินฺทมหานิล เรียกว่า นีโลปฺล ก็ได้ (จากนิล+อุปฺล) คือหินหรือรัตนะสีน้ำเงิน (แต่นีโลปฺล ที่แปลว่า บัวขาว หรือบัวสีน้ำเงิน ในภาษาไทยเป็นคำ นิล+อุปฺล(ส.) หรือ อุปฺล(บ.) คนละคำกับข้างต้น)

บุษราคัม พลอยสีเหลือง คำนี้น่าจะเป็นการออกเสียงแบบอินเดียได้ จากคำ ปุပ္ปราค

ในสันสกฤตเป็น ปุษฺยปรากัม (ลงนิคหิตท้ายคำที่เป็นนปุงสกลิงค์) ที่จริงคำ ปุษฺย ในสันสกฤต นอกจากหมายความว่าดอกไม้แล้ว หมายถึง บุษราคัม พลอยสีเหลืองก็ได้ และเรียก ปุษฺยปราก ก็ได้ หมายถึง มีสีอย่างดอกไม้ คำนี้ในภาษาบาลี เรียก ผุสฺสราก ซึ่งนำแปลกที่ ปุษฺย ในสันสกฤต ตรงกับ ปุฬ ในบาลี ปุษฺยปราก น่าจะเป็น ปุฬฺพราก ในบาลี กลับเป็น ผุสฺสราก ถ้าเทียบคำ ผุสฺส บาลี จะตรงกับ ปุษฺย สันสกฤต ถ้าบาลีเป็น ผุสฺสราก สันสกฤต ควรจะเป็น ปุษฺยราก เรื่องนี้จึงถือเป็นเรื่องที่ต่างคนต่างใช้ ไม่ได้ดัดแปลงจากกันมา ส่วนคำอื่น ๆ ที่ตั้งขึ้นเรียก ก็ล้วนแต่หมายถึง รัตนสีเหลือง เช่น ปิตมณี ปิตาสุม ปิตสุष्ณิก (ผลึกสีเหลือง) บุษย์ ในภาษาไทยหมายถึง แก้วสีขาว หรือพลอยสีขาวก็ได้

โกเมน คำกลอนที่แต่งไว้มีว่า แดงแก่ ก่าโกเมนเอก โกเมน จึงหมายถึง พลอยสีแดง เข้ม เทียบคำอังกฤษว่า garnet แต่คำโกเมน ไม่มีในภาษาทั้งสอง มีแต่ โคมเท หรือ โคมเทก ที่ปรากฏเป็นหนึ่งในรัตนทั้งเก้า เขาอธิบายว่า โคมเท หรือ โคมเทก นี้เป็นพลอยที่ได้มาจากภูเขาหิมาลัยและแม่น้ำสินธุ มี ๕ ชนิดคือ มีสีขาว เหลืองอ่อน แดงและน้ำเงินแก่ เหตุใดเสียงจึงกลายมาเป็น โคมเอน ไป ไม่อาจกล่าวได้ เพราะจะว่า โคมเท ออกเสียงยากก็ไม่น่าจะเป็นไปได้

ไพฑูรย์ คำนี้เราหมายว่า พลอยสีไม่ใฝ่ บางคนเรียก เพชรฑูรย์ ก็มี คงต้องการให้เห็นว่า มีค่าอย่างเพชร หรือคำ เพชร เป็นคำที่เคยคุ้นมาก่อน คำนี้เห็นได้ชัดว่ามาจากคำ ไวยฑูรย์ในสันสกฤต บาลีเรียกเวฬุรีย ในภาษาทั้งสองหมายความว่า เพชรตาแมว กล่าวว่ามีแสงกลอกไปมาได้ อย่างนัยน์ตาแมว มักมีคำ มณี ต่อท้ายเป็น ไวยฑูรยมณี หรือ เวฬุรียมณี เรียก วิฑูรช หรือ วิฑูรตุน ก็มีในสันสกฤต

นอกจากรัตนะต่าง ๆ ที่รวมเรียก นวรัตน์แล้ว ก็ยังมีคำ แก้วผลึก อีกคำหนึ่ง ซึ่งเป็นคำจาก ผลึก ภาษาบาลี และสุष्ณิก สันสกฤต เป็นแก้วสีขาวใสอย่างเขี้ยวหนุมาน และคำประพาฬ อธิบายว่า รัตนะหรือแก้วชนิดหนึ่ง สีแดงอ่อน เกิดจากหินปะการังใต้ทะเล ก็มาจากคำ ปุรวาล (หรือ ปุรพาล หรือ ปุรวาฑ) ดังกล่าวแล้ว คำ ปะวะหล่ำ หรือ ประหล่ำ ก็น่าจะเป็นคำที่ได้จากคำ ปุรวาล นี้ แต่ออกเสียงท้ายคำมีนิคหิตตามแบบการออกเสียงของชาวอินเดียใต้ ที่ลงนิคหิตท้ายคำที่เป็นนปุงสกลิงค์ คำที่ดูน่าจะเป็นคำบาลีสันสกฤตอีกคำหนึ่งได้แก่คำ ไพลิน แต่ไม่ปรากฏมีคำนี้ในภาษาทั้งสอง หรือจะมาจากภาษาอื่น หรือจะกลายเสียงมาอย่างไร ไม่อาจกำหนดได้

ชื่อเทวดา

ชื่อ เทวดา ต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าพิศวง เพราะแต่ละองค์มีชื่อมากมาย ซึ่งถึงแม้จะเป็นคำบาลีสันสกฤต แต่ก็ดูเหมือนจะเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของคนไทยดีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว คำว่า เทวดา หรือ เทพดา (แผลง ว เป็น พ) แม้เราจะเข้าใจความหมายและใช้ตรงกับเจ้าของภาษาหรือไม่ก็ตาม ก็มีใช้มานานแล้ว ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามกำแหงดังที่มีปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ความว่า

“ผี เทพดา ในเขานั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้วไหว้พิศณุ ก เมืองนี้เที่ยงเมืองนี้ดี ผีไหว้บตีพิลิปถุก ผีในเขอันปคุ้มบเกรง เมืองนี้หาย”

คำ เทพดา จะขยายคำ ผี หรือจะซ้อนคำ ผี ให้รู้ว่าเป็นคำมีความหมายเดียวกันอย่างไรก็ตามก็จะเห็นความหมายของ เทพดา หรือ เทวดา ว่าเป็นผีที่มีอิทธิฤทธิ์กว่าผีธรรมดาสามัญอื่น ๆ เพราะสามารถให้ดีให้ร้ายแก่บ้านเมืองได้ แล้วแต่ผู้ปกครองบ้านเมืองจะเซ่นไหว้ดีหรือไม่ดี เป็นที่พอใจหรือไม่พอใจ คำรวมเรียก เทวดา มีอยู่หลายคำ ดังคำ เทพดา ที่ไม่ค่อยใช้ในภาษาพูด ถ้าจะใช้ก็มักเป็น เทพดา พูดเป็น เทพุดา ไปก็มี ยังมีคำ เทพ ถ้านับถือมากก็เป็น เทพเจ้า หรือ เทพยเจ้า การที่เราเรียกรวมว่า ผีसांगเทวดา นั้น แต่เดิมก็คงมีความหมายว่า เทวดา ใสคำ ผีसांग ซ้อนเข้าไป

เพื่อช่วยแปลความหมาย เพราะเมื่อก่อนจะยืมคำ เทวดา มาจากบาลีสันสกฤต เราก็คงมีคำ ผี ใช้อยู่แล้วในความเดียวกันนี้

ภาษาไทยใหญ่และไทในเครือเดียวกันอธิบายคำ ผี ว่า คือสิ่งที่เหนื้อมนุษย์ ดังใช้เมืองผี (=เมืองผี คือสวรรค์) ขุนผี (=เทวดาผู้ครอบครองสวรรค์) นางผี (=นางเทวีแห่งสวรรค์) แต่เขาก็อธิบายว่า ผี ยังต่ำกว่า सांग ของเขาคือพระเจ้าผู้สร้าง เทียบได้กับ พระพรหม ดังที่เขามีคำติดปากว่า सांगเฮ็ดพะละเฮ็ดเม็ง คือ सांग หรือพระพรหมสร้างฟ้า (หรือสวรรค์) ละ(หรือล้าที่เราเรียก ละว่า แท้จริงถ้า กับ ว่า เป็นคนละเผ่ากัน) สร้างบ้านเมือง เพราะเขาถือว่าเป็นคนพื้นถิ่นอยู่มาก่อน ย่อมเป็นผู้สร้างบ้านสร้างเมือง แต่ถ้าเขาจะหมายว่า ผี อย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน ก็เรียก ผีฮ้าย (=ผีร้าย) แม้อยักษ์ก็ถือเป็น ผี เรียก ผีลู้ หรือ ผีฟ้าย เปรด ก็เป็น ผี เรียก ผัด หรือ ผีผัด แต่ถ้าใช้ ผี คำเดียว ก็หมายความว่า เทวดา เช่น รู้ล่วงหน้าได้ทายถูก เขาจะพูดว่า ฮู้นึ่งผี คือรู้ดังเทวดา

ในปัจจุบันคำ ผี และ सांग มีความหมายต่ำไปในภาษาภาคกลาง คำ ผี นอกจากจะหมายว่า ซากศพ หรือ คนที่ตายแล้ว ก็ยังหมายอย่าง ปีสาง เราจึงใช้คำไทยซ้อนกับคำบาลีสันสกฤตเป็น ภูตผีปีศาจ ส่วนคำ सांग ถ้าใช้คู่กับ ผี เป็น ผีसांग ก็เป็นคำใช้นำหน้าเรียกชื่อ

บุคคลที่ตายไปแล้ว เป็นการแสดงความคารวะ อยู่บ้าง แต่สำหรับชื่อเทวดาแต่ละองค์นั้น มัก จะได้รับความเคารพนับถือ จึงต้องมีคำ พระ นำหน้าชื่อ เช่นเดียวกับที่เราใช้นำหน้าราชา ศัพท์เป็นพระอินทร์ พระพรหม ตลอดไปถึง พระอาทิตย์ พระจันทร์ ซึ่งตามคติฮินดู ถือ เสมือนเป็นมนุษย์มีรูปลักษณะหน้าตาอย่าง เดียวกับมนุษย์ แต่ว่ามีอิทธิฤทธิ์ดลบันดาลให้ เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แผ่นดินไหว ฯลฯ และด้วยเหตุที่แต่ละ องค์อาจมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษตามประวัติ จึงมีชื่ออื่น ๆ นอกไปจากชื่อจริงอีกหลายต่อ หลายชื่อ แต่ละชื่อจะบอกลักษณะเด่น และ เรื่องราวความเป็นไป ซึ่งนับเป็นวิธีดีที่ทำให้ เรื่องราวเหล่านั้นติดอยู่ในชื่อไม่มีวันลบเลือน ไม่ว่าเวลาจะล่วงไปนานเท่าใด ดังเช่น

ชื่อ พระอินทร์ อันเป็นเทพที่คนไทยคุ้น เคยมากกว่าเทพองค์อื่น แม้พระราชบิดาของ พ่อขุนรามคำแหง ก็ยังทรงพระนามว่า พ่อขุน ศรีอินทราทิตย์ (ศรี+อินทฺร+อาทิตย์) ชื่ออื่น ๆ ที่หมายถึงพระอินทร์ก็มี ชื่อ สักกะ มัฆวาน สหสัณย์น ฯลฯ ซึ่งแต่ละชื่อมีความหมายต่าง ๆ กันไป คือ สกฺก (บาลี) และ สกฺร (สันสกฤต) หมายได้ว่า ที่แข็งแรง มีอำนาจ พระอินทร์ เขาถือเป็นเทพแห่งท้องฟ้าและบรรยากาศ ต้อง ใช้ วซฺร ซึ่งคือสายฟ้าจึงจะเอาชนะอสูรแห่ง ความมืดได้ ที่จริงพระอินทร์ก็หาใช้เทพแห่ง

ท้องฟ้ามาแต่ดั้งเดิมไม่ แต่ด้วยการกระทำ ของพระองค์ที่เป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติ จึงมีชื่ออ้างถึงในบทสวดสรรเสริญมากกว่า เทวดาองค์ใด มาภายหลังพระอินทร์จึงตกต่ำ ต้องขึ้นอยู่แก่มูรติเทพ คือ พระพรหม พระ วิชาญ พระศิวะ และแม่กระทัง เมฆนาท โอรส ทศกัณฐ์ก็เอาชนะพระอินทร์ได้ จึงได้ชื่อใหม่ ว่า อินทฺรชิต คือผู้ชนะพระอินทร์ แต่พระอินทร์ ก็ยังเป็นทีเคารพนับถือ ผู้คนยังคงถือว่าพระ อินทร์เป็นประมุขของเทพอื่น ๆ และถือเป็น อาทิตย์ดวงหนึ่งใน ๑๒ ดวงด้วย ที่ใช้อินทรา ทิตย์ (อินทฺร+อาทิตย์) ก็ถือเป็นชื่อพระอินทร์ ได้ทั้งสองคำ ส่วนชื่อ มัฆวาน หรือ มัฆวา มีความหมายแปลได้ว่า ผู้มีทานและให้ทาน แสดงความมีใจเอื้อเฟื้อและเมตตากรุณา และ ชื่อ สหสัณย์น หรือ สหสุรเนตร ก็หมายความว่า พันตา หมายถึงพระวิชาญก็ได้ (พจน.สันสกฤต อังกฤษของโมเนียร์ วิลเลียมส์)

ไม่แต่พระอินทร์จะเป็นเทวดาที่เคยคุ้น เจนเพาะในไทย แต่ชาวไทยใหญ่ก็คุ้นกับพระอินทร์ เช่นเดียวกัน เรียก สกฺกยา หรือ สิกฺกยา (ออก เสียง ชักจ้ำ หรือ ชิดจ้ำ) กล่าวว่าได้มาจากคำ สกฺร ที่ออกเสียง ร เป็น ย ตามแบบพม่า แต่ ต้องใช้ว่า ขุนฝิซิดจ้ำ เป็นการยกย่องด้วย

แต่คำว่า ขุนฝิซิดจ้ำ ไม่เป็นที่รู้จักของ คนไทยถิ่นต่าง ๆ ทั่วไปทุกถิ่น ถิ่นอื่นโดยเฉพะ ไทยในอีสาน (ภาษาพม่า) ใช้คำ แล้งหลอน

(ในภาษาไทยใหญ่ก็มีใช้โดยเฉพาะในหนังสือเก่า ๆ) ภาษาย่าตอนทีออกเสียง ด ได้เรียกแล้งตอน หมายถึง พระอินทร์ ไม่ทราบว่าเป็นคำไหนต่างได้มาจากไหน ในภาษาไทยใหญ่มีคำ ลั้งลอน หมายถึง ต้นไม้ที่พระพุทธรูปประทับอยู่ภายใต้ และระบุว่า เป็นคำภาษาพม่า แต่คำพม่าคำเดียวกันนี้ให้ชื่อพฤกษศาสตร์ที่มีความหมายว่า รักหมู หรือรักขี้หมู จึงไม่แน่ว่าจะเป็นไม้พันธุ์เดียวกันหรือไม่ และที่สำคัญก็คือจะเกี่ยวข้องกับคำ แล้งหลอน หรือแล้งด่อน หรือไม่

คำดังกล่าวนี้อาจจะมีที่มาจากภาษาอาหมก็เป็นได้ เพราะในอาหมบรูญซี (ตำนานอาหม) ที่ถอดมาเป็นภาษาอังกฤษ มีกล่าวถึงแล้งตอน และมีคำ อินทุร เป็นคำแปลอยู่ในวงเล็บ และน่าจะแปลก็คือแล้งตอนหรืออินทร ดังกล่าวนั้น กลายมาเป็นบรรพบุรุษของชาวไทอาหมหรือไทใหญ่ ตำนานไทใหญ่จะขึ้นต้นด้วย “ขุนลู่ขุนไล่โต่ซ่าเล็กซ่าซาง (บันไดเหล็กขาง เป็นเหล็กชนิดหนึ่งอย่างที่มาทำกระทะกระทะจึงเรียก หม้อขาง คำ ซ่า (บางถิ่นออกเสียงจ่า) เป็นบันไดอย่างบันไดเขือก) ลงมาสู่เม็งกั้น (=เมืองคนคือโลกมนุษย์) ที่เมืองฮี้เมืองฮ้า” และอธิบายต่อไปว่า “แล้งหลอนแอ็ดหลูไต้ไ้หน้าซ่าไ้มีน (=พระอินทร์ส่งสารไท่ซ่าหน้าซ่าซ่าก่อน คือส่งสารไพร่ฟ้าซ่าไท) จึงตักว่าตีปู่ตู่ขุนลู่คำเหือ-ออันแหนกันไปเข้ากูเม็งกว้าง แหนกันไปสั่งกูเม็งกั้น” (=จึงจัก

ว่าปู่ซ่าขุนลู่คำ ให้แหนกันไปอยู่ทุกเมืองกว้าง แหนกันไปสร้างทุกเมืองคน)

ในตำนานไทใหญ่ไม่ได้บอกว่า แล้งหลอนคือใคร เกี่ยวข้องกับขุนลู่ขุนไล่บรรพบุรุษของไทยอย่างไร แต่ในตำนานอาหมกล่าวว่า แล้งตอนพ้องเม็งผี คือแล้งตอนปกครองเมืองสวรรค์ แต่ เม็งเต้อ-อ (=เมืองใต้) ไปมีเจ้า ซึ่งคือโลกเรานี้ยังไม่มีเจ้าที่เป็นลูกหลานลงมาปกครองถึงต้องเรียก ย่าแสงฟ้า (เทวีแห่งการศึกษาเล่าเรียน) มาให้ช่วยคัดลูกหลานที่จะส่งลงไปปกครองเมืองใต้ และก็ได้ ขุนลู่ขุนไล่ (ในภาษาไทยใหญ่เรียกขุนลู่ขุนไล่ตั้งข้างต้น) ผู้เป็นหลานลงมาปกครอง ที่เขาเข้าใจว่าแล้งตอนเป็นพระอินทร์ ก็คงเป็นเพราะมีคำ เจ้าพะแพตขานคำ คือเจ้าฟ้าร้องขวานคำซึ่งพอจะเทียบได้กับพระอินทร์ที่มีสายฟ้าเป็นอาวุธ จึงเป็นอันว่าบรรพบุรุษของชาวไทใหญ่และไทอาหม คือพระอินทร์ที่เรียกแล้งตอน

การที่เป็นเช่นนี้คงจะเป็นเพราะความนิยมตามคติฮินดู ชื่อเมืองบางเมืองจึงเรียกเป็นชื่อภาษาบาลีก็มี เช่นเมืองจิ้น ภาษาไทใหญ่เรียก มิกถิตา (=มิกถิตา) หรือภาษาอาหมเรียก เม็งถิตา (=เมืองถิตา) และดินแดนอัสสัมเรียก ห่วยซ่าหลี่ (=เวสาลี) ไม่ทราบว่าเป็นอาหมบรูญซีหรือตำนานอาหมนั้นเขียนขึ้นเมื่อกษัตริย์อาหมนับถือศาสนาฮินดูแล้วหรืออย่างไร แต่จะบันทึกเมื่อใดก็ตาม ก็แสดงให้เห็นว่าในครั้งนั้น

พระอินทร์ยังเป็นเทวดาที่เรื่องฤทธิ์ และเป็นที่น่าเชื่อถือของชนโดยมาก แม้ในหมู่คนไท ถึงแม้จะไม่ได้ใช้คำ อินฺหฺร ก็ตาม และก็เป็นที่น่าฉงนเรื่องชื่อ แลงดอนอีกว่า ภาษาอาหมได้คำนี้มาจากไหน แต่เมื่อดูตัวสะกดในภาษาอาหม น่าสงสัยว่าจะไม่ได้ออกเสียง แลงดอน ตามที่โกลาปจันทร บารัว ถอดมา เพราะเครื่องหมายที่ผู้แปล เข้าใจว่าเป็นสระเอนั้น แท้จริงคือรูปสระ อี หรือ เออ ในบางถิ่น (ซึ่งผู้แปลคงไม่ทราบ เพราะไม่มีเสียงนี้ในภาษาอัสสัม) ถ้าเช่นนั้นน่าจะเป็น ลิงดอน หรือ เลิงดอน แต่จะออกเสียง ลิงดอน เลิงดอน หรือแลงดอน ก็ยังมองไม่เห็นความหมายและที่มา

ส่วนเทวดาองค์อื่นไม่ค่อยจะเป็นที่รู้จัก แม้จะมีความสำคัญในคติอินดูก็ตาม ดังเช่น พระอิศวร บางทีก็ยังมีคนเรียกสับสนเป็นพระอินศวร โดยเอาชื่อพระอินทร์เข้ามาผสมกับชื่อพระอิศวร คงเป็นเพราะเราคุ่นกับพระอินทร์มากกว่า ทั้งพระอิศวรก็มีชื่อหลายชื่อด้วยกัน ชื่อสำคัญคือ อิศวร กับ ศิวะ ในสมัยก่อนเมื่อครั้งยังมีพระราชพิธีตรีปวายตรีปวายมีการแห่พระนเรศวรกับพระนารายณ์คนร้องกันว่า พระนเรศวรเดือนหงาย พระนารายณ์เดือนมิด พระนเรศวร ก็คือ พระอิศวรนั่นเอง คำ อีศวร ในสันสกฤตนอกจากจะหมายว่า พระศิวะแล้ว ยังหมายว่าผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นเจ้า พระเป็นเจ้า เทพผู้ยิ่งใหญ่ และพระ

ราชา และยังใช้ต่อท้ายสมาส เช่น วิฆเน+อีศวร เป็น วิฆเนศวร มหา+อีศวร เป็น มหาเศวรนร+อีศวร เป็น นเรศวร

ส่วน ศิวะ หมายความว่า ที่โชคดี มีมงคล มีความสุขความเจริญรุ่งเรือง เป็นที่สขอารมย์ เมตตากฤษฎาและอื่น ๆ กล่าวว่ที่เรียกชื่อพระอิศวรว่า ศิวะ ก็เพื่อให้ชื่อร้ายกลายเป็นดี ให้ฟังอ่อนโยนไม่น่ากลัว ดังชื่อ รุทฺร ที่ในครั้งพระเวท เป็นชื่อพระศิวะในฐานะเป็นเทพผู้ทำลายและผู้นำหาวดกลัว แต่บางที่เรียก กาล หรือ มหากาล จาก กาล=ดำ และเป็นคำเดียวกับที่หมายว่า เวลา อันเป็นผู้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เขาว่ ผู้ทำลายอันแท้จริงหาใช่พระศิวะไม่ กลายเป็นชยาซึ่งมีชื่อว่า กาลี แต่เมื่อพูดถึง พระกาล เรามักจะนึกว่าเป็นเทพองค์อื่นที่ผลาญชีวิตทำให้ถึงตายได้ มักเขียนเป็น กภาพ ไม่ทราบทำไมจึงนำมาเข้าคู่กับพระแก้ว เป็นพระแก้วพระกาพ เมื่อเวลาจะสภเสนาบาน คำ ศิวะ ที่มีในภาษาไทย หมายถึงพระนิพพานก็ได้ ศิวโมกข์ ก็หมายถึง พระนิพพานได้เช่นกัน และ ศิวเวท หมายถึงมนตร์สรสรรสิญพระนารายณ์ (พจน.ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓) ไม่ทราบว่าจะเกิดสับสนหรือไม่ได้ถือเ็นสำคัญว่า เป็นเทวดาองค์ใด ดังที่ปรากฏในพระราชพิธีสิบสองเดือนในพระราชพิธีตรีปวาย ตรีปวาย พระมหาราชาครูอ่านเวทเปิดทวารถวายพระนารายณ์

ก็สวดบูชาอย่างที่เปิดทวารถวายพระอิศวร เป็นแต่เปลี่ยนชื่อเป็น พระนารายณ์ แต่ก็ยัง ขึ้นต้นว่า ศิวาสทวะ จึงออกจะเป็นเรื่องสับสน

ความสับสนเรื่องชื่อเทวดาต่าง ๆ มีทั้ง ของเขาและของเรา ของเขาก็คือชื่อเดียวหมายถึง เทวดาได้หลายองค์ ทั้งนี้แล้วแต่ตำราและ ตำนานที่เล่าต่างกันไปตามยุคสมัยบ้างตาม ท้องถิ่นบ้าง แม้เรื่องราวเกี่ยวกับเทวดาแต่ละ องค์ก็ยังต่างกัน ชื่อเทวดาที่มีชื่อเดียวกันได้แก่

กณศ อาจหมายถึงพระกณศหรือ วิฆเนศวร โอรสองค์หนึ่งของพระศิวะ หรืออาจ หมายถึงองค์พระศิวะเองก็ได้ คงจะหมายว่าเป็นประมุขแห่งคณะทำนองเดียวกัน

พुरुหมนุ หมายถึงพระพรหมก็ได้ หรือ หมายถึงพระพหูสบัติก็ได้ในฐานะเป็นบุโรहित ของเทพ และก็ยังหมายถึงพระศิวะได้อีกด้วย

กามเทว คือกามเทพหรือเทพแห่งความรัก ตามตำนานกล่าวว่า เป็นโอรสพระวิษณุ กับพระลักษมีซึ่งครั้งนั้นชื่อมายาหรือรุกมินี แต่ชื่อกามเทวหมายถึง ชื่อพระวิษณุก็ได้ แต่ เป็นพระวิษณุในฐานะเป็นเทพผู้สร้างผู้พิทักษ์ และผู้ทำลาย นอกจากนี้ก็ยังหมายความว่า พระศิวะ ก็ได้ด้วย

ปารวตี หมายถึงชื่อชายาพระศิวะก็ได้ และก็ยังหมายถึงนางเทราปที ชายาของพวก ปาณฑพทั้งห้าได้อีกด้วย เรียกผิดเป็น ปารุชตี ก็มี เพราะฉะนั้นชื่อปารุชตี จึงหมายได้ทั้ง

ทรรคา เทราปที และ ปารวตี

มฤคยู คือเทพแห่งความตาย กล่าวว่าเป็น องค์เดียวกับพระยมหรือพระวิษณุ และเป็น ชื่อหนึ่งของพระศิวะด้วย นอกจากนี้ก็ยังหมายถึง เทพแห่งความรักได้อีกด้วย

สุรยุ คือพระอาทิตย์ เป็นฉายาของพระ ศิวะก็ได้ ส่วน อาทิตย ซึ่งก็คือพระอาทิตย์ และอาทิตย์หนึ่งในสิบสองเรียกว่า อินุทระ และ ยังเป็นชื่อพระวิษณุในปางที่เป็นคนค่อม เรียก วามนาวตาร

ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับชื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ข้างต้นแล้วไม่ตรงกัน เราคงจะได้ฟังมาจาก หลายตำนานเรื่องจึงต่างไปมาก โดยเฉพาะ เรื่องโอรสของพระศิวะและนางปารวตีได้แก่ พระกณศกับพระขันธกุมารซึ่งเป็นคนละองค์ กัน แต่มีบางตำนานกล่าวว่า พระขันธกุมาร มีเศียรเป็นช้าง เหตุเพราะพระนารายณ์ที่ บรรทมอยู่กลางเกษียรสมุทรเป็นนิตย์ เมื่อ ถูกปลุกบรรทมเพื่อการมงคลโสกันต์พระขันธ- กุมารก็พิโรธ ทรงบริภาษออกมาว่า “อ้ายลูก หัวหาย” เศียรพระขันธกุมารเลยหายไป และ พระอิศวรต้องหาหัวช้างมาต่อให้ พระขันธ- กุมารจึงมีเศียรเป็นช้าง

แต่ที่จริงโอรสพระศิวะองค์ที่มีเศียรเป็น ช้าง คือ พระกณศ หากใช้พระขันธกุมารไม่ เหตุที่พระกณศจะมีเศียรเป็นช้างนั้น มีกล่าว ในหนังสือขนบธรรมเนียมและประเพณีฮินดู

ของบาทหลวงดูบัวส์ว่า เมื่อครั้งที่นางทูลคา
ได้เห็นโอรสเป็นครั้งแรกความรุนแรงของ
สายตานั้นนางทูลคามองไป ได้ทำให้เศียรของ
โอรสใหม่เป็นถ้ำรูลีไป พระศิวะเมื่อทอด
พระเนตรเห็นเศียรโอรสหายไป และโอรส
ปราศจากเศียรเช่นนั้นก็เศร้าโศกยิ่งนัก จึงได้
โปรดให้บริวารไปตัดหัวสิ่งมีชีวิตที่ได้พบ
เป็นครั้งแรก โดยเฉพาะเมื่อสิ่งมีชีวิตนั้น นอน
หันหน้าไปทางทิศเหนือและกึ่งบังเอิญมีช้างตัว
หนึ่งนอนหันหน้าไปทางทิศเหนือ บริวารพระ
ศิวะจึงจัดการตัดหัวช้าง าริบนามาถวาย พระ
ศิวะทรงจับหัวช้างต่อเข้ากับคอของโอรส พระ
คณศจึงมีเศียรเป็นช้าง (และเป็นช้างงาเดียว
ด้วย) นับแต่นั้นมา บางทีก็เรียกกันว่า คชานน
หรือ คชวทน ซึ่งหมายความว่า หน้าช้าง เรียก
เอกทนต์ (=งาเดียว) ก็มี เขากล่าวว่า การที่มี
หัวเป็นช้างนั้นย่อมแสดงว่ามีสติปัญญาฉลาด
เฉลียว

ถึงแม้ว่าพระคณศจะมีรูปร่างอัปลักษณ์
คือหัวเป็นช้าง ร่างเป็นคน แต่ก็เป็นคนดีล้ำ
พุงโต ขาสั้น ทั้งยังมีหนุเป็นพาหนะ และบริวาร
แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ชื่อคณศหมายถึง
เป็นใหญ่ในคณะ (จาก คณ+อิส) คือเป็นหัวหน้า
เทวดาชั้นผู้น้อยบริวารของพระศิวะ การที่ใน
หัตถ์ขวามีดินสอด ชาวฮินดูกล่าวว่า เป็นเพราะ
เป็นเลขานุการของเทวดา และยังคงกล่าวอีกว่า
พระคณศนี้แหละเป็นผู้จัดบันทึกคัมภีร์มหา-

ภารตอันลือชื่อ ตามคำที่ฤษีชิวาสบอกให้จด

ชื่อพระคณศยังมีอีกคือ พระวิฆเนศวร
หมายความว่า เจ้าแห่งอุปสรรคหรือความยากลำบาก
เรียก วินายก ก็มี (จาก วิ+นายก) คือผู้นำไป
(ซึ่งอุปสรรค) การที่ถือว่าพระวิฆเนศวรเป็น
เจ้าแห่งอุปสรรคนั้นหมายความว่า ทำให้เกิดอุปสรรค
ก็ได้ ทำให้อุปสรรคหมดสิ้นไปก็ได้ ฉะนั้น
ไม่ว่าจะเริ่มกระทำพิธีใดหรือกิจการใด ชน
ฮินดูจะต้องบูชาพระวิฆเนศวร ให้เป็นที่ชอบใจ
ก่อน เพื่อมิให้เกิดอุปสรรคอันจะทำให้การ
ประกอบพิธีหรือกิจการนั้น ๆ ไม่เป็นผลถึงต้อง
ล้มเลิกไปกลางคัน และเขาจะกล่าวคำบูชาว่า
“นโม คณศาย วิฆเนศวราย” ซึ่งหมายความว่า
ความนอบน้อมจงมีแด่พระคณศและพระวิฆ-
เนศวร เช่นเดียวกับที่เรากล่าว “นโมพุทธาย”

รูปปั้นพระคณศมีที่น่าสังเกตุคือ นอก
จากหัตถ์หนึ่งถือดินสอดั่งกล่าวแล้ว อีกหัตถ์
หนึ่งก็ยังมีถือขนม แต่ภาพนี้ (เป็นภาพสลักจาก
ถ้าเอลลอร่าอันมีชื่อเสียงในไฮเดอราบัด ประเทศ
อินเดีย) ขนมอยู่ในภาชนะ และพระคณศกำลัง
เสวยขนม ขนมนี้คนไทยว่าคือขนมต้มขาว
แต่ชาวอินเดียกล่าวว่า ขมนั้นคือขนมลัดดู
(เขียน ลททท หูฟังเหมือนลอดดู) ปุรณะเพื่อน
ฮินดูชาวอินเดียได้ เล่าเรื่องตามความเชื่อของ
ชาวบ้านว่าผู้ใดมองพระจันทร์ในวันประสูติ
ของพระคณศ จะถูกนิทานว่าร้าย เหตุที่ได้
เกิดความเชื่อเช่นนี้ เป็นเพราะในวันประสูติ

ของพระคณศ พระคณศได้ไปเที่ยวรับเลี้ยง มาหลายแห่งจนรุ่งกาง (ฉายาพระคณศอย่างหนึ่งคือ ลมโพทะ=ผู้มีท้องใหญ่) เมื่อกลับมา ได้พบหญิงชราอายุคนหนึ่งไม่มีอะไรจะ ถวาย นอกจากลัดดู (ขนมที่ทำด้วยแป้งทอด เป็นเม็ดเล็ก ๆ แล้วฉาบน้ำตาลปั้นเป็นก้อนกลม ๆ) พระคณศทรงสงสารไม่ยากให้หญิงชราเสียน้ำใจ จึงรับลัดดูมาเสวย ทั้ง ๆ ที่ลัดดู เป็นขนมราคาถูกเพราะทำด้วยแป้งธรรมดา ๆ ขณะนั้นพระจันทร์ทรงเลื้อยมาเห็นเข้าจึง แย้มสรวล แล้วดำริว่า เด็กจะกละ กินอ้อมจน ท้องกางอย่างนั้นยังจะรับลัดดูมากินอีก พระ คณศจึงเคืองพระจันทร์มาก ผู้ใดมองพระจันทร์ ในวันประสูติพระคณศ จึงจะได้รับผลร้าย ดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามพระคณศ ก็ทรงมีคุณธรรม มักเข้าฌานอยู่เสมอ และ ประพฤติพรหมจรรย์ตลอดชีวิต

แต่โอรสของพระคิวกะอีกองค์หนึ่งมี ลักษณะนิสัยต่างกันไปมาก บ้างว่า เป็นพี่ของ พระคณศ บ้างว่าเป็นน้อง เราเรียก ขนุกุมาร ตามรูปภาษาบาลี แต่เขาเรียก สุกนุท ตามรูป ภาษาสันสกฤต แต่ชื่อที่ใช้มากและเป็นที่ยึด กันเห็นจะเป็นชื่อ การุติเกยะ ซึ่งเป็นเทพแห่ง สงคราม กล่าวว่าเป็นผู้นำทัพเทวดาไปปราบ ตารกเทตย์ ที่เป็นอมมนุษย์พวกหนึ่ง จนถึงได้ ชื่อว่า ตารกชิต=ผู้พิชิตตารกะ หรือ บางทีก็ เรียก ตารการิ หรือ ตารกริปุ=อริ หรือข้าศึก

ของตารกะ แต่บางตำนานก็กล่าวว่า ผู้พิชิต ตารกะนั้นแท้จริงคือ พระอินทร์ และ การุติเกยะ หรือ สุกนุท เป็นเพียงผู้ช่วย และการที่มีชื่อ การุติเกยะนั้น กล่าวว่าเป็นเพราะได้รับการ เลี้ยงดูจากนางฟ้ากฤตติกาทั้ง ๖ และการุติเกยะ ได้บันดาลให้ตนเองมี ๖ หัวหกปากเพื่อให้ สามารถดูดนมจากถันของนางฟ้าทั้งหกได้ พร้อม ๆ กัน ถ้าไม่ใช่เพราะเหตุนี้ อาจเป็น เพราะประสูติในเดือน การุติกะ (=เดือนสิบสอง ราวเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน) อันเป็นเดือน ที่เหมาะแก่การทำสงคราม แต่การุติเกยะก็ มิได้ชนะสงครามเสมอไป ที่พ่ายแพ้ผู้อื่นก็มี ดังที่เคยแพ้พระวิษณุ จนกระทั่งพระวิษณุมีชื่อ อีกชื่อหนึ่งว่า สุกนุทชิต=ผู้พิชิตสุกนุท แต่ถึง กระนั้นก็ยังเป็นเทพที่พวกโจรผู้ร้ายเคารพบูชา เพราะถือว่าพระสุกนุทหรือการุติเกยะเป็นเทพ แห่งโจรผู้ร้าย ชื่อที่เรียกโจรผู้ร้ายให้ฟังดี จึง เรียก สุกนุทปุตุร คือลูกชาย พระสุกนุท นอก จากนี้ก็ยังเป็นผู้นำของอสูรแห่งความเจ็บไข้ ได้ป่วยที่มีแก่เด็กอีกด้วย แต่ที่น่าแปลกและ ขว่นลับสนอีกก็คือชื่อ สุกนุท หมายถึง พระ คิวกะก็ได้ เป็นอันว่าพระคิวกะมีชื่อมากมายสุด จะคณนา (เราเขียน ขนุก-แทน ขนุก-)

ชื่อชยาพระคิวกะก็เช่นกัน มีมากมาย ที่เป็นคนละองค์ก็มี ได้แก่ นางสติ นอกจากนั้น อันได้แก่ ปารวตี อุม่า ทูรคา ภวานี ไห-มวตี ฯลฯ ล้วนหมายถึงชยาองค์เดียวกัน แต่ต่างกัน

ตามลักษณะนิสัยและอารมณ์ของชายาพระ
ศิวะ แต่ถ้าจะกล่าวถึงชายาเข้าคู่กับพระศิวะ
เขามักจะใช้ชื่อปารวตี นางปารวตี เขาว่าเป็น
นางสติมาเกิดใหม่ นางสติเป็นธิดาพระทักษะ
และเป็นชายาพระภาวะ ซึ่งคือพระศิวะในครั้ง
กระนั้น และด้วยเหตุที่พระทักษะไม่นิยมยินดี
พระภาวะผู้เป็นเขย เมื่อจะประกอบพิธียัญกรรม
ครั้งสำคัญ จึงไม่เชิญมาร่วมด้วย ทั้งที่เชิญ
เทวดาทั้งหลายรวมทั้งเขยอื่น ๆ ด้วย ครั้นลูก
เขยลูกสาวไปร่วมโดยที่ไม่ได้รับเชิญก็ยังไม่
ได้รับการต้อนรับเสียอีก นางสติทั้งน้อยใจและ
ขัดเคืองจึงโดดเข้ากองไฟตาย บางตำนานว่า
กลั้นใจตาย พระภาวะ(หรือศิวะ) ทรงแค้นเคือง
เป็นอันมากถึงกับนำวศรยิงไปบันเคียรพระ
ทักษะจนหัวหายไปแล้ว การที่จะได้นางปารวตี
บางตำนานว่า เป็นเพราะพระกามเทพจัดการ
อันเป็นเหตุให้พระศิวะลืมหูลืมตาที่สามที่หน้าผาก
และความร้อนแรงก็ได้เผาผลาญร่างของพระ
กามเทพจนเป็นภัสสมรฐ์ไป แต่บางตำนานว่า
พระภาวะหรือศิวะได้ไปบำเพ็ญพรตอยู่ช้านาน
ที่แห่งแล้งห่างผู้คนตรงแถบภูเขามนุทปรวต
พระปรวต เป็นเจ้าแห่งผู้เขานี้ (ปรวต=ภูเขา
เรามาใช้เป็น บรรพต) พระปรวตบังเกิดความ
เห็นใจ จนในที่สุดก็ยินยอมยกนางปารวตีธิดา
ให้ ด้วยเหตุที่นางปารวตีเป็นธิดาเจ้าเขาหิมวัต
(ที่มีแต่หิมะ) หรือ หิมาลา(=หิมาลัย) และเป็น
ชายาพระศิวะที่มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ไห-มะ จึง

มีชื่อว่าไห-มวตีด้วย

นอกจากนี้ก็ยังมีส่วนานี (=ชายาพระ
ภาวะ) อันเป็นชื่อเมื่ออยู่ในสภาพเจ็บสงบ มี
อารมณ์ดี น่ารัก ชื่อ มหาเทวี ที่หมายความว่าเทวี
ผู้ยิ่งใหญ่ ชายาของ มหาเทว หรือเทพผู้ยิ่งใหญ่
อันเป็นฉายาพระศิวะอีกฉายาหนึ่ง ก็แสดง
สภาวะอารมณ์ของชายาพระศิวะเช่นเดียวกัน
ชื่อ อูมา ก็เป็นอีกชื่อหนึ่งที่แสดงอารมณ์ดี
ความหมายของชื่ออูมากล่าวว่า แยกได้เป็นอู
(=โอ)+มา (=อย่า) เป็นถ้อยคำที่มารดานาง
ปารวตีปลอบลูกไม่ให้ร้องไห้เมื่อต้องนอนบน
ใบไม้ เกิดระคายตัวว่า ”โอ(แม่)อย่า” (ร้องไห้)
คำนี้จึงมาเป็นฉายาหนึ่งของนางปารวตีด้วย

แต่เมื่ออยู่ในสภาวะร้าย ดุดันและน่ากลัว
ก็มีฉายาต่าง ๆ คือ ทูรคา อันหมายถึงไปยาก
หรือเข้าถึงได้ยาก (จากทูรุ (=ยาก)+ค (=ไป))
ชื่อ กาลี (=ที่มีสีดำ) มีลักษณะน่าหวาดเสียว
จนทำให้คนต้องเช่นสรวงบูชาให้เป็นที่ชอบใจ
ชื่อ จณฐี หรือ จณฐิกา ก็หมายถึงผู้มีความดุดัน
อารมณ์ร้อนแรง

ที่กล่าวเรื่องชื่อเทวดา และชื่อไทย ๆ
เทศ ๆ มายืดยาวแต่ต้น ก็เพื่อให้เห็นว่า ภาษา
ต่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับอยู่ในภาษาของเรา
มากเพียงไร ที่จริงยังมีกรณีอื่นอีกที่ควรนำมา
กล่าว ซึ่งอาจนำมาแยกกล่าวแต่ละภาษาต่อไป

บัญชีค้นคำ
ชื่อไทย ๆ เทศ ๆ

กงแกบกูป	๓๓	กรามพลู	๑๓
กจณป	๕๔	กรามป	๑๓
กจณ	๕๔	กรวัญชรุก	๒๒
กณฐรีล	๓๘	กรจาบ, กระจับ	๑๙
กฏ่างงา	๒๔	กรสร้าง, กระจ้าง	๑๙
กณฐิงโค หรือ กณฐิงฐี	๑	กรเบา, กระจเบา	๑๙
กณฐิง (ก้อนเต็ง)	๑	กรสร้างทาบ	๑๙
กณฎก	๕๓	กรจะ	๒๐
กตุม	๖๕	กรัก	๒๒
กตุมพเทส	๒, ๖๕	กราก	๒๓
กตมพ	๖๕	กรากขุณ	๒๓
กบ, กับกินเหลิน	๓๓	กรักขนุน	๒๓
กบัก, กระจบอก	๒๗	กราย, ปลากราย, ปลาตื้อ	๒๗
กบิตถ	๑๙	กราส, กระจ	๒๗
กโปตะ	๔๑	กรบี่, กระจบี่, กรบี่	๒๘
กปุปาสเทส	๒	กราย	๒๗
กมล	๕๗	กรวิก, การวิก	๓๙
กมลนยน	๕๗	กรวี, กรวิก, การเวก	๓๙
กมลวทน	๕๗	กรุด	๔๒
กมลา	๕๗	กรบี่, กรบี่	๔๖
กรขบ	๓	กรม	๕๓
กรขบไพโร	๓	กรกฏ, กรก, กรกฏก	๕๕
กุดังเจีย	๙	กรกฏาคม	๕๕
กวางตั้ง	๙	กรกฏวลลี	๕๕
กษุร	๑๑	กรณิกา, กรณิการ, กรณก	๕๘

กระเช้าสีดา	๑	กระต่าย, เปะต่าย, ป้างต้าย	๓๓
กระดิ่งพระราม	๑	กระเหว่า, ดูเหว่า	๓๙
กระดิ่ง	๑	กระวิด	๔๐
กระดั่งมอญ	๕	กระเรียน	๔๐
กระเจี๊ยบมอญ	๕, ๒๐	กระบือ	๒๘, ๔๑
กระดั่งงาจีน	๙, ๒๔	กระทุ้มเทศ	๖๕
กระดั่งงา	๙	กระทุ้เถต	๖๕
กระชับ, ขซาบ	๒๑	กลำพาก	๑๘
กระเจา, กุระเจา, กระเซา, กระเช้า	๒๑	กลมพ, กลมพก	๑๘
กระชาย	๑๔	กลัมพัก	๑๘
กระวาน	๑๗, ๒๑	กลกณฐ	๓๙
กระจี้	๑๗	กลุป	๖๐
กระลำพัก	๑๘	กลุปตรู, กปุปรุกข	๖๑
กระแดง, กญแดง	๑๙	กลุปวฤฤษ	๖๑
กระชาย, ขุชาย	๑๙	กุลาว	๓๑
กระเทียม, ขุทิมส	๑๙	กุอก, ปลาอก	๒๙
กระทือ, ผุที	๑๙	กถุมิราค	๕๓
กระจูด, จจูด	๑๙	กถุมิโกศ	๕๓
กระบก, จีบัก	๑๙	กถุมิหนุตก	๕๓
กระทุ้ม, กทมพ	๖๕	กถุมิกณฐก	๕๓
กระวาน, กุรวาญ	๒๐	กถุ ธาตุ	๕๕
กระเจี๊ยบ	๒๐	กะตาด	๖
กระเจี๊ยบแดง	๒๐	กะบาง	๘
กระทุง, ทุง, ตาง	๒๘	กะเพรา	๘, ๑๓
กระทุงหมาบ้า	๒๘	กะทือ	๑๔
กระสา, กุรอซาร์	๒๘	กะลา	๑๗
กระทา, ททา	๒๘	กะนั่งงา	๒๔

			๘๓
กะปูด, กดปูด	๓๐	กีนหมาก	๑๓
กะระเว็ก, กอเรียะเว็ก	๔๐	กั้งโครง, คลั้งโคลง	๓๐
กะเรีญ, กระเรีญ	๔๐	กั้งกือ, กังกี, แม้งข่อยหม้อ	๓๓
กัลปพฤกษ์	๖๑	กึ่งู๊วะ	๕๓
กัศยป กับ นางวินะตา	๔๒	กึ่งู, กึ่งูก	๕๓
กัทรู, สุรสา	๔๒	กึ่งูมณิ	๕๓
กัจฉปะ	๕๔	กึ่งูวาริ	๕๓
กาด, กาด	๖	กุหลาบจีน	๙
กานพลู	๑๓	กุงุฐ	๑๗
กาแห, กระแห	๒๗	กุก, โกก	๓๘
กาโห, กระโห้	๒๗	กุกุชร	๔๗
กาวาว, ตาเวา	๓๙	กุกุญ	๔๗
ภาพหงุส	๔๑	กุกุชรศุน	๔๗
กากะทิง, ไม้กะทิง	๔๒	กุกุมกิล, กุกุมกัร, กุกุมกิล	๕๒
กาสร, มหิษ , มหิษี	๔๖	กุกุมกัณ	๕๒
การะเกด	๕๘	กุกุมภ	๕๒
กาลี	๗๕, ๗๙	กุกุมท, โกกุมท	๕๗
กาฬ	๗๕	กุกุสม, โกกุสม	๕๘
กามเทว	๗๖	กุกุสมภ	๕๘
การติเกยะ	๗๘	กุกุสมศร, กุกุสมพาด	๕๘
การติกะ	๗๘	กุกุสมการุมุก	๕๘
กำทู	๒๗	กุกุสมาริป	๕๘
กิรามบรู	๑๓	กุกุรวินุท, กรพินธุ์	๗๐
กิราม, กุราม	๑๓	กุกุรัม, กุกุรัม	๕๔
กิมิชาติ	๕๓	กุกุรมาวตาร	๕๔
กิมิ, กฤมิ	๕๓	เก็ดหวาน	๑๐
กิมิกุล	๕๓	เกสร	๑๐, ๕๘

เกอรุเบา	๒๘, ๔๖	แก้วแก้วประการ	๖๗
เกสร, เกสริน, เกศริน	๔๔	แก้วมรกต	๖๗
เกส	๕๘	แก้วไพฑูรย์	๖๗
เกสรี่, เกสริน	๕๘	แก้วประพาฬ	๖๗
เกตก	๕๘	แก้ววิเชียร	๖๗
เกวี่ยล	๔๐	แก้วมณี	๖๗
เกษียรสมุทร	๗๖	แก้วผลึก	๖๘, ๗๑
เกียะเจมตีโต้ด	๓๐	แก้วมุกดา	๖๘
เกียะเจมตีโต้ดกะกลาง	๓๐	โกศ, โกศผล	๑๗
เกียะเจมกะกลาง	๓๐	โกฐ	๑๗
เกียะเจมหะอี่กะกลาง	๓๐	โกฏฐ หรือ โกษฐ	๑๗
เกียะเจมซ้อดเปรี้ย	๓๒	โกฏฐ	๑๗
เกียะเจมด้ายจม็ด	๓๒	โกฐกระดุก	๑๗
เกียะเจม	๓๕	โกฐกะลั้ง	๑๗
เกียะเจมตะเนม	๓๕	โกئنใต้พื้นเสอ	๓๗
เกียะเจมกะโล้ก	๓๕	โกئنต่างพื้น	๓๗
เกียะเจมโคงตายุน	๓๕	โกกิลลา, กาเหว่า, โกกิล	๓๘
เกียะเจมปะมังฮ้อย	๓๕	โกกนท, โกกนุท	๓๘, ๓๙
เกียะเจมอุ้ด	๓๖	โกยัล	๓๙
เกาสุม	๕๘	โกกิลนยน	๓๙
เกาสุมายุธ	๕๙	โกกิลาวาส	๓๙
เกาสุมุภ	๕๙	โกกิละษฎา	๓๙
เกาสุมุภก	๕๙	โกกิโลตุสว	๓๙
แกว	๘	โกญจ, เกุราญจ	๔๐
แกววีร	๖๙	โกญจนาท	๔๐
แกแล	๒๒	โกเมน	๖๗, ๖๘, ๗๑
แก้ว	๖๓, ๖๗	โกมล	๕๗

			๘๕
ไก่อานา	๓๑	คช	๕๕
ไก่อานา	๓๑	คชขยง	๕๕
ไก่อานา	๓๑	คชคอร	๕๕
ไก่อานา	๓๗	คชคอร	๕๕
ไก่อานา, ไก่อานา, ไก่อานา, ไก่อานา	๔๔	คชานน, คชานน	๗๗
ไก่อานาราชสว	๔๔	คณนค	๗๖
ขชชง, ปลากระทง	๒๘	คด	๕๕
ขนทกุมาร	๗๘	ครุช	๔๘
ขนนลลลลล	๒๖	ครุณง, พะยง	๒๕
ขทง, ววกรทง	๒๘	ครลลลลล	๓๐
ขอนดอ	๑๘	ครลลลลล	๓๐
ขดงงา	๒๔	คราบ	๓๗
ขดมอ	๕	คราบลลล	๓๗
ขรลล	๔๑	คราบลลลลล	๓๗
ขนล	๗๒	ครลลลล	๔๒
ขนลลลลล	๗๓	ครลล	๔๒
ขนลลลลล	๗๔	คล	๕
ขนลลลลล	๔๒	คอลลล	๔๔
ขล	๒๒	คอลล	๑๐
ขลลลล	๓๗	คอร	๕๑
ขล	๙	คจล	๖
คคอร, คคคคคค, คคคค	๒๕	คคคคคค, คคคคคค	๒๐
คค, คค	๔๘	คคคคค, คคคคคค	๓๓
คคคคคค	๔๘	คคค, คค, คคค, คคค, คคคคค, คคคคคค	๓๓
คคคคคค	๔๘	คคคคค, คคคคคค, คคคคคคค	๓๓
คคคคคค	๔๘	คคคคคค	๕
คคคคคค	๕๕	คคคคคค	๑๐

คูน, ราชพฤกษ์	๖๑	จมูกสิงห์	๔๕
เครือวัลย์	๓๗	จมร	๔๕
เครื่องเทศ	๓	จมรวีชนี	๔๕
เครื่องรา	๔	จมรวาล	๔๖
แคว้นสินธุ์	๔๙	จมูป	๕๙
โคกกระสุน	๑๑	จมูปก	๕๙
โคกขุร	๑๑	จมูปา	๕๙
โคไฟร	๒๘	จมูปากุรหม	๕๙
โคกระบือ	๔๖	จมูปาส	๒๔, ๕๙
โคอุสุภราช	๔๗	จมูปกาลุ, จมูปาลุ,	๕๙
โคธา	๕๒	จเมลี	๖๑
โคเมท, โคเมทก	๖๘, ๗๑	จริว	๓๑
ไคุร	๕	จราว	๓๑
ขุมม่ง	๒๔	จลาซีบังกอก	๗
เขล	๒๒	จ๊ก	๕
เงาะปิ้ง	๙	จ่มงนัก	๕
จกรวาก, จกกวาก	๔๐	จ่มงจะป้า	๕
จจก, จัจจก	๒๙	จ๊กไค	๕
จจก, จัจจอก	๒๙	จันทน์จี	๑๖
จณฐี	๗๙	จันทน์บาน	๑๖
จณฐิกา	๗๙	จัน, จาน	๒๖
จันทนปุษป	๑๖, ๕๙	จั้งริด, จั้งเร็ด	๒๙
จันทนปุษปก	๑๖, ๕๙	จันทน์	๕๙
จันทน	๑๖	จันทน์กะพ้อ	๕๙
จันทุรพาลา	๑๗	จักรพาก, จักรพราก	๔๐
จันทุรก	๑๗	จาพลุ	๑๑
จมูปาส	๒๔	จาบ	๒๘

			๘๗
จวบไพโร	๒๘	เจ้าพะแมตขานคำ	๗๔
จวบพุก	๒๘	ใจตุรมาส, จิตรมาส	๕๖
จวบเขียบกปฺปาส	๒๘	จำปา	๙, ๕๙
จวบสุรุก	๒๙	จำปาขอม	๙
จายุนต้ายจ	๓๑	จำปาแดง	๙
จากพราก	๔๐	จำปาขาว	๙
จามรี, จมรี	๔๕, ๔๖	จำปี	๙, ๒๓
จามจูรี	๔๖	จำปีแขก	๒๓
จ้าน	๕	จปีเทส	๒๓
จำตีไผ่	๑๗	ฉนวน	๒๑
จิม	๓๕	ฉพ่ง, กระพง, ขพ่ง	๒๗
จิมจ็อก	๓๕	ฉพิน, ตะเพียน, ฤพิน	๒๗
จิลูลา	๕๑	ฉลาม, ฉลาม	๒๗
จิกสวน	๖๒	ฉวีรุจสี	๔๕
จิกทะเล	๖๒	ฉียงพรัมอญ	๕
จิง	๖๗	ฉญ, ปลาชะโด, ป้าปะหล่อน	๒๗
จิ้น	๙	ชนวน	๒๑
จปีเทส	๒, ๒๓	ชนูลาตไฏ (จ๊วนเลือดไต)	๒๕
จุงจาลิง	๑๕	ชบาจิ้น	๙
จุ่มป้าลาว	๙	ชบา	๖๐
เจกเทส	๒	ชปา	๙, ๖๐
เจ้เม็งกอก	๕	ชพุลู	๑๑
เจ้	๕	ชมพูน้าดอกไม้	๒๖
เจ็ง	๕	ชลจร, ชลชา	๕๔
เจียะปลู้อัด	๑๒	ชลชะ, ชลชา	๕๔
เจียติพอ	๑๗	ชลชนมนุ	๕๖
เจ็งเฮ็น	๒๙	ชลชะ, ชลชา	๕๖

ขวนะ, ขาวน	๔๙	ชีรุ	๔๕
ช่วยชีรุ	๔๕	ชีรุช้อย่าง	๔๕
ชะเอมเทศ	๗	ชุ่มเห็ดเทศ	๗
ชะเอมป่า	๗	ชุ่มเห็ดเล็ก	๗
ชะเอมจีน	๗	ชุ่มเห็ดไทย	๗
ชะมวง	๙, ๒๔	ชุ่มเห็ดใหญ่	๗
ชะมด, ฉมูส	๒๑, ๒๘	ชุ่มเห็ด, ฎงหิต	๑๙
ชาติ, ชาติ	๑๖, ๖๒	ชุก, ชู	๓๕
ชาติโกศ, ชาติโกศ, ชาติโกปี		ชुरยลือก	๒๔
ชาติผล, ชาติผล	๑๖	ช้อดต้ายจ	๓๔
ชาติปุษุป	๑๖	ช้อดเตอ	๓๔
ชาติผล	๑๖	ชะโมง	๓๔
ชาติปัตติ	๑๗	ชะดี, หะดี	๓๕
ชาติกไทย	๑๗	ชาฟาราน	๑๐
ชลสุกร	๕๒	ชากศพ	๗๒
ช้าพลู, ชะพลู	๑๑	ช้า	๗๔
ช้างน้ำว, ตาลเหลือง, ตาลกรด	๒๐	ชิระห์	๑๒
ช้างสามเศียร	๔๘	ชั้ดตะหว่า, ชั้ดตะว้า	๓๔
ชิงช้าชาติ	๑	ช้อด	๑๒
ชีร	๔	ไช	๔๕
ชีรนางวง	๔	ชะไค้	๕
ชีรสิ่งลาภ	๔	เฉอแอม	๗
ชีรสงเก็จ	๔	ญ	๒๕
ชีรองงาม	๔	ญวน	๘
ชีร ชีรก ชีรณ ชีรณ	๔	ฎกขิม, ดอกขิม	๒๖
ชีรสลือกไคร	๔	ฎกไม้	๒๖
ชิงจก, จังจก	๒๙	ฎุขุลา	๒๖

			๘๕
ภูงहित	๗	ดั่งดิน, ป่าซี้เบา	๓๑
ภูงहितโหมจ	๗	ดั่งมะพร้าว	๓๑
ภูงหึ่ง	๒๒	ดักแต่	๓๒
ภูงน้ำ	๓๗	ด้ายจมิต	๓๒
ภูบงยกุส, ตะบองเพชร	๒๖	ดีปลี	๑๔
ภูวงวลลิแหญร	๓๑	ดีปลีขึ้นก	๑๔
ภูวงล่างชัย	๓๒	ดีปลีลูกใหญ่	๑๔
ภูงบาร่าง	๒	ดีปลีเขียก	๑๔
ภูงงไฏขลา	๒๖	ดุงค์, ดุงค, ดุงค	๔๕
ภูป्ली	๑๔	ดุบาล	๖๕
ภูิส	๑๔	ดุงวซึร	๖๕
ภูเขมา, เขมาภู	๑๔	ดุงทหิม	๖๕
ภูมร้างภน	๖๗	ดุงววิจ	๒๕
ภูิกภู, ภูักภู	๓๒	ดุงพาจ	๓๘
ภู้า	๓๗	ดุงโพก	๖๕
ควาไร	๑๑	ดุงแบก	๗, ๑๕
ควงแก้ว	๖๗	ดุงแบกไฟร	๗
ดอกจันทน์	๑๖, ๕๕	ดุงระคัร, กฤษณา	๑๗
ดอกขจร	๒๐, ๕๕	ดุงริกาฝั่ง	๒๗
ดองดิ่ง	๒๒	ดุงปริรา	๓๑
ดอกการเวก	๔๐	ดุงริกนุทธ	๕๕
ดอกนุนนาค	๔๓	ดุงริผลา	๖๓
ดอกคัตเค้า	๖๒	ดุงริซียา, ดุงริชญา	๖๔
ดอกแก้ว	๖๓	ดุงริยัมปวาย, ดุงริปวาย	๗๕
ดั่ง, ภูวง	๓๑	ดุงลุม, อีลุ่ม	๒๕
ดั่งเถาหมามุย	๓๑	ดุงษตุริ	๖๘
ดั่งกวาง, กว่าง	๓๑	ด้อย	๑๓

ด้อยตีวิด, กระด้อยตีวิด	๒๕	ติมิงคละ	๕๖
ตันจิก	๖๒	ตีไหลง	๔๓
ตะไควร์	๕	ตุลลี	๘
ตะไควร์บก, สนน	๑๗	เตรียลโฎะกรบี	๒๖
ตะครอง, องคุรง	๑๙	เตรียลโฎะกรบี	๒๖
ตะขบ, กรขบ	๑๙	เตรียลนมควาย	๒๖
ตะโก, ฎงโก	๑๙	เตรียลสุวา	๒๖
ตะกู, ฎกู	๑๙	โต	๔๕, ๓๔
ตะลิงปลิง, ทุรลิ่งทิง	๑๙	โตก้าน	๓๔
ตะพานน้ำ	๓๑	โตกึ่งโตก้าน	๓๔
ตะมาต	๓๕	โตแหวน	๓๔
ตะขบไทย	๓	โตน้ำ	๓๔
ตะแบก	๗	โตเม้น	๓๔
ตะขบฝรั่ง	๓	โตเท้น	๓๔
ตัวอัน	๓๒	โต	๔๕
ตัวตุ่น	๓๒	โตเล่นหาง	๔๕
ตามพูล	๑๒	โตหัวัน	๙
ตามพูลี	๑๒	ถั่วระ	๑๑
ตารกแพตย์	๗๘	ถั่วแฮ	๑๑
ตารกชิต	๗๘	ถั่วลันเตา	๑๑
ตารการิ	๗๘	ถั่วฮอลแลนด์	๑๑
ตารกริปุ	๗๘	เถาว์ลย์	๓๗
ค้ำมัน	๑๒	เถาว์ลย์เปรียง	๓๗
ติณชาติ	๓๘	เถาว์ลย์ปุ่น	๓๗
ติมิ, ติมะ	๕๕	โตเฮ้	๑๑
ติมิงคละ	๕๖	ถ้ำรตนธาร	๖๘
ติมิติมิงคละ	๕๖	ทรีจ, ทรีจ	๖๘

			๕๑
ททิม	๖๕	เทพเจ้า, เทพยเจ้า	๗๒
ททา	๒๘	ท้าวสิงห์	๔๕
ททราย, ทุราย	๒๘	ทุรณศิริ	๖๔
ทวิช	๕๑	เทวราปที	๗๖
ทวิปท, จตุปปท	๕๑	ธัญ	๓๘
ทวิปาทจตุปปาท	๕๑	ธัญชาติ	๓๘
ทวิบทจตุบาท	๕๑	ธัญพีช	๓๘
ทองอังกฤษ	๕	ธัญญาหาร	๓๘
ทะลาย	๒๘	นกกจอก, โน้กจอก	๒๕
ทับทิม	๖๗, ๖๕	นกกจอกฟ้า	๒๕
ทา, เบ็ด	๓๕	นกกกระจอกเทศ	๒๕
ทาไพล	๓๕	นกกะลาง	๓๐
ทาลิม, ทาซิม	๖๕	นกกเจ้าปู้, นกกเจ้าพลู	๓๐
ทาซิม, ทาซิม, ทาลิม	๖๕	นกกตีทอง	๓๐
ทาก	๒๗	นกกจ้างเล็ก	๓๐
ทีโพ, ปลาเทโพ, ป้าเต้าะ	๒๗	นกกต้อยโก้ง	๓๑
ทิดทือ, ทิชุย, ตืดตุ้	๒๕	นกกหัวขวาน	๓๑
ทุเรียนเทศ	๘	นกกกวก	๓๑
ทุงส์เพา	๒๘	นกกหก	๓๕
ทุงเฒะ	๒๘	นกกกะลิง	๓๕
ทุงลยส์เพา	๒๘	นกกการเวก	๓๕
ทุรคา	๗๗, ๗๕	นาวรัตน์, เนาวรัตน์	๖๗
ทุ้เทศ	๖๕	น้อยหน้า	๘
เทศแอก	๒	น้อยโหน่ง	๘
เทศแอกสมุบกททิม	๒	นาก	๔๒
เทวดา, เทพดา, เทวดา	๗๒	นาค	๔๒, ๔๓
เทพยดา, เทพยุดา	๗๒	นาคาริ	๔๒

นาคเกษตร	๔๒, ๔๓, ๕๘	โน้กจ็อก, โน้กจ็อกป้า	๒๙
นาคราช	๔๓	บกุสี	๓๕
นาคลดดา	๔๓	บงกช	๕๖
นาคลดดา, นาคवलลี, นาคปรุณี	๔๓	บณฺเฏต	๒๘
นาคมตี	๔๓	บอกระตัด	๖, ๒๐
นาคปุษุป	๔๓	บอ	๖
นาคจุมุปะกะ	๔๓	บอระเพ็ด	๑๕
นาครุงค, นาครุก	๔๓	บองไล	๒๓
นาคลาพู	๔๓	บารัง หรือเต๊ะส	๒
นางสิงห์	๔๕	บาร่าง หรือ เทส	๒
นางผี	๗๒	บ่าก้วยเตด	๖
นางสติ	๗๘	บุหรีพระราม	๑
นางฟ้ากฤตติกา	๗๘	บุรุษอาชาไนย	๔๘
นิล, นีล	๕๗, ๖๘, ๗๐	บุปผา, บุษบา	๕๖
นิลปัทม์	๗๐	บุณฑริก, ปุณฑริก	๕๗
นีโลปล, นีโลบล	๗๐	บุษกร	๕๘
นีโลตบล	๕๗	บุษราคัม	๖๗, ๗๐
นีลวณฺณ	๗๐	บุษย์	๗๑
นีลมนิ	๗๐	บุงาปลา	๑๗
นีโลปล	๗๐	บั๊กหุง	๖
โน้กตุ้ตี	๒๙	บัวปัทม์	๕๗
โน้กแต่ดหมาช้าย	๒๙	บัวห้ปลา	๑๗
โน้กแต่ด	๒๙	เบญจกานี, เล็บครุฑไบมน	๑๗
โน้กต้อยซอน	๓๐	เบงกาละนี	๑๗
น้ำเต้าเทศ	๘	บัวปัทม์, ปัทม์	๕๗
น้ำนมราชสีห์	๔๕	บินตี	๖
น้ำจืดกมฤตี	๔๔	เบ็จี้	๑๘

			๔๓
บิฬี	๑๓	ปลากระทุงเหว	๒๘
ปลุกชี	๕๑	ปลูลาฐู, ปลากู	๒๗
ปลุกษ	๕๑	ปลาโลมา	๕๖
ปลุกชินุ	๓๕, ๕๑	ปลาวาฬ	๕๕
ปลุก	๕๖	ปลาสวาย	๓๑
ปลุกธาตุ	๕๖	ปลาหลด	๒๗
ปลุกจ, เบญจ	๖๙	ปลาอินทรี	๕๖
ปลุกจวฤกษ	๖๐	ปลิง	๒๗
ปลุกธาตุ	๕๗	ปลัว	๖๗
ปลุกุม	๕๗	ปลอก	๓๕
ปลุกุมราค, ปลุกุมราค	๖๘, ๖๙	ปลุกชี, ปลุกชิน	๕๑
ปลุกุมราคมณิ	๗๐	ปลุกอก	๓
ปลุกธาตุ	๕๗	ปลุกดั่งงา	๒๔
ปลุกาล	๖๘	ปลุกดั่งงา	๙
ปลุกุรทาลกุรเพ็	๓๓	ปลุกะวะหล่ำ	๖๘, ๗๑
ปลุกุรทาลคิงคก	๓๓	ปลุกะหล่ำ	๖๘, ๗๑
ปลุกุรทากฤมิ	๕๓	ปลุก้างต้าย	๓๓
ปลุกุรทากีฎะ	๕๓	ปลุกาฏโลปล	๖๙
ปลุกุรวาล, ปลุกุพาล, ปลุกุวาท	๖๘	ปลุก้าชิก	๒๗
ปลุกุรวาลัม	๖๘	ปลุกาณกชาติ, ปลุกาณกสตว	๓๔
ปลุกุรหิต, ปลุกาเห็ด	๒๙	ปลุก้าผา	๓๑
ปลุกุราง, มุราง	๒๖	ปลุกาลา	๑๗
ปลุกุรเทศเกุรา	๙	ปลุกาว	๓๕
ปลุกุรแบบล, ปลุกากระเบน	๒๗	ปลุกานบิฬี	๑๓
ปลุกุระยงค์	๖๐	ปลุการิชาติ, ปลุการิฉัตร	๖๐
ปลุกุระพาฬ	๖๘, ๗๑	ปลุการิจณตุตก, ปลุการิจณตุต	๖๐
ปลุกุริยงคฺ, ปลุกุริยงคฺ	๖๐	ปลุการวตี, ปลุการุษตี	๗๖, ๗๘

ป่าหลาด	๒๗	ผล, ผลไม้	๕๖
ปิปฺปลี, ปิปฺปลี	๑๔	ผลึก, สุกฺกิก	๗๑
ปีตมณิ	๗๑	พระราบ	๔๑
ปีตสุผฏิก	๗๑	ผักกาดกวางตั้ง	๙
ปีตาสุมมา	๗๑	ผักกาดได้หวัน	๙
ปีนัง	๙	ผักโคม, ผักกะโคม, กะโคม	๑๘
ปีศาจ	๗๒	ผักซีฝรั่ง	๓
ปุ๊กกัณนี้	๑๒	ผักซีทะเลีย	๔
ปุณฺ ชาติ	๕๗	ผักหูเสือ, ตูรเจียกฏูรี	๒๖
ปุณฺทริก	๕๗	ผี	๗๒
ปุบุผ, ปุบุป	๕๖	ผีลู้, ผีพ้าย	๗๒
ปุณฺนาค	๔๓	ผีสงเทวดา	๗๒
ปุริสาชณฺญ	๔๘	ผีฮ้าย	๗๒
ปุริสาชานีย, ปุริสาชานเยย	๔๘	ผีภมร	๕๓
ปุริโสสม	๔๗	ผุสุส	๗๑
ปุษฺกร, ปุกุขร	๕๘	ผุสุสราด	๗๑
ปุษฺปราด	๖๘, ๗๐	เผด, ผีเผด	๗๒
ปุษฺปราคัม	๗๑	เผ็ด	๑๕
ปุษฺป	๗๑	ฝรั่งเวียดนาม	๙
ปุจ	๓๖	ฝรั่ง	๑๐
ปุเลี่ยน	๑๑	ฝิ่น	๕๒
เป็จ	๖๙		
เป็รียง, เป็รง	๒๕		พ
เป็รียบ	๔๑	พญามือเหล็ก	๑๗
เปรด	๗๒	พญาราชสีห์	๔๕
เป็งกระแจะ	๒๐	พยัคฆ์, วุยกุสม, วุยาฆุร	๔๗
ไปกุขรวสุส	๕๘	พวรรณ, วรณ	๓๗

พรุหมนุ	๗๖	พลับพลึง, กัมภลึง	๑๙
พรุหุด, มะพุด	๒๕	พลุ	๑๑
พระ	๗๓	พลุ, ปู่, บู้, บู้	๑๒
พระกาล	๗๕	พลุกะต๋อย	๑๓
พระแก้ว	๖๗	พอระกู่	๓๐
พระแก้วพระกาฬ	๗๕	พะโก้ด	๕๒
พระขันธกุมาร	๗๖	พักกี้	๔
พระจันทร์	๗๓	พักกี้เม็งกอก	๓
พระทักษะ	๗๙	พักปะก้าด	๔
พระนิพพาน	๗๕	พักปะกี้	๔
พระนารายณ์	๗๕, ๗๖	พั้น	๓๗
พระนเรศวร	๗๕	พั้นธุ์, พนธุ์	๓๗
พระปรวุด	๗๙	พั้นพักก้าด	๓๗
พระพรหม	๗๓, ๗๖	พั้นพักกี้	๓๗
พระภวะ	๗๙	พั้นไก่โหลง	๓๗
พระวรุณ	๔๓	พั้นไต้	๓๗
พระวิษณุ	๗๓	พั้นไน	๓๗
พระวิษณุกับพระลักษมี	๗๖	พั้นเข้า	๓๗
พระสุกนุท	๗๘	พาซี	๔๙
พระคิวะ	๔๔, ๗๓, ๗๘	พานพระศรี	๑๒
พระศรีรัตนธาตุ	๖๘	พาลา	๑๗
พระอาทิตย์	๗๓	พาท, วาท, วยาล	๕๐
พระอินทร์	๗๓	พาทมฤค	๕๐
พระอิศวร, พระอินศวร	๗๕	พีกุล	๖๓
พรวาว	๑๓	พิช	๓๖
พริกไทย	๑๔	พิชช(ปิดเจียะ)	๓๖
พริกเทศ	๑๕	พิรียบ	๔๑

พีชคาม,พีชคราม	๓๗	เพทาย	๖๗, ๖๘
พีช,วีช,พีช	๓๖	แพงพวย,พังพวย,กัฟังพวย	๒๓
พีชน้ำ	๓๖	แพงพวยฝรั่ง	๒๓
พีชผัก	๓๖	แพะ,เปี้ยะ,แบะ,พแพ,แป้,แป้หย่า	๓๓
พีชพันธุ์	๓๖, ๓๗	พฤษภ,พฤษชาติ	๕๖
พีชพันธุ์ธัญญาหาร	๓๘	พฤษจิกายน	๕๔, ๕๖
พุทธชาด	๖๑, ๖๒	พฤษภ,อุสม	๔๗
พูนเฒ	๓๖	พฤษภาคม	๕๖
พูนสุวรรณ,สุวรรณพูน	๓๖	พฤษภาภาสร	46
พูนกุสตรีย	๓๖		
พูนโคแหม	๓๖	ภ	
พูนเสะเทส	๓๖	ภมร,ภุมร	๕๓
โพ	๖๖	ภมรวณณ	๕๓
โพตพูน	๓๖	ภมรดันติ	๕๓
โพทะเล	๖๖	ภมรมรานนุท	๕๓
โพธิ	๖๖	ภมรมราติถิ	๕๓
โพธิทรม,โพธิตรุ,โพธิวฤกษ์	๖๖	ภวานี	๗๘, ๗๙
โพธิบาย	๖๖	ภาคัลปุร	๕๙
โพระดก,โปลโตก	๓๐	ภุชค,ภุชงค	๕๑
โพไบ,โพบาย	๖๖	ภุชคภุชงค	๕๑
ไพฑูรย์	๖๗, ๗๗	ภุชงคประยาต	๕๑
ไพลิน	๗๑	ภุชเคนทูร	๕๑
ไพล,พนุไล	๒๓		
เพชร	๖๗, ๖๘	ภุมรา,ภุมริน	๕๓
เพชรบุรี	๖๘	ภูตคาม,ภูตคราม	๓๘
พีต,พีต	๑๕	ภูตมีปีศาจ	๗๒
เพชรฑูรย์	๗๑	ภูเขามนุทรรปรวต	๗๙

			๔๗
ม		มูรากั	๖๕
มกา,มะกา	๒๖	มसार	๗๐
มกุชีกา,มกุชีกา	๕๓	มหากาล	๗๕
มกราคม	๕๖	มหามารี	๕๒
มกรวาหะ	๔๓	มหาเทว	๗๔
มกรเกตุ,มกรเกตน	๔๓	มหาเทวี	๗๔
มกุชีกามล	๕๓	มหามูลุย	๗๐
มจณาภาษางก	๕๕	มหาหงส์, มหาหงส์	๒๗, ๖๒
มตุส	๕๕	มหาหงส์เผญี่	๖๒
มตุสยก	๕๕	มหาหงส์เผญี่ปราณ	๖๒
มณี	๖๘, ๗๐	มหิ,มหิงส์	๔๖
มณฑา,มณฑารพ	๖๐	มหิส,มหิงุส	๔๖
มด,สรโมจ	๓๔	มหิษ	๔๖
มณฑาร	๖๐	มหิษค	๔๖
มณฑารว,มณฑาร,มณฑร	๖๑	มหิษชวช	๔๖
มระ	๒๖	มหิษกนท	๔๖
มรกต	๖๗, ๖๘, ๗๐	มหิษวลลึ	๔๖
มร็กสณั	๖๕, ๒๕	มหิษวาहन	๔๖
มรุษณ	๒๕, ๖๕	มหิษยมน	๔๖
มระเพุรา	๑๓, ๑๔	เมเกลือ, มะเกลือ	๒๖
มวีจ	๑๕	มเหศวร	๗๕
มลุล	๖๑	มโนมย,มโนมัย	๗๔
มลึะ	๖๑	มโนกามินี	๖๓
มลุลิกา	๖๑	มโลร์	๖๑
มลุลี	๒๕	มะกอกฝรั่ง	๓
มลากา	๖	มะกอกน้ำ	๓
มลู	๑๒	มะกอกบก	๓

มะขามแขก	๒	มักขิกาชาติ	๕๓
มะขามเทศ	๒	มัจฉะ	๕๔
มะขามมนิลา	๒	มัจฉกัจฉปะ	๕๔
มะขามบังkok	๗	มัจฉา,มัตสยา	๕๕
มะขวิด,ขวิด, กวิด	๑๙	มัทวาน	๗๓
มาณิกูย	๗๐	มังกร,มกร,มิกร	๗๓
มณิราศ	๗๐	มังคุด,มงฆุต,มางกิส	๒๖
มณिरตุน	๗๐	มัวมัวง	๓๒
มณิราช,มณิวร	๗๐	มัตสยาวตาร	๕๕
มณิสร	๗๐	มากโฏก,มะตุก	๒๖
มณี	๖๗	มาก่ปราง,มะปราง	๒๖
มะนาวเทศ	๘	มาก่ปริง,มาก่เปรง,มะปริง	๒๖
มะดัน,สณฎาน	๑๙	มาก่สาาง,มะซาาง	๒๖
มะพลับ,ทนุลาบ	๑๙	มาก่แปน	๒๖
มะพีดหล่อม	๑๕	มักเหลิงค้ำ	๖
มะละกอ	๖	มาน	๓๕
มะละกา	๖	ม้านตะก้า	๖
มะลิ	๖๑	มาน่ทีก	๓๑
มะลิวัลย์	๖๑	ม้านลาย	๓๑
มะลูลี	๒๕	มาลิกา	๖๑
มะสัง,กุรสัง	๑๙	มาลตี	๖๑
มัน	๕๕	มาลาตี	๖๑
มันแก้ว	๘	มายาหรือรุกมินี	๗๖
มันแก้วลาว	๘	มิกถิลา,เม็งถิลา	๗๔
มันแก้วละแวก	๘	มิกศัญญี	๔๙
มันเทศ	๘	มู	๑๒
มักขิกา	๕๓	มูจลินท์	๖๒

			๙๙
มูจลินุท	๖๒	เมสากรุจะ	๒๐
มูจลินุท	๖๒	เมษายน	๕๖
มูกด	๕๔	เมฆลาล่อแก้ว	๖๗
มูกดา	๕๔, ๖๗	โมก	๒๕
มูกดา,มุตดา	๕๔	ไม้ระนาม	๒๒
มูกดาการ	๕๔	ไม้สัก	๒๖
มูกตามาตก	๕๔	ไม้สัก, ไม้สัก	๒๖
มูกดาหาร,หารมูกดา	๕๔	แมงขี้ ^๓ หมู, แมงจู้ ^๓ จี้ ^๓	๓๑
มูกดาหาร	๕๔	แมงลัก	๑๐, ๑๔, ๖๕
มูกตามณี,มูกดารตุน	๕๔	มฤค,มฤคี่,มิด	๔๙
มูกตาภา	๕๔	มฤคี่	๕๐
มู้เหล่า ^๓	๑๒	มฤคปรียา	๕๐
มูรติเทพ	๗๓	มฤค,มารุค	๔๙
เม็งผี	๗๒	มฤคินทร์,มฤเคนทร์,มฤคราช	๔๙
เม็งกั้น	๗๔	มฤคทายวัน	๕๐
เม็งกอก	๕	มฤคทาว, มิดทาย	๕๐
เม็งเต้อ-อ	๗๔	มฤคยุ	๗๖
เมื่อยะเร็ดกะบาง	๘		
เมื่อยะเร็ดตุเรน	๘	ย	
เมื่อยะรอยจ	๑๕	ยอ,ญ	๒๕
เมื่อยะรอยจคมิษฐ์	๑๕	ยัชโฎปรีต	๒๕
เมื่อยะปิดเจียะ	๓๖	ยาดกะบาง	๘
เมือรียก	๒๕	ยาดเซต	๓๒
เมือจ	๑๕	ย่านชงโค,ปอสิง	๕๙
เมือล	๖๑	ย่าแสงฟ้า	๗๔
เมือทส	๑๕	ยี่สุน,ยี่สุน	๒๖
เมือรก,มเรก	๑๕	ยี่หุบ,ยี่หุบ	๒๖

๑๐๐

ยี่หระ	๔	รูกษ์, รูกขชาติ	๓๕, ๕๖
ยูติกา, ยูถิ	๖๒	รุกร	๗๕
ยูธิ	๖๒	เรียง, ร้าง	๒๕
โยทะกา	๖๒	เรียม, ราก	๒๕
โยธิกา, ยูติกา, ยูธิกา	๖๒	เรียนเทศ	๘
		เรียนฝรั่ง	๘
	ร	ร้เจก, ล้าเจียม	๒๖
รชต	๖๘		
รตตปทุม	๕๗	ล	
รตน, รตุน	๖๘	ลจวแก	๘
รตุนมุขย	๖๙	ลทงู, ลัดดู	๗๗
รตโตปปล	๕๗	ลดาชาติ	๓๘
รัก	๖๕	ลดา, ลดาชาติ	๓๘
รักหมู, รักขี้หมู	๗๔	ลมุต	๒๖
รัง, รัก	๒๕	ลมุตแขวมร	๒
รังนกนางแอ่น	๓๕	ลมุตบารัง, ลมุตเต๊ะห์	๒
รังนก	๓๕	ลมุตเสดดา	๒
รัตน, รัตน์	๖๘	ลมุโพพระ	๗๘
ราชกฤษ	๔๗	ลย	๒๘
ราชนีล	๗๐	ลวงค	๑๖
ราชหงส์	๔๑	ลวาตุง	๓๒
รางจืด	๒๕	ลวามม่ง	๓๒
ร้างสาบ	๒๕	ลหุง	๖, ๒๖
ราตรี, ราตุริ	๒๖, ๖๒	ลหุงวง หรือ ถวง	๗
ราตุริบุษป	๖๒	ลหุงแขมูร	๗
ราตุริหาส	๖๓	ล่อ	๔๘
รามตุลสี	๘	ล๊ะ, ล่า, ล้า	๗๒

ละด้าก	๒๗	แล้งด้อน,แล้งดอน	๗๔
ละปั้ง	๒๗	แล้งหลอน,ลั้งลอน	๗๓
ละมั้ง,รบ่าง,ลูบ่าง,แม่ม	๒๘		
ละมุด	๒๖	ว	
ละมุดสีดา,ละมุดไทย	๒	วกุล, พกุล	๖๓
ละว้า	๗๒	วจุจ,เวจุจ	๖๙
ลักต,ลัก	๖๕	วจน,เพจน	๖๙
ลันทม	๙	วซุร,เพซุร	๖๘, ๖๙
ลากุษา	๖๕	วชุฒฆาตก,เพชฆาต	๖๙
กลางสาท,ลั้งสาท	๒๖	วชิว	๖๘
ลาดาจีนา	๑๕	วยามูร	๔๗
ลันจี	๑๐	วยามูรนชช	๔๗
ลินชี่	๑๐	วยามูรนายก	๔๗
ลันม้งกร	๔๔	วยามูรตล	๔๗
ลิ่งลักต,ลิ่งลัก	๑๐, ๖๕	วยามูรปท	๔๗
ลั้ง	๑๕	วยามูรปุจจ	๔๗
ลูกจันท์	๑๖	วยามูรเสวก	๔๗
ลูกหวาน	๒๐	วยามูร,วยามู	๔๗
เลวีย	๓๒	วันสุย	๔
เลี้ยะเนียง	๓๕	วัลย์, วลล	๕๐
โลม	๕๖	वलล	๓๗
โลมกรุณ	๕๖	ว้วยัก	๔๖
โลมกีฎะ	๕๖	ว้า	๗๒
โลมาลิกา	๕๖	วาช	๔๙
โลหซิด	๖๙	วาช,วาชิน	๔๙
โลหิตกะ	๗๐	วาชวิษุฐา	๔๙
แลงกา	๖	วาชิเมธ	๔๙

๑๐๒

วามนาวตาร	๗๖	ไวฑูรยมณี	๗๑
ว่านคางคก	๓๓	ไวทยุแพทย์	๔๙
ว่านจระเข้	๓๓	ไวศยมาส, วิสยมาส	๕๖
ว่านดักแด้	๓๒	วฤกษ	๕๖
วายน	๑๓	วฤษภ	๕๖
วายนกะพราวโยน	๘	วฤษภคต, วฤษภเกตุ	๔๗
วาลวีชนี	๔๖	วฤศจิก	๕๔
วาลปรียา	๔๖		
วาริชะ, ชลชชา, ชลชะ, ชเลจร	๕๔, ๕๕	ศ	
วาทมิก, วุยาลมฤค	๕๐, ๕๕	ศกร	๗๓
วิกอ	๓๒	ศกุน	๕๑
วิกะบาง	๓๒	ศกุนชญา	๕๑
วิกา	๓๒	ศกุนชญาณ	๕๑
วิมเนศวร	๗๕, ๗๗	ศกุนศาสตร	๕๑
วิเชียร	๖๘	ศกฐาตุ	๕๑
วิฑูรย์, วิฑูรรัตน	๗๑	ศงขนข	๕๔
วินายก	๗๗	ศงขมุกดา	๕๔
วิราว	๔๑	ศงขศุกติ	๕๔
วิศลยกรณี	๖๔	ศตปตตรี	๕๖
วิษุจิกา, วิสุจิกา	๕๒	ศงขวิษ	๕๔
วิห	๕๑	ศมี	๒๔
วิหค, วิหงค, วิหงค	๕๑	ศรี	๑๒
วิหคก	๕๑	ศตปุษกร	๕๘
เวียะจีร์	๖๙	ศิว, ศิวะ	๗๕, ๗๖
เวฬุริย	๖๘	ศิวาสทวะ	๗๖
เวฬุริยมณี	๗๑	ศิวโมกข์	๗๕
แว้ง, ลแว้ง	๗๑	ศิวเวท	๗๕

ศุภฤติ	๕๔, ๕๕	สตัดบุษย์	๕๘
ศุนก	๕๐, ๕๑	สญชีวิน,สญชีวัน	๖๔
โคก	๖๖	สญชีวินี,สญชีวินี	๖๔
โคณรตน	๖๙	สชชพริกส์	๖๗
โคณโตปล	๖๙	สน	๒๕, ๖๕
		สนทางสิงห์	๔๕
ส		สนาบ	๒๓
สกก,ศกฺร	๗๓	สพตเทส	๒
สกุกยา	๗๓	สัสมแขก	๙
สกนุท	๗๘	สัสมแป้น	๒๖
สกนุทชิต	๗๘	สัสมขึ้น,กะสัสมขึ้น,เขยตาย	๑๗
สกนุทปุตร	๗๘	สมัน,สุมาน	๒๘
สกุณ	๕๑	สมนุก	๓๕
สกุณวิชชา	๕๑	สมนุกตรเจียกก่า	๓๕
สงแกภะลิ่ง	๒๒	สมบัวร์เทส	๖๕
สงแกแสรง	๒๒	สมุลแว้ง,อบเขยป่า	๑๕, ๑๖, ๑๗
สงข,ศงข	๕๔	สมุทธานุต	๑๖
สงขวณณ	๕๔	สมุล	๑๖
สงุตาน	๖๐	สมอ,สมี่	๒๐
สด	๓๔	สมอ(ฝ้าย),สรรม	๒๐
สดตรตน	๖๘	สมอไทย	๖๓
สดวตฺจ	๓๔	สมอพิเภก	๖๓
สดวลฺลิต	๓๔	สรล	๖๕
สดวจตุบฺบาท	๓๔	สรล	๒๕, ๖๕
สดวทวิบาท	๓๔	สุรวชฺญ,สุรวเพชญ	๖๙
สดวสุลาบสุรกมวยพวก	๓๕	สุรพาบ	๓๑
สดตปริภันท์คีรี	๓๕	สุรภู	๕๒

สรภูชะ, สรภู, สรภู	๕๒	สาริกากรปี่	๔๑
สรภูปตนปรคานติ	๕๒	สาริกาอุวไม้	๔๑
สลอด	๒๐	สาาง	๗๒
สลด	๒๐	สำงชี้	๔๕
สวาด	๒๐	สาางเฮ็ดพีละเฮ็ดเม็ง	๗๒
สวาด	๒๐	สาาละ	๖๖
สลิด,สรลิต,สรพิต	๒๐, ๕๙	สาาลพริกุต	๖๗
สลัดไค	๑๘, ๒๕	สาาลิกา,สาพิกา,สาاليا	๔๐
สลา	๑๒	สูกรสาาลิ,สูกสาาลิ	๕๐
สลาต,ปลาสลาต,ป่าต๋อง	๒๗	สิกกุยา	๗๓
สุวรุค	๖๐	สิงคาล	๕๐
สหันยัน,สหสุรเนตร	๗๓	สิงห	๔๔,๔๕
สอ,ชะอม	๒๐	สิงหค	๔๔
สะแก,สงแก	๒๒	สิงหวิกรม,สิงหวิกรานุต	๔๔
สะแกแสง	๒๒	สิงหนาท,สีหนาท	๔๔
สะเดา,เสฎา	๒๐	สิงโต	๔๔
สะแกวัลย์	๒๒	สิงห์,สิงโต,สิงห์โต,ราชสีห์	๔๔, ๔๕
สักกะ	๗๓	สิงหโต	๔๔
สังกรณี	๖๔	สิงหทวาร	๔๔
สังกรณีตรีชวา	๖๔	สิงหसन	๔๔
สัตว์,สตุต,สตุตว	๓๔	สินชพ,แสนชพ	๔๙
สันพร้ามอญ	๕	สินเช่าว์	๔๙
สารภี	๔๓, ๖๓	สีดา,สีดา	๒
สารส	๔๐	สีดาชมสวน	๒
สาริกา,คาริกา	๔๑	สีดาผล	๒
สาริกาแกว	๔๑	สีเสียด	๑๐
สาริกาอุวพุง	๔๑	สีห	๔๔

สีหกุณฑล	๔๔	แสง	๖๗
สีหเดล	๔๔	แสงเขว	๖๗
สีหนาท	๔๔	แสงเปื้อ	๒๒
สีหหนุ	๔๔	แสงแหลง	๖๗
สีหเสยยา	๔๔	แสงจิ่ง,แสงสิ่ง	๖๗
สุกร	๕๐	แสงม,แสงม	๒๐
สุกะ	๕๐	แสงดา	๒
สุขุมสตุวมวยปรเภท	๓๔	แสงลง	๒๒
สุन्छ	๕๐	แสงลงธ	๒๒
สุปารี	๑๒	แสงลงฆงฆิ่ง	๒๒
สุรกี	๖๓	แสงลงใจ,กะกั้ง,โกฐกะกั้ง	๒๒
สุรภิกนธา	๖๓	แสงลงวลล	๒๒
สุรภิกรุ	๖๓	แสงลงพรเวียก	๒๒
สุรภิกรุก	๖๓	แสงลงพิษ	๒๒
สุรภิปตุตร	๖๓	แสงลงพัน	๒๒
สุรภิปตุตรา	๖๓	แสงลงใจ,แสงลงเปื้อ	๑๗
สุรภิตูริผลา	๖๓	แสงะเทส	๒
สุรส	๖๔	โสก	๖๖
สุรสา	๖๔	โสณ,โสณ	๒๐
สุวณณ	๖๘	สโรช,สาโรช	๕๗
สุวณณหงุส	๔๑	สโรชนมนุ	๕๗
สุวาน,ศวาน	๕๐	สโรรุห	๕๗
สุกร	๕๐	ลำป	๖๓
สุรยุ	๗๖	ไสนุชว	๔๙
เสตปทุม	๕๗	เสาคณธิก	๖๓
เสโตปปล	๕๗	เสาวคนธ	๖๓
เสม็ด,สุมาจ	๒๙	เสาวรส	๖๓

เสลา, สุรพา	๒๐	หรีนมณี	๗๐
สฤคาล, สฤคาล, ศฤคาล	๕๐	หรู้่ม	๒
สฤคาลขมพู, สฤคาลขมพู	๕๐	ห้วยสำหลี่	๗๔
		หสูต, หตุถ	๔๗
ห		หสูติกรุณ	๔๗
หก	๓๕	หสูติน, หตุถิ	๔๗
หงส์, หงุส	๔๑	หอมเจือ-อ	๕
หงสคามินี	๔๑	หอมน้อย	๔
หงสจตุตตร	๔๒	หอมป้อม	๔
หงสทาณะ	๔๑	หะอีกะกลาง	๓๐
หญาฝรัน	๑๐	หิมาลา	๗๙
หญาแห้วหมู	๒๒	หิมวัต	๗๙
หน้าสิงห์	๔๔	หัสติน, หัตถิ	๔๗
หมอกนางนอน	๙	หัสดีสิงค์	๔๗
หมะเคอลาว	๘	หะรียญ	๔๐
หมาก	๑๒	โหมู้	๑๒
หมากก่า	๖	โหลง	๔๓
หมากกินโ	๘	โหลงซัว	๔๓
หมากซั้งไฟ, หมากซั้งฟ้อ, หมากโกยซีเป้า	๖	โหลง เว	๔๓
หมากพิด, มะพิด	๑๕	โหลงเหยียน	๔๓
หมากพิดป้อม	๑๕	โหลงหวาง	๔๓
หมากมู	๑๒	ไห-มวดี	๗๘
หมากสีดา	๒	ไห-มะ	๗๙
หย่า เล้งเค็ด	๓๓		
หริจุนุทน	๖๐	อ	
หริตหงุส	๔๑	อญชน	๖๔
หริน	๗๐	อญชนรุฑุข	๖๔

อัญชณี	๖๔	อะวะไร	๑๑
อติสสาร	๕๒	อัณฺฐัน	๖๔
อิมปั	๑๓	อัสดร	๔๘
อบเชย	๙	อัศว์	๔๘
อบเชยฉนวน	๘	อัศวมุขี, อัศสมุขี	๔๘
อบเชยป่า	๑๖	อาชฌญ	๔๘
อรุก	๒๕, ๖๕	อาชา	๔๙
อรวิณฑ	๕๗	อาชานีย, อาชานีย	๔๘
อรวิณฑสท	๕๗	อาชานเยส	๔๘
อรพินท์	๕๗	อาชานเอย	๔๘
อรุโณปปล	๖๙	อาทิตย	๗๖
อสรพิษ	๕๒	อาศิรุวิษ	๕๒
อสุวตถพรีกฺส	๖๖	อาคิส	๕๒
อสุกณฺณพรีกฺส	๖๖	อาหารทิพฺพเทส	๓
อสุตฺตพรีกฺส	๖๖	อิฐุมอญ	๕
อสุสตร, อศฺวตร	๔๘	อินฺทรกิล, อินฺทขีล	๕๐
อัสดตพฤกษ	๖๖	อินฺทนีล	๗๐
อศุ	๔๘	อินฺทมหานีล	๗๐
อศฺว, อสุส	๔๘	อินฺทนีล	๖๔
อศฺววาร, อศฺววาล	๔๘	อินฺทมุพร	๖๔
อศฺวเมธ, อัศฺวเมธ	๔๘	อินฺทฺรนีล	๖๔
อหิ	๕๒	อินฺทฺรนีลก	๖๔
อหิวาตฺกโรค	๕๒	อินฺทฺรชิต	๗๓
อหิเณน	๕๒	อินฺทฺรราทิตย	๗๓
อเณน	๕๒	อินฺทฺระ	๗๖
อโศก, อโสก	๖๖	อินฺทรีย	๕๖
อะโฏยะ	๒๕	อินฺทฺรียะ	๕๖

๑๐๘

๐๐๓๓๕

อิมคัม;อัมพิม	๑๔	อุษฎฺฐ	๔๖
อิเพาหวัหงอก,เจ็กโกหก	๓๐	อุฐฺ, โอฐฺ, อุษฎฺฐ	๓๖
อิศฺวาร	๗๕	ไอยรา,ไอรापต,เอราวัน	๔๘
อุทุมพร	๓๒	ไอรา,ไอยรา	๔๘
อุณ	๓๓	ไอรารต,ไอรารณ,เอราวัน	๔๘
อุปนิยณ	๕๑	เอกทนต์	๗๗
อุรค	๕๑, ๕๒		
อุรคเคนฑุร	๕๒	ฮ	
อุบล	๕๗	ฮอลันเต้า	๑๑
อุปฺปล,อุตุปล	๕๗	ฮุงคาร,หวิง, หมิง, ฮีหวิง	๓๓
อุมา	๗๘	ฮู้น้ำผี	๗๒
อุษ	๔๖	ฮำบอมซิม	๓

Chandrakasem

SL00335